V

REGII BLESTEMAȚI

Lupoaica Franței

Maurice Druon

EDIȚIE SPECIALĂ
- pentru stocare electronică -

MAURICE DRUON
LUPOAICA FRANŢEI

LA LOUVE DE FRANCE, 1959

La soţul tău, Lupoaică a Franţei, ai sărit
Şi rupi cu colţi de fiară din trupul ciopârţit...
Thomas Gray

I

CUVÂNT ÎNAINTE

...Şi pedepsele anunţate, blestemele aruncate de la înălţimea rugului său de către marele maestru al templierilor, continuau să cadă asupra Franţei. Destinul năruia regii ca pe nişte figuri de şah.

După Filip cel Frumos, răpus fulgerător, după fiul său mai mare Ludovic al X-lea, asasinat cu optsprezece luni mai târziu, al doilea fiu, Filip al V-lea, părea hărăzit unei lungi domnii. Dar nu trecură cinci ani şi Filip al V-lea murea la rândul său, înainte de a fi împlinit treizeci de ani.

Să ne oprim o clipă la această domnie care nu ni se înfăţişează ca un răgaz în noianul nenorocirilor decât dacă ţinem scamă de dramele şi prăbuşirile ce aveau să vină. Domnie ştearsă, în ochii aceluia care frunzăreşte istoria cu un gest distrat, fără îndoială pentru că din paginile ei nu-şi retrage mâna pătată de sânge. Şi totuşi... Să vedem din ce sunt făcute zilele unui rege mare, când soarta îi este potrivnică.

Căci Filip al V-lea putea să se numere printre marii regi. Prin forţă şi viclenie, prin justiţie şi crimă, apucase încă de tânăr coroana scoasă la mezatul atâtor ambiţii. Un conclav pus la popreală, un palat regal luat cu asalt, o lege succesorală născocită, o răzvrătire provincială zdrobită într-o campanie de zece zile, un înalt senior zvârlit în temniţă, un prunc regal ucis în leagăn - cel puţin după cum credea toată lumea - iată etapele străbătute pripit în goana sa spre tron.

În acea dimineaţă de ianuarie a anului 1317, când, în dangătul tuturor clopotelor, ieşise din catedrala de la Reims, al doilea fiu al Regelui de Fier avea temeinice motive să se creadă triumfător

şi slobod să reia marea politică pe care o admirase la tatăl său. Vrând-nevrând, neastâmpărata sa familie îşi plecase capul; baronii, cu botul pe labe, se resemnau să i se supună; Parlamentul asculta de porunca lui, iar burghezia îl aclama, strigându-şi bucuria de a avea iar un domnitor puternic. Soţia îi era spălată de ruşinea întâmplărilor din turnul Nesle; moştenirea tronului părea asigurată prin fiul ce i se născuse; în sfârşit, încoronarea îl investise cu o intangibilă măreţie. Nimic nu-i lipsea lui Filip al V-lea spre a se bucura de fericirea relativă a regilor, nici măcar înţelepciunea de a voi pacea şi de a o preţui cum se cuvine.

Trei săptămâni mai târziu îi murea fiul. Era singurul său copil de sex bărbătesc, şi regina Jeanne, stearpă de acum încolo, nu-i va mai da alţii.

Pe la începutul verii, o foamete bântuia ţara, acoperind uliţele oraşelor cu leşuri.

Apoi, nu trecu mult şi un vânt de nebunie suflă asupra Franţei.

Ce imbold orb şi oarecum mistic, ce visuri naive de sfinţenie şi de aventură, ce sărăcie cruntă, ce furie nimicitoare împinseră deodată flăcăi şi fete de la ţară, ciobani, văcari şi porcari, mărunţi meşteşugari, mici torcătoare, mai toţi între cincisprezece şi douăzeci de ani, să-şi părăsească pe neaşteptate familiile şi satele, pentru a se strânge în cete rătăcitoare, desculţi, fără bani şi fără hrană? Gândul tulbure al unei cruciade slujea drept pretext acestui exod.

Nebunia, ce-i drept, se născuse în ruinele templului. Erau numeroşi foştii templieri, pe care închisorile, procesele, torturile, lepădarea de credinţa lor, smulsă cu fierul roşu, şi priveliştea fraţilor de tagmă arşi pe rug, îi scosese aproape din minţi. Dorul de răzbunare, nostalgia puterii lor apuse şi cunoaşterea câtorva formule de magie învăţate în Orient făcuseră din ei nişte fanatici, cu

atât mai de temut cu cât se ascundeau sub sărăcăciosul anteriu al grămăticului sau sub bluza zilierului. Strângându-se din nou într-o organizaţie clandestină, ascultau de poruncile transmise pe căi tainice, ale marelui maestru neştiut de nimeni care luase locul marelui maestru pierit în flăcări.

Aceştia au fost oamenii care, într-o iarnă, se prefăcură deodată în propovăduitori prin sate şi, asemenea cântăreţului din fluier al legendelor Rinului, traseră după dânşii tineretul Franţei. Spre Ţara Sfântă, ziceau. Dar ţinta lor adevărată era pieirea regatului şi nimicirea papalităţii.

Iar papa şi regele rămâneau deopotrivă de neputincioşi în faţa acestor hoarde care băteau drumurile, în faţa acestor fluvii umane care se îngroşau la fiece răspântie, ca şi cum pământul Flandrei, al Normandiei, al Bretaniei, al ţinutului Poitou, ar fi fost vrăjit.

Zece mii, douăzeci de mii, o sută de mii... "ciobănaşii" se îndreptau spre tainice întâlniri. Popi caterisiţi, călugări apostaţi, tâlhari de drumul mare, hoţi, cerşetori şi curve, se alăturau la cetele lor. O cruce era purtată în fruntea acestor cortegii în care fete şi băieţi se dedau la cel mai ticălos dezmăţ, la cele mai ticăloase desfrânări. Când o sută de mii de zdrenţăroşi pătrund într-un oraş spre a cere pomană, nu le trebuie mult pentru a da iama prin el şi a prăda tot ce le iese înainte. Iar crima, care la început nu e decât un accesoriu al furtului, ajunge în curând bucuria celor nărăviţi la rele.

Ciobănaşii pustiiră Franţa vreme de un an întreg, ţinând seamă de un fel de regulă în dezordinea lor, fără să cruţe nici bisericile, nici mănăstirile. Parisul înfricoşat văzu această oaste de jefuitori cotropindu-i străzile şi pe regele Filip al V-lea vorbindu-le de la o fereastră a palatului său, pentru a-i potoli. Îi cereau regelui să se pună în fruntea lor. Luară cu asalt cetăţuia Châtelet, armăşia oraşului, îl răpuseră pe armaş, jefuiră

mănăstirea Saint-Germain-des-Prés. Apoi, o nouă poruncă, tot aşa de ascunsă ca şi cea care-i adunase, îi porni pe drumurile dinspre miazăzi. Parizienii mai bâţâiau încă de spaimă când ciobănaşii se şi năpustiseră asupra ţinutului Orléans. Ţara Sfântă era departe; astfel că Bourges, Limoges, Saintes, Périgord şi Bordeaux, Gasconia şi Agenais avură de suferit de pe urma furiei lor pustiitoare.

Îngrijorat de a vedea valul apropiindu-se de Avignon, papa Ioan al XXII-lea îi ameninţă cu afurisenia pe cruciaţii mincinoşi. Aceştia aveau nevoie de victime: îi găsiră pe evrei. Din clipa aceea, norodul oraşelor privea bucuros masacrele, fraterniza cu ciobănaşii. Ghetourile din Lectoure, din Auvillar, din Castelsarrasin, din Albi, din Auch, din Toulouse trăiră zile de groază; ici o sută cincisprezece cadavre, colo o sută cincizeci şi două... N-a fost oraş din Languedoc să n-aibă partea sa de măcel ispăşitor. Evreii din Verdun-sur-Garonne se slujiră de propriii lor copii ca de nişte proiectile spre a se apăra, apoi se omorâră unii pe alţii pentru a nu cădea în mâinile nebunilor.

Atunci papa le dădu poruncă episcopilor şi regele seneşalilor să-i ocrotească pe evrei, de ale căror negoţuri aveau nevoie. Venind în ajutorul seneşalului din Carcassonne, contele de Foix trebui să dea o adevărată bătălie după toate regulile, în care ciobănaşii, împinşi în mlaştinile de la Aigues-Mortes, pieriră cu miile, tăiaţi, străpunşi, împotmoliţi, înecaţi. Pământul Franţei îşi sugea propriul sânge, îşi înghiţea propriii săi copii. Clerul şi dregătorii regelui se uniră ca să vâneze pe cei care mai scăpaseră. Li se închiseră porţile oraşelor, li se refuză hrana şi adăpostul; îi hăituiră prin trecătorile munţilor Cévennes; toţi cei prinşi fură spânzuraţi în ciorchini de douăzeci, treizeci, de crengile copacilor. Câteva cete mai rătăciră aşa vreme de aproape doi ani, apoi se

pierdură pe drumurile Italiei fără să li se mai ştie de urmă.

Franţa, trupul Franţei era bolnav. Abia se potolise febra ciobănaşilor, şi iată ivindu-se cea a leproşilor.

Să fi fost oare toţi vinovaţi, năpăstuiţii aceştia cu trupurile mâncate, cu feţe de morţi, cu mâini boante, aceşti urgisiţi închişi în leprozeriile lor, sate de molimă şi duhoare în care zămisleau copii între ei şi de unde nu puteau să iasă decât cu clopoţel în mână, să fi fost oare într-adevăr vinovaţi de spurcarea apelor? Căci în vara anului 1321, izvoarele, pâraiele, puţurile şi cişmelele fură, în multe locuri, otrăvite. Şi norodul Franţei, în anul aceia, gâfâia însetat lângă apa îmbietoare a râurilor, sau nu mai bău din ea decât cu groază, aşteptând moartea după fiecare sorbitură. Templierii să fi pregătit cu mâna lor aceste stranii otrăvuri, făcute din sânge de om, din urină, din ierburi vrăjite, din capete de năpârcă, din labe de broască râioasă pisate, din prescură străpunsă şi din păr de târfă, otrăvuri pe care dânşii, după spusa unora, le-ar fi împrăştiat în ape? împinseseră oare la revoltă poporul blestemat, insuflându-i, aşa cum unii leproşi mărturisiseră sub grele cazne, voinţa de a-i vedea pe toţi creştinii pierind sau devenind ei înşişi leproşi?

Furia ucigaşă izbucni în ţinutul Poitou, unde se afla pe atunci regele Filip al V-lea, şi cuprinse repede ţara întreagă. Norodul oraşelor şi satelor se năpusti asupra leprozeriilor pentru a-i extermina pe bolnavii aceştia ajunşi deodată nişte vrăşmaşi care primejduiau viaţa obştii. Nu găseau cruţare decât femeile însărcinate, dar numai până ce-şi întăreau pruncul. După care erau date pradă flăcărilor. Judecătorii regelui acopereau cu sentinţele lor aceste măceluri, iar nobilimea îşi trimitea oştenii să ia parte la ele. Apoi, mulţimea se întoarse încă o dată împotriva evreilor, învinuiţi că sunt complicii unei imense şi nelămurite

conjuraţii pusă la cale, cum repetau mulţi, de către regii mauri ai Grenadei şi Tunisiei. Ai fi zis că, prin uriaşe jertfe omeneşti Franţa încerca să-şi potolească temerile nedesluşite, spaimele.

Vântul care sufla dinspre Aquitania era încărcat de mirosul cumplit al rugurilor. La Chinon, toţi evreii din judeţ fură aruncaţi într-o groapă mare, apoi li se dădu foc; la Paris fură arşi pe insula aceea care purta, vai, numele lor, în faţa castelului regal, şi unde Jacques de Molay rostise jalnica lui profeţie.

Şi regele muri. Muri de friguri şi cu măruntaiele sfâşiate de boala pe care-o prinsese pe când se găsea la moşia regală din Poitou; muri pentru că băuse apa ţării lui.

I-au trebuit cinci luni până să se stingă în cele mai crâncene dureri, mistuit de boală, numai piele şi oase.

În fiecare dimineaţă poruncea să se deschidă uşile odăii sale, la mănăstirea din Longchamp unde ceruse să fie dus, lăsând să vină toţi drumeţii până la patul său, pentru a le spune:

"Vedeţi-l aici pe regele Franţei, puternicul vostru stăpân, cel mai sărman om din toată ţara lui, căci nu e unul dintre voi cu care n-aş vrea să-mi schimb soarta. Copiii mei, uitaţi-vă la vremelnicul vostru domnitor, şi inima voastră închinaţi-o lui Dumnezeu, văzând cum găseşte el de cuviinţă să se joace cu făpturile sale din lumea aceasta".

Se duse să-şi ia locul lângă osemintele străbunilor săi, la Saint-Denis, a doua zi după Boboteaza anului 1322, fără ca nimeni, în afară de nevastă-sa, să-l fi jelit.

Şi totuşi, fusese un rege foarte înţelept, grijuliu faţă de binele obştesc. Decretase că nici o parte a domeniului regal nu poate fi înstrăinată; unificase monedele, măsurile şi greutăţile, reorganizase curţile de judecată în aşa fel ca dreptatea să fie împărţită cu mai multă echitate,

interzisese cumulul funcţiilor publice, oprise feţele bisericeşti de a mai face parte din Parlament, dăduse finanţelor ţării o administraţie proprie. Tot el avea meritul de a fi înlesnit slobozirea şerbilor. Dorea ca şerbia să dispară cu totul din ţara lui; vroia să domnească peste un popor de oameni care să se bucure de "adevărata libertate", aşa cum îi făcuse natura.

Se ferise de ispitele războiului, desfiinţase numeroase garnizoane interioare pentru a le întări pe acelea de la hotare, şi în locul aventurilor nesăbuite preferase întotdeauna negocierile. Fireşte, era încă prea devreme pentru ca poporul să admită că justiţia şi pacea trebuie plătite cu grele jertfe băneşti. "Unde s-au dus, întreba lumea. veniturile, zeciuielile, dăjdiile şi birurile puse pe lombarzi şi pe evrei, de vreme ce s-au împărţit mai puţine pomeni, n-au avut loc cavalcade şi nici nu s-au clădit palate? Pe ce, dar, s-a cheltuit atâta bănet?"

Marii baroni, vremelnic supuşi, şi care uneori, în faţa fierberii ce cuprindea populaţia satelor, se strânseseră de frică în jurul suveranului, aşteptaseră cu răbdare ceasul răzbunării şi contemplaseră cu o privire liniştită agonia acestui rege tânăr, pe care nu-l iubiseră.

Filip al V-lea Lunganul, singuratic, premergător la vremea lui, murise înconjurat de neînţelegerea generală.

Nu lăsa după dânsul decât fete; "legea bărbaţilor" pe care o promulgase tocmai în folosul său, le elimina de la moştenirea tronului. Coroana îi picase fratelui său mai tânăr, Charles de la Marche, pe cât de frumos la chip pe-atât de puţin ager la minte. Puternicul conte de Valois, contele Robert d'Artois, toţi verii dinspre partea spiţei capeţiene şi cârdăşia reacţionară a baronilor se vedeau iarăşi biruitori. În sfârşit, puteau să vorbească iar de cruciade, să tragă sforile în toate intrigile imperiului, să se apuce de matrapazlâcuri

cu schimbul monedelor şi să privească, făcând haz, la greutăţile prin care trecea regatul Engliterei.

Acolo, un rege uşuratic, viclean, incapabil, robit pasiunii amoroase ce-o nutreşte pentru favoritul său, luptă împotriva baronilor şi episcopilor, udând şi el pământul regatului cu sângele supuşilor săi.

Acolo, o prinţesă a Franţei duce un trai de soţie umilită, de regină batjocorită, şi tremură pentru zilele ei, unelteşte din umbră ca să scape cu viaţă şi visează să se răzbune.

Se pare că Isabelle, fiica Regelui de Fier şi sora lui Charles al IV-lea al Franţei, dusese dincolo de Canalul Mânecii blestemul templierilor...

DE LA TAMISA LA GARONNE

"NIMENI NU SCAPĂ DIN TURNUL LONDREI..."

Un corb uriaş, negru, lucios, înfricoşător, aproape cât o gâscă, ţopăia în faţa răsuflătorii. Se oprea uneori, lăsându-şi aripa în jos şi închizând viclean pleoapa peste ochiul său mic şi rotund, de parcă era gata să doarmă. Apoi, pe neaşteptate, întindea ciocul, căutând să lovească ochii scânteietori ai omului din dosul gratiilor de fier. Ochii aceştia gri ca silexul păreau să atragă pasărea. Dar prizonierul era iute şi îşi ferea obrazul la timp. Corbul îşi relua atunci plimbarea, cu sărituri scurte şi greoaie.

Omul îşi scotea acum mâna prin răsuflătoare, o mână frumoasă, mare, cu degete lungi, nervoase, o întindea pe nesimţite, lăsând-o nemişcată ca o creangă în ţărână, aşteptând clipa prielnică pentru a înşfăca pasărea de gât.

Corbul era şi el sprinten în ciuda trupului greoi; se depărta dintr-o săritură, croncănind răguşit.

- Ia seama, Eduard, ia seama, spuse omul din dosul gratiilor. Într-o zi tot am să-ţi sucesc gâtul.

Căci prizonierul îi dăduse acestui corb şiret, numele vrăjmaşului său, regele Angliei.

Erau optsprezece luni de când ţinea joaca asta, optsprezece luni de când corbul ţintea ochii deţinutului, optsprezece luni de când deţinutul avea poftă să sugrume pasărea neagră, optsprezece

luni de când Roger Mortimer, al optulea coborâtor din neamul baronilor de Wigmore, mare senior peste ţinuturile de margine ale Ţării Galilor şi fost locţiitor al regelui în Irlanda, se afla întemniţat într-o celulă din turnul Londrei, împreună cu unchiu-său Roger Mortimer de Chirk, fost mare judecător al Ţării Galilor. Datina ar fi cerut ca nişte prizonieri de asemenea rang, aparţinând celei mai vechi nobilimi a regatului, să fie ţinuţi într-o închisoare mai ca lumea. Dar, după bătălia câştigată la Shrewsbury împotriva baronilor săi răzvrătiţi, când pusese mâna pe cei doi Mortimer, în ianuarie 1322, regele Eduard al II-lea le hotărâse această celulă strâmtă şi scundă, unde lumina pătrundea prin ochiul de geam la un nivel cu pământul de afară, sub noile clădiri ridicate din porunca lui în dreapta clopotniţei. Silit de stăruinţele curţii, ale episcopilor şi chiar ale poporului, să schimbe în temniţă pe viaţă pedeapsa cu moartea pe care o decretase la început împotriva celor doi Mortimer, regele trăgea nădejde că această celulă vătămătoare sănătăţii, acest beci în care creştetul omului atingea tavanul, va face până la urmă treaba călăului.

La drept vorbind, dacă cei treizeci şi şase de ani ai lui Roger Mortimer de Wigmore putuseră rezista într-o asemenea temniţă, în schimb cele optsprezece luni de ceaţă groasă pătrunsă prin răsuflătoare, de ploaie prelinsă pe pereţi sau de zăpuşeală grea ce stăruia în fundul văgăunii cât ţinea vara, toate acestea păreau să fi venit de hac bătrânului Lord de Chirk. Pierzându-şi părul, pierzându-şi dinţii, cu picioarele umflate şi mâinile strâmbate de reumatism, cel mai bătrân dintre Mortimeri nu-şi mai părăsea aproape defel scândura de stejar care-i ţinea loc de pat, în timp ce nepotu-său stătea lângă răsuflătoare, cu ochii la lumina de afară.

Era a doua vară pe care o petreceau în această temniţă.

De mai bine de două ceasuri, soarele se înălţase peste cea mai vestită fortăreaţă a Angliei, inima regatului şi simbolul puterii regilor ei, peste turnul Alb, ridicat de Wilhelm Cuceritorul, şi sprijinit chiar din temelii pe fostul *castrum* roman, peste uriaşul foişor pătrat, subţirel în pofida proporţiilor sale gigantice, peste turnurile cetăţuii şi zidurile cu metereze clădite de Richard Inimă de Leu, peste casa regelui, peste paraclisul Sfântului Petru, peste poarta Trădătorilor. Ziua se arăta călduroasă, zăpuşitoare chiar, cum fusese şi cea din ajun; asta se ghicea după soarele care înroşea pietrele ca şi după mirosul de nămol, cam greţos, venind din canalele de scurgere şi din Tamisa foarte apropiată a cărei apă uda movilele de pământ de-a lungul şanţurilor.

Corbul Eduard se amestecase printre ceilalţi corbi uriaşi pe pajiştea de tristă faimă, Green, unde se instala butucul călăului în zilele când se tăia capul vreunui osândit; păsările ciuguleau o iarbă hrănită cu sângele patrioţilor scoţieni, al criminalilor de stat, al favoriţilor căzuţi în dizgraţie.

Se grebla iarba din Green, se măturau potecile pietruite fără ca păsările să se sperie; căci nimeni n-ar fi cutezat să se atingă de corbii aceştia care trăiau acolo, din vremuri depărtate, apăraţi de o superstiţie a cărei obârşie se pierduse.

Oştenii gărzii ieşeau din odăile lor, încătărămându-şi în grabă centiroanele sau ghetrele, punându-şi chivăra de fier, şi se încolonau pentru parada de toate zilele care, în dimineaţa aceea căpăta o însemnătate deosebită, căci ne aflam la întâi august, hramul Sfântului Petru-în-Lanţuri căruia îi era închinată bisericuţa - şi aniversarea turnului. Zăvoarele scârţâiră la uşa scundă a celulei. Temnicerul cu lanţul de chei în mână deschise, aruncă o privire înăuntru şi-l lăsă să intre pe bărbier. Acesta, un om cu ochii mici, nasul mare şi o gură rotundă, venea odată pe

săptămână să radă barba lui Roger Mortimer cel tânăr. În lunile de iarnă, operaţia asta era un chin pentru prizonier, căci comandantul Stephen Seagrave, guvernatorul turnului, declarase:

- Dacă lordul Mortimer, tot mai ţine să fie bărbierit, îi voi trimite bărbierul, dar nu sunt obligat să-i fac rost de apă caldă.

Şi lordul Mortimer rezistase la această caznă, mai întâi pentru a-l sfida pe comandant, apoi fiindcă vrăjmaşul său de moarte, regele Eduard, se purta cu o frumoasă barbă blondă şi, în sfârşit, mai ales pentru el însuşi, ştiind că dacă cedează asupra acestui punct, s-ar lăsa încetul cu încetul pradă decăderii trupeşti. Avea sub ochi pilda unchiului care nu se mai îngrijea defel. Cu bărbia năpădită de un păr încâlcit, cu şuviţele rare împrăştiate pe cap, după optsprezece luni de temniţă lordul de Chirk avea înfăţişarea unui bătrân sihastru şi se plângea necontenit de beteşugurile care-l copleşeau.

- Doar durerile bietului meu trup, zicea el, îmi dovedesc că mai sunt încă viu.

Aşadar, Mortimer cel tânăr primise în fiece săptămână pe bărbierul Ogle, chiar atunci când trebuia spartă gheaţa în lighean, iar briciul îi lăsa obrajii însângeraţi. Răbdarea lui îşi găsise răsplata, căci băgase de seamă după câteva luni că acest Ogle putea să-i slujească drept om de legătură cu lumea de afară. Bărbierul avea un suflet ciudat; era lacom de câştig şi totodată în stare să-ţi facă un bine; suferea văzându-se într-o situaţie subalternă pe care o socotea mai prejos de meritele lui; intriga îi oferea prilejul unei tainice revanşe şi un mijloc de a câştiga, împărtăşind secretele celor mari, o oarecare importanţă în propriii săi ochi. Baronul de Wigmore era negreşit bărbatul cel mai nobil, deopotrivă prin obârşie şi prin felul de a fi, din câţi cunoscuse vreodată. Şi apoi, un prizonier care se încăpăţânează, chiar şi pe vreme de ger, să fie bărbierit, asta îţi stârneşte admiraţia!

Datorită bărbierului, Mortimer stabilise deci o legătură, vagă dar regulată, cu partizanii săi, şi mai ales cu Adam Orleton, episcopul de Hereford; prin bărbier; aflase că locotenentul comandant al gărzii turnului, Gérard de Alspaye, putea fi câştigat pentru cauza sa; şi tot prin bărbier urzise pe îndelete iţele unei evadări. Episcopul îi trimitea vorbă că la vară va fi scăpat. Şi iată că vara sosise...

Prin ferestruica anume făcută în uşă, temnicerul arunca din când în când o uitătură, fără vreo bănuială deosebită, doar din nărav profesional.

Întemniţatul, cu un castronaş de lemn sub bărbie - regăsi-va el vreodată ligheanul de argint cizelat de care se slujea odinioară? - asculta cuvintele obişnuite ale bărbierului, rostite înadins cu glas foarte tare pentru a-l amăgi pe temnicer. Soarele, vara, căldura... Era ceva vrednic de luare aminte, zicea el, că în ziua de sfântul Petru se nimerise întotdeauna vreme frumoasă...

Aplecându-se mai mult peste briciul său, Olge suflă la urechea prizonierului:

- *Be ready tonight, my Lord.*[1]

Mortimer nici nu tresări. Doar ochii de culoarea silexului, sub sprâncenele stufoase, se întoarseră spre ochii mici şi negri ai bărbierului. Acesta îşi întări spusele, clipind:

- Alspaye?... întrebă în şoaptă Mortimer.

- *He'll go with us*[2], răspunse bărbierul trecând la cealaltă parte a obrazului.

- *The Bishop?*[3]... mai întrebă Mortimer.

- *He'll be waiting for you outside, after dark*[4], spuse bărbierul, şi începu iar să vorbească foarte tare de dogoarea soarelui, de parada ce se pregătea, de jocurile ce vor avea loc după-amiază...

Odată bărbierit, Mortimer îşi spălă faţa şi se şterse cu o pânză, fără să-i simtă măcar asprimea.

Iar după ce Ogle ieşi, însoţit de temnicerul şef, întemniţatul îşi prinse pieptul cu amândouă mâinile şi răsuflă adânc. Se stăpânea să nu ţipe. "Fii gata pentru astă-seară". Cuvintele îi vâjâiau în cap. Se putea oare să fie, în sfârşit, pentru seara asta?

Se apropie de culcuşul în care moţăia tovarăşul său de temniţă.

- Unchiule, spuse el, treaba e hotărâtă pentru astă-seară.

Bătrânul lord de Chirk se întoarse gemând, îşi ridică spre nepotu-său ochii spălăciţi, care străluceau cu un licăr verzui în întunericul celulei, şi răspunse a lehamite:

- Nu scapă nimeni din turnul Londrei, fătul meu. Nimeni... Nici astă-seară şi niciodată.

Mortimer cel tânăr avu un gest de enervare. Pentru ce această împotrivire încăpăţânată, acest refuz de a înfrunta riscul din partea unui om care, oricum, nu mai avea mult de trăit? Se ţinu să nu răspundă ca să nu-şi iasă din sărite. Deşi vorbeau franţuzeşte între dânşii, ca toată curtea şi nobilimea, pe când slugile, soldaţii şi poporul de rând vorbeau englezeşte, se temeau întotdeauna să nu-i audă cineva.

Mortimer se întoarse la răsuflătoare şi privi parada de jos în sus, cu sentimentul bucuriei nestăpânite că o vede de acolo poate pentru ultima oară.

În dreptul ochilor săi treceau necontenit ghetrele oştenilor; bocancii groşi de piele băteau pietrele. Şi lordul de Wigmore nu se putea opri să nu admire mişcările precise ale arcaşilor, minunaţii arcaşi englezi, cei mai iscusiţi din Europa, care trăgeau până la douăsprezece săgeţi pe minut.

În mijlocul pajiştii, locotenentul Alspaye, ţeapăn ca un par, îşi răcnea comenzile şi prezenta garda guvernatorului fortăreţei. Nu puteai pricepe cum de acest tânăr înalt şi blond, trandafiriu la faţă, arătând atâta râvnă în slujba lui, punând atâta

suflet în dorinţa de a-şi face pe deplin datoria, putuse accepta să trădeze. Trebuie să-l fi împins la asta alte motive decât pofta de câştig. Ca mulţi ofiţeri, şerifi, episcopi şi seniori, Gérard de Alspaye, locotenent al gărzii turnului Londrei, dorea să vadă Anglia scăpată de miniştrii ticăloşi care-l înconjurau pe rege; tinereţea lui visa să joace un rol eroic; afară de asta nutrea ură şi dispreţ pentru şeful său, guvernatorul Seagrave.

Acesta din urmă, un chior cu obrajii fleşcăiţi, beţiv şi leneş, nu-şi datora înalta dregătorie decât protecţiei unor miniştri ticăloşi. Adoptând în văzul lumii năravurile pe care regele Eduard şi le arăta în faţa curţii, guvernatorul se slujea, după poftă, de garnizoana lui ca de un harem. Iar gusturile îl împingeau mai cu seamă spre flăcăii înalţi şi blonzi; de aceea viaţa locotenentului Alspaye, tânăr foarte cucernic şi străin de tot ce-i stricăciune, ajunsese un iad. Fiindcă mai de mult respinsese drăgăstoasele asalturi ale guvernatorului, Alspaye trebuia să îndure acum necontenitele persecuţii ale acestuia. Nu era sâcâială, nici ocară, pe care Seagrave să nu i-o facă. Chiorul avea bucuria cruzimii. Chiar acum, trecând în revistă oştenii, îşi batjocorea locotenentul cu glume grosolane pentru tot felul de fleacuri, pentru o aliniere greşită, pentru o pată de rugină pe lama unui cuţit, pentru o găurică neînsemnată în pielea vreunei tolbe de săgeţi. Singurul său ochi nu căuta decât cusurul.

Deşi era sărbătoare, zi în care nu se dădeau pedepse, guvernatorul porunci ca trei oşteni să fie biciuiţi de îndată, din pricina echipamentului lor neîngrijit cum se cuvine. Un sergent se duse să aducă vergile. Oamenii pedepsiţi trebuiră să-şi lase jos nădragii în faţa camarazilor aliniaţi. Guvernatorul păru să facă mare haz de privelişte.

- Dacă garda nu se înfăţişează mai bine, spuse el, rândul viitor o vei păţi tu, Alspaye.

Apoi, toată garnizoana, în afară de santinele, porni spre bisericuţă să asculte slujba şi să cânte psalmi.

Vocile aspre şi false ajungeau până la prizonierul care pândea în dosul răsuflătorii.

"Fii gata pentru astă-seară, stăpâne...".

Fostul împuternicit al regelui în Irlanda nu înceta să cugete că diseară va fi, poate, liber. Avea o zi întreagă de aşteptare, de speranţă şi de teamă. Teamă ca Ogle să nu facă vreo prostie în executarea planului pregătit, teamă ca Alspaye să nu se răzgândească în ultima clipă, îmboldit iar de simţul datoriei... Să-şi frământe mintea o zi întreagă ca să prevadă toate piedicile neaşteptate, tot ceea ce întâmplarea poate scoate în cale pentru ca o evadare să dea greş.

"Mai bine, îşi spuse el, să nu mă gândesc la asta, şi să cred că totul va merge bine. Lucrurile se întâmplă întotdeauna altminteri de cum ni le putem închipui". Dar gândul i se întorcea la aceleaşi griji. "Vor fi oşteni de veghe pe drumurile dimprejur...".

Deodată, dintr-o săritură, se trase îndărăt. Corbul se apropiase tiptil, de-a lungul zidului, şi de data asta era cât pe ce să-şi înfigă ciocul în ochiul întemniţatului.

- A! Eduard, Eduard, acum te-ai cam întrecut cu gluma, scrâşni Mortimer între dinţi. Azi, unul din noi doi trebuie să învingă.

Trupa ieşise tocmai din biserică şi intrase în sala de mese, pentru ospăţul tradiţional.

Temnicerul se ivi iar în pragul celulei, urmat de paznicul însărcinat să împartă hrana deţinuţilor. Fiertura de bob era, ca la zile mari, îngrăşată cu un pic de carne de berbec.

- Încearcă de te scoală în picioare, unchiule, spuse Mortimer.

- Şi nu ne duce nici la liturghie de parcă am fi nişte afurisiţi! se plânse bătrânul lord fără să se mişte de pe scândura lui.

Temnicerul şef se depărtase. Deţinuţii nu vor mai vedea pe nimeni până seara.

- Aşadar, unchiule, eşti într-adevăr hotărât să nu mă însoţeşti? întrebă Mortimer.

- Să te însoţesc unde, fătul meu? răspunse lordul de Chirk. Nimeni nu evadează din turn, ţi-am mai spus-o. Nimeni n-a izbutit vreodată să scape de aici. Şi nici nu se cade să te răzvrăteşti împotriva regelui tău. Eduard nu e cel mai bun rege din câţi a avut Anglia, fără îndoială, iar cei doi Despenser ai săi ar merita foarte bine să fie în locul nostru. Dar nu-ţi alegi regele, îl slujeşti şi atât. Niciodată n-ar fi trebuit să vă ascult, pe tine şi pe Thomas de Lancastre, când aţi ridicat armele. Căci Thomas a fost decapitat, iar noi, uite unde am ajuns...

Era ceasul când, după câteva înghiţituri de mâncare, consimţea să vorbească, cu o voce monotonă şi obosită, repetând de altfel aceleaşi cuvinte pe care nepotu-său le auzea mereu de optsprezece luni.

La şaizeci şi şapte de ani, Mortimer bătrânul nu mai avea nimic din bărbatul chipeş, nici din marele senior ce fusese, vestit pentru turnirurile minunate pe care le dădea la castelul din Kenilworth şi despre care trei generaţii mai vorbeau încă. Nepotu-său se silea zadarnic să aţâţe jarul stins din inima acestui moşneag istovit.

- Mai întâi că nu mă vor ţine picioarele, adăugă el.

- De ce nu încerci niţel? Dă-te jos din pat. Şi apoi, ţi-am mai spus-o, te voi duce eu în cârcă.

- Ai spus-o! Ai să mă duci pe deasupra zidurilor şi apoi în apă unde eu nu ştiu să înot. Ai să-mi duci capul pe butucul călăului, asta e, şi pe al tău odată cu el. Poate că Dumnezeu e pe cale să lucreze acum la mântuirea noastră, iar tu vei strica totul cu încăpăţânarea ta smintită. Aşa s-a întâmplat întotdeauna: răzvrătirea e în sângele neamului Mortimer. Adu-ţi aminte de întâiul Roger

din spiţa noastră, fiul episcopului şi al fiicei regelui Herfast. Bătuse oastea regelui Franţei sub zidurile castelului său de la Mortemer-en-Bray. Şi cu toate acestea, i-a adus atât de mare ocara lui Wilhelm Cuceritorul, văru-său, încât moşiile şi averile i-au fost luate...

Aşezat pe scaunul fără spetează, Roger Mortimer de Wigmore îşi încrucişă braţele pe piept, închise ochii şi se lăsă puţin pe spate ca să-şi sprijine umerii de pereţi. Trebuia să îndure în fiecare zi pomenirea străbunilor, să-l asculte pe Roger Mortimer de Chirk povestind pentru a suta oară cum Ralph Bărbosul, fiul întâiului Roger, debarcase în Anglia alături de ducele Wilhelm şi cum primise ţinutul Wigmore drept feudă şi de ce lorzii Mortimer îşi întindeau de atunci încoace puterea peste patru comitate.

Din sala de mese răzbeau cântecele de beţie pe care le răgeau oştenii la sfârşitul ospăţului.

- Te rog, unchiule, izbucni Mortimer cel tânăr, lasă-i pentru o clipă pe strămoşii noştri. Nu-s aşa de grăbit ca tine să-i întâlnesc. Da, ştiu bine că ne tragem dintr-un rege. Dar sângele regilor n-are preţ mare într-o temniţă. Nu cumva paloşul lui Herfast al Danemarcei ne va scăpa de aici? Unde ni-s moşiile? Şi unde ni-s veniturile? Ni le aduce oare cineva în această celulă? Şi chiar dacă-mi vei pomeni iar numele străbunelor noastre: Hadewige, Melisinde, Mathilde la Mesquine, Walcheline de Ferrers, Madousa de Braose, sunt oare acestea singurele femei la care aş putea visa până la ultima mea suflare?

Mortimer de Chirk rămase o clipă buimăcit, cercetându-şi distrat mâna umflată cu unghiile peste măsură de lungi, rupte pe alocuri. Apoi spuse:

- Fiecare îşi umple temniţa cum poate, bătrânii cu trecutul apus pentru totdeauna, tinerii cu ziua de mâine pe care n-o vor apuca. Tu, fătul meu, îţi închipui că toată Anglia te îndrăgeşte şi se

zbate pentru tine, că episcopul Orleton ţi-e prieten credincios, că regina însăşi luptă să te scoată de aici şi că vei pleca de îndată spre Franţa, spre Aquitania, spre Provenţa, mai ştiu eu unde! Şi că de-a lungul drumului tău clopotele bisericilor îţi vor suna de bun-venit. Dar ai să vezi că astă seară nu va veni nimeni.

Îşi trecu degetele peste pleoape, cu un gest de lehamite, apoi se întoarse la perete.

Mortimer cel tânăr se apropie iar de răsuflătoare, îşi vârî o mână între gratii şi o lăsă, ca moartă, pe pământul acoperit de colb.

"Acuma, gândi el, unchiul va moţăi până diseară. Apoi, în ultima clipă, are să se hotărască. Ce-i drept, nu-mi va fi uşor cu dânsul; nu se va nărui oare tot planul din pricina lui?... A, iată-l pe Eduard!"

Pasărea se oprise la mică distanţă de mâna nemişcată şi-şi ştergea ciocul negru cu laba.

"Dacă o sugrum, evadarea îmi va reuşi. Dacă-mi scapă, nu voi ieşi de aici".

Nu mai era doar o joacă, ci o prinsoare cu destinul. Ca să-şi umple aşteptarea, să-şi amăgească neliniştea, întemniţatul avea nevoie să descopere semne prevestitoare, şi pândea cu un ochi de vânător, corbul uriaş. Acesta însă, ca şi cum ar fi simţit primejdia, se depărtă.

Oştenii ieşeau din sala de mese, cu feţele aprinse. Se împrăştiară în cete mici prin curte, pentru jocurile, alergările şi luptele care ţineau de datina sărbătorii. Vreme de două ceasuri, dezbrăcaţi până la brâu, năduşiră în bătaia soarelui, arătându-şi care mai de care puterea la trântă sau iscusinţa în aruncarea buzduganului într-un par.

Se auzea glasul guvernatorului strigând:

- Premiul regelui! Cine-l va câştiga? Un şiling[5]!

Apoi pe la scăpătatul soarelui, se duseră să se spele la hârdaie şi, mai gălăgioşi de cum erau dimineaţa, tot vorbind între ei despre isprăvile şi

înfrângerile lor, se băgară iarăşi în sala de mese pentru a se pune din nou pe mâncat şi pe băut. Care nu era beat în seara de Sân'Petru merita dispreţul camarazilor săi! Prizonierul îi auzea năpustindu-se la ulcelele de vin. Întunericul se lăsa peste curtea temniţei, întunericul albăstriu al serilor de vară, iar mirosul de nămol, ce venea din şanţurile de scurgere şi din fluviu, se făcea tot mai pătrunzător.

Deodată, un croncănit furios, răguşit, prelung, unul din ţipetele acelea de animale care-i tulbură pe oameni, sfâşie aerul în faţa răsuflătorii.

- Ce-i acolo? întrebă bătrânul lord de Chirk din fundul celulei.

- Mi-a scăpat, spuse nepotu-său. I-am prins aripa în loc să-l apuc de gât.

Mai păstra între degete câteva pene negre pe care le privea mâhnit în lumina nehotărâtă a asfinţitului. Corbul dispăruse şi, de data asta, nu se va mai întoarce.

"E o nerozie copilărească să dau vreo importanţă acestui lucru, îşi zicea Mortimer cel tânăr. Haide, ceasul se apropie". Dar era bântuit de presimţiri rele.

Tăcerea stranie care cuprinsese turnul de câteva clipe îl făcu să se gândească la altceva. Nici un zgomot nu mai venea din sala de mese; glasurile chefliilor tăcuseră: clinchetul farfuriilor şi urcioarelor încetase. Nu se mai auzea decât lătratul unui câine dinspre grădini şi strigătul depărtat al unul luntraş pe Tamisa... Să fi mirosit cineva complotul lui Alspaye, şi această tăcere a fortăreţei se datora oare buimăcelii care urmează după descoperirea unei mari trădări?

Cu fruntea lipită de gratiile ferestrei şi ţinându-şi răsuflarea, deţinutul iscodea întunericul şi-şi ciulea urechea la cel mai mic foşnet. Un arcaş străbătu curtea clătinându-se pe picioare şi se duse să verse lângă zid, apoi căzu lat fără să mai mişte. Mortimer îi desluşea trupul, nemişcat în iarbă.

Cele dintâi stele se şi iveau pe cer. Noaptea va fi luminoasă.

Din sala de mese mai ieşiră doi oşteni, ţinându-se de burtă şi se prăbuşiră la piciorul unui copac. Asta nu era o beţie obişnuită, de vreme ce dobora oamenii ca o lovitură de ciomag.

Mortimer de Wigmore îşi căută cizmele pe pipăite, într-un ungher al celulei şi le trase în picioare; lunecau uşor căci pulpele i se sfrijiseră.

- Ce faci, Roger? întrebă Mortimer de Chirk.

- Mă pregătesc, unchiule. Clipa se apropie. Prietenul nostru Alspaye pare să fi pus bine la cale lucrurile. Ai putea zice că nu mai mişcă nimic în turn.

- E drept că nu mi-a adus cina, spuse bătrânul lord cu un tremur în glas.

Roger Mortimer îşi vârî cămaşa în nădragi, strânse catarama centurii în jurul tunicii sale de războinic. Hainele îi erau prăpădite şi boţite, căci de optsprezece luni nu voiau să-i dea altele, şi avea pe dânsul vesmintele de luptă, aşa cum se afla când i-au scos armura strâmbată, de i-au sfâşiat buza de jos cu apărătoarea de sub bărbie.

- Dacă izbuteşti, voi rămâne singur aici, şi toată răzbunarea lor va cădea pe capul meu, mai spuse lordul de Chirk

În încăpăţânarea zadarnică cu care moşneagul încerca să-şi abată nepotul de la gândul evadării se simţea mai ales grija de propria lui piele.

- Ascultă, unchiule, iată-i că vin. Acum, scoală-te.

Paşi răsunau pe lespezile de piatră, apropiindu-se de uşă. Se auzi un glas:

- My Lord!

- Tu eşti, Alspaye?

- Da, my Lord, dar nu am cheia. În beţia lui, temnicerul a rătăcit legătura de chei, şi acum, în halul în care se află nu-i chip să scoţi o vorbă de la dânsul. Am căutat peste tot.

De pe priciul unde zăcea lordul de Chirk se auzi un râset scurt.

Mortimer cel tânăr scăpă o înjurătură de ciudă. Minţea oare Alspaye, prins de frică în ultima clipă? Dar dacă-i aşa, de ce mai venise? Sau era numai întâmplarea, întâmplarea absurdă pe care întemniţatul încercase toată ziua să şi-o închipuie, şi acum i se înfăţişa sub acest chip?

- Totul e gata, my Lord, crede-mă, continuă Alspaye. Pulberea episcopului pe care le-am vârât-o în vin a făcut minuni. Şi fără ea erau beţi turtă şi nu-şi dădeau seama de nimic. Acum, zac toţi în neştire, ca morţi. Funiile sunt pregătite, luntrea vă aşteaptă. Dar n-am cheia.

- Câtă vreme mai avem?

- Santinelele n-ar putea să simtă ceva încă o bună jumătate de ceas. Au chefuit şi ele înainte de a intra în schimb.

- Cine te însoţeşte?

- Ogle.

- Trimite-l să aducă un baros, un ic, o pârghie şi apucaţi-vă să scoateţi piatra din zid.

- Mă duc cu dânsul şi mă-ntorc îndată.

Cei doi bărbaţi se depărtară. Roger Mortimer măsura timpul după bătăile inimii sale. Din pricina unei chei rătăcite!... Şi acum ar fi de ajuns ca o santinelă, dintr-o pricină oarecare, să-şi părăsească postul de veghe pentru ca totul să dea greş... Bătrânul lord însuşi tăcea şi i se auzea răsuflarea întretăiată în fundul celulei.

Curând, o rază de lumină răzbi pe sub uşă. Alspaye se întorcea, cu bărbierul care aducea lumânare şi scule. Se apucară să desprindă piatra din peretele în care zăvorul intra de două degete. Se sileau să-şi înăbuşe ciocăniturile; dar chiar şi aşa, li se părea că ecoul răsuna în tot turnul. Sfărâmături de piatră cădeau pe jos. În cele din urmă, lespedea se surpă şi uşa se deschise.

- Dă-i zor, my Lord, spuse Alspaye.

Chipul trandafiriu, în licăreala lumânării, era îmbrobonit de sudoare, şi mâinile îi tremurau.

Roger Mortimer de Wigmore se apropie de unchiu-său şi se aplecă peste dânsul.

- Nu, du-te singur, fiule, spuse Mortimer de Chirk; trebuie să scapi de aici. Dumnezeu să te aibă în paza lui. Şi nu fi supărat pe mine pentru că-s bătrân.

Îşi apucă nepotul de mânecă şi-l trase spre el, făcându-i somnul crucii pe frunte.

- Tu să ne răzbuni, Roger, mai şopti el.

Şi, îndoindu-şi spinarea, Roger de Wigmore ieşi din celulă.

- Pe unde o luăm? întrebă el.

- Pe la bucătării, răspunse Alspaye.

Locotenentul, bărbierul şi întemniţatul urcară câteva trepte, merseră de-a lungul unui coridor, străbătură mai multe încăperi întunecoase.

- Eşti înarmat, Alspaye? şuşoti deodată Mortimer.

- Am la mine pumnalul.

- E cineva, acolo!

Lângă zid, stătea un om pe care Mortimer îl zărise înaintea celorlalţi. Bărbierul acoperi cu palma flacăra palidă a lumânării, locotenentul îşi trase jungherul din cingătoare, şi tustrei încetiniră pasul.

În întuneric, omul rămânea nemişcat. Cu umerii şi braţele lipite de zid, cu picioarele răscăcărate, părea că abia se poate ţine să nu cadă.

- E Seagrave, spuse locotenentul.

Înţelegând că fusese drogat împreună cu oştenii săi, guvernatorul chior izbutise să se târâie până acolo şi lupta cu o toropeală de neînvins. Vedea cum prizonierul său o şterge; îşi vedea locotenentul care-l trădase: dar gura lui nu reuşea să scoată un sunet, picioarele refuzau cea mai mică mişcare, iar în singurul său ochi, sub o pleoapă ce se lăsa greoaie, puteai citi spaima de moarte. Locotenentul îi trase un pumn drept în obraz; capul

guvernatorului se ciocni de piatra zidului, şi trupul căzu mototol.

Cei trei oameni trecură pe lângă uşa deschisă a sălii de mese în care făcliile fumegau; toată garnizoana era acolo, adormită. Lungiţi pe mese, prăbuşiţi pe bănci, întinşi pe jos, arcaşii sforăiau cu gura căscată, în poziţii caraghioase, de parcă un vrăjitor i-ar fi cufundat într-un somn de o sută de ani. Aceeaşi privelişte la bucătăriile luminate de jăratecul ce scânteia roşiatic sub cazanele de mâncare, şi unde plutea un miros greu de untură arsă. Cantinierii gustaseră şi dânşii din vinul de Aquitania în care bărbierul Ogle băgase somniferul; şi zăceau, care sub butucul de tăiat carne, care lângă raftul de pâine, care printre urcioarele golite, cu burta în sus şi braţele desfăcute. Doar un cotoi mai mişca, ghiftuit de carne crudă, călcând cu băgare de seamă printre mese.

- Aici, my Lord, spuse locotenentul ducându-l pe prizonier spre o cămară folosită drept latrină şi totodată hârdău în care se vărsau apele murdare din bucătarii.

Încăperea avea o ferestruică, singura deschizătură în zid dinspre partea asta, prin care ar fi putut trece un om.

Ogle aduse o scară de frânghie pe care o ascunsese într-o ladă, şi trase mai aproape un scaun. Scara fu prinsă de pervazul ferestruicii; locotenentul trecu cel dintâi, apoi Roger Mortimer, apoi bărbierul. Şi după câteva clipe erau tustrei agăţaţi de scară, lunecând de-a lungul zidului, la treizeci de picioare deasupra apei lucioase a şanţurilor. Luna nu se înălţase încă pe cer.

"Într-adevăr, gândi Mortimer, unchiu-meu n-ar fi putut niciodată s-o şteargă astfel".

O mogâldeaţă neagră se mişcă lângă dânsul, cu un foşnet de pene. Cuibărit într-un meterez, era un corb mare sculat din somn. Instinctiv, Mortimer întinse mâna, scotoci prin penele calde şi dădu de

gâtul pasării care scoase un ţipăt lung, dureros, aproape omenesc; evadatul strânse din toate puterile, răsucindu-şi mâna până simţi cum trosnesc oasele corbului printre degete.

Stârvul animalului căzu în apă cu un pleoscăit.

- *Who goes there?*[6] răcni numaidecât o santinelă.

Şi o chivără se aplecă dintr-un meterez, în vârful turnului clopotniţei.

Cei trei fugari, agăţaţi de scara de frânghie, se lipiră de zid.

"De ce am făcut asta? se întrebă Mortimer. Ce ispită neroadă m-a împins? Ne pândeau şi aşa destule primejdii, de ce să mai stârnesc altele?"

Dar santinela, căreia îi venise inima la loc, văzând tăcerea din jur, îşi continuă rondul de noapte, şi o vreme i se auziră paşii depărtându-se în întuneric.

Fugarii începură iar să coboare. În acest anotimp, apa din şanţurile cetăţuii nu era prea adâncă. Cei trei bărbaţi îşi dădură drumul în apă, afundându-se până la umeri, şi o luară de-a lungul temeliilor fortăreţei. Ţinându-se cu mâna de pietrele zidului roman, ocoliră turnul clopotniţei, apoi trecură şanţul silindu-se să nu facă prea mult zgomot. Taluzul era lunecos, acoperit de nămol. Fugarii începură să-l urce căţărându-se de-a buşilea, ajutându-se unul pe altul, apoi, odată ajunşi sus, alergară, îndoiţi de spate, până la malul fluviului. Acolo, o luntre îi aştepta, pitită în ierburi. Doi luntraşi stăteau gata, cu mâinile pe vâsle; un om înfăşurat într-o mantie de culoare închisă, purtând pe cap o pălărie cu urechiere, şedea în spatele lor; acesta fluieră încetişor de trei ori; fugarii săriră în luntre.

- My Lord Mortimer, spuse bărbatul în mantie, întinzând mâinile.

- My Lord Bishop, răspunse evadatul făcând acelaşi gest.

Degetele sale atinseră nestemata unui inel spre care îşi plecă buzele.

- *Go ahead, quickly!*[7] porunci prelatul celor doi vâslaşi.

Şi vâslele tăiară apa.

Adam Orleton, episcop de Hereford, numit de papă în scaunul său împotriva voinţei regelui şi cap al opoziţiei clerului, reuşise să înlesnească evadarea celui mai de seamă senior al regatului. Orleton e cel care pusese totul la cale, pregătise totul, îl ademenise pe Alspaye, încredinţându-l că are să-şi câştige dintr-o dată o înaltă situaţie în lumea asta şi un loc în rai dincolo; tot el făcuse rost de narcoticul care cufundase în somn toată garda turnului Londrei.

- Treaba a mers bine, Alspaye? întrebă episcopul.

- Cum nu se poate mai bine, my Lord, răspunse locotenentul. Cât timp au să doarmă ăia?

- Două zile bune, fără îndoială... Am aici ceea ce făgăduisem fiecăruia din voi, spuse prelatul, arătând o pungă grea pe care o ţinea sub mantie. Şi pentru domnia-ta, my Lord, am de asemenea banii de cheltuială, barem cât e nevoie pentru câteva săptămâni.

În clipa aceea se auzi o santinelă răcnind:

- *Sound the alarm!*[8]

Dar luntrea se şi depărtase pe fluviu, şi toate strigătele santinelei nu izbutiră să trezească oştenii din turn.

- Îţi datorez totul, şi mai cu seamă viaţa, îi spuse Mortimer episcopului.

- Stai să te vezi mai întâi în Franţa, răspunse acesta, şi numai atunci vei putea să-mi mulţumeşti. Caii ne aşteaptă pe celălalt mal, la Bermondsey. O corabie e tocmită, lângă Dover, gata să ridice ancora.

- Pleci cu mine?

- Nu, my Lord, n-am nici un motiv să fug. De îndată ce te voi vedea îmbarcat, mă întorc în

eparhia mea.

- Nu ţi-e teamă de ce ţi s-ar putea întâmpla, după cele ce ai făcut?...

- Sunt slujitor al bisericii, răspunse episcopul cu un pic de ironie. Regele mă urăşte, dar nu va îndrăzni să se atingă de mine.

Prelatul acesta cu vocea potolită, care flecărea în mijlocul Tamisei, tot aşa de liniştit de parcă ar fi fost în palatul său episcopal, avea un curaj deosebit, şi Mortimer îl admiră sincer.

Vâslaşii stăteau la jumătatea bărcii: Alspaye şi bărbierul se instalaseră în faţă.

- Şi regina? întrebă Mortimer. Văzut-o-ai în ultima vreme? E tot aşa de chinuită?

- Regina se află deocamdată în Yorkshire, unde regele face o călătorie, ceea ce de altminteri ne-a uşurat mult treaba. Soţia domniei tale...

Episcopul rosti ceva mai apăsat ultimele cuvinte.

-...Soţia domniei tale mi-a trimis deunăzi veşti din partea ei.

Mortimer se simţi roşind şi fu recunoscător întunericului care-i ascundea tulburarea. Îşi arătase îngrijorarea pentru soarta reginei, chiar înainte de a se fi interesat de ai săi şi de propria sa nevastă. În aceste optsprezece luni de temniţă, nu se gândise oare decât la regina Isabelle?

- Regina îţi doreşte tot binele, urmă episcopul. Din banii ei, din puţinii bani pe care bunii noştri prieteni Despenserii consimt să-i lase reginei, mi-a dat ceea ce-ţi voi preda domniei tale ca să poţi trăi în Franţa. Cât despre celelalte, pentru Alspaye, pentru bărbier, pentru caii şi corabia care te aşteaptă, eparhia mea a făcut faţă cheltuielilor.

Îşi pusese mâna pe braţul fugarului.

- Dar eşti ud leoarcă! adăugă el.

- Nu-i nimic, spuse Mortimer, aerul libertăţii are să mă usuce repede.

Se ridică, lepădă tunica şi cămaşa de pe dânsul, şi rămase în picioare, gol până la brâu, în mijlocul bărcii. Avea trupul frumos, bine legat, cu umeri zdraveni, cu spinarea lungă şi vânjoasă; temniţa îl slăbise, fără să scadă însă impresia de vlagă pe care ţi-o dădea făptura lui. Luna care se ivise deodată, îl scălda într-o lumină de aur şi-i scotea în relief pieptul.

- Prielnică îndrăgostiţilor şi funestă pentru fugari, rosti episcopul, arătând luna. Bine că am plecat la timp.

Pe pielea şi în părul său ud, Roger Mortimer simţea cum pătrunde aerul nopţii, plin de mirosul ierburilor şi apei. Netedă şi neagră, Tamisa gonea de-a lungul bărcii, iar vâslele stârneau stropi de aur. Malul celălalt se apropia. Marele senior se întoarse spre a privi pentru ultima oară turnul înalt, uriaş, rezemat de fortificaţiile, de meterezele, de rambleurile sale.

"Nimeni nu evadează din Turn...".

De mai multe veacuri, era întâiul prizonier care scăpase de acolo; îşi dădea seama cât de însemnată îi era fapta şi cât de mare ocara ce-o aducea puterii regilor.

În urma lor, oraşul adormit se profila în întuneric. De-a lungul celor două maluri şi până la podul vegheat de turnurile sale înalte, se legănau încet catargele înghesuite, numeroase, ale corăbiilor Hansei din Londra, Hansei teutonice, Hansei pariziene a negustorilor pe apă, ale corăbiilor venite din toată Europa, care aduceau postavurile fabricate la Bruges, arama, catranul, smoala, cuţitele, vinurile de Aquitania, şi din Saintonge peştele uscat, şi încărcau acolo pentru Flandra, pentru Rouen, pentru Bordeaux, pentru Lisabona grâul, pielea, cositorul, brânzeturile, şi mai cu seamă lâna oilor englezeşti, cea mai bună din lume. Se recunoşteau după forma şi poleiala lor marile galere veneţiene.

Dar de pe acum Roger Mortimer de Wigmore se gândea la Franţa. Se va duce mai întâi să ceară adăpost în Artois, vărului său Jean de Fiennes... Îşi desfăcu larg braţele, cu un gest de om liber.

Iar episcopul de Orleton, căruia îi părea rău că nu se născuse nici frumos, nici mare senior, contempla cu un fel de invidie acest trup voinic, gata să sară-n şa, torsul acesta sculptat, bărbia mândră, straşnicul păr încreţit, toată făptura aceasta care va duce cu dânsa în exil destinul Angliei.

REGINA JIGNITĂ

Perna de catifea roşie pe care regina Isabelle îşi ţinea picioarele mici era roasă până la urzeală. În cele patru colţuri, ciucurii de aur atârnau spălăciţi; crinii Franţei şi leii Engliterei, brodaţi pe catifea, se destrămau. Dar la ce bun să schimbi perna asta, poruncind să ţi se facă alta, de vreme ce şi cea nouă, de îndată ce va fi adusă, are să treacă sub pantofii brodaţi cu perle ai lui Hugh Le Despenser, iubitul regelui! Regina privea perna veche care se tăvălise pe lespezile tuturor castelelor regatului, un anotimp în Dorset, altul în Norfolk, iarna la Warwick, iar astă-vară la Yorkshire, fără ca regele şi curtea să fi rămas vreodată mai mult de trei zile în acelaşi loc. La 1 august, nici cu o săptămână înainte, se aflau la Cowick; ieri, se opriseră la Eserick; astăzi poposeau în grabă la Stăreţia din Kirkham; poimâine vor porni iar spre Lockton, spre Pickering. Cele câteva tapiserii prăfuite, farfuriile şi cănile lucrate în zarfuri, rochiile cam prea purtate care alcătuiau garderoba de călătorie a reginei Isabelle, vor fi din nou îngrămădite în cufere; patul cu polog va fi desfăcut pentru a fi aşezat iar într-altă parte, aşa de prăpădit în urma prea deselor mutări dintr-un loc într-altul încât părea gata să se năruie, patul în care regina dormea când cu însoţitoarea ei, lady Jeanne Mortimer, când cu fiu-său mai mare, prinţul Eduard, de teamă să nu fie omorâtă, dacă ar rămâne singură. Oricum, Despenserii n-ar îndrăzni s-o înjunghie sub ochii prinţului moştenitor... Şi plimbarea continua în lungul şi-n latul ţării, prin câmpiile ei înverzite şi castelele mohorâte.

Eduard al II-lea ţinea să-l cunoască până şi vasalii săi cei mai mărunţi; îşi închipuia că le face

mare cinste venind să-i vadă şi că-şi câştigă, prin câteva cuvinte prieteneşti, sprijinul lor credincios împotriva scoţienilor sau împotriva partidului celor din Ţara Galilor. La drept vorbind, mai în câştig ar fi fost dacă s-ar fi arătat mai puţin. Firea sa bicisnică aducea dezordinea peste tot unde călca; uşurinţa cu care vorbea de treburile cârmuirii, şi pe care el o socotea o atitudine de nepăsare regească, îi nemulţumea pe seniori, pe preoţi şi pe cetăţenii de vază, veniţi să-i înfăţişeze problemele locale; intimitatea ce-o arăta faţă de atotputernicul său şambelan căruia îi mângâia mâna în plin consiliu sau în timpul liturghiei, râsetele sale ascuţite, darurile ce se revărsau netam-nisam pe vreun grămătic tinerel sau pe vreun băieţandru de la grajduri, năucit de norocul ce dăduse peste dânsul, întărea poveştile scandaloase care circulau până-n cele mai depărtate târguri, unde soţii îşi înşelau, fireşte, nevestele, ca oriunde aiurea, dar cu femei: şi ceea ce se şuşotea înainte de venirea regelui, se zicea cu glas tare după plecarea lui. Era de ajuns ca bărbatul acesta chipeş, cu barbă blondă dar cu suflet moleşit, să se arate undeva, cu coroana pe cap, pentru ca tot prestigiul maiestăţii regale să se topească numaidecât. Iar curtenii nesăţioşi din jurul său le puneau vârf la toate făcându-l să fie urât de toţi. Inutilă, neputincioasă, regina privea la această decădere a regalităţii, plimbată de ici, colo. Simţăminte care se băteau cap în cap o sfâşiau: pe de o parte firea ei cu-adevărat regească, moştenită de la străbunii capeţieni, se necăjea, se mânia, suferea văzând această năruire neîntreruptă a autorităţii capului încoronat; dar în acelaşi timp soţia jignită, ocărâtă, ameninţată, se bucura în taină la fiecare nou vrăjmaş pe care şi-l făcea regele. Nu înţelegea cum de putuse iubi odinioară, sau se silise să iubească o fiinţă atât de vrednică de dispreţ, şi care se purta cu dânsa aşa de mârşav. De ce o sileau să ia parte la călătoriile acestea, de ce o arătau, regină batjocorită, întregii ţări? Regele şi

favoritul său îşi închipuiau că prin prezenţa ei amăgesc pe cineva şi pot da legăturii lor un aer nevinovat? Sau poate vroiau s-o aibă sub ochi? Cum ar fi vrut ea să rămână la Londra sau la Windsor sau chiar în vreunul din castelele acelea ce i-au fost, chipurile, dăruite, ca să aştepte acolo o soartă mai bună sau numai bătrâneţile! Şi ce rău îi părea că Thomas de Lancastre şi Roger Mortimer de Wigmore, aceşti mari seniori, cu adevărat bărbaţi, n-au putut duce la izbândă răzvrătirea lor, anul trecut...

Regina îşi înălţă spre contele de Bouville, trimisul curţii Franţei, minunaţii săi ochi albaştri, şi spuse aproape în şoaptă:

- De o lună încoace vezi ce viaţă duc, domnule Hugues. Nici măcar nu-ţi cer să povesteşti aceste necazuri fratelui meu, nici unchiului meu Valois. Iată, patru regi au urmat unul după altul, pe tronul Franţei: tatăl meu, regele Filip, care m-a măritat pentru interesele coroanei...

- Dumnezeu să-i odihnească sufletul, doamnă, Dumnezeu să i-l odihnească! rosti din toată inima, dar fără să ridice glasul, burduhănosul Bouville. Nu-i om în lume pe care să-l fi iubit mai mult, nici pe care să-l fi slujit cu mai multă bucurie.

-...apoi frate-meu Ludovic, care domni puţină vreme, apoi frate-meu Filip, cu care nu mă înţelegeam prea bine, dar căruia nu-i lipsea înţelepciunea...

Faţa lui Bouville se posomorî niţel, ca întotdeauna când se vorbea în prezenţa lui despre regele Filip cel Lung.

-...în sfârşit, frate-meu Charles, care domneşte acum, urmă regina. Toţi au fost înştiinţaţi de starea în care mă aflu, şi n-au putut face nimic, sau n-au vrut să facă nimic. Anglia nu-i interesează pe regii Franţei decât când e vorba de Aquitania. O prinţesă a Franţei pe tronul englez, pentru că devine totodată şi ducesă de Aquitania, e în ochii lor o chezăşie a păcii. Iar dacă Guyenne rămâne o

provincie liniştită, puţin le pasă că fiica sau sora lor de dincolo de mare piere în ruşine şi delăsare. De le spui sau nu asta, totuna e. Dar zilele pe care le-ai petrecut lângă mine au fost plăcute, căci am putut vorbi în faţa unui prieten. Şi ai văzut cât de puţini am. Fără draga mea lady Jeanne, căreia îi trebuie mult curaj spre a împărtăşi restriştea mea, n-aş avea nici măcar unul.

Rostind ultimul cuvânt, regina se întorsese spre doamna ei de companie, aşezată lângă dânsa, Jeanne Mortiraer, strănepoată a vestitului seneşal de Joinville, o femeie înaltă, de treizeci şi şapte de ani, cu trăsături regulate într-o faţă sinceră şi cu mâini frumoase.

- Doamnă, răspunse lady Jeanne, mai mult face măria-ta pentru a-mi întări curajul, decât fac eu pentru a-l spori pe al măriei-tale. Şi ai înfruntat mari primejdii ca să mă mai poţi ţine lângă măria-ta, de când soţul meu se află în temniţă.

Regina, însoţitoarea ei şi Bouville vorbiră mai departe, cu jumătate de glas, căci şoapta, conversaţia pe furiş, ajunseseră o deprindere necesară la această curte unde nu erai niciodată singur şi unde regina trăia înconjurată de răuvoitori.

Chiar în clipa aceasta, într-un ungher al încăperii, trei cameriste ale reginei brodau o cuvertură de pat pentru lady Aliénor Le Despenser, soţia favoritului, care, lângă o fereastră deschisă, juca şah cu prinţul moştenitor. Ceva mai încolo, al doilea fiu al reginei, care împlinise de trei săptămâni şapte ani, îşi făcea un arc dintr-o nuia de alun; iar cele două fetiţe, Isabelle şi Jeanne, una de cinci şi cealaltă de doi ani, aşezate jos, se jucau cu nişte păpuşi din cârpe.

În timp ce mişca figurile pe tabla de fildeş, soţia lui Despenser nu înceta să se uite într-ascuns la regină, silindu-se să tragă cu urechea la ce vorbeşte. Cu fruntea netedă dar uimitor de îngustă, cu ochii aprinşi, foarte apropiaţi unul de altul, cu

buza de jos ironică, femeia aceasta, fără a fi ceea ce se cheamă urâtă, avea sluţenia care vine dintr-un suflet ticălos. Coborâtoare din neamul de Clare, făcuse o carieră destul de stranie, căci, cumnată a fostului ibovnic al regelui, cavalerul de Gaveston, executat cu unsprezece ani mai înainte, în 1312, de către baronii răsculaţi, era acum soţia ibovnicului de azi al suveranului. Afla o plăcere bolnăvicioasă să ajute la amorurile bărbaţilor între dânşii pentru a-şi sătura pofta de bani ca şi ambiţiile de putere. Pe deasupra, mai era şi proastă: avea să piardă partida de şah doar pentru plăcerea de a spune cu glas provocator:

- Şah la regină... şah la regină!

Prinţul moştenitor, Eduard, copil de unsprezece ani cu obraz fin şi prelung, o fire mai curând ascunsă decât sfioasă, şi care-şi ţinea aproape întotdeauna ochii în pământ, profita de cele mai mărunte greşeli ale partenerei sale şi-şi clădea silinţa să învingă.

Vântuleţul de august aducea prin fereastra îngustă, boltită, pale de pulbere caldă; dar îndată ce soarele va fi apus, o răcoare jilavă se va lăsa din nou între zidurile groase şi întunecate ale vechii stăreţii de la Kirkham.

O larmă de glasuri amestecate venea din sala cea mare de adunări a canonicilor unde regele îşi ţinea sfatul său ambulant.

- Doamnă, vorbi mai departe contele de Bouville, ţi-aş închina bucuros toate zilele pe care le mai am de trăit dacă ele ţi-ar putea fi de vreun folos. Ar fi o plăcere pentru mine, crede-mă. Ce alta mai îmi rămâne de făcut pe lumea asta de când sunt văduv decât să-i slujesc din toate puterile pe urmaşii regelui care a fost binefăcătorul meu? Şi lângă măria-ta mă văd mai aproape de dânsul. Ai, Doamnă, toată tăria lui sufletească şi felul său de a vorbi, când binevoia să vorbească, şi toată frumuseţea lui, neştirbită de vreme. Când moartea îl răpuse, la patruzeci şi şase de ani, abia dacă

părea mai mult de treizeci. Aşa vei fi şi măria-ta. Ar zice oare cineva că ai avut aceşti patru copii...

Un surâs lumină trăsăturile reginei. Înconjurată de atâta ură, îi făcea bine să vadă un om devotat gata s-o slujească; umilită cum era în sentimentele ei de femeie, găsea o dulce alinare ascultând lauda adusă frumuseţii sale, chiar dacă venea din gura unui bărbat burduhănos cu părul sur şi ochi de bătrân câine credincios.

- Am şi împlinit treizeci şi unu de ani, spuse dânsa, din care cincisprezece au trecut aşa cum vezi. Asta poate că nu lasă urme pe obraz; dar sufletul poartă zbârciturile... şi eu, Bouville, te-aş păstra bucuros pe lângă mine, dacă s-ar putea.

- Vai, doamnă! Văd că misiunea mea a ajuns la capătul ei, şi fără mare succes. Regele Eduard m-a şi făcut să înţeleg, de două ori, că nu mai am ce căuta, prefăcându-se mirat că mai sunt aici, de vreme ce l-a predat pe lombard Parlamentului regelui Franţei.

Căci pretextul oficial al soliei lui Bouville era cererea de extrădare a unui oarecare Thomas Henry, făcând parte din importanta întreprindere financiară a fraţilor Scali de la Florenţa. Bancherul acesta, după ce luase în arendă unele moşii ale coroanei Franţei, încasase veniturile considerabile fără a plăti vreodată ceea ce datora vistieriei, şi în cele din urmă fugise în Anglia. Afacerea era serioasă, fireşte, dar i s-ar fi putut veni de hac prin scrisoare, sau prin trimiterea vreunui dregător al Curţii de judecată, fără a mai pune pe drumuri un fost mare şambelan care făcea parte din sfatul restrâns al regelui. De fapt, Bouville fusese însărcinat să ducă mai departe o altă negociere, mai anevoioasă.

Monseniorul Charles de Valois, unchiul regelui Franţei şi al reginei Isabelle, îşi pusese în cap, mai an, să-şi mărite una din ultimele sale fete încă necăpătuite, Maria, cu prinţul Eduard, moştenitorul Angliei. Monseniorul de Valois - cine

nu ştia asta în Europa? - era tatăl unui cârd de şapte fete al căror măritiş fusese întotdeauna o pricină de mari griji pentru dânsul. Cele şapte fete îi veneau din trei căsătorii, deoarece de-a lungul zbuciumatei sale vieţi, monseniorul Charles avusese nenorocirea de a rămâne de trei ori văduv.

Trebuia să ai mintea limpede ca să nu te pierzi în încâlceala asta de urmaşi, şi să ştii, bunăoară, când se pomenea de doamna Jeanne de Valois, că era vorba de contesa de Hainaut sau poate de contesa de Beaumont, adică de soţia, de cinci ani încoace, a monseniorului Robert d'Artois. Căci două fete, ca să fie şi mai mare încurcătura, purtau acelaşi nume. Cât despre Catherine, moştenitoarea tronului fantomă al Constantinopolei, şi care era dintr-a doua căsătorie, ea se nimerise a fi luat drept soţ, în persoana lui Filip de Tarente, prinţ de Achaia, pe un frate mai mare al primei neveste a tatălui ei. O adevărată halima!

Acum, monseniorul Charles îi propunea strănepotului său din Anglia pe prima născută din cea de a treia căsătorie a sa. La începutul anului, monseniorul de Valois trimisese o solie alcătuită din contele Henry de Sully, din Raoul Sevain de Jouy şi din Robert Bertrand, zis "cavalerul cu Leu Verde". Ca să câştige bunăvoinţa regelui Eduard al II-lea, solii aceştia îl însoţiseră într-o expediţie împotriva scoţienilor; dar iată că în bătălia de la Blackmore, englezii dăduseră dosul, lăsând ca solii francezi să cadă în mâna vrăjmaşului. A trebuit să se negocieze eliberarea lor, să se plătească un tribut de răscumpărare pentru dânşii iar când, în cele din urmă, după atâtea peripeţii neplăcute, s-au văzut slobozi, Eduard le răspunse pe ocolite, vorbind într-o doară, că însurătoarea fiului său nu poate fi făcută cât ai bate din palme, că problema e de prea mare însemnătate pentru a se lua o hotărâre fără a cere părerea Parlamentului, că Parlamentul va fi de altfel chemat în iunie să se

rostească. Eduard vroia să lege această cerere în căsătorie de jurământul de credinţă pe care-l datora regelui Franţei pentru ducatul de Aquitania... Şi în cele din urmă, când Parlamentul fu adunat, nici nu i se ceru măcar să dezbată propunerea franceză.

De aceea, nerăbdător, monseniorul de Valois se folosise de întâiul prilej spre a-l trimite pe contele de Bouville al cărui devotament faţă de familia capeţienilor nu putea fi pus la îndoială şi care, fără a fi grozav de deştept, avea o bună experienţă în acest soi de treburi. Bouville negociase odinioară la Neapoli, şi atunci tot după sfaturile lui Valois, a doua căsătorie a lui Ludovic al X-lea cu Clémence a Ungariei; fusese epitrop al pruncului acestei regine încă înainte de a se fi născut, după moartea Aiuritului. Dar despre cele petrecute pe vremea aceea nu-i prea plăcea să vorbească. Împlinise de asemenea tot felul de misiuni la Avignon, pe lângă Sfântul Scaun; iar memoria sa era fără greş pentru tot ce privea legăturile de rudenie, încuscririle nespus de încâlcite ale familiilor regale. Bunul Bouville se simţea tare necăjit la gândul că se va întoarce de data asta cu mâinile goale.

- Monseniorul de Valois, spuse el, va fi grozav de furios, el care a şi cerut Sfântului Părinte dispensa cuvenită pentru această căsătorie...

- Am făcut ce-am putut, Bouville, întrerupse regina, şi ţi-ai dat singur seama de câtă trecere mă bucur... Dar nu-mi pare aşa de rău ca dumitale; nu doresc defel unei alte prinţese din familia mea să îndure ce îndur eu aici.

- Doamnă, răspunse Bouville coborându-şi glasul şi mai mult, te îndoieşti de fiul măriei-tale? Pare, slavă Domnului, să-ţi semene mai curând măriei-tale decât tatălui său!... Te am înaintea ochilor la vârsta lui, în grădina Palatului din Paris, sau la Fontainebleau...

Un zgomot îi tăie vorba. Uşa se deschise pentru a-l lăsa să treacă pe regele Angliei. Acesta

intră călcând iute, cu capul dat pe spate, mângâindu-şi barba blondă cu un gest nervos care la dânsul era semnul mâniei. Sfetnicii săi obişnuiţi îl urmau, adică cei doi Despenser, tatăl şi fiul, cancelarul Baldock, contele de Arundel şi episcopul de Exeter. Mai făceau parte din această suită, dar parcă în silă, cei doi fraţi vitregi ai regelui, conţii de Kent şi de Norfolk, tineri care aveau în vine şi sânge francez, căci mama lor era însăşi sora lui Filip cel Frumos; aceeaşi silă o arăta şi Enric de Leicester, personaj scund şi îndesat, cu ochi mari limpezi ieşiţi în afară, zis şi Gât-Sucit, din pricina unui beteşug al cefei şi umerilor care-l făcea să-şi ţină capul strâmb şi astfel să dea de furcă armurierilor însărcinaţi să-i făurească platoşele. Se mai vedeau, înghesuindu-se în pervazul uşii, câteva feţe bisericeşti şi nişte dregători de prin partea locului.

- Aflat-ai vestea, doamnă? izbucni regele Eduard adresându-se reginei. Are să te bucure fără îndoială. Mortimer al tău a şters-o din turn.

Lady Despenser tresări în faţa tablei de şah şi lăsă să-i scape o exclamaţie indignată, ca şi cum evadarea baronului de Wigmore era pentru dânsa o insultă personală.

Regina Isabelle nu se clintise din loc şi nici un muşchi al feţei nu trădase vreo tulburare; doar pleoapele clipiră ceva mai repede înaintea frumoşilor ochi albaştri, iar mâna căută într-ascuns, de-a lungul cutelor rochiei, mâna doamnei Mortimer, ca pentru a o îndemna pe aceasta să se ţină tare şi să nu se piardă cu firea. Burduhănosul Bouville se ridicase şi se trăsese deoparte, simţindu-se de prisos în această istorie care privea numai familia regală engleză.

- Nu Mortimer "al meu", sire, răspunse regina. Lordul de Wigmore e mai de grabă supusul tău decât al meu, aşa cred, şi nu-s răspunzătoare de faptele baronilor măriei-tale. Îl ţineai în temniţă; el

a căutat să scape, oricare în locul lui ar fi făcut la fel.

- A! Vra să zică îi dai dreptate. Dar nu-ţi mai ascunde bucuria, doamnă! Încă pe vremea când acest Mortimer binevoia să se arate la curtea mea, nu aveai ochi decât pentru dânsul, nu încetai să-i lauzi meritele, iar toate mişeliile pe care mi le făcea le puneai în seama sufletului său nobil.

- Dar oare nu tu, domnul şi soţul meu, m-ai învăţat să-l iubesc atunci când cucerea, în locul tău şi primejduindu-şi zilele, regatul Irlandei... pe care ţi-i aşa de greu, pare-se, să-l păstrezi fără dânsul? Era asta o mişelie?

O clipă descumpănit de această împunsătură, Eduard îi aruncă soţiei sale o uitătură răutăcioasă, neştiind ce să răspundă:

- Ei bine, acum prietenul tău goneşte, şi fără îndoială că spre ţara ta goneşte!

Vorbind, regele umbla în lungul şi-n latul încăperii, ca să-şi verse năduful. Giuvaerurile agăţate de vestmintele lui tresăltau cu un clinchet la fiece pas. Şi cei de faţă întorceau capul de la dreapta la stânga, ca după o minge aruncată, spre a-l urmări de colo până colo. Era, nici vorbă, un bărbat foarte chipeş regele Eduard, vânjos, sprinten, zvelt, şi al cărui trup întreţinut prin exerciţii şi jocuri, nu prindea burtă nici acum, la aproape patruzeci de ani; o cherestea de atlet. Dar privindu-l cu mai multă luare aminte, te izbea fruntea fără nici o cută, ca şi cum grijile cârmuirii n-ar fi lăsat nici o urmă acolo, pungile care începeau să se adâncească sub ochi, desenul şters al nărilor, forma prelungă a bărbiei sub barba rară şi încreţită, nu o bărbie energică, trădând o fire autoritară, nici măcar cu-adevărat senzuală, ci doar prea mare şi căzută prea jos. Vedeai de douăzeci de ori mai multă voinţă în bărbia mică a reginei decât în această falcă ovoidă căreia barba mătăsoasă nu reuşea să-i acopere slăbiciunea. Mâna care luneca peste obraz era moale, se rotea prin aer fără

pricină, apoi se întorcea să tragă de o perlă cusută în broderia tunicii. Glasul care se vroia, ba chiar se credea poruncitor, nu-ţi dădea altă impresie decât că scotea ţipete fără noimă. Spinarea, o spinare lată totuşi, se înfăţişa cu nişte valuri urâcioase de la ceafă până-n şolduri, ca şi cum şira i-ar fi fost lipsită de soliditate. Eduard nu-i ierta soţiei sale că într-o zi îl sfătuise să se ferească de a-şi arăta spatele privirilor, dacă ţinea să impună respect baronilor săi. Avea genunchiul destul de neted, pulpa frumoasă; asta era chiar partea cea mai reuşită la bărbatul acesta aşa de puţin făcut pentru misiunea lui şi pe capul căruia căzuse o coroană printr-o adevărată greşeală a soartei.

- Nu am destule necazuri, nu-s destul de hărţuit? urmă el. Scoţienii îmi ameninţă fără încetare hotarele, îmi cotropesc regatul; iar când îi înfrunt în bătălie, oştile mele o iau la fugă. Şi cum oare i-aş putea birui, când episcopii mei se înţeleg cu dânşii, fără voia mea, când am atâţia haini printre vasalii mei şi când baronii ţinuturilor de graniţă ridică oşti împotrivă-mi, încăpăţânându-se să susţină că şi-au câştigat moşiile doar cu spada lor, atunci când de multă vreme, de douăzeci şi cinci de ani, ceea ce unii uită, lucrul acesta a fost judecat şi statornicit altminteri de către părintele meu regele Eduard! Dar aţi văzut la Shrewsbury, aţi văzut la Boroughbridge, aţi văzut ce păţesc cei care se răzvrătesc împotriva mea, nu-i aşa, Leicester?

Enric de Leicester dădu din capul său mare aplecat pe umăr. Nu prea era drăguţ din partea regelui să-i amintească de moartea fratelui său Thomas de Lancastre, decapitat cu şaisprezece luni în urmă, pe când alţi douăzeci de mari seniori fuseseră spânzuraţi.

- Am văzut într-adevăr, sire, soţul meu, că singurele bătălii pe care le-ai putea câştiga sunt cele împotriva propriilor tăi baroni, spuse Isabelle.

Eduard îi aruncă din nou o privire plină de ură. "Ce curaj, gândea Bouville, ce curaj din partea acestei nobile regine!"

- Şi nu-i chiar aşa cum zici, urmă dânsa, că ei ţi s-au împotrivit pentru stăpânirea moşiilor cucerite cu sabia. N-a fost mai curând pentru stăpânirea comitatului de Gloucester pe care ai vrut să i-l dai domnului Hugh?

Cei doi Despenser se apropiară unul de altul ca pentru a ţine piept unei ameninţări. Lady Despenser cea tânără înălţă capul în faţa tablei de şah; ea era fiica răposatului conte de Gloucester. Eduard al II-lea lovi din picior pardoseala de piatră. Destul, prea era sâcâitoare regina, şi nu deschidea gura decât spre a-i arunca în faţă greşelile şi păcatele cârmuirii lui!

- Dau feudele mari cui poftesc, doamnă, le dau cui mă iubeşte şi mă slujeşte, izbucni Eduard punându-şi mâna pe umărul lui Hugh cel tânăr. Pe cine alţii aş putea să mă reazem? Unde-mi sunt aliaţii? Frate-tău din Franţa, doamnă, care trebuia să se poarte ca un frate al meu, pentru că, la urma urmei, în nădejdea asta am fost îndemnat să te iau de soţie, ce ajutor îmi dă? Îmi cere să mă duc să-i fac închinare pentru Aquitania, iată tot ajutorul lui. Și unde îmi trimite porunca asta? În Guyenne? Aş, ţi-ai găsit! Aici, în regatul meu, mi-o trimite, parcă înadins, spre a-şi râde de toate datinile feudale, spre a mă face de ocară. N-ai zice că se crede şi suzeranul Angliei? Mai întâi că mi-am făcut închinarea, şi încă prea de multe ori m-am dus în Franţa să mi-o fac. Întâia oară am fost să mă închin tatălui tău, atunci când era cât pe ce să ard în focul de la Maubuisson, apoi iarăşi fratelui tău Filip, acum trei ani, când m-am dus la Amiens. Văzând cât de repede mor regii în familia ta, ar trebui, doamnă, să mă mut pe Continent!

În fundul încăperii, seniorii, episcopii şi mărimile din Yorkshire se uitau unii la alţii, nicidecum înfricoşaţi, dar năuciţi de această furie

neputincioasă ce se depărta aşa de mult de ţinta ei şi le dezvăluia odată cu greutăţile ţării şi firea regelui. Acesta era deci suveranul care le cerea biruri pentru vistieria lui, căruia îi datorau supunere în toate şi în ale cărui bătălii trebuiau să-şi primejduiască viaţa? Lordul Mortimer avusese câteva motive temeinice de a se răzvrăti...

Până şi sfetnicii de taină păreau stânjeniţi, deşi cunoşteau această apucătură a regelui, pe care o regăseai chiar şi în scrisorile lui, de a face mereu socoteala tuturor necazurilor domniei la fiece nouă neplăcere ce dădea peste dânsul.

Cancelarul Baldock îşi freca maşinal omuşorul, în locul unde se încheia sub bărbie anteriul său de arhidiacon. Episcopul de Exeter, care ţinea înalta dregătorie de lord vistiernic, îşi rodea cu dinţii unghia policarului şi plimba o privire şireată asupra celor din jur. Numai Hugh Le Despenser cel tânăr, prea încârlionţat, prea gătit şi prea parfumat pentru un bărbat de treizeci şi trei de ani, nu-şi ascundea mulţumirea. Mâna regelui pusă pe umărul său dovedea tuturor puterea şi trecerea de care se bucura. Cu nasul cârn şi buza strâmbă, coborând şi înălţând bărbia ca un cal la trap, încuviinţa fiecare cuvânt al lui Eduard printr-un hârâit scurt din gât, iar chipul său părea să zică: "De data asta s-a umplut paharul, vom lua măsuri aspre!" Era slab, înalt, cu torsul cam îngust, şi avea piele urâcioasă care i se acoperea deseori de umflături.

- Domnule de Bouville, spuse deodată regele Eduard, întorcându-se spre ambasador, vei răspunde monseniorului de Valois că această căsătorie pe care ne-a propus-o şi care ne-a făcut mare cinste nu se va încheia niciodată. Avem alte planuri pentru fiul nostru mai mare. Astfel se va isprăvi pentru totdeauna cu păcătoasa datină care vrea ca regii Angliei să-şi caute soţiile în Franţa, fără ca vreodată să le vină de acolo vreun folos.

Burduhănosul Bouville păli sub ocară şi făcu o plecăciune. Îi aruncă reginei o privire amărâtă şi părăsi încăperea.

Cea dintâi consecinţă, şi într-adevăr neprevăzută, a evadării lui Roger Mortimer: regele Angliei o rupea cu alianţele tradiţionale. Vroise, prin această împunsătură, s-o jignească pe soţia sa; dar îi jignise în acelaşi timp pe fraţii săi vitregi Norfolk şi Kent a căror mamă era franceză. Cei doi tineri îl priviră pe vărul lor Gât-Sucit, care înălţă ceva mai mult din umăr, cu o nepăsare resemnată. Fără să cugete la ce face, regele şi-l înstrăinase pentru totdeauna pe puternicul conte de Valois, despre care oricine ştia că, în numele nepotului său Charles cel Frumos, cârmuia Franţa.

Tânărul prinţ Eduard, tot lângă fereastră, nemişcat şi tăcut, o cerceta din ochi pe maică-sa, îl judeca pe tată-său. La urma urmei, era vorba de căsătoria lui, asupra căreia nici nu i se cerea părerea. Dar dacă ar fi fost întrebat care dintre cele două obârşii ale sale îi place mai mult, cea engleză sau cea franceză, spre aceasta din urmă l-ar fi tras inima.

Cei trei copii mai mici îşi încetaseră joaca: regina le făcu semn cameristelor să-i ducă de acolo.

Apoi, pe un ton foarte liniştit şi aţintindu-şi ochii în cei ai regelui, spuse:

- Când un soţ îşi urăşte soţia, e firesc s-o ţină ca vinovată de tot ce se întâmplă.

Eduard nu era om să răspundă făţiş.

- Toţi oştenii gărzii mele din turn beţi morţi, strigă el, locotenentul fugit cu trădătorul acesta, iar guvernatorul meu bolnav de-şi dă sufletul de pe urma marafetului ce i l-au băgat în băutură! Dacă nu cumva face pe bolnavul, mişelul, ca să scape de pedeapsa ce i se cuvine! Căci el trebuia să vegheze ca prizonierul meu să n-o şteargă; auzi, Winchester?

Hugh Le Despenser tatăl, făcut de un an conte de Winchester, şi care era răspunzător de numirea guvernatorului Seagrave se îndoi sub vijelie. Avea şira spinării îngustă şi slabă, cu o cocoaşă în parte din naştere şi în parte dobândită într-o lungă carieră de curtean. Vrăjmaşii săi îl porecliseră "nevăstuica". Lăcomia de bani, invidia, laşitatea, egoismul, mişelia, şi pe deasupra toate desfătările izvorâte din aceste metehne, păreau să se fi întipărit în zbârciturile chipului şi sub pleoapele înroşite. Nu era totuşi lipsit de curaj; nu-şi cunoştea însă sentimente omeneşti decât faţă de fiu-său şi de puţinii prieteni, printre care se număra tocmai Seagrave.

- Stăpâne, rosti el cu glas domol, sunt încredinţat că Seagrave nu e cu nimic vinovat...

- E vinovat de nepăsare şi de lene; e vinovat că s-a lăsat tras pe sfoară; e vinovat că n-a simţit uneltirea ce se punea la cale sub nasul lui; e vinovat poate şi pentru că a avut ghinion... Nu-i iert pe cei cu ghinion. Deşi Seagrave e dintre protejaţii tăi, Winchester, el va fi pedepsit; nimeni n-are să mai zică atunci că nu ţin cumpăna dreaptă şi că bunăvoinţa mea nu merge decât la oamenii tăi. Seagrave îi va lua locul lordului de Wigmore în temniţă. Astfel, urmaşii săi vor avea grijă să păzească mai bine. Iată, fiule, cum se cârmuiesc oamenii! adăugă regele oprindu-se în faţa prinţului moştenitor al tronului.

Copilul îşi înălţă ochii spre dânsul şi-i lăsă numaidecât în jos.

Hugh cel tânăr, care se cam pricepea să abată mâniile regelui cum vroia el, îşi dădu capul pe spate şi spuse, cu ochii la bârnele din tavan:

- Cel ce-şi bate joc prea din cale afară de măria-ta, iubitul meu stăpân, e celălalt hain, episcopul Orleton care a urzit totul cu mâna lui şi pare să se teamă aşa de puţin încât nu şi-a dat nici măcar osteneala să fugă din ţară sau să se ascundă.

Eduard îl privi pe Hugh cu recunoştinţă şi admiraţie. Cum puteai să nu fii mişcat la vederea acestui profil, acestor frumoase atitudini ale lui Hugh pe când vorbea, la auzul acestui glas puternic, rotunjind cuvintele, şi la felul său de a zice, cu dragoste şi respect totodată, "iubitul meu stăpân", după moda franceză, ca odinioară drăguţul de Gaveston pe care baronii şi episcopii l-au omorât... Acum însă Eduard era un bărbat în toată firea, cunoscând răutatea oamenilor, ştiind că nu câştigi nimic, intrându-le în voie. Nimeni nu-l va despărţi de Hugh, iar toţi cei care ar vrea să-i stea împotrivă vor fi striviţi unul după altul, fără milă...

- Vă dau de veste, lorzii mei, că episcopul Orleton va fi adus înaintea Parlamentului meu spre a fi judecat şi osândit.

Eduard îşi încrucişă braţele pe piept şi aşteptă efectul cuvintelor sale. Arhidiaconul-cancelar şi episcopul-vistier, deşi erau cei mai neînduplecaţi vrăjmaşi ai lui Orleton, tresăriră, îmboldiţi de sentimentul de solidaritate care leagă între ele feţele bisericeşti.

Enric Gât-Sucit, bărbat cuminte şi cumpănit care, gândindu-se la binele ţării, nu se dădea în lături să-i spună regelui adevărul pe şleau, observă cu glas liniştit că un episcop nu putea fi adus decât înaintea unui tribunal ecleziastic alcătuit din feţe bisericeşti de seama lui.

- Toate trebuie să aibă un început, Leicester. Conspiraţia împotriva regilor nu face parte, pe cât ştiu eu, din învăţătura sfintelor Evanghelii. Fiindcă Orleton uită ce trebuie dat Cezarului, Cezarul îşi va aduce aminte de asta în locui său. Încă una din binefacerile pe care le datorez familiei tale, Doamnă, urmă regele întorcându-se spre Isabelle, căci fratele tău Filip al V-lea, prin acel papă francez şi împotriva voinţei mele, l-a pus pe Adam Orleton la episcopia de Hereford. Prea bine! Va fi

cel dinţii prelat osândit de judecata regală, şi pedeapsa lui va sluji de pildă şi altora.

- Orleton nu-ţi era vrăjmaş până mai ieri, dragă vere, stărui Gât-Sucit, şi n-ar fi avut nici un motiv să devină, dacă nu te împotriveai sau dacă unii din sfatul tău nu s-ar fi împotrivit ca Sfântul Părinte să-i dea mitra episcopală. E un om foarte învăţat şi plin de energie. Poate că ai putea astăzi, tocmai fiindcă e vinovat, să-l câştigi de partea ta printr-un gest de blândeţe mai curând decât printr-un proces care, pe lângă toate necazurile tale, va aţâţa şi duşmănia slujitorilor bisericii.

- Blândeţe, milă! De fiecare dată când unii îşi bat joc de mine, de fiecare dată când mă înfruntă, de fiecare dată când mă trădează, tu n-ai decât cuvintele acestea pe buze, Leicester! Am fost sfătuit, şi foarte rău am făcut ascultând aceste sfaturi, am fost rugat să-i cruţ viaţa lui Wigmore! Recunoşti şi tu că dacă m-aş fi purtat cu dânsul cum m-am purtat cu frate-tău, azi răzvrătitul acesta n-o mai lua la sănătoasa.

Gât-Sucit dădu din umerii săi laţi, închise ochii şi făcu o strâmbătură de lehamite. Cum te scotea din sărite apucătura asta a lui Eduard, pe care el o credea regească, de a-şi chema rudele sau sfetnicii mai de seamă pe numele comitatelor lor, şi de a se adresa vărului său primar zicând "Leicester" în loc de a zice "vere" ca toţi din familia regală, ca regina însăşi. Şi prostul nărav ce-l avea de a pomeni la fiecare pas de moartea lui Thomas de Lancastre, ca şi cum s-ar fi mândrit cu asta! Ah, ciudat om şi păcătos rege care-şi închipuia că poate tăia capul celor mai apropiate rude fără să-şi atragă ură, care credea că o îmbrăţişare ajungea spre a uita un doliu, care cerea devotament chiar din partea celor cărora le făcuse rău, şi vroia să găsească peste tot credinţă când el însuşi o călca în picioare!

- Nu-ncape îndoială că ai dreptate, măria ta, spuse Gât-Sucit, şi deoarece domneşti de

şaisprezece ani, trebuie să ştii ce ai de făcut. Trimite-l deci pe episcopul tău înaintea Parlamentului. Nu mă voi împotrivi la aceasta.

Şi adăugă printre dinţi, ca să nu-l audă decât tânărul conte de Norfolk:

- Mi-e capul strâmb, e-adevărat, dar vreau totuşi să-l păstrez acolo unde se află.

Eduard vorbea mai departe, biciuind aerul cu mâna:

- Veţi recunoaşte că-şi bate joc de mine cel ce evadează spărgând zidurile unui turn clădit din porunca mea, pentru ca nimeni să nu poată scăpa de acolo.

- Domnul şi soţul meu, spuse regina, poate că pe când îl clădeai, mintea îţi era mai mult la drăgălăşia zidarilor decât la trăinicia pietrei.

Tăcerea căzu deodată peste cei de faţă. Înţepătura era cruntă şi neaşteptată. Fiecare îşi ţinea răsuflarea şi se uita, care cu respect, care cu ură, la femeia aceasta destul de plăpândă, dreaptă în jilţul ei, singură şi înfruntându-l astfel pe rege. Cu gura întredeschisă, lăsa să i se vadă dinţii ascuţiţi, strânşi unii de alţii, nişte dinţi mici tăioşi, făcuţi parcă să sfâşie. Isabelle era vădit mulţumită de lovitura pe care i-o dăduse.

Hugh cel tânăr se împurpurase la faţă; Hugh tatăl se făcea că nu auzise.

Fără îndoială, Eduard avea să se răzbune, dar în ce fel? Răspunsul său întârzia. Regina privea stropii de sudoare care îmbrobonau fruntea soţului ei. Nimic nu-i face mai mare scârbă unei femei decât sudoarea unui bărbat pe care a încetat să-l mai iubească.

- Kent, strigă regele, te-am făcut paznic al celor Cinci Porturi şi guvernator al Doverului. Ce păzeşti în clipa asta? De ce nu eşti pe coastele ce le ai sub comanda ta şi de unde trădătorul va încerca să se îmbarce?

- Frate, măria-ta, spuse tânărul conte de Kent uluit, tu mi-ai dat porunca de a te însoţi în călătoria

ta...

- Ei bine, acum îţi dau alta, şi anume să te duci în comitatul tău, să împânzeşti cu oştenii oraşele şi satele căutându-l pe fugar, şi să veghezi tu însuţi ca toate corăbiile ce se află în porturi să fie cercetate...

- Să se pună iscoade la bordul corăbiilor şi numitul Mortimer să fie prins, viu sau mort, dacă s-ar întâmpla să fie acolo, spuse Hugh cel tânăr.

- Sfatul tău e bun, Gloucester, încuviinţă Eduard. Cât despre tine, Stapledon...

Episcopul de Exeter îşi scoase degetul din gură şi murmură:

- Stăpâne...

- Te vei întoarce în cea mai mare grabă la Londra; te vei duce la turn, chipurile ca să cercetezi socotelile vistieriei, vei lua turnul sub comanda şi supravegherea ta până voi pune acolo un nou guvernator. Baldock va aşterne pe hârtie numaidecât, pentru una şi alta, poruncile mele ca să ţi se dea ascultare.

Enric Gât-Sucit, cu ochii la fereastră şi urechea pe umăr, părea îngândurat. Socotea în minte... Socotea că trecuseră şase zile de la evadarea lui Mortimer, că va fi nevoie pe puţin de încă opt zile până ce poruncile să înceapă a fi executate, şi că numai dacă nu era un zevzec, ceea ce fireşte nu puteai spune despre Mortimer, acesta trebuie să fi părăsit cu siguranţă regatul. Se felicita de asemeni şi pentru că se alăturase celor mai mulţi dintre episcopi şi seniori care, după bătălia de la Boroughbridge, obţinuseră de la rege ca viaţa baronului de Wigmore să fie cruţată. Căci, acum când acesta evadase, partidul potrivnic Despenserilor va avea iar conducătorul care-i lipsea de la moartea lui Thomas de Lancastre, un conducător mai vrednic, mai iscusit şi mai dârz decât fusese Thomas...

Spinarea regelui se gheboşă; Eduard se răsuci în călcâie spre a se întoarce cu faţa la soţia sa:

- Ei bine, da, doamnă! Te socot vinovată. Şi mai întâi lasă mâna asta pe care nu încetezi s-o strângi de când am intrat aici! Lasă mâna lui lady Jeanne! răcni Eduard lovind cu piciorul pardoseala. Înseamnă că dai chezăşie unui hain, arătând tuturor că o păstrezi pe soţia lui lângă tine. Cei care l-au ajutat pe Mortimer să evadeze gândeau că au încuviinţarea reginei... Şi apoi nimeni nu evadează fără bani; trădările se plătesc, zidurile se străpung cu aur. De la regină la doamna ei de companie, de la doamna de companie la episcop, de la episcop la răzvrătit, calea e uşoară. Va trebui să cercetez mai de aproape cheltuielile tale.

- Stăpâne şi soţ al meu, cred că toate cheltuielile îmi sunt destul de bine controlate, spuse Isabelle arătând pe lady Despenser.

Hugh cel tânăr părea să nu mai urmărească discuţia. În sfârşit, mânia regelui se întorcea, ca de obicei, împotriva reginei, şi Hugh se simţea încă o dată triumfător. Luă o carte ce se afla acolo şi pe care lady Mortimer o citea reginei înainte de intrarea contelui de Bouville. Era o culegere de stihuri ale Mariei de France; panglicuţa de mătase însemna acest crâmpei:

Nu era-n Lorena, Burgundia şi-Anjou,
Şi nici ţara gasconă nu văzu
Pe acele vremi mai nobil cavaler,
Şi nicăieri nu se afla sub cer
Vreo doamnă sau fecioară drăgăstoasă
Oricât de mândră şi oricât de frumoasă
Să nu fi vrut cu el să se iubească...

"Franţa, mereu Franţa... Ele nu citesc decât ceea ce le aminteşte de ţara asta, îşi zicea Hugh. Şi cine e în mintea lor cavalerul acesta pe care-l visează? Mortimer, fireşte...".

- Stăpâne, eu nu supraveghez pomenile măriei-sale, spuse Aliéner Le Despenser.

Favoritul regelui îşi înălţă ochii şi surâse. Ar fi îmbrăţişat-o pe nevastă-sa pentru împunsătura asta.

- Văd că va trebui să mă lipsesc de a mai împărţi pomeni, spuse Isabelle. În curând nu-mi va mai rămâne nimic dintr-o regină, nici măcar dreptul de a face milostenii.

- Şi va mai trebui, doamnă, urmă Eduard, pentru dragostea ce-mi porţi şi pe care o vede oricine, să te desparţi de lady Mortimer, căci nimeni în ţară n-are să înţeleagă cum de mai rămâne lângă tine de acum încolo.

De data aceasta regina păli la faţă şi se chirci niţel în jilţ. Frumoasele mâni cu degete lungi ale Jeannei Mortimer începură să tremure.

- O soţie, Eduard, nu poate fi silită să răspundă de toate faptele soţului ei. Chiar eu sunt o pildă pentru aceasta. Crede-mă, lady Mortimer e tot atât de puţin vinovată de greşelile soţului ei, cum sunt eu de păcatele tale, dacă se întâmplă să le săvârşeşti!

De data aceasta însă lovitura dădu greş.

- Lady Jeanne va pleca la castelul Wigmore, care va fi de acum înainte sub supravegherea fratelui meu Kent, şi aceasta până voi fi hotărât ce am să găsesc cu cale în privinţa averilor unui hain al cărui nume nu vreau să mai fie rostit în faţa mea... până ce va fi osândit la moarte. Eu cred, lady Jeanne, că vei socoti mai nimerit să te retragi de bună voie decât să te îndepărtăm cu de-a sila.

- Ei, spuse Isabelle, văd eu că vreţi să rămân singură, să nu am pe nimeni lângă mine.

- De ce vorbeşti de singurătate, doamnă? rosti Hugh cel tânăr cu frumosul său glas melodios. Nu-ţi suntem noi toţi prieteni credincioşi, fiind prietenii regelui? Iar doamna Aliéner, devotata mea soţie, nu-i oare mereu lângă măria-ta, ţinându-ţi de urât? Frumoasă mai e cartea pe care o ai aici, adăugă el arătând volumul, şi ce zugrăveli

minunate o împodobesc; vei fi atât de bună să mi-o împrumuţi?

- Dar fireşte, fireşte, regina ţi-o împrumută! spuse regele. Nu-i aşa, doamnă, că ne faci plăcerea de a împrumuta această carte prietenului nostru Gloucester?

- I-o împrumut foarte bucuros, stăpâne şi soţ al meu, foarte bucuros. Şi când e vorba de prietenul nostru Le Despenser, ştiu ce înseamnă a împrumuta. Sunt zece ani de când i-am împrumutat astfel perlele mele, şi vezi că le poartă şi acum la gât.

Nu se dădea bătută, dar inima îi zvâcnea să se spargă în piept. Va fi de acum încolo singură spre a îndura ocările zilnice. Dar dacă într-o zi va putea să se răzbune, n-are să uite nimic.

Hugh cel tânăr puse cartea pe un scrin şi-i făcu cu ochiul soţiei sale. Stihurile Mariei de France vor merge acolo unde s-a dus agrafa de aur cu leii din nestemate, alături de cele trei coroane de aur, cele patru coroane împodobite cu smaralde şi rubine, cele o sută douăzeci de linguri de argint, cele treizeci de farfurii mari, cele zece cupe de aur, draperiile din catifea în romburi de aur, trăsura pentru şase cai, rufăria, lighenele de argint, hamurile, odoarele bisericeşti, toate acele lucruri minunate primite de la tatăl ei sau de la rude, darurile de nuntă ale reginei, şi care trecuseră în mâinile iubiţilor lui Eduard, în ale lui Gaveston mai întâi, în ale lui Despenser după aceea. Până şi mantia lungă de damasc, brodată peste tot, şi pe care o purtase în ziua cununiei sale, îi fusese luată!

- Haide, domnii mei, spuse regele, bătând din palme, daţi-i zor spre a-mi împlini poruncile şi fiecare să-şi facă datoria.

Era vorba lui obişnuită, tot o formulă ce i se părea regească, cu care îşi încheia şedinţele Sfatului domnesc. Ieşi, urmat de ceilalţi, şi încăperea se goli.

Întunericul începu să coboare între zidurile stăreţiei de la Kirkham şi, odată cu întunericul, un pic de răcoare pătrundea prin ferestre. Regina Isabelle şi lady Mortimer nu îndrăzneau să scoată o vorbă, de teamă să nu le podidească plânsul. Mai fi-vor vreodată iarăşi împreună, şi ce soartă le aştepta pe fiecare din ele?

Tânărul prinţ Eduard, cu ochii în pământ, veni să se aşeze tăcut la spatele mamei sale, vrând parcă să înlocuiască prietena pe care i-o smulgeau reginei.

Lady Le Despenser se apropie spre a lua cartea care plăcuse soţului ei, frumoasă carte, ale cărei scoarţe de catifea erau presărate cu pietre scumpe. De multă vreme cartea asta îi făcea cu ochiul. Când dădu s-o apuce, tânărul prinţ Eduard îşi lăsă mâna peste ea.

- A, nu! Femeie rea, n-ai să ni le iei pe toate!

Regina îndepărtă mâna prinţului, luă cartea şi o întinse vrăjmaşei sale. Apoi se întoarse spre fiu-său cu un surâs abia mijit care-i descoperi din nou dinţii de mic animal deprins să sfâşie. Un copil de unsprezece ani nu-i putea fi încă de mare ajutor; dar, oricum, era vorba de prinţul moştenitor.

UN NOU MUŞTERIU PENTRU JUPÂN TOLOMEI

În odaia sa de lucru, la întâiul cat al clădirii, bătrânul Spinello Tolomei trase la o parte poala unei draperii, şi împingând un mic oblon de lemn, scoase la iveală o deschizătură neştiută de nimeni care-i îngăduia să-şi supravegheze vânzătorii din galeria de la parter. Prin această "iscoadă" născocită de florentini, ascunsă în bârnele peretelui, jupân Tolomei putea să vadă tot ce se petrecea şi să audă tot ce se zicea în întreprinderea sa de bancă şi de negoţ. Deocamdată, văzu acolo semne de oarecare zăpăceală. Flăcările lămpilor cu trei braţe tremurau pe tejghele, şi slujbaşii se opriseră din lucru, încetând să mai împingă plăcuţele de aramă pe tăbliile de care se foloseau pentru socoteli. Un cot de măsurat postavul căzu pe pardoseală cu zgomot; cumpenele cântarelor se legănau pe mesele zarafilor fără ca nimeni să le fi atins. Muşteriii se întorseseră spre uşă, mai-marii peste vânzători se şi aplecaseră cu mâna la piept, pentru o temenea.

Jupân Tolomei zâmbi, ghicind după toată această frământare că monseniorul conte d'Artois intrase în prăvălia lui. De altminteri, nu trecu o clipă şi, prin "iscoadă", văzu ivindu-se o imensă căciulă cu creasta de catifea roşie, o pereche de mănuşi roşii, nişte cizme roşii ai căror pinteni zăngăneau, o mantie purpurie care flutura pe umerii de uriaş. Numai monseniorul Robert d'Artois avea acest fel gălăgios de a intra, făcând să tremure toţi vânzătorii de îndată ce se arăta, acest fel de a ciupi de piept nevestele, fără ca soţii să îndrăznească măcar a crâcni, şi de a zgudui pereţii, pare-se, doar respirând.

Toate acestea nu-l prea tulburau pe bătrânul bancher. Îl cunoştea de prea multă vreme pe Robert d'Artois. Îl observase de prea multe ori; şi văzându-l astfel, de sus, desluşea ce anume era silit, tras de păr, şi peste măsură de lăudăros în gesturile acestui senior. Pentru că natura îl înzestrase eu proporţii fizice neobişnuite, monseniorul d'Artois făcea pe căpcăunul. De fapt, era un şiret, un pişicher. Şi apoi Tolomei îi ţinea lui Robert socotelile băneşti...

Bancherul îl cercetă cu mai mult interes pe însoţitorul lui d'Artois, un senior înveştmântat de sus până jos în negru, călcând sigur de el, dar cu un aer tăcut, depărtat, cam semeţ.

Cei doi vizitatori se opriseră în faţa tejghelei cu arme şi hamuri, şi monseniorul d'Artois îşi plimba uriaşa sa mănuşă roşie printre pumnale, junghere, şi tot felul de mânere de sabie, răvăşind şeile, scările de călărie, zăbalele îndoite, frâiele meşterite, dantelate, brodate. Vânzătorul va avea de furcă pe puţin un ceas ca să-şi pună în rânduială marfa. Robert alese o pereche de pinteni de Toledo, cu vârfuri lungi şi căputa înaltă şi îndoită la spate ca să apere tendonul lui Achile când piciorul apăsa prea tare coasta calului; o născocire nimerită şi fără îndoială de mare folos în turniruri. Pe furca pintenului se citea printre flori şi panglici deviza "Să învingem" gravată cu slove ronde în oţelul aurit.

- Ţi-i dăruiesc, my Lord, spuse uriaşul întorcându-se spre seniorul în negru. Nu-ţi rămâne decât să-ţi alegi iubita care să ţi-i prindă la picioare. Asta n-are să întârzie prea mult; femeile din Franţa se aprind repede după ceea ce vine de departe... Aici poţi găsi tot ce-ţi doreşte inima, continuă el arătând galeria. Prietenul meu Tolomei, meşter cămătar şi vulpoi în ale negoţului, îţi va face rost de toate; orice i-ai cere, nu l-am auzit niciodată zicând că nu are. Vrei să-i dăruieşti duhovnicului un patrafir? Ai de unde alege, îţi va

înfăţişa treizeci... Un inel pentru iubită? Are lăzile pline de nestemate... Îţi place să parfumezi târfele înainte de a te culca cu ele? Tolomei îţi va da o mireasmă de mosc care vine de-a dreptul din târgurile Răsăritului... Cauţi vreo relicvă? Are trei dulapuri pline... Şi pe deasupra vinde aurul ca să cumperi toate acestea! Are monede bătute în toate colţurile Europei, al căror preţ de schimb îl vezi colo, scris pe tăbliţele alea. Vinde cifre, mai ales asta vinde; socoteli de arendă, dobânzi de împrumuturi, venituri din moşii... În dosul tuturor acestor uşi sunt slujbaşi care adună, care scad... Ce ne-am face fără acest om care se îmbogăţeşte din nepriceperea noastră în ale socotelilor? Haidem la dânsul.

După câteva clipe, treptele de lemn ale scării în spirală tremurau sub greutatea lui Robert d'Artois. Jupân Tolomei împinse oblonul "iscoadei" şi lăsă să cadă la loc draperia.

Încăperea în care intrară cei doi seniori era întunecoasă, somptuos decorată cu mobile grele, cu impunătoare obiecte de argint, iar covoare cu fel de fel de chipuri acopereau pereţii, înăbuşind zgomotele; mirosea a lumânare de seu, a tămâie, a mirodenii şi a ierburi de leac. Între bogăţiile care umpleau încăperea, se îngrămădiseră toate parfumurile unei vieţi.

Bancherul le ieşi înainte. Robert d'Artois, care nu-l mai văzuse de multe săptămâni - aproape trei luni - căci trebuise să-l însoţească pe văru-său regele Franţei, mai întâi în Normandia la sfârşitul lui august, apoi în Anjou cât ţinuse toamna - îl găsi pe sienez îmbătrânit. Părul alb i se mai rărise şi cădea mai puţintel pe gulerul caftanului; timpul îşi înfipsese ghearele în chipul său: umerii obrajilor îi erau ciupiţi ca de labele unei păsări; fălcile se fleşcăiseră şi i se bălăbăneau sub bărbie; pieptul i se scofâlcise şi burta îi crescuse: unghiile, tăiate scurt, i se crăpau.

Ochiul stâng, vestitul ochi stâng al lui jupân Tolomei, veşnic închis pe trei sferturi, dădea feţei o expresie de vioiciune şi de şiretenie; ochiul celălalt însă, ochiul deschis, avea uitătura cam pierdută, absentă, obosită, a unui om istovit şi mai puţin preocupat de lumea exterioară cât de tulburările şi lehamitea care s-au strâns într-un trup bătrân ce se apropia de sfârşit.

- Prietene Tolomei, izbucni Robert d'Artois, scoţându-şi mănuşile şi aruncându-le - pată sângerie pe o masă, prietene Tolomei. Îţi aduc o nouă bogăţie.

Bancherul îi pofti pe oaspeţi să şadă.

- Cât are să mă coste, monseniore? întrebă el.

- Lasă, lasă, bancherule, spuse Robert d'Artois, te-am adus eu vreodată la pagubă?

- Niciodată, monseniore, niciodată, o recunosc. Scadenţele datoriilor au fost uneori puţintel cam întârziate, dar în sfârşit, deoarece Dumnezeu mi-a hărăzit o viaţă destul de lungă, am putut culege roadele încrederii cu care înălţimea-ta m-a cinstit. Dar ia închipuieşte-ţi, monseniore, că aş fi murit ca atâţia alţii, la cincizeci de ani? Ei bine, mulţumită domniei-tale, aş fi murit pe paie!

Vorba de haz îl înveseli pe Robert d'Artois, al cărui zâmbet, într-o faţă lată, descoperi nişte dinţi scurţi, zdraveni, dar murdari.

- Pierdut-ai vreodată un ban cu mine? răspunse el. Adu-ţi aminte cum te-am sfătuit odinioară să-i sprijini pe monseniorul de Valois împotriva lui Enguerrand de Marigny! Şi vezi astăzi unde e Charles de Valois şi cum şi-a isprăvit păcătoasele lui zile Marigny. Banii, pe care mi i-ai împrumutat pentru războiul meu din Artois, ţi i-am întors ori nu, până la o para? Îţi sunt recunoscător, bancherule, da, îţi sunt recunoscător că m-ai ajutat întotdeauna, şi când mă aflam la mare ananghie; căci eram într-o vreme înecat în datorii, continuă el întorcându-se spre seniorul înveştmântat în negru; nu mai aveam moşii în afară de comitatul de

Beaumont-le-Roger, ale cărui venituri însă vistieria nu mi le plătea, iar drăguţul meu văr Filip Lunganul - Dumnezeu să-i ţie sufletul în vreun iad! - mă închisese la Châtelet. Ei bine, bancherul acesta pe care-l vezi aici, my Lord, acest cămătar, acest meşter pungaş printre cei mai pungaşi din câţi a dat vreodată Lombardia, omul acesta care ar lua amanet şi un prunc în pântecul maicii lui, nu m-a părăsit niciodată! De aceea, cât o mai trăi, şi va trăi mult...

Auzind ultimele cuvinte jupân Tolomei făcu coarnele cu degetele de la mâna dreaptă şi bătu în lemnul mesei.

- Da, da, cămătar al Diavolului, ai să mai trăieşti mult, ţi-o spun eu... Ei bine, my Lord, omul acesta de colo va fi întotdeauna prietenul meu, pe cuvântul lui Robert d'Artois. Şi a avut dreptate ajutându-mă, căci mă vede azi ginere al monseniorului de Valois, cu scaun în Sfatul regelui, şi bucurându-mă, în sfârşit, de veniturile comitatului meu. Jupâne Tolomei, seniorul pe care-l ai în faţa ta este lordul Mortimer, baron de Wigmore.

- Evadat din turnul Londrei de la întâi august, spuse bancherul, plecându-şi fruntea. Mare cinste pentru mine, my Lord, mare cinste.

- Ei, cum? izbucni d'Artois. O ştiai?

- Monseniore, lămuri Tolomei, baronul de Wigmore e un personaj prea înalt pentru ca noi să nu fim informaţi în privinţa sa. Mai ştiu chiar, my Lord, că atunci când regele Eduard a poruncit şerifilor săi de pe coastele Angliei să te caute şi să pună mâna pe domnia ta, erai deja îmbarcat, şi justiţia engleză nu te mai putea ajunge. Ştiu că atunci când regele a pus de au fost scotocite toate corăbiile gata să pornească spre Irlanda, poruncind slujitorilor săi să înhaţe toţi curierii venind din Franţa, prietenii domniei tale la Londra şi în toată Anglia fuseseră deja înştiinţaţi că ai sosit sănătos şi teafăr la vărul domniei tale, dumnealui Jean de

Fiennes, în Picardia. Ştiu, în sfârşit, că atunci când regele Eduard i-a poruncit domnului de Fiennes să te predea, ameninţându-l că-i ia toate moşiile pe care le are dincolo de Canalul Mânecii, acest senior, partizan şi sprijinitor al monseniorului Robert, te-a îndreptat numaidecât spre dânsul. Nu pot zice că te aşteptam, my Lord, dar trăgeam nădejde să te văd aici, căci monseniorul d'Artois mi-e credincios, aşa cum ţi-a spus-o chiar el, şi nu uită niciodată să se gândească la mine când are un prieten la restrişte.

Roger Mortimer îl ascultase pe bancher cu luare aminte.

- Văd, jupâne, răspunse el, că lombarzii au bune iscoade la curtea Angliei.

- Ca să vă slujească, my Lord... Ştii desigur că regele Eduard are o datorie mare la băncile noastre. Când ai o poliţă îi porţi de grijă, adică îl supraveghezi pe cel care ţi-a dat-o. Şi regele vostru a încetat de multă vreme să-şi mai cinstească pecetea, cel puţin faţă de noi. L-a pus pe vistiernicul său, Sfinţia Sa episcopul de Exeter, să ne răspundă că slabele încasări de biruri, grelele sarcini ale războaielor pe care le duce şi uneltirile baronilor săi, nu-i îngăduie să facă altfel. Totuşi, birul cu care împovărează mărfurile noastre, numai în portul Londrei, ar trebui să-i ajungă pentru a-şi plăti datoriile.

Un valet adusese vinul îndulcit şi bomboanele ce se ofereau întotdeauna oaspeţilor de seamă. Tolomei umplu cupele, turnând într-a lui doar un deget din licoarea de cireaşă cu scorţişoară.

- Vistieria Franţei pare, deocamdată, mai sănătoasă decât cea a Engliterei, adăugă bancherul. Se ştie deja, monseniore Robert, câţi bani vor rămâne anul acesta după toate cheltuielile cârmuirii?

- Dacă nu s-o abate peste noi în luna ce vine vreo năpastă neaşteptată, ciumă, foamete, căsătoria sau înmormântarea vreunuia din neamurile noastre

regeşti, încasările vor depăşi cheltuielile cu douăsprezece mii de livre, asta după cifrele pe care domnul Miles de Noyers, dregător al Curţii de Conturi, ni le-a arătat azi dimineaţă în Sfatul regelui. Douăsprezece mii de livre încasări! Numai pe vremea celor doi Filip, al IV-lea şi al V-lea... - dea Domnul ca pomelnicul să se încheie cu dânşii... - aveam o vistierie aşa de sănătoasă.

- Cum reuşiţi, monseniore, să aveţi încasări mai mari decât cheltuielile? întrebă Mortimer. E oare pentru că nu purtaţi vreun război?

- Pe de o parte pentru că nu purtăm război, şi totodată pentru că ne gătim de război fără însă a-l porni. Sau mai bine zis ne gătim de cruciadă. Trebuie să spun că vărul şi socrul meu Charles de Valois trage foloase de pe urma cruciadei ca nimeni altul! Să nu crezi că-l socot un creştin păcătos! Nu-ncape îndoială că doreşte din toată inima să scape Armenia de turci, aşa cum doreşte să dea iar fiinţă acelei împărăţii a Constantinopolei, a cărei coroană o purtase odinioară fără să se poată aşeza în tronul ei. Dar, oricum, o cruciadă nu poate fi pusă la cale într-o zi! Trebuie să găteşti corăbii, să făureşti arme; trebuie mai ales să găseşti cruciaţi, să intri la tocmeală cu unii din Spania, din Germania... Şi întâiul pas înspre aceasta e să obţii ca papa să pună o dijmă asupra veniturilor bisericii. Scumpul meu socru a obţinut dijma, şi acum, când vistieria se află la strâmtoare, papa e cel care plăteşte.

- Ei, asta-i bună! spuse Tolomei. Mă interesează foarte mult ce spuseşi, monseniore. Deoarece sunt bancherul papei... un sfert din ce i-am dat cu împrumut sunt banii mei şi ai fraţilor Bardi, dar şi sfertul acesta e o sumă măricică! Iar dacă papa ar sărăci prea mult...

D'Artois, care tocmai dădea pe gât o duşcă de vin, pufni în cupa de argint şi făcu semn că se îneacă de râs.

- Să sărăcească Prea Sfântul Părinte? exclamă el după ce înghiţi. Dar are sute de mii de florini! A, iată un om de la care ai avea de învăţat, Spinello; ce mare bancher ar fi ieşit din el dacă n-ar fi intrat în tagma bisericească! Căci, acum şase ani, a găsit vistieria papală mai deşartă ca buzunarul meu...

- Ştiu, ştiu, murmură Tolomei.

- Pentru că, vezi dumneata, popii sunt cei mai buni strângători de biruri din câţi a adus vreodată Dumnezeu pe pământ, şi-i tocmai ce a înţeles monseniorul de Valois. În loc să sporeşti angaralele şi să trimiţi slujbaşii vistieriei, pe care toţi îi urăsc, să le adune, îi pui pe popi să strângă dijma. La cruciadă vom porni noi... o dată şi o dată! Până atunci însă, papa plăteşte, din tunsoarea oilor sale!

Tolomei îşi freca uşurel piciorul drept; de câtăva vreme simţea frig în piciorul acesta şi dureri când mergea.

- Ziceai deci, monseniore, că s-a ţinut sfat în dimineaţa asta. Luatu-s-au ceva hotărâri de mare însemnătate? întrebă el.

- Aş, ca de obicei. S-a vorbit de preţul lumânărilor şi s-au pus opelişti de a se mai amesteca seul cu ceara, precum şi de a fierbe dulceţurile vechi împreună cu cele noi. Pentru toate mărfurile vândute în sac sau orice învelitoare, greutatea sacilor va trebui scăzută iar nu socotită în preţul mărfii; asta ca să-i facem pe voie norodului, arătându-i că-i purtăm de grijă.

În timp ce asculta, Tolomei îşi cerceta din ochi oaspeţii. I se păreau şi unul şi celălalt foarte tineri: câţi ani să fi avut Robert d'Artois? Treizeci şi cinci, treizeci şi şase... iar englezul nu arăta nici el mai mult. Toţi bărbaţii sub şaizeci de ani i se păreau uimitor de tineri! Ce de-a lucruri vor mai avea de făcut, ce de-a emoţii vor mai trăi, ce de-a lupte vor mai da, ce de-a speranţe vor urmări şi câte dimineţi vor vedea pe care el n-avea să le mai apuce! De câte ori încă aceşti doi bărbaţi se vor

trezi, respirând aerul unei noi zile, când el va fi sub pământ!

Şi ce fel de om o fi lordul Mortimer? Acest chip bine cioplit, cu sprâncenele stufoase, pleoapele acestea croite drept peste ochii de culoarea pietrei, şi apoi vestmântul negru, felul de a-şi încrucişa braţele, portul mândru şi tăcut ai unui bărbat care a fost în culmea puterii şi care ţine să-şi păstreze toată demnitatea în surghiun, chiar şi gestul, negândit, cu care Mortimer îşi trecea degetul peste mica cicatrice albă de pe buză, totul îi plăcea bătrânului sienez. Şi Tolomei simţi o poftă de a-l vedea pe seniorul acesta din nou fericit! Avea Tolomei de la o vreme plăcerea de a se gândi la alţii.

- Monseniore, întrebă el, ordonanţa privitoare la ieşirea monedelor urmează să fie promulgată în curând?

Robert d'Artois se codi o clipă înainte de a răspunde.

- Sau poate că n-ai fost înştiinţat despre asta... adăugă Tolomei.

- Dar fireşte, fireşte că am fost înştiinţat. Ştii bine că nu se face nimic fără ca regele, şi mai cu seamă monseniorul de Valois, să-mi ceară sfatul. Ordonanţa va fi pecetluită în două zile: nimeni n-are să mai poată scoate din ţară monedă de aur sau de argint bătută cu sigiliul Franţei. Numai pelerinii vor avea voie să ia cu dânşii câţiva pitaci dintre cei ieşiţi de la tarapanaua din Tours.

Bancherul se prefăcu a nu da acestei ştiri mai multă însemnătate ca preţului lumânărilor sau amestecului de dulceţuri. Dar se şi gândise: "Aşadar numai monedele străine vor fi lăsate să iasă din ţară; preţul lor va spori deci... De ce ajutor ne sunt, în meseria noastră, flecarii, şi cum ne dau lăudăroşii pe nimica ceea ce ar putea să ne vândă aşa de scump!"

- Aşadar, my Lord, urmă el, întorcându-se spre Mortimer, socoţi să te aşezi în Franţa? Ce

aşteaptă domnia-ta de la mine?

Robert răspunse în locul său:

- Ceea ce-i trebuie unui mare senior ca să-şi ţină rangul. Slavă Domnului, eşti deprins cu asta, Tolomei!

Bancherul scutură un clopoţel. Îi ceru valetului care se arătă în uşă să-i aducă marea condică de socoteli, şi adăugă:

- Dacă domnul Boccacio n-a plecat încă, spune-i să binevoiască a mă aştepta.

Condica fu adusă, o condică groasă cu scoarţe de piele neagră roasă de vreme, şi ale cărei foi de pergament se ţineau laolaltă prinse de nişte agrafe. Puteai să-i adaugi foi câte vrei. În acest chip, jupân Tolomei, avea întotdeauna la îndemână socotelile marilor săi clienţi, în ordine alfabetică, în loc să fie nevoit a căuta hârtii împrăştiate. Bancherul puse condica pe genunchi, apoi o deschise cu oarecare ceremonie.

- Ai să te afli, my Lord, în bună tovărăşie, spuse el. Iată: fiecăruia locul de cinste ce i se cuvine... Condica mea începe cu contele d'Artois... Ai multe file, monseniore, adăugă, râzând încetişor înspre Robert. Şi apoi, iată-i pe contele de Bar, contele de Boulogne, monseniorul de Bourbon... Măria-Sa regina Clémence...

Bancherul îşi plecă niţel capul, arătându-şi respectul:

- Ah, ea ne-a căşunat mari necazuri după moartea regelui Ludovic al X-lea; ai fi zis că doliul i-a stârnit o poftă bezmetică de a cheltui fără socoteală. Prea Sfântul Părinte însuşi i-a scris pentru a o îndemna la cumpătare, şi ea a trebuit să-şi pună giuvaerurile amanet, la mine, ca să aibă cu ce-şi plăti datoriile. Acum, trăieşte în palatul templierilor pe care i l-au dat în schimbul castelului de la Vincennes; îşi încasează pensia regală şi pare să se fi potolit.

Continua să întoarcă filele care foşneau sub mâna lui. Avea un fel foarte iscusit de a lăsa să se

vadă numele scrise acolo, acoperind însă cifrele cu braţul. Nu era indiscret decât pe jumătate.

"Acuma, eu sunt cel care face pe lăudărosul, se gândea. Dar trebuie să scoţi oarecum la iveală serviciile pe care le faci, şi să arăţi că nu eşti uluit de un nou client venit după împrumut".

Într-adevăr, toată viaţa lui era cuprinsă în această carte şi orice prilej i se părea nimerit ca s-o frunzărească. Fiecare nume, fiecare sumă plătită înfăţişa atâtea amintiri, atâtea intrigi şi atâtea taine ce i-au fost încredinţate, atâtea rugăminţi adresate lui şi după care putuse să-şi măsoare puterea! Fiecare sumă îi aducea aminte limpede de o vizită, de o scrisoare, de o afacere bună, de un gest de simpatie, de o vorbă aspră spusă vreunui rău platnic... Erau aproape cincizeci de ani de când Spinello Tolomei, după ce la început când sosise de la Sienna, făcuse negoţ prin bâlciurile din ţinutul Champagne, venise să se aşeze aici, în uliţa Lombarzilor, spre a deschide o bancă.

Încă o pagină, şi apoi una care i se agăţă de unghiile crăpate. O dungă neagră de cerneală era trasă peste numele scris acolo.

- Na, iată-l şi pe Dante Alighieri, poetul... trecut cu o sumă măruntă când venise la Paris s-o vadă pe regina Clémence, după doliul acestuia. Era bun prieten cu regele Charles al Ungariei, tatăl doamnei Clémence. Mi-l amintesc pe domnul Dante, aşezat chiar în jilţul în care te afli, my Lord. Un bărbat nu tocmai bun la inimă. Era fiu de zaraf; mi-a vorbit un ceas întreg cu mare dispreţ despre meseria de bancher. Dar putea să fie om oricât de rău şi să meargă în locuri deocheate ca să se îmbete cu târfe; n-are a face! El a făcut să cânte limba noastră ca nimeni altul înaintea lui. Şi cum a mai zugrăvit Infernul! Te ia groaza gândind că s-ar putea să fie aşa. Domnia voastră ştiţi că la Ravena, unde domnul Dante a trăit ultimii săi ani, oamenii se trăgeau în lături cu frică din calea lui pentru că îl credeau vrăjitor, şi bănuind că într-adevăr

coborâse în prăpăstiile iadului. Au trecut doi ani de când a murit. Dar şi azi încă, mulţi nu vor să creadă că e mort şi susţin cu tărie că se va întoarce... Nu-i plăcea banca, asta e sigur, şi nu-l îndrăgea nici pe monseniorul de Valois, care-l surghiunise din Florenţa.

Tot timpul cât vorbise de Dante, Tolomei făcuse iar coarnele cu două degete şi bătuse în lemnul jilţului.

- Iată, aici va fi locul domniei-tale, my Lord, urmă el, punând un semn în condică. După monseniorul de Marigny; nu cel spânzurat, de care monseniorul d'Artois pomenise adineauri, nu, fii pe pace! Ci frate-său mai mic, episcopul de Beauvais. Începând de azi, my Lord, ai la mine un cont deschis pentru şapte mii de livre. Poţi să iei din suma asta cât vei pofti, şi să priveşti modesta mea prăvălie ca şi cum ar fi a domniei tale. Postavuri, arme, bijuterii, toate lucrurile de care ai avea nevoie, le vei putea afla în tarabele mele, pe datorie, cerând să-ţi fie trecute la socoteală.

Îşi făcea meseria din obişnuinţă; le împrumuta oamenilor banii cu care să cumpere ceea ce avea de vânzare.

- Şi procesul împotriva mătuşii domniei tale, ce-i cu el, monseniore? îl întrebă pe Robert d'Artois. Nu ai de gând să-l porneşti iar, acum când eşti atât de puternic?

- Asta se va face, asta se va face, dar când i-o veni ceasul, răspunse uriaşul ridicându-se. Nimic nu dă zor, şi am băgat de seamă că graba strică treaba. O las pe scumpa mea mătuşă să îmbătrânească; o las să se macine în procese mărunte cu vasalii, să-şi stârnească în fiecare zi alţi vrăjmaşi prin sâcâielile ei şi să pună rânduială în castelul pe care i l-am răvăşit niţel când i-am cutreierat ultima oară moşiile, care sunt ale mele. Începe să simtă cât de greu e să-mi păstreze avutul! A trebuit să-i împrumute monseniorului de Valois cincizeci de mii de livre pe care n-are să le

mai vadă niciodată, căci banii aceştia au fost zestrea soţiei mele, din care ţi-am plătit ce-ţi datoram. Vezi dar că nu-i femeie aşa de hapsână cum se zice, biata putoare. Mă feresc însă de a o întâlni prea des, căci mă îndrăgeşte aşa de mult că ar putea să mă răsfeţe cu vreo mâncărică îndulcită din care au murit destui în jurul ei... Dar voi avea comitatul meu, bancherule, îl voi avea, fii fără grijă în privinţa asta, şi în ziua aceea te voi face vistiernicul meu, aşa cum ţi-am făgăduit!

Însoţindu-şi oaspeţii, jupân Tolomei coborî pe scară în urma lor, călcând cu băgare de seamă, şi-i duse până la uşa ce dădea în uliţa Lombarzilor. Când Roger Mortimer îl întrebă cu ce dobândă îi împrumuta banii, bancherul îndepărtă întrebarea printr-un gest al mâinii.

- Fă-mi doar bunătatea, my Lord, spuse el, când vei avea treabă la banca mea, de a urca să mă vezi. Voi avea fără îndoială multe de aflat de la domnia ta.

Un surâs însoţi aceste cuvinte, iar pleoapa stângă se ridicase niţel.

Adierea rece de noiembrie, care venea din stradă, îl făcu pe moşneag să se înfioare. Îndată ce se închise uşa, Tolomei trecu în dosul tejghelelor sale şi pătrunse într-o odăiţă unde aştepta signor Boccacio, asociatul fraţilor Bardi.

- Prietene Boccacio, îi spuse, cumpără, începând chiar de azi şi mâine, orice monede ale Angliei, Olandei şi Spaniei, florini din Italia, dubloni spanioli, ducaţi, pe scurt, toate monedele ţărilor străine; plăteşte cu un ban ba chiar doi mai mult de bucată. În câteva zile preţul lor va spori cu un sfert. Toţi călătorii vor trebui să le caute la băncile noastre, deoarece aurul cu stema Franţei nu va mai avea voie să iasă. Facem afacerea asta pe din două.

Tolomei cam ştia cât aur străin putea fi strâns de pe piaţă; adăugând şi cât avea în lăzile lui, bancherul îşi şi făcuse socoteala: afacerea îi va

aduce un câştig de cincisprezece până la douăzeci de mii de livre. Din această sumă dăduse cu împrumut şapte mii, era încredinţat că are să câştige cel puţin de două ori pe atât şi, din banii aceştia, va mai da alte împrumuturi. Treaba merge de la sine.

Cum Boccacio îl felicita pentru iscusinţa lui, şi, tălmăcindu-şi lauda între buzele subţiri, zicea că nu degeaba companiile lombarde din Paris îl aleseseră pe domnul Spinello Tolomei să le fie căpetenie, acesta răspunse:

- Vai, după cincizeci şi atâţia ani de meserie, nu mai e nici un merit în asta: totul vine de la sine. Iar dacă eram într-adevăr iscusit, ştii ce-aş fi făcut? Ţi-aş fi cumpărat rezervele de florini şi aş fi păstrat tot câştigul pentru mine. Dar la ce mi-ar fi slujit? Ai să vezi, Boccacio, eşti încă foarte tânăr...

Celălalt avea totuşi fire albe la tâmplă.

-...vine o vârstă când, dacă nu mai munceşti decât pentru tine, ai sentimentul că munceşti de pomană. Nepotu-meu îmi lipseşte. Oricum, necazurile lui s-au mai potolit acuma; sunt sigur că nu-l pândeşte nici o primejdie dacă se întoarce. Dar nu vrea nici în ruptul capului, afurisitul ăsta de Guccio; se încăpăţânează, cred, din mândrie. Aşa, casa asta mare, seara, când vânzătorii au plecat şi slugile s-au culcat, mi se pare pustie. Şi iată că în unele seri mă pomenesc că mi-e dor de Sienna.

- Nepotu-tău, spuse Boccacio, ar fi trebuit să facă ceea ce am făcut eu însumi când m-am aflat într-o asemenea încurcătură cu o doamnă din Paris. Mi-am răpit fiul şi l-am dus în Italia.

Jupân Tolomei clătina din cap şi se gândea la tristeţea unui cămin fără copii. Fiul lui Guccio trebuia să împlinească zilele acestea şapte ani; şi Tolomei nu-l văzuse niciodată. Se împotrivea maică-sa...

Bancherul îşi freca piciorul drept pe care şi-l simţea greu şi rece, de parcă ar fi avut furnici în el. Aşa te trage moartea de picioare, încetul cu

încetul, ani de-a rândul... Acuşica, înainte de-a se vârî în pat, va cere să i se aducă un lighean cu apă caldă în care-şi va băga piciorul.

AMĂGITOAREA CRUCIADĂ

- Monseniore de Mortimer, voi avea mare nevoie de nişte cavaleri voinici şi viteji, asemenea domniei tale, spre a porni cruciada mea, spuse Charles de Valois. Ai să mă crezi foarte trufaş auzind că vorbesc de "cruciada mea", când ea este de fapt a Domnului Dumnezeul nostru; dar trebuie să mărturisesc, şi oricine va recunoaşte că, dacă această mare expediţie, cea mai mare şi mai glorioasă la care pot fi chemate naţiile creştine, se va face, e pentru că eu, cu mâinile mele, o voi fi pus la cale. Aşadar, monseniore de Mortimer, te întreb de-a dreptul, cu sinceritatea pe care ai să mi-o cunoşti: vrei să fi printre oştenii mei?

Roger Mortimer se îndreptă în jilţul său; faţa i se posomorî niţel, iar pleoapele i se lăsară pe jumătate peste ochii de culoarea pietrei. I se oferea oare să comande un steag de douăzeci de scuturi, ca unui mărunt castelan de provincie sau ca unui ostaş lefegiu împins aici de o soartă nenorocită? Propunerea asta e o pomană!

Era întâia oară când contele de Valois îl primea pe Mortimer, deoarece până acum fusese prins de îndatoririle sale în Sfatul regelui, reţinut de recepţiile ambasadorilor străini sau în călătorii prin ţară. Mortimer îl vedea în sfârşit pe omul care cârmuia Franţa şi care înscăunase chiar în ziua aceea pe unul din protejaţii săi, Jean de Cherchemont, ca nou cancelar al regatului. Mortimer se afla în situaţia de invidiat, fireşte, pentru un fost osândit la temniţă pe viaţă, dar supărătoare pentru un mare senior, a surghiunitului care vine să ceară, nu are nimic de dat şi aşteaptă totul.

Întrevederea avea loc în palatul regelui Siciliei, pe care Charles de Valois îl primise de la

întâiul său socru, Charles Şchiopul al Neapolei ca dar de nuntă. În marea sală anume orânduită pentru audienţe, o duzină de persoane, scutieri, curteni, grămătici, vorbeau pe şoptite, împărţiţi în grupuri mici, întorcându-şi mereu privirile spre stăpânul care primea, asemenea unui adevărat suveran, stând într-un fel de tron sub un baldachin. Monseniorul de Valois era îmbrăcat într-un caftan larg din catifea albastră, brodat cu o sumedenie de V-uri şi flori de crin, deschis în faţă şi lăsând să se vadă căptuşeala de blană. Mâinile îi erau încărcate de inele; purta sigiliul familiei sale, gravat într-o nestemată, spânzurat de un lanţ de aur la brâu, iar pe cap avea un fel de tichie de catifea ţinută de un cerc de aur dăltuit, o coroană de casă. Se aflau lângă dânsul fiu-său mai mare Filip de Valois, un flăcău năsos, bine legat, care se sprijinea pe speteaza tronului, şi Robert d'Artois, ginere-său, aşezat pe un scăunel, şi întinzându-şi cizmele de piele roşie spre focul din vatră.

- Monseniore, vorbi rar Mortimer, dacă ajutorul unui bărbat care e primul dintre baronii Ţinuturilor de margine ale Ţării Galilor, care a cârmuit regatul Irlandei şi a comandat oastea în mai multe bătălii, îţi poate fi de vreun folos, cu dragă inimă îţi voi da acest ajutor întru apărarea creştinătăţii, iar sângele meu îţi aparţine chiar din clipa asta.

Valois înţelese că cel care vorbea de domeniile sale din Ţinuturile de margine ca şi cum le-ar mai avea în mână era un bărbat mândru. Un bărbat pe care trebuia să-l iei cu binişorul, ca nu cumva să-i atingi onoarea, dacă ţineai să te foloseşti de el.

- Am bucuria, domnule baron, răspunse Valois, de a vedea adunându-se sub steagul regelui Franţei, adică al meu, căci de pe acum e lucru hotărât că nepotu-meu va cârmui mai departe ţara în vreme ce eu voi comanda cruciada, de a vedea, zic, adunându-se cei mai de seamă prinţi suverani

al Europei: ruda mea Jean de Luxembourg, rege al Boemiei, cumnatu-meu Robert al Neapolei şi Siciliei, văru-meu Alfons al Spaniei, în timp ce republicile Genovei şi Veneţiei, la cererea Prea Sfântului Părinte, ne vor sprijini cu galerele lor. Nu vei fi deci în proastă tovărăşie, şi voi avea grijă ca fiecare să respecte şi să cinstească în domnia ta pe marele senior ce eşti. Franţa, de unde străbunii domniei-tale au purces, va şti să-ţi recunoască meritele mai bine decât pare s-o facă Anglia.

Mortimer îşi înclină capul, tăcut. De bine, de rău, era o făgăduială; va veghea ca ea să nu rămână doar o vorbă.

- Căci iată cinzeci de ani şi mai bine, continuă monseniorul de Valois, de când în Europa nu se face nimic măreţ întru slava lui Dumnezeu; chiar de pe vremea bunicului meu Sfântul Ludovic, care, dacă a ajuns în Cer, şi-a dat viaţa în cruciadă. Păgânii, încurajaţi de absenţa noastră, au ridicat capul şi se cred peste tot stăpâni; pustiesc ţărmurile, pradă corăbiile, pun piedici negoţului şi, numai prin prezenţa lor, pângăresc Locurile Sfinte. Noi ce-am făcut? An de an, ne-am retras din toate posesiunile noastre, din toate aşezările noastre; am părăsit fortăreţele pe care noi le-am construit, n-am avut grijă să apărăm drepturile sfinte ce ni le câştigasem. Vremurile acestea au trecut. La începutul anului, deputaţii trimişi în Armenia Mică[9] au venit să ne ceară ajutor împotriva Turcilor. Îi sunt recunoscător nepotului meu Charles al IV-lea pentru că a înţeles toată însemnătatea cererii lor şi pentru că a sprijinit urmarea ce i-am dat-o; a înţeles atât de bine încât acuma pretinde că el, cel dintâi, a avut acest gând! Dar, în sfârşit, n-are decât s-o creadă. Astfel, nu va trece mult şi, cu oştile noastre strânse laolaltă, vom porni spre ţinuturi depărtate spre a face război păgânilor.

Robert d'Artois, care auzea spusele acestea pentru a suta oară, dădea din cap cu un aer

convins, făcând haz în sinea lui de râvna înflăcărată pe care o punea socru-său când înfăţişa cauzele frumoase. Căci Robert cunoştea dedesubtul jocului. Ştia că plănuiau într-adevăr să pornească împotriva turcilor, dar izbindu-i niţel şi pe creştini în treacăt; căci împăratul Andronic Paleologul, care domnea în Bizanţ, nu era pe cât se ştie, apărătorul lui Mahomed, nu-i aşa? Fără îndoială, Biserica lui nu era chiar cea bună, şi cei de prin părţile acelea îşi făceau cruce de-a-ndoaselea; dar oricum, tot cruce era! Monseniorul de Valois urmărea însă mereu gândul de a reconstitui în folosul său vestita împărăţie a Constantinopolei, întinsă nu numai asupra pământurilor bizantine, ci şi asupra Ciprului, Rodosului, Armeniei, a tuturor fostelor regate ale lui Courtenay şi ale lui Lusignan. Iar când contele Charles va ajunge acolo cu toate oştile sale, Andronic Paleologul, pe cât se putea şti despre el, nu va fi în stare să-i ţină piept. Monseniorul de Valois frământa în mintea lui visuri de Cezar...

Să nu se uite, de altminteri, că folosea destul de bine un tertip al său şi anume, de a cere întotdeauna cât de mult ca să se aleagă cu ceva. Astfel, încercase să renunţe la căpetenia cruciadei şi la pretenţiile sale asupra tronului Constantinopolei ca să primească în schimb micul regat Arles, de pe Rhône, cu condiţia să se adauge la el ţinutul Vienne. Târguiala, pornită pe la începutul anului cu Jean de Luxembourg, nu izbutise datorită împotrivirii contelui de Savoia, şi mai ales a regelui Neapolei, care nu ţinea defel să-l vadă pe neastâmpăratul său cumnat înjghebându-şi un regat independent la hotarul pământurilor sale din Provenţa. Atunci, monseniorul de Valois se întorsese cu şi mai multă râvnă la sfânta expediţie. Era pesemne scris ca această coroană care-i scăpase în Spania, în Germania, până şi în Arles, va trebui să meargă s-o caute la celălalt capăt al pământului!

- Fireşte, toate piedicile n-au fost încă înlăturate, vorbi mai departe monseniorul de Valois. Mai stăm încă la tocmeală cu Sfântul Părinte în privinţa numărului cavalerilor şi a soldelor cu care să-i plătim. Noi vrem opt mii de cavaleri şi treizeci de mii de oşteni tălpaşi, iar fiece baron să primească douăzeci de scuzi pe zi, fiece cavaler zece; şapte gologani şi şase parale pentru scutieri şi doi gologani de fiece tălpaş. Papa Ioan vrea să mă facă să-mi restrâng oastea la patru mii de cavaleri şi cincisprezece mii de oameni de gloată; îmi făgăduieşte însă douăsprezece galere înarmate. Ne-a învoit să strângem dijma, dar se zgârceşte să ne dea cele douăsprezece sute de mii de livre pe care le cerem pentru cinci ani cât va ţine cruciada, şi mai ales cele patru sute de mii de livre de care regele Franţei are nevoie pentru cheltuieli...

"Din care trei sute de mii puşi deoparte de pe acum pentru cinstitul Charles de Valois însuşi, îşi zicea Robert d'Artois. La preţul ăsta cred şi eu că-ţi dă mâna să comanzi o cruciadă! N-ar fi cuminte să fac pe supăratul, de vreme ce o parte din banii aceştia trebuie să intre în buzunarul meu!"

- Ah, izbucni Valois, să fi fost eu la Lyon în locul răposatului meu nepot Filip, când cu ultimul conclav, aş fi ales, fără a vorbi de rău pe prea sfântul nostru părinte, un cardinal care să înţeleagă mai limpede interesul creştinătăţii şi să nu se lase rugat atâta!

- Mai cu seamă de când l-am spânzurat pe nepotu-său la Montfaucon, în mai trecut, adăugă Robert d'Artois.

Mortimer se răsuci în jilţ şi, privindu-l mirat pe Robert d'Artois, întrebă:

- Un nepot al papii? Care nepot?

- Cum, vere, nu ştii? spuse Robert d'Artois, folosindu-se de prilej ca să se ridice, căci suferea stând multă vreme nemişcat; şi se duse să împingă cu vârful cizmei buştenii care ardeau în vatră.

Mortimer încetase de a mai fi pentru dânsul "my Lord" şi devenise "vere", datorită unei îndepărtate înrudiri prin familia Fiennes pe care şi-o descoperiseră; n-are să treacă mult şi va fi "Roger", fără alte mofturi.

- Ei, nu, la drept vorbind cum puteai s-o afli? continuă Robert. Erai în temniţă prin bunăvoinţa prietenului dumitale Eduard... E vorba de un baron gascon, Jourdain de l'Isle, căruia sfântul părinte îi dăduse o nepoată a sa ca soţie, şi care săvârşi câteva potlogării mărunte, adică niscaiva hoţii, omoruri, femei siluite, fecioare dezvirginate, şi pe deasupra nişte spurcăciuni asupra unor băieţandri. Aduna în jurul său hoţi, ucigaşi şi alte pramatii de ticăloşi care jefuiau pentru dânsul popi şi mireni deopotrivă. Deoarece papa îl ocrotea, a fost iertat pentru păcatele astea mărunte, după ce făgăduise că se va îndrepta. Pentru a-şi dovedi pocăinţa, Jourdain al nostru n-a ştiut să facă altceva mai bun decât să pună mâna pe un armăşel al regelui care venise să-i aducă o somaţie, şi să-l tragă în ţeapă... Din ce făcu ţeapa? Din bastonul împodobit cu floare de crin pe care-l purta armăşelul!

Robert d'Artois izbucni într-un hohot de râs care trăda simpatia lui pentru cei ce se ţin de ticăloşii.

- La drept vorbind n-aş putea spune care era nelegiuirea mai mare, aceea de a fi omorât un slujitor al regelui sau de a fi pângărit florile de crin vârându-le în şezutul unui armăşel. Păcătosul Jourdain fu pus în ştreang la spânzurătoarea din Montfaucon, unde poţi să-l mai vezi şi acum, dacă întâmplarea te poartă într-acolo. Corbii au lăsat puţină carne pe dânsul. De atunci, prietenia noastră cu Avignonul s-a cam răcit.

Şi Robert se puse iar pe râs, hohotind cât îl ţinea gura, cu degetele vârâte în cingătoare; şi aşa se veselea din toată inima încât până şi Mortimer începu să râdă, molipsit de voioşia lui. Râdea şi Valois, şi fiu-său Filip...

Râzând laolaltă, se pomeniră mai prieteni ca înainte. Mortimer se simţi deodată primit în grupul lui Valois şi mai uită de necazurile sale. Privea cu simpatie faţa monseniorului Charles, o faţă lată şi rumenă de mare mâncău şi de om căruia dregătoriile înalte nu-i lăsau vreme să facă destulă mişcare. Mortimer nu-l mai văzuse pe Valois de la întâlnirile scurte ce le avusese cu el, o dată în Anglia, când cu serbările de nuntă ale reginei Isabelle, apoi, a doua oară, în 1313, când îi însoţise pe suveranii Angliei la Paris, unde Eduard venise să-şi facă întâia sa închinare. Şi toate acestea care păreau abia de ieri, erau foarte departe. Zece ani! Monseniorul de Valois, un bărbat încă tânăr pe atunci, devenise acest personaj greoi, impunător... Haide! Să nu pierdem vremea bună de trăit, nici să lăsăm să treacă prilejul unei aventuri. La urma urmei, această cruciadă începea să-i placă lui Roger Mortimer.

- Şi când vor ridica ancora corăbiile măriei-tale? întrebă el.

- De azi în optsprezece luni, aşa cred, răspunse Valois. Voi trimite la Avignon o a treia solie spre a hotărî o dată pentru totdeauna câţi bani trebuie să mi se dea, câte bule de iertarea păcatelor vom putea vinde şi ordinea de bătaie.

- Şi va fi o plimbare frumoasă, monseniore de Mortimer, în care e nevoie de bărbăţie, iar domnişorii vor trebui să arate altceva decât ceea ce fac de obicei când se iau la întrecere, spuse Filip de Valois, care nu deschisese gura până atunci, împurpurându-se niţel la faţă.

Fiul lui Charles de Valois îşi închipuia de pe acum pânzele umflate ale galerelor, debarcările pe coastele îndepărtate, steagurile, scuturile, semiluna terfelită sub potcoava cailor mari din Franţa năvălind asupra necredincioşilor, fetele maure capturate în fundul palatelor, frumoasele sclave goale aduse înlănţuite unele de altele... Şi nimeni nu l-ar mai împiedica pe Filip de Valois să-şi

sature poftele cu aceste balcâze... I se umflau de pe acum nările adulmecând prada. Căci soaţă-sa, Jeanne cea Şchioapă, a cărei gelozie răbufnea în scene furioase de cum îl vedea privind pieptul altei femei, va rămâne în Franţa. A, nu era o fiinţă cu care să te poţi împăca lesne sora Margueritei de Burgundia! Pentru că se poate să-ţi iubeşti femeia şi totodată o vlagă prea mare să te împingă a râvni şi altele. Măcar pentru asta ar fi nevoie de o cruciadă, ca voinicul Filip să îndrăznească a o înşela pe Şchioapă.

Mortimer îşi înălţă puţin capul şi-şi îndreptă tunica neagră pe dânsul. Vroia să aducă vorba la cele ce-l frământau, altele decât cruciada.

- Monseniore, îi spuse lui Charles de Valois, mă poţi socoti ca un oştean gata să te urmeze. Venisem însă şi pentru a stărui pe lângă măria-ta...

Rostise cuvântul. Fostul înalt judecător al Irlandei rostise cuvântul acesta fără de care nici un solicitator nu obţine nimic, fără de care nici un om puternic nu-şi acordă sprijinul. Să stărui, să ceri, să te rogi... De altminteri nu era nevoie să mai adauge ceva.

- Ştiu, ştiu, răspunse Charles de Valois; ginerele meu Robert mi-a spus despre ce-i vorba. Doreşti ca eu să sprijin pricina domniei tale pe lângă regele Eduard. Dar credinciosul meu prieten, vezi că...

Dintr-o dată, pentru că "se rugase" cerând ajutor, devenise un prieten.

-...Vezi că, n-am s-o pot face, fiindcă asta n-ar sluji la nimic... afară doar că mi-ar atrage vreo nouă jignire! Aflat-ai răspunsul pe care regele vostru Eduard mi l-a trimis prin contele de Bouville? L-ai aflat, desigur... şi aceasta, după ce cerusem sfântului părinte dispensa de căsătorie! Drept cine mă ia? Şi să-i cer acuma să-ţi înapoieze moşiile, să te înscăuneze iar în dregătoriile ce le-ai avut şi să-i gonească pe Despenserii săi care-l fac de ruşine?

- Şi totodată să-i dea reginei Isabelle...

- Biată nepoată-mea! izbucni Valois. Ştiu, credinciosul meu prieten, ştiu tot! Crezi oare că aş putea, sau că regele Franţei ar putea, să-l facă pe regele Eduard să-şi schimbe năravurile şi miniştrii? Nu trebuie totuşi să uiţi că atunci când l-a trimis pe episcopul de Rochester să ne ceară să te dăm în mâna lui, am refuzat; am refuzat măcar să-l primim pe episcop! E întâia palmă pe care i-o întorc lui Eduard drept răspuns la cea primită de la dânsul. Suntem legaţi, domnia ta şi cu mine, monseniore de Mortimer, prin ocările ce ne-au fost făcute amândurora. Iar dacă unuia sau altuia dintre noi i se înfăţişează prilejul să se răzbune, ai cuvântul meu, scumpe domn, că ne vom răzbuna împreună.

Fără să arate nimic, Mortimer simţi că-l cuprinde deznădejdea. Robert d'Artois îl făcuse să aştepte o minune de pe urma acestei convorbiri:

"Socrul meu Charles poate orice; dacă-i devii simpatic, şi nu mă îndoiesc de asta, izbânda ţi-e asigurată...".

Convorbirea părea ajunsă la capătul ei. Şi cu ce se alegea? Cu nimic. Făgăduiala unui comandament oarecare peste optsprezece luni, în ţara turcească. Roger Mortimer se şi gândea să părăsească Parisul, să se ducă la papa; iar dacă nici acolo nu căpăta nimic, să meargă la împăratul Germaniei... Ah, amarnice erau dezamăgirile surghiunului. Unchiu-său Roger de Chirk i le prevestise.

În tăcerea apăsătoare ce se lăsase, vorbi Robert d'Artois:

- Charles, de ce n-am face noi să se ivească prilejul răzbunării de care pomeneai?

Numai el, la Curte, îi zicea contelui de Valois pe numele de botez, aşa cum se obişnuise încă din vremea când nu erau decât veri; apoi, statura, spătoşenia, grosolănia lui, îi dădeau nişte drepturi pe care nu le avea nimeni.

- Robert are dreptate, spuse Filip de Valois. Am putea, bunăoară, să-l poftim pe regele Eduard la cruciadă, şi acolo...

Îşi sfârşi vorba, arătându-şi gândul printr-un gest nu tocmai lămurit. Hotărât lucru, avea imaginaţie voinicul de Filip! Vedea trecerea unui vad, sau şi mai nimerit o încăierare în plin deşert cu o ceată de păgâni. Îl îndemnau pe Eduard să se bage în luptă, apoi îl părăseau fără să se sinchisească, lăsându-l în mâna turcilor... Ce altă răzbunare putea fi mai frumoasă!

- Niciodată, rosti Charles de Valois, niciodată Eduard nu-şi va alătura oştile de ale mele! Şi mai întâi, se poate oare vorbi de el ca de un rege creştin? Numai maurii au asemenea năravuri!

În ciuda acestei izbucniri mânioase, Mortimer simţi în el o teamă. Ştia prea bine cât preţ puteai pune pe vorba prinţilor, şi cum vrăjmaşii de azi pot cădea mâine la o învoială, fie şi strâmbă, dacă interesul lor o cere. Dacă, pentru a-şi îngroşa oştirea, monseniorului de Valois i-ar veni poftă să-l cheme la cruciadă pe Eduard, şi dacă Eduard s-ar preface că primeşte...

- Chiar dacă ai face asta, monseniore, spuse Mortimer, sunt puţine şanse ca regele Eduard să răspundă la chemarea măriei tale; îi plac jocurile în care trupul îşi arată vlaga şi sprinteneala, dar nu poate suferi armele, şi crede-mă, nu dânsul e cel ce m-a învins la Shrewsbury. Ca să nu vină, va spune, şi pe bună dreptate, că trebuie să facă faţă primejdiilor care-l ameninţă din partea scoţienilor...

- Dar eu îi vreau pe scoţieni în cruciada mea, întrerupse Valois.

Robert d'Artois îşi lovea încetişor pumnii uriaşi unui de altul. Nu se sinchisea de cruciadă, ba chiar, la drept vorbind, nu-l trăgea inima defel să ia parte la ea. Mai întâi că, de cum ajungea pe mare, îl apucau greţurile şi vărsăturile. Pe pământ, oriunde şi oricât pofteşti! Nu însă pe apă. Acolo şi

un prunc era mai tare ca dânsul! Şi apoi, înainte de orice se gândea să-şi apuce iar moşia, comitatul Artois, şi o goană de cinci ani la capătul lumii nu l-ar apropia de acest ţel. Tronul Constantinopolei nu era în moştenirea lui, şi nu-l încânta defel gândul de a se vedea într-o zi mai mare peste vreo insulă stearpă din cine ştie ce mări depărtate. Nu-l interesa nici negoţul de mirodenii, nu-i dădea ghes nici nevoia de a merge să răpească femei de la turci; Parisul era plin de cadâne a cincizeci de soli bucata şi de femei măritate care costau încă şi mai puţin; iar doamna de Beaumont, soaţa lui, fiica monseniorului de Valois, aici de faţă, închidea ochii la toate poznele sale. Aşadar, mai presus de orice, Robert ţinea să amâne cât de mult sorocul acestei cruciade; deşi se prefăcea că-i dă zor, n-avea altă grijă decât s-o întârzie. Frământa în minte ceva şi nu degeaba îl adusese pe Roger Mortimer la socru-său.

- Stau şi mă-ntreb, Charles, spuse el, dacă ar fi cuminte să lăsăm multă vreme Regatul Franţei fără bărbaţi, lipsit de nobilime şi de cârmuirea ta, la cheremul regelui Angliei care dovedeşte îndeajuns că nu ne vrea binele.

- Castelele vor avea cine să le apere, Robert; şi vom lăsa în ele destui oşteni, răspunse Valois.

- Dar fără nobilime, fără cea mai mare parte din cavaleri şi fără tine, care eşti, nu voi înceta s-o spun, marele nostru căpitan hârşâit în războaie. Cine va apăra ţara în lipsa noastră? Conetabilul, care se apropie de şaptezeci şi cinci de ani, şi-i mare minune că se mai ţine pe cal? Regele nostru Charles? Dacă lui Eduard, cum ne spune lordul Mortimer, nu-i prea plac bătăliile, drăguţul nostru văr se pricepe la ele şi mai puţin. De altfel, la ce se pricepe, dacă nu să se arate, ferches şi zâmbitor, în faţa poporului său? Ar fi curată nebunie să lăsăm ţara vraişte pentru ca Eduard să-şi facă mendrele, fără să-l fi slăbit mai întâi, biruindu-l într-o bătălie.

- Dacă-i aşa, să-i ajutăm pe scoţieni, propuse Filip de Valois. Să debarcăm pe coastele lor şi să-i sprijinim în lupta ce o duc împotriva lui Eduard. În ce mă priveşte, sunt gata să pornesc.

Robert d'Artois îşi lăsă ochii în jos, ca să nu arate ce gândea. Ce boroboaţă ar mai ieşi dacă Filip ar lua comanda unei campanii nesăbuite în Scoţia! Moştenitorul prinţilor de Valois făcuse dovada însuşirilor sale, în Italia, unde fusese trimis să-l sprijine pe legatul papii împotriva cardinalilor Visconti de la Milano. Sosit acolo semeţ în fruntea steagurilor lui, Filip se lăsase aşa de bine îmbrobodit şi tras pe sfoară de Galeazzo Visconti, încât cedase în toate privinţele, închipuindu-şi că va câştiga totul, şi se întorsese în Franţa fără să fi dat cea mai mică bătălie.

Cât despre Roger Mortimer, el păru oarecum jignit de propunerea lui Filip de Valois. Căci dacă era vrăjmaşul regelui Eduard, Anglia rămânea totuşi patria lui!

- Deocamdată, vorbi el, scoţienii stau destul de liniştiţi şi par hotărâţi să respecte tratatul pe care ni l-au impus anul trecut.

- Şi apoi Scoţia, Scoţia..., îi veni în ajutor Robert, ca să ajungi la ea trebuie să străbaţi marea! Să ne păstrăm deci corăbiile pentru cruciadă. Dar poate că avem un teren mai potrivit ca să-l înfruntăm pe ticălosul ăsta de Eduard. Nu şi-a făcut închinarea pentru Aquitania. Dacă l-am sili să vină să-şi apere drepturile în Franţa, în ducatul său, şi dacă, folosindu-se de prilej, l-am zdrobi, mai întâi am fi toţi răzbunaţi, şi, pe deasupra, ar sta liniştit cât vom lipsi noi.

Valois îşi sucea inelele pe degete şi chibzuia. Încă o dată Robert se dovedea a fi un sfetnic priceput. Ideea pe care acesta o rostise era încă tulbure, dar Valois îi şi întrezărea toate urmările. Mai întâi, Aquitania nu i se înfăţişa ca o ţară necunoscută; purtase război pe acolo, dând şi întâia sa bătălie încununată de izbândă, în 1294.

- Pentru cavalerii noştri care nu s-au mai războit cu-adevărat de multă vreme, spuse el, ar fi fără îndoială un bun mijloc de a se mai dezmorţi, iar pentru noi un prilej de a încerca tunurile alea cu pulbere pe care italienii încep să le folosească. Vechiul nostru prieten Tolomei se arată gata să ne facă rost de ele. Fireşte, regele Franţei poate pune ducatul Aquitaniei sub mâna lui, când regele Eduard nu vine să-şi facă închinarea...

Rămase o clipă îngândurat.

- Dar asta n-are să ducă neapărat la război, încheie dânsul. Vor începe târguieli ca de obicei; tocmeala va ajunge o treabă a parlamentelor şi ambasadelor. Şi în cele din urmă, cu de-a sila, închinarea va fi făcută. Nu e un bun prilej de a le căuta pricină englezilor.

Robert d'Artois se aşeză iar, cu coatele pe genunchi şi pumnii sub bărbie.

- Se poate găsi, spuse el, altă pricină de ceartă mai tare decât aceea a închinării pe care regele Eduard o amână. Nu-i nevoie, vere Mortimer, să afli de la mine, că doar le ştii, toate greutăţile, sâcâielile, bătăliile ce s-au iscat de pe urma Aquitaniei, de când ducesa Aliénor, după ce împodobise cu nişte coarne foarte zdravene fruntea întâiului ei soţ, regele nostru Ludovic al VII-lea, îşi duse prin a doua cununie, trupul fără astâmpăr şi ducatul ei regelui Angliei Enric al II-lea. Nici n-am să-ţi amintesc de tratatul prin care regele Ludovic cel Sfânt, vârându-şi în cap să rânduiască toate lucrurile cu dreptate, vru să pună capăt unui război de o sută de ani. Dar dreptatea n-are ce căuta în răfuielile dintre ţări. Tratatul din 1259 nu era decât un ghem de încurcături. O pisică nu şi-ar fi găsit pisoii în încâlceala aceea. Până şi seneşalul de Joinville, unchiul soţiei domniei tale, vere Mortimer, pe care toţi îl ştiau aşa de credincios sfântului rege, îl sfătuise să nu-l iscălească niciodată. Nu, să spunem lucrurilor pe nume, tratatul acela era o nerozie! De la moartea lui

Ludovic cel Sfânt şi până azi n-au fost decât certuri, zâzanii, tratate iscălite, tratate încălcate, închinări făcute dar cu gând ascuns, judecăţi în faţa parlamentelor, jăluitori rămaşi de lege, jăluitori osândiţi, răscoale pe moşii, apoi alte şi alte judecăţi. Dar când tu însuţi, Charles, întrebă Robert întorcându-se spre Valois, ai fost trimis de frate-tău Filip cel Frumos în Aquitania unde ai făcut aşa de minunată rânduială, sub ce cuvânt ai fost trimis?

- O mare răscoală ce avusese loc la Bayonne, unde corăbierii din Franţa s-au încăierat cu cei din Anglia şi s-a făcut vărsare de sânge.

- Ei bine, strigă Robert, trebuie să născocim un prilej de nouă răscoală la Bayonne. Trebuie să aţâţăm vrajba în vreun loc, pentru ca slujitorii celor doi regi să se bată destul de tare şi să se omoare niţel între dânşii. Şi cred că ştiu care ar fi locul cel mai potrivit pentru asta.

Îşi îndreptă arătătorul uriaş spre cei cărora le vorbea, şi urmă:

- În tratatul de ia Paris, întărit prin pacea din anul 1303, revăzut la Périgueux în 1311, a fost mereu pomenit cazul unor domenii cărora li se zice privilegiate, şi care, deşi fac parte din pământul Aquitaniei, rămân sub ocrotirea nemijlocită a regelui Franţei. Aceste domenii însă au ele însele la rândul lor nişte moşii în Aquitania, ce le sunt supuse. Şi niciodată nu s-a luat vreo hotărâre în privinţa acestor pământuri vasale, spre a se şti dacă ele ţin de-a dreptul de regele Franţei, sau de ducele de Aquitania. Pricepi?

- Pricep, spuse monseniorul de Valois.

Fiul său Filip nu pricepea. Căsca ochii mari, albaştri, şi se vedea aşa de bine că nu pricepea, încât tată-său simţi nevoia să-l lămurească:

- Dar e foarte limpede, fiule. Să zicem că-ţi dau, ca şi cum ţi s-ar cuveni, tot palatul ăsta. Îmi rezerv însă dreptul deplin de a face ce poftesc din această încăpere în care ne aflăm. Ei bine,

încăperea asta e legată de sala de trecere prin uşa de colo. Care dintre noi e îndreptăţit să folosească sala şi e dator să aibă grijă de mobila şi de curăţenia ei? Totul este, adăugă Valois întorcându-se spre Robert, să găsim o moşie destul de însemnată pentru ca răzmeriţa ce o vom pune la cale acolo să-l silească pe Eduard a i se împotrivi.

- Ai pentru aşa ceva, răspunse uriaşul, o moşie cum nu se poate mai nimerită, şi anume cea de la Saint-Sardos, care ţine de stăreţia din Sarlat, în eparhia de Périgueux.

Situaţia ei a mai fost dezbătută o dată atunci când Filip cel Frumos a încheiat cu stareţul de la Sarlat o învoială care făcea din regele Franţei copărtaş la stăpânirea acestor domenii. Eduard I-ul ceruse parlamentului din Paris să judece pricina, dar nu s-a luat nici o hotărâre. Dacă regele Franţei, copărtaş la stăpânirea Sarlatului, aşează un pâlc de oaste pe locurile acelea de la Saint Sardos şi se apucă să ridice o fortăreaţă oarecum ameninţătoare, ce va face atunci regele Angliei, duce de Aquitania? Va porunci seneşalului său să se împotrivească la aceasta şi să-şi trimită acolo oştenii. La cea dintâi încăierare între doi arcaşi, de îndată ce un slujitor al regelui va fi ciomăgit de ceilalţi sau doar ocărât...

Robert îşi desfăcu braţele, ca şi cum se-nţelegea de la sine ce-ar putea să urmeze... Iar monseniorul de Valois, în catifelele sale albastre brodate cu fir de aur, se ridică de pe tron. Se şi vedea călare în fruntea steagurilor sale; pornea spre acea Guyenne unde, încă cu treizeci de ani înainte, dusese la izbândă oştile regelui Franţei!

- Mă minunez, frate, zău aşa, izbucni Filip de Valois, cum de un cavaler atât de vrednic ca tine să cunoască toate chichiţele, de parcă ai fi un notar.

- Ei, frate, n-am cine ştie ce merit în asta. Nu din plăcere am căutat să mă dumiresc asupra tuturor datinilor Franţei şi a hotărârilor judecătoreşti, ci ca să mă descurc în procesul meu

din Artois. Şi pentru că până azi aceasta nu mi-a folosit defel, cel puţin să le fie de folos prietenilor mei! încheie Robert d'Artois, făcând o plecăciune în faţa lui Roger Mortimer, de parcă uriaşa uneltire pe care o puneau la cale nu avea alt motiv, nici alt ţel, decât să-i facă plăcere surghiunitului.

- Venirea domniei tale ne este de mare ajutor, domnule baron, se întrecu să-i cânte în strună Charles de Valois, căci cauzele noastre sunt strâns legate şi nu vom lipsi să-ţi cerem sfaturile, pas cu pas, în această luptă pe care Dumnezeu să ne ajute s-o ducem la bun capăt! Poate că nu va trece multă vreme şi vom porni împreună spre Aquitania.

Mortimer se simţea descumpănit, buimac. Nu făcuse nimic, nu spusese nimic, nu dăduse nici o idee; prezenţa sa a fost doar un prilej pentru ceilalţi ca să-şi dea în vileag năzuinţele lor ascunse. Şi acum îl chemau la un război împotriva propriei sale ţări, fără să-i lase libertatea de a alege.

Astfel, şi cu voia lui Dumnezeu, francezii aveau să facă război, în Franţa, împotriva unor supuşi francezi al regelui Angliei, cu sprijinul unui mare senior englez şi folosind ajutoarele băneşti pe care papa le dădea pentru a scoate Armenia de sub jugul turcilor.

AŞTEPTARE

Se scurse toamna, apoi toată iarna, veni primăvara şi începutul verii. Lordul Mortimer văzu trecând cele patru anotimpuri peste Paris, noroiul îngrămădindu-se în uliţele strâmte, apoi zăpada albind livezile de la Saint-Germain, apoi mugurii plesnind în crengile copacilor de pe malurile Senei, şi soarele strălucind pe turnul pătrat al Luvrului, pe cupola rotundă a turnului Nesle, pe vârful ascuţit al clopotniţei de la Sainte-Chapelle.

Un surghiunit aşteaptă. E rolul său, şi aproape că-ţi vine să zici, îndeletnicirea sa. Aşteaptă ca soarta rea să treacă; aşteaptă ca oamenii din ţara în care şi-a aflat adăpost să-şi isprăvească propriile lor treburi. După ce au trecut clipele sosirii, când restriştea lui trezeşte curiozitatea tuturor, când fiecare vrea să pună mâna pe el ca pe o dihanie nemaiîntâlnită, nu mai e mult până ce tuturor li se face lehamite de prezenţa lui. Pare să poarte veşnic în privire o dojană mută. Dar nu se pot ocupa de el tot timpul; la urma urmei, e doar cel care vine să ceară, să aibă deci răbdare!

Aşa că, Roger Mortimer aştepta, cum aşteptase două luni în Picardia, la văru-său Jean de Fiennes, până ce familia regală a Franţei se întorsese la Paris, cum aşteptase ca monseniorul de Valois să găsească o clipă de răgaz spre a-l primi...

Acum aştepta un război în Guyenne, singurul lucru care ar putea să-i schimbe soarta.

Fireşte, monseniorul de Valois nu întârziase să dea poruncile. Aşa cum sfătuise Robert, slujitorii regelui Franţei se apucaseră să pună temeliile unei fortăreţe la Saint-Sardos, pe acareturile domeniului de la Sarlat care mai erau încă pricină de proces; o fortăreaţă însă nu se înalţă într-o zi, nici chiar în trei luni, iar oştenii

regelui Angliei nu păreau, cel puţin la început, să se sperie din cale afară. Nici un prilej de ceartă nu se ivise încă.

Roger Mortimer profita de împrejurarea că nu avea nimic de făcut pentru a străbate această capitală abia întrezărită în timpul unei scurte călătorii şi pentru a descoperi marele popor al Franţei pe care-l cunoştea destul de puţin. Ce naţie puternică şi numeroasă, şi cât de deosebită de Anglia! Ai crede că neamurile aşezate de o parte şi de cealaltă a mării se aseamănă pentru că în amândouă ţările nobilimea avea aceeaşi obârşie; dar câte nepotriviri când vezi lucrurile mai de aproape! întreaga populaţie a regatului Angliei, cu cele două milioane de suflete, nu ajungea nici la a zecea parte din totalul supuşilor regelui Franţei. Trebuia să socoţi ca la vreo douăzeci şi două de milioane numărul francezilor. Parisul, el singur, număra trei sute de mii de suflete pe când Londra nu avea decât patruzeci de mii. Şi ce forfotă în străzile sale, ce de-a dughene şi ateliere, ce de-a bănet cheltuit! Ca să-ţi dai seama de asta e de ajuns să te plimbi pe podul Zarafilor sau de-a lungul cheiului Aurarilor, şi să auzi vâjâind în fundul tarabelor toate ciocănaşele care bat aurul; să străbaţi, astupându-ţi niţel nasul, cartierul Căsăpiei Mari, în dosul cetăţuii Châtelet, unde lucrează parlagiii care jupoaie vitele şi pregătesc bojocii şi măruntaiele; să apuci pe strada Saint-Denis unde se găseau marchitanii; să te duci să pipăi stofele în marea hală a Postăvarilor... În uliţa Lombarzilor, mai tăcută, şi pe care Mortimer o cunoştea bine acum, se puneau la cale marile afaceri.

Aproape trei sute cincizeci de corporaţii şi frăţii de meşteri juraţi orânduiau viaţa tuturor acestor bresle: fiecare din ele avea legile, datinile şi sărbătorile ei, căci, la drept vorbind, nu era zi pe an în care, după liturghii şi după o dezbatere în sala isnafului, un mare ospăţ să nu adune laolaltă

meşteri şi calfe, azi pălărierii, mâine lumânărarii sau tăbăcarii... Pe dealul Sainte-Geneviève, o sumedenie de cărturari, de învăţaţi cu tichie, se ciondăneau pe latineşte, şi ecourile discuţiilor încinse în jurul apologeticei şi a principiilor lui Aristotel vor fi sământa din care au să rodească alte discuţii în toată creştinătatea.

Baronii cei mari, înaltele feţe bisericeşti, şi mulţi regi străini îşi aveau în oraş o casă unde strângeau pe lângă dânşii un fel de Curte. Nobilimea bătea des uliţele din inima Parisului, se îmbulzea în galeria Marchitanilor ce se afla chiar în Palatul regal, dădea târcoale caselor unor de Valois, de Navarra, d'Artois, de Bourgogne, de Savoia. Fiecare din palatele acestea era parcă sediul unei reprezentanţe permanente a marilor domenii feudale; acolo se concentrau interesele fiecărei provincii. Şi oraşul creştea necontenit, întinzându-şi mahalalele peste grădini şi ogoare dincolo de zidurile împrejmuitoare de pe vremea lui Filip-August care începeau să dispară, pierdute în mijlocul noilor clădiri.

Dacă-ţi purtai paşii ceva mai încolo, în afara Parisului, vedeai că satele erau înfloritoare. Oamenii de rând, porcarii sau bivolarii, aveau adeseori o vie sau o bucată de pământ a lor. Femeile, întrebuinţate la muncile câmpului sau la alte îndeletniciri, nu lucrau niciodată sâmbăta după-amiază, deşi ziua le era plătită; de altminteri peste tot se lăsa lucrul sâmbăta la a treia toacă de vecernie. Sărbătorile bisericeşti, numeroase, erau de asemenea ţinute, ca şi acelea ale breslelor. Şi totuşi, oamenii aceştia se jeluiau. Care le erau însă păsurile? Se plângeau de biruri şi de angarale, fireşte, ca în toate vremurile şi în toate ţările, dar şi de faptul că se aflau întotdeauna sub vrerea cuiva care sta deasupra lor. Aveau sentimentul de a nu fi niciodată cu-adevărat stăpâni pe ei înşişi, nici pe roadele trudei lor. În ciuda ordonanţelor lui Filip al V-lea, cărora nu li s-a prea dat ascultare, existau în

Franţa mai mulţi şerbi decât avea, faţă de populaţia ei, Anglia, unde cei mai mulţi ţărani erau oameni liberi, de altminteri datori să se gătească de război pe cheltuiala lor şi având putinţa de a-şi spune păsurile în adunările regale. Aceasta te făcea să înţelegi de ce poporul Angliei ceruse suveranilor săi legi prin care să i se consfinţească drepturile.

În schimb, nobilimea Franţei nu era învrăjbită ca cea din Anglia; se găseau şi aici destui nobili care, mânaţi de interesele lor, îşi juraseră unii altora pieirea, ca Robert d'Artois şi mătuşă-sa Mahaut; se înjghebau clici şi clanuri, dar toată nobilimea asta ştia să se unească de îndată ce se aflau în joc interesele tuturor sau apărarea regatului. Ideea de naţiune era aici mai limpede şi mai puternică.

Singura adevărata asemănare care exista pe vremea aceea între cele două ţări, privea doar persoana regilor. La Londra ca şi la Paris, coroana ajunsese pe fruntea unor nevolnici cărora le era străină veritabila grijă faţă de treburile obşteşti, fără de care un domnitor nu e domnitor decât cu numele.

Mortimer fusese prezentat regelui Franţei şi-l mai văzuse pe acesta de câteva ori după aceea; nu-şi putuse face o părere prea bună despre acest bărbat de douăzeci şi nouă de ani, căruia seniorii săi îi ziceau Charles cel Frumos, iar poporul Charles cel Chipeş, dar care, sub înfăţişarea-i nobilă, n-avea un dram de minte.

- Găsit-ai o locuinţă potrivită, domnule de Mortimer? Adusu-ţi-ai şi soţia aici? Nu? A, cât de mult trebuie să-i simţi lipsa! Câţi copii ai cu dânsa?

Cam acestea erau toate cuvintele pe care regele le adresase surghiunitului; şi de fiecare dată, îl întreba iar: "Adusu-ţi-ai şi soţia aici? Câţi copii ai cu dânsa?" deoarece, între două întrevederi, uitase răspunsul. Grijile sale păreau să fie numai de ordin domestic şi conjugal. Nefericita căsătorie

cu Blanche de Bourgogne, ce-i lăsase o rană nelecuită, fusese desfăcută printr-o hotărâre de divorţ în care el nu apărea într-o lumină prea frumoasă. Îl însuraseră numaidecât din nou, dându-i de soţie pe Marie de Luxembourg, surioara regelui Boemiei cu care, tocmai atunci, monseniorul de Valois ţinea să se înţeleagă în privinţa regatului Arles. Şi iată că Marie de Luxemburg era acum însărcinată, iar Charles cel Frumos îi purta o grijă cam neroadă arătându-se foarte drăguţ cu dânsa.

Nepriceperea regelui nu împiedica Franţa să se ocupe de treburile lumii întregi. Sfatul regal cârmuia în numele regelui, iar monseniorul de Valois în numele sfatului. Franţa dădea poveţe papii; mai mulţi olăcari, plătiţi cu opt livre şi câţiva gologani de fiece drum - o adevărată avere! - n-aveau alta de făcut decât să ducă scrisorile la Avignon. Şi alţii la fel, spre Neapole, spre regatul Aragonului, spre Germania. Căci Curtea de la Paris supraveghea de aproape treburile Germaniei, unde Charles de Valois şi cumnatu-său Jean de Luxembourg puseseră la cale să fie afurisit de papă ca eretic împăratul Ludovic al Bavariei, astfel încât coroana Sfintei Împărăţii să fie oferită... - cui credeţi? - dar bineînţeles că monseniorului de Valois însuşi care ţinea morţiş să-şi vadă împlinit vechiul său vis. De fiecare dată când scaunul Sfintei Împărăţii era vacant, monseniorul de Valois se arăta gata să-l apuce. Ce falnică strălucire ar dobândi cruciada plănuită, dacă el, marele ei căpitan, s-ar alege împărat!

Dar urmându-şi ţelul, nu trebuia să piardă din ochi Flandra, acea Flandră care pricinuia veşnice griji coroanei, fie că poporul de acolo se răscula împotriva contelui pentru că acesta se dovedea credincios regelui Franţei, fie că însuşi contele se răzvrătea împotriva regelui spre a fi pe placul poporului. Şi apoi, trebuia să se ocupe de Anglia,

şi Roger Mortimer era chemat la Valois ori de câte ori se ivea vreo încurcătură în legătură cu ea.

Mortimer îşi luase locuinţă lângă palatul lui Roger d'Artois, pe strada Saint-Germain-des-Prés şi în faţa palatului familiei de Navarra. Gérard d'Alspaye, care îl însoţea de când evadase din turn, îi ţinea casa şi vedea de slugi, printre care bărbierul Ogle făcea pe feciorul; numărul celor din jurul lui Mortimer sporea încetul cu încetul prin sosirea altor refugiaţi siliţi şi dânşii de ura Despenserilor să apuce calea surghiunului. Sosise mai cu seamă John Maltravers, senior englez din partidul lui Mortimer şi coborâtor ca dânsul dintr-un tovarăş de luptă al lui Wilhelm Cuceritorul. Acest Maltravers avea faţa lungă şi posomorâtă, părul căzut peste ochi şi dinţii uriaşi; semăna cu calul său. Nu era un tovarăş prea plăcut şi-i făcea pe cei din jur să tresară când se pornea pe râs, cu hohote scurte, nechezând parcă, fără ca nimeni să poată ghici ce-l apucase. Dar în exil, nu-ţi alegi prietenii; restriştea comună ţi-i impune. Prin Maltravers află Mortimer că soţia sa fusese dusă la castelul Skipton din comitatul York, având drept slujitori doar o doamnă de companie, un scutier, o spălătoreasă, un fecior şi un paj, şi că primea treizeci şilingi şi patru gologani pe săptămână pentru hrana ei şi a slugilor; aproape ca la puşcărie... Cât despre regina Isabelle, soarta ei devenea din zi în zi mai grea. Despenserii o prădau, îi luau tot, o umileau, punând în cruzimea lor o pricepere plină de răbdare.

"Nu mai am nimic al meu, nu-mi rămâne decât viaţa, îi trimitea ea vorbă lui Mortimer, şi tare mă tem că se pregătesc să mi-o ia. Dă-i zor lui frate-meu să mă scape".

Dar regele Franţei... "Ţi-e soţia aici, cu domnia ta? Băieţi ai?...". atâta ştia să întrebe şi aştepta sfaturile monseniorului de Valois care la rândul său aştepta totul de la rezultatul uneltirilor sale în Aquitania.

Dar dacă până atunci Despenserii o vor ucide pe regină?

- Nu vor îndrăzni, răspundea Valois.

Mortimer se ducea să culeagă alte veşti la bancherul Tolomei care-l ajuta să-şi trimită mesajele peste Canalul Mânecii prin oamenii săi. Lombarzii aveau o reţea de poştă mai bună decât curtea, iar voiajorii lor erau mai iscusiţi în a dosi scrisorile. Aşa că între Mortimer şi episcopul Orleton exista o legătură aproape neîntreruptă.

Episcopul plătise scump îndrăzneala de-a fi pus la cale evadarea lui Mortimer; dar era curajos şi ţinea piept regelui. Întâiul prelat din Anglia adus vreodată înaintea unui tribunal laic refuzase să răspundă acuzatorilor săi, sprijinit de altminteri de toţi arhiepiscopii regatului care-şi vedeau privilegiile ameninţate. Eduard hotărâse ca judecata să aibă loc, făcuse ca Orleton să fie osândit şi poruncise confiscarea averii acestuia. Îi scrisese totodată papii, cerându-i să-l scoată din scaun pe episcop, ca răzvrătit; monseniorul de Valois trebuia acum să stăruie pe lângă papa Ioan al XXII-lea spre a împiedica o asemenea măsură care ar fi dus capul lui Orleton pe butucul călăului.

Pentru Enric Gât-Sucit, situaţia era încurcată. Eduard îl făcuse în martie conte de Lancastre, dându-i înaltele dregătorii şi averile fratelui său decapitat, printre care şi marele castel din Kenilworth. Apoi, îndată după aceea, aflând de o scrisoare de îmbărbătare şi prietenie adresată lui Orleton, Eduard îl învinuise pe Gât-Sucit de înaltă trădare.

De fiecare dată când Mortimer venea la dânsul, Tolomei nu uita să-i spună surghiunitului:

- Deoarece domnia ta îi vezi adeseori pe monseniorii de Valois şi d'Artois şi deoarece le eşti prieten, aminteşte-le, rogu-te, de tunurile alea cu pulbere ce-au fost încercate în Italia şi urmează să slujească la asediul oraşelor. Nepotu-meu la Sienna şi de-alde Bardi la Florenţa ar putea să se

ocupe de furnizarea lor; sunt nişte tunuri mai uşor de manevrat decât greoaiele catapulte cu cumpănă, şi care fac pagube mai mari. Monseniorul de Valois ar trebui să-şi înarmeze cruciada cu aceste guri de foc...

Dintru început, femeile îl cam plăcuseră pe Mortimer, străinul zvelt, îmbrăcat de sus până jos în negru, încruntat la faţă şi care-şi muşca întruna cicatricea albă ce-o avea pe buză. Îl făcuseră să-şi istorisească de douăzeci de ori evadarea: pe când vorbea, sânii ascultătoarelor zvâcneau sub străveziile corsaje de in. Vocea sa gravă, aproape răguşită, apăsând în chip neaşteptat pe unele cuvinte, tulbura inimile tânjitoare. De mai multe ori, Robert d'Artois vroise să-l împingă pe baronul englez în braţele acestea care nu aşteptau decât să se deschidă, aşa cum se arătase gata să-i rostuiască nişte fete de petrecere, câte două sau trei deodată, ca să-l mai abată de la grijile lui. Dar Mortimer nu se lăsase prins de nici o ispită, astfel că unii se întrebau de unde-i venea această virtute rar întâlnită şi dacă nu cumva avea năravurile regelui său.

Nimeni nu-şi putea închipui realitatea, anume că bărbatul acesta, aşa cum îşi legase printr-o prinsoare evadarea din turn de moartea corbului, jurase să rămână cast până ce soarta îi va surâde iar. Făgăduise să nu atingă trup de femeie înainte de a fi regăsit pământul Angliei şi înaltele lui demnităţi şi puterea de odinioară. Un legământ de cavaler, cum l-ar fi putut rosti un Lancelot, un Amadis, un tovarăş de luptă al regelui Arthur. Dar după atâtea luni, Roger Mortimer trebuia să recunoască în sinea lui că făcuse această prinsoare cam cu uşurinţă şi asta îl cătrănea şi mai rău...

În sfârşit, veşti mulţumitoare sosiră din Aquitania. Seneşalul regelui Angliei, domnul Basset, bărbat cu atât mai fudul cu cât numele lui îţi stârnea râsul, începu să privească îngrijorat fortăreaţa ce se înălţa la Saint-Sardos. Văzu în asta

o încălcare a drepturilor stăpânului său şi o ocară adusă propriei sale persoane. Strângând ceva oşti, intră pe neaşteptate în Saint-Sardos, dădu iama în târg, puse mâna pe slujitorii însărcinaţi să supravegheze lucrările şi-i spânzură de stâlpii încrustaţi cu flori de crin care arătau că te afli într-un ţinut al cărui suzeran era regele Franţei. Domnul Ralph Basset nu pornise de unul singur în această expediţie; mai mulţi seniori de prin partea locului îi dăduseră o mână de ajutor.

În ziua când fu înştiinţat despre cele întâmplate, Robert d'Artois se duse îndată să-l caute pe Mortimer şi-l luă cu dânsul la Charles de Valois. Nu-şi mai încăpea în piele de bucurie şi de mândrie; Monseniorul d'Artois râdea mai tare ca de obicei şi-i pocnea pe cunoscuţi cu câte un ghiont prietenesc în burtă de se duceau ca nişte mingi în pereţi. Monseniorul de Valois avea în sfârşit prilejul căutat, născocit de mintea lui Robert d'Artois!

Afacerea fu adusă în dezbaterea Sfatului restrâns; se făcură mustrările obişnuite, şi cei vinovaţi de jefuirea târgului Saint-Sardos se văzură trimişi în judecata parlamentului din Toulouse. Se vor înfăţişa oare, îşi vor recunoaşte vina, vor face act de supunere? Valois şi ai săi se temeau de una ca asta.

Noroc însă că unul dintre dânşii, unul singur, Raymond Bernard de Montpezat, refuză să se înfăţişeze. Nu era nevoie de mai mult. Procesul se judecă în lipsa acestuia, şi Jean de Roye, care-i urmase lui Pierre-Hector de Galard în demnitatea de mare căpitan al arcaşilor, fu trimis în Guyenne însoţit de o mică escortă spre a pune mâna pe domnul de Montpezat, a-i lua averea şi a supraveghea dărâmarea castelului său. Se întâmplă însă ca domnul de Montpezat să iasă biruitor. Îl făcu prizonier pe Jean de Roye şi ceru preţ de răscumpărare pentru a-i da drumul. Regele Eduard n-avea nici un amestec în toată tărăşenia asta, dar

prin firea lucrurilor se pomeni într-o mare încurcătură; şi Robert d'Artois nu mai putea de bucurie. Căci o căpetenie a arcaşilor nu era un om pe care să-l poţi face prizonier fără ca aceasta să aibă urmări grave!

Noi proteste fură adresate regelui Angliei, de astă dată lui de-a dreptul, şi întărite cu ameninţarea că i se va confisca ducatul. La începutul lui aprilie, Parisul îl văzu sosind pe contele de Kent, fratele vitreg al regelui Eduard, însoţit de arhiepiscopul de Dublin: spre a pune capăt neînţelegerilor dintre cei doi regi, veneau să-i propună lui Charles al IV-lea să renunţe pur şi simplu la închinarea pe care Eduard era ţinut să i-o facă. Mortimer, care-l întâlni pe Kent cu acest prilej - raporturile lor rămaseră politicoase deşi se aflau într-o situaţie grea - se strădui să-i dovedească zădărnicia acestei încercări. De altminteri, tânărul conte de Kent era el însuşi convins de asta; îşi îndeplinea misiunea fără plăcere. Plecă acasă ducând cu el refuzul regelui Franţei, transmis în cuvinte dispreţuitoare de Charles de Valois. Războiul urzit de către Robert d'Artois părea gata să izbucnească.

Dar iată că tot atunci muri pe neaşteptate la Issoudun noua regină Maria de Luxemburg, pe când dădea naştere, înainte de vreme, unui copil care nu avea zile.

Nu era cuviincios să declari războiul în timpul doliului, cu atât mai mult cu cât regele Charles părea într-adevăr foarte abătut şi aproape că nu se mai simţea în stare să-şi ţină Sfatul restrâns. Hotărât lucru, soarta haină îl urmărea în viaţa lui de soţ. Mai întâi înşelat, apoi văduv... Trebuia ca Valois, lăsând toate grijile deoparte, să se ostenească a-i găsi o a treia soţie regelui, care îşi pierdea răbdarea, devenea arţăgos şi scotea pe oricine vinovat că ţara nu avea moştenitor.

Lordul Mortimer trebui deci să aştepte până se va lua o hotărâre în această privinţă...

Monseniorul de Valois ar fi propus bucuros pe vreuna din ultimele sale fiice nemăritate, dacă vârstele s-ar fi putut potrivi; din nefericire, chiar cea mai mare dintre ele, aceea care fusese oferită nu de mult prinţului moştenitor al Angliei, n-avea încă nici doisprezece ani. Şi Charles cel Frumos nu prea era dispus să aştepte.

Rămânea o altă vară primară, fiică a monseniorului Ludovic d'Evreux, acum răposat, şi nepoată a lui Robert d'Artois. Această Jeanne d'Evreux nu strălucea prin cine ştie ce frumuseţe, dar era bine făcută şi, mai cu seamă, avea vârsta cuvenită pentru a fi mamă. Decât să se vâre în lungi şi anevoioase tocmeli peste hotare, monseniorul de Valois îndemnă toată curtea să-l împingă pe Charles la această căsătorie. Trei luni după moartea Mariei de Luxemburg, o nouă dispensă era cerută papii.

Cununia se făcu la 5 iulie. Cu patru zile înainte, Charles hotărâse să pună sub stăpânirea lui Aquitania şi ţinutul Ponthieu, drept pedeapsă pentru răzvrătire şi pentru că regele Angliei nu se înfăţişase să-şi facă închinăciunea. Aşa cum socotea de a sa datorie, ori de câte ori izbucnea o ceartă între doi suverani, papa Ioan al XXII-lea îi scrise regelui Eduard, îndemnându-l să vină să-şi plece genunchii în faţa regelui Franţei, pentru ca măcar una din pricinile neînţelegerii să fie înlăturată. Dar oastea Franţei se şi ridicase şi acum se strângea la Orléans, în vreme ce, prin porturi, o flotă se pregătea să atace coastele engleze.

Estimp, regele Angliei poruncise să fie aduşi sub steag o seamă de oameni în Aquitania, iar domnul Ralph Basset îşi aduna pâlcurile; contele de Kent se întorcea în Franţa, de astă dată venind pe Ocean, pentru a ţine locul fratelui său vitreg la cârma ducatului, aşa cum acesta îl însărcinase. Francezii aveau să pornească oare războiul? Nu, căci mai era nevoie ca Monseniorul de Valois să dea fuga la Bar-sur-Aube spre a se înţelege cu

Leopold de Habsburg în ce priveşte alegerea suveranului Sfântului Imperiu şi a încheia un tratat prin care Habsburg se lega să nu fie candidat, în schimbul unor sume de bani, pensii şi venituri de pe acum hotărâte, dacă Valois ar fi ales împărat. Roger Mortimer aştepta mereu...

În sfârşit, la întâi august, pe o căldură înăbuşitoare în care cavalerii fierbeau ca într-o oală sub cuirasa lor, Charles de Valois, superb, greoi, purtând coif cu creastă împodobită şi tunică brodată în fir de aur peste zaua lui, încălecă. Se aflau lângă dânsul cel de al doilea fiu al său, contele d'Alençon, nepotu-său Filip d'Evreux, proaspătul cumnat al regelui, conetabilul Gaucher de Châtillon, lordul Mortimer de Wigmore şi, în sfârşit, Robert d'Artois care, având sub el un cal pe măsura lui, putea să supravegheze toată oştirea.

Pornind la acest război, al doilea război al său în Guyenne, pe care-l voise, îl hotărâse, şi aproape că-l născocise, monseniorul de Valois, se simţea oare bucuros, fericit sau măcar mulţumit? Nicidecum. Era morocănos, pentru că regele Charles al IV-lea refuzase să semneze învestitura sa de locţiitor al regelui cu depline puteri în Aquitania. Dacă i se cuvenea cuiva acest titlu nu era oare el, Charles de Valois? Şi ce obraz avea faţă de contele de Kent, acest domnişor, acest ţângău, care primise învestitura de locţiitor al regelui Eduard! Regele Charles cel Frumos care nu era în stare să ia nici o hotărâre, avea toane de acestea stranii şi neaşteptate, când se încăpăţâna să refuze lucrurile cele mai necesare ce i se cereau. Charles de Valois înjura de mama focului în ziua aceea şi nu ascundea faţă de cei din jur că-l socotea pe nepotul şi regele său un om de nimic. Nu, zău, nătângul ăsta încoronat, zevzecul ăsta, merita oare să-ţi dai atâta osteneală spre a cârmui ţara pentru dânsul?

Bătrânul conetabil Gaucher de Châtillon, care comanda de drept oştirea, fiindcă Valois nu avea

vreo învestitură oficială, îşi încreţea pleoapele de broască-ţestoasă sub chivăra sa de modă veche. Era cam tare de o ureche, dar la şaptezeci şi patru de ani se ţinea încă bine pe cal.

Lordul Mortimer îşi cumpărase armele la prăvălia lui Tolomei. Sub viziera ridicată a coifului, i se vedeau strălucind ochii cu licăriri aspre, de aceeaşi culoare ca oţelul nou. Deoarece mergea, din vina regelui său, împotriva ţării sale, purta o tunică de catifea neagră, în semn de doliu. Ziua acestei plecări n-o va uita niciodată: era întâi august 1324, sărbătoarea Sfântului Petre Înlănţuitul, şi trecuse un an, zi cu zi, de când evadase din turnul Londrei.

TUNURILE

Alarma îl surprinse pe tânărul conte Edmond de Kent lungit pe pardoseala de lespezi a unei încăperi din castelul în care căuta zadarnic un pic de răcoare. Se dezbrăcase pe jumătate şi zăcea acolo, în nişte nădragi de pânză, gol până la brâu, cu braţele date în lături, nemişcat, doborât de vara fierbinte a Aquitaniei. Ogarul său favorit gâfâia lângă dânsul.

Câinele auzi mai întâi clopotul de alarmă. Se ridică pe labele dinainte, cu nasul în sus şi ciulind urechile tremurătoare. Tânărul conte de Kent se trezi din piroteala lui, îşi întinse braţele şi picioarele spre a se dezmorţi şi pricepu deodată că acest tărăboi venea de la toate clopotele din La Réole, trase de zor. Într-o clipă fu în picioare, îşi apucă repede cămaşa subţire de in trântită pe un scaun şi şi-o trase peste cap.

Se şi auzeau nişte paşi grăbindu-se spre uşă. Dumnealui Ralph Basset, seneşalul, intră urmat de câţiva seniori de prin partea locului, domnul de Bergerac, baronii de Budoz şi de Mauvezin şi domnul de Montpezat din pricina căruia - cel puţin aşa credea dânsul, fălindu-se cu asta - se iscase războiul acesta.

Seneşalul Basset era într-adevăr foarte mărunţel de statură: tânărul conte de Kent se mira de câte ori îl vedea ivindu-se. Pe deasupra mai era şi rotund ca un poloboc, şi veşnic pradă unei mânii care făcea să i se umfle gâtul şi să i se holbeze ochii.

Ogarul nu-l putea suferi pe seneşal şi mârâia de cum îl zărea.

- Ce se întâmplă, domnule seneşal, a izbucnit vreun foc undeva sau vin francezii? întrebă contele de Kent.

- Francezii, monseniore, francezii! strigă seneşalul aproape supărat de întrebare. Vino repede, au şi început să se arate.

Contele de Kent se aplecă spre o oglindă de cositor pentru a-şi aranja buclele blonde ce-i veneau peste urechi, apoi îl urmă pe seneşal. În cămaşa albă, deschisă la piept şi care i se umfla în jurul cingătoarei, fără pinteni la cizme, cu capul gol, printre baronii îmbrăcaţi în zale, îţi dădea o stranie impresie de bărbăţie şi de graţie, părând însă şi lipsit de seriozitate.

Larma înteţită a clopotelor îl întâmpină la ieşirea din donjon, şi soarele de august, cu lumina lui puternică. Îl orbi. Ogarul începu să latre.

Se urcară până-n vârful marelui turn rotund, de i se zicea Tomasa, construit de Richard Inimă de Leu. Ce nu clădise acest străbun? Zidul împrejmuitor al Turnului Londrei, Château-Gaillard în Normandia, fortăreaţa din Réole...

Lat, strălucitor ca oglinda, Garonul curgea la picioarele dealului parcă înfipt drept în apă, şerpuind de-a curmezişul întinsului şes acoperit de lanuri bogate în care privirea se pierdea până la depărtata dungă albastră a munţilor din Agenois.

- Nu văd nimic, spuse contele de Kent care se aştepta să vadă avangărzile franceze la marginea oraşului.

- Ba da, monseniore, sunt acolo, îi răspunse unul dintre însoţitori, strigând ca să acopere dangătul clopotelor. Acolo, de-a lungul fluviului, în sus, către Sainte-Bazeille!

Încreţindu-şi pleoapele şi ducând mâna streaşină la ochi, contele de Kent zări în cele din urmă o panglică strălucitoare, alături de cea a fluviului. I se spuse că era soarele oglindit în zalele oştenilor şi în cioltarele cailor.

Şi mereu dangătul de clopote care spărgea văzduhul! Clopotarii trebuie să fi avut braţele frânte de atâta tras. În uliţele târgului, prin jurul palatului comunal mai cu seamă, norodul forfotea

fără astâmpăr. Ce mici păreau oamenii văzuţi de pe meterezele unei cetăţi! Nişte gângănii. Pe toate drumurile ce duceau la târg, se îmbulzeau ţărani înfricoşaţi, care trăgându-şi vaca după ei, care îndemnându-şi caprele, care îmboldindu-şi boii înjugaţi la căruţă. Fugeau, părăsindu-şi ogoarele; curând vor sosi locuitorii târgurilor învecinate, cu gioarsele pe spinare sau îngrămădite în cotigi. Tot norodul acesta se va adăposti pe unde va putea, într-un oraş în care s-a şi strâns atâta oaste şi atâţia cavaleri din Guyenne.

- Nu vom putea să ne dăm bine seama de numărul francezilor decât peste două ceasuri, rosti seneşalul, şi nu vor ajunge pe sub zidurile cetăţii înainte de căderea nopţii.

- Ah, păcătoasă vreme pentru a face război, spuse cu năduf domnul de Bergerac care trebuise să fugă din Sainte-Foy-la-Grande cu câteva zile mai înainte în faţa năvalei francezilor.

- Şi pentru ce nu-i bună vremea? întrebă contele de Kent arătând cerul senin şi frumoasa câmpie ce se întindea sub ochii lor până departe.

Era cam prea cald, fireşte, dar nu-i mai bine aşa decât pe ploaie şi pe noroi? De-ar fi apucat ăştia din Aquitania războaiele purtate în Scoţia, nu s-ar mai fi plâns atâta.

- Pentru că mai e o lună până la culesul viilor, monseniore, vorbi domnul de Montpezat; pentru că ţăranii vor ţipa văzându-şi recoltele nimicite sub copitele cailor şi ni se vor arăta duşmănoşi. Contele de Valois ştie bine ce face; tot aşa a procedat şi în 1294, pustiind totul în calea lui pentru ca ţării să i se urască mai repede cu războiul.

Ducele de Kent înălţa din umeri. Ţara Aquitaniei nu se prăpădea pierzând câteva balerci de vin şi, cu sau fără război, oamenii de pe aici vor continua să bea tămâioasă. În vârful turnului bătea un vântuleţ neaşteptat care pătrundea prin cămaşa deschisă a tânărului prinţ şi-i luneca foarte plăcut

pe piele. Cum e de ajuns uneori doar să trăieşti ca să simţi o plăcere minunată!

Cu coatele pe piatra călduţă a meterezului, contele de Kent se lăsa dus de gânduri. La douăzeci şi trei de ani era locţiitor al regelui pentru un ducat întreg, adică învestit cu toate privilegiile regale şi înfăţişând în persoana sa pe însuşi regele. Era cel care zicea: "Vreau!" şi căruia i se supuneau toţi. Putea să poruncească: "Spânzuraţi!...". De altminteri, nici nu-i trecea prin minte s-o spună, dar putea s-o facă. Şi apoi, mai presus de orice, era departe de Anglia, departe de curtea de la Westminster, departe de toanele, de mâniile, de bănuielile fratelui său vitreg Eduard al II-lea, departe de tot neamul Despenserilor. Aici se găsea în sfârşit singur cu el însuşi, singurul său stăpân, şi stăpân a toate câte îl înconjurau. O oaste venea asupra lui, o oaste pe care o va ataca şi învinge, de asta nu se îndoia. Un cititor în stele îi prevestise că între cel de al douăzeci şi patrulea şi al douăzeci şi şaselea an al vieţii, va săvârşi cele mai de seamă isprăvi ale sale, care-i vor aduce mare faimă... Pe neaşteptate, visurile copilăriei se împlineau aievea... O câmpie întinsă, oşteni în zale, şi el având putere de rege... Nu, hotărât lucru, nu se simţise de când trăia mai bucuros de viaţă ca în clipa asta. I se învârtea niţel capul, cuprins de o ameţeală care nu venea decât din el însuşi, şi de la această adiere ce-i mângâia pieptul, şi de la această zare nemărginită...

- Care-s poruncile, monseniore! întrebă domnul Basset, începând să-şi piardă răbdarea.

Contele de Kent se întoarse şi-l privi pe seneşalul mărunţel cu o mirare plină de dispreţ.

- Poruncile mele? spuse el. Dar nu mai sta, domnule seneşal, pune trâmbiţele să sune şi comandă oştenilor dumitale să încalece. Vom porni numaidecât la atac.

- Dar cu cine, monseniore?

- Ei, asta-i buna! Cu oştile noastre, Basset!

- Monseniore, am adunat aici, cu mare greutate, două sute de armuri, iar împotriva noastră vin mai bine de o mie cinci sute, pe cât ni s-a dat de ştire. Nu-i aşa, domnule de Bergerac?

Dumnealui Reginald de Pons de Bergerac încuviinţă dând din cap. Seneşalul bondoc avea gâtul mai umflat şi mai roşu ca de obicei; era neliniştit de-a binelea şi gata să răbufnească faţă de atâta nesocotită uşurinţă.

- Şi despre întăriri, nici o veste? întrebă contele de Kent.

- Nimic, monseniore! Nimic şi iar nimic! Regele, fratele măriei tale, iertată fie-mi vorba, prea ne lasă în voia soartei.

Erau patru săptămâni de când tot aşteptau acele faimoase întăriri din Anglia. Iar conetabilul de la Bordeaux, care avea nişte pâlcuri de oaste, nu se mişca, zicând că primise poruncă răspicată din partea regelui Eduard să nu pornească decât atunci când vor sosi întăririle. Tânărul conte de Kent nu era chiar aşa de puternic pe cât i se părea...

Ca urmare a acestei aşteptări şi a lipsei de oameni - te puteai întreba dacă întăririle anunţate fuseseră barem îmbarcate! - i se îngăduise monseniorului de Valois să se plimbe prin tot ţinutul, de la Agen la Marmande şi de la Bergerac la Duras, ca pe moşia lui. Nici acum, când Valois era acolo, sub ochii lor, cu toată panglica aceea lungă de oţel după dânsul, tot nimic nu puteau face.

- Acesta e şi sfatul domniei tale, Montpezat? întrebă contele de Kent.

- Cu părere de rău, monseniore, trebuie să zic da, cu mare părere de rău, răspunse Montpezat muşcându-şi mustaţa neagră.

- Şi domnia ta, Bergerac? mai întrebă Kent.

- Îmi vine să plâng de furie, spuse Pons de Bergerac cu rostirea cântată pe care o aveau toţi seniorii de prin părţile acelea.

Edmond de Kent renunţă să-i mai întrebe pe baronii de Budos şi de Fargues de Mauvezin; aceştia nu vorbeau nici franţuzeşte, nici englezeşte, ci numai graiul gascon, şi Kent nu pricepea o iotă din spusele lor. Pe chipurile lor se citea de altfel destul de limpede răspunsul.

- Dacă aşa stau lucrurile, porunceşte să se închidă porţile, domnule seneşal, şi să ne aşezăm aici aşteptând să fim împresuraţi din toate părţile. Apoi, când vor sosi oştile ce ni se trimit în ajutor, ele vor cădea în spatele francezilor, şi poate că va fi mai bine aşa, spuse contele de Kent pentru a-şi mai uşura inima.

Scărpină cu vârful degetelor fruntea ogarului său, apoi îşi puse iar coatele pe piatra călduţă spre a cerceta valea. O vorbă din bătrâni zicea: "Cine ţine Cetatea La Réole, ţine Guyenne". O vor ţine cât timp va fi nevoie.

O înaintare prea uşoară e aproape tot aşa de istovitoare pentru o armată, ca şi o retragere. Neîntâmpinând nici o împotrivire care să-i îngăduie să se oprească, fie şi numai pentru o zi, ca să mai răsufle, armata Franţei mărşăluia, mărşăluia, fără răgaz, de mai bine de trei săptămâni, de douăzeci şi cinci de zile numărate. Marea oaste - pâlcuri de călăreţi, oşteni în zale, gloată, arcaşi, căruţe, potcovari, bucătării şi, la coadă, negustorii şi carele cu târfe - se înşiruia pe mai mult de o leghe. Greabănul cailor sângera, şi nu trecea un sfert de ceas fără ca vreunul să-şi piardă potcoavele. Mulţi cavaleri trebuiseră să-şi lepede zalele care, încinse de căldură, le făceau răni şi buboaie pe la încheieturi. Cetele de tălpaşi abia îşi mai târau bocancii lor ţintuiţi. Afară de asta, frumoasele prune negre din Agen, care păreau coapte în crengile lor, îi cufuriseră năprasnic pe oştenii pleşcari şi chinuiţi de sete; îi vedeai părăsindu-şi mereu coloana pentru a se duce să-şi lase jos nădragii de-a lungul drumului.

Conetabilul Gaucher de Châtillon moţăia pe cal cât de mult putea. Aproape cincizeci de ani de când slujea în oştire şi opt războaie sau expediţii îl oţeliseră.

- Am să trag un pui de somn, le spuse celor doi scutieri ai săi.

Aceştia, potrivindu-şi pasul cailor, trecură de o parte şi de cealaltă a conetabilului, în aşa fel ca să-i poată fi sprijin dacă ar luneca într-o rână, şi bătrânul căpitan de oşti, rezemat în oblâncul şeii, începu să sforăie sub chivăra lui.

Robert d'Artois, asuda fără să slăbească şi împrăştia la douăzeci de paşi depărtare un miros de sălbătăciune. Legase prieteşug cu unul dintre englezii ce-l însoţeau pe Mortimer, lunganul acela de baron Maltravers, care semăna a cal, ba chiar îl poftise să mărşăluiască sub steagul său pentru că englezul era jucător grozav şi veşnic gata, la popasuri, să dea cu zarurile.

Charles de Valois clocotea de mânie. Înconjurat de fiu-său d'Alençon, de nepotu-său d'Evreux, de cei doi mareşali, Mathieu de Trye şi Jean de Barres, şi de văru-său Alfons al Spaniei, îşi vărsa năduful pe tot şi toate, spumega împotriva climei de nesuferit, împotriva zăpuşelii nopţilor şi arşiţei zilelor, împotriva muştelor, împotriva mâncării prea grase. Ţipa că vinul ce i se dădea la masă nu era decât poşircă bună pentru ţopârlani. Ne aflăm totuşi într-o ţară cu vinuri vestite, nu? Unde naiba îşi ascundeau oamenii ăştia balercile cu vinul de soi? Ouăle îi miroseau rău, laptele era acru. Monseniorul de Valois se trezea uneori cu greţuri, iar de câtăva vreme simţea în piept o durere ascunsă care-l îngrijora. Şi-apoi pedestrimea nu se mişca destul de repede, ca şi tunurile mari cu pulbere furnizate de italieni ale căror tălpi de lemn păreau să se lipească de şosele. Ah, de s-ar fi putut face războiul numai cu cavaleria!

- Se pare că sunt sortit să-mi duc războaiele pe arşiţă, zicea Valois. Întâia mea expediţie, când aveam cincisprezece ani, am făcut-o aşa, vere Alfons, pe o căldură dogorâtoare, în Aragonul vostru sterp, căruia îi fusei o vreme rege, împotriva bunicului domniei tale.

Îi vorbea lui Alfons al Spaniei, moştenitorul tronului aragonez, amintindu-i fără ocoluri luptele care învrăjbiseră familiile lor. Dar putea să-şi îngăduie asta, căci Alfons era o fire blajină, gata să înghită orice pentru a mulţumi pe fiecare, gata să pornească în cruciadă fiindcă fusese rugat, şi să se bată cu englezii pentru a se pregăti de cruciadă...

- Ah, continuă Valois, luarea Geronei! Am s-o ţiu minte cât voi trăi. Ce arşiţă! Neavând coroană la îndemână pentru încoronarea mea, cardinalul de Cholet mi-a pus în cap pălăria lui. Mă înăbuşeam sub pălăria aceea roşie, prea mare pentru mine. Da... Aveam cincisprezece ani... Vrednicul meu părinte, regele Filip cel Viteaz, muri la Perpignan, răpus de frigurile de care se molipsise acolo...

Se posomorâse la faţă vorbind de tată-său. Se gândea că acesta murise la patruzeci de ani. Frate-său mai mare, Filip cel Frumos răposase la patruzeci şi şase, iar fratele vitreg Ludovic d'Evreux la patruzeci şi trei. El însuşi avea acum cincizeci şi patru, împliniţi în martie; se dovedise cel mai zdravăn din neamul lui. Dar câtă vreme îl va mai ţine în viaţă pronia cerească?

- Şi războaiele pe care le-am purtat în Campania, şi în Romagnia, şi în Toscana, alte ţinuturi unde arde soarele! urmă el. Să străbaţi toată Italia în toiul verii, de La Neapole până la Sienna şi Florenţa ca să-i izgoneşti pe gibelini... cum am făcut-o eu, acum... stai să socotesc... 1301... da, acum douăzeci şi trei de ani!

Şi chiar aici, în Guyenne prin anul '94, tot vara se nimerise! Mereu vara.

- Ia spune-mi, Charles, i-o întoarse batjocoritor Robert d'Artois, cum o s-o scoatem la

capăt cu cruciada, pe-o căldură încă şi mai năprasnică? Ne vezi mergând călare prin deşert împotriva Sudanului Egiptean? Şi acolo, pare-se, viţa-de-vie e cam rară. Vom linge nisipul.

- O, cruciada, cruciada... făcu Valois necăjit, cu o mare lehamite în glas. Ştie barem cineva dacă va porni vreodată cruciada asta, după toate piedicile ce mi se scot în cale! E frumos să-ţi pui viaţa în slujba ţărilor şi a bisericii, dar până la urmă ţi se urăşte să-ţi tot risipeşti puterile pentru nişte nerecunoscători.

Nerecunoscătorii, adică papa Ioan al XXII-lea, care se calicea să dea ajutoarele băneşti, de parcă ar fi vrut cu tot dinadinsul să le taie pofta expediţiei; şi mai ales regele Charles al IV-lea care, nu numai că tot amâna să-i trimită lui Charles de Valois investitura de locţiitor, ceea ce începea să semene a ocară, dar pe deasupra se folosise de lipsa acestuia din urmă spre a se înfăţişa el însuşi candidat la tronul Sfântului Imperiu. Şi papa, fireşte, dăduse sprijinul său oficial acestei candidaturi. Astfel toată urzeala pusă la cale de Valois cu Leopold de Habsburg se destrăma. Îl socoteau un nătărău pe măria-sa Charles cel Frumos şi la drept vorbind aşa era; dar se pricepea destul de bine să lovească şi să folosească viclenia... Valois primise vestea chiar în ziua aceea, douăzeci şi cinci august: hramul Sfântului Ludovic. Urâtă sărbătoare, ce mai încolo! Era aşa de cătrănit şi aşa de ocupat să-şi gonească muştele de pe obraz, că nici nu-i mai ardea să privească peisajul. Nu văzu oraşul La Réole decât atunci când ajunse în faţa cetăţii la câteva aruncături de arbaletă.

Clădit pe un pinten stâncos şi înconjurat de un brâu de coline verzi, oraşul La Réole se înălţa deasupra fluviului Garone. Profilându-se pe cerul ce începuse să pălească, strâns în meterezele sale de piatră roşiatică pe care amurgul o aurea, arătându-şi bisericile, turnurile castelului, clădirea

înaltă a primăriei cu mica ei clopotniţă dantelată şi toate acoperişurile de ţiglă roşie înghesuite unele într-altele, La Réole amintea miniaturile care înfăţişau Ierusalimul în cărţile de rugăciuni. Frumos oraş, într-adevăr. Afară de asta, poziţia ridicată făcea din el o cetate desăvârşită; contele de Kent nu era prost că-l alesese pentru a se închide acolo... Nu va fi uşor să cucereşti asemenea cetate.

Oastea se oprise, aşteptând poruncile. Dar monseniorul de Valois nu le dădea. Umbla îmbufnat. Dumnealor, mormăia el, conetabilul, mareşalii n-au decât să ia hotărârile ce li se par nimerite. Cât despre dânsul, nefiind locţiitor al regelui, nu-şi mai lua nici o răspundere.

- Vino, Alfons, hai să tragem o duşcă, îi spuse vărului său din Spania.

Conetabilul îşi întorcea capul ba într-o parte ba într-alta sub chivăra lui, ca să audă ce-i ziceau căpitanii de steaguri. Îl trimise pe contele de Boulogne în recunoaştere. Boulogne se întoarse după un ceas şi povesti ce văzuse dând ocol cetăţii, dinspre dealuri. Toate porţile erau închise şi garnizoana nu dădea nici un semn că ar vrea să iasă. Luară deci hotărârea de a tăbărî acolo, şi pâlcurile se aşezară fiecare cam pe unde le venea la socoteală. Bolţile de viţă îşi întindeau curmeiele între pomi şi aracii înalţi, alcătuind nişte adăposturi plăcute în chip de umbrare. Oastea era frântă de oboseală şi adormi în amurgul senin, odată cu ivirea celor dintâi stele.

Tânărul conte de Kent nu se putu împotrivi ispitei de a-şi dovedi vitejia. După o noapte de nesomn pe care o petrecu jucând zaruri cu scutierii săi pentru a-şi astâmpăra nerăbdarea, îl chemă pe seneşalul Basset, îi porunci să-şi strângă cavaleria şi, înainte de revărsatul zorilor, fără să sune trâmbiţele, ieşi tiptil din cetate printr-o poartă dosnică.

Francezii, sforăind în bolţile de viţă, nu se deşteptară decât atunci când iureşul călăreţilor

gasconi dădu peste dânşii. Îşi înălţară capetele uluite pentru a şi le pleca numaidecât şi a vedea copitele cailor trecând pe deasupra lor. Edmond de Kent şi oştenii lui se năpusteau nestingheriţi printre cetele acestea adormite, tăind cu sabia, izbind cu buzduganul, repezind ghioagele lor plumbuite peste picioarele desculţe, peste coastele care nu erau apărate nici de platoşe, nici de zale. Se auzeau oasele trosnind, şi o potecă de urlete se deschidea în tabăra franceză. Corturile câtorva mari seniori se năruiau. Dar curând un glas aspru se ridică deasupra învălmăşelii, strigând: "Aici Châtillon! După mine!" Şi steagul conetabilului cu stema sa, un scut din smalţ roşu cu trei benzi de singeap în chenar auriu, şi împodobit cu un zmeu ţinut de doi lei de aur, flutură în bătaia soarelui. Era bătrânul Gaucher care, din tabăra lui aşezată cuminte într-un loc mai ferit, venea în ajutor cu vasalii săi. Alte strigăte răspunseră în dreapta şi în stânga: "Înainte, Artois!... Aici Valois! După mine!" Pe jumătate îmbrăcaţi, unii călări, alţii pe jos, cavalerii năvăleau asupra vrăjmaşului.

Tabăra era prea întinsă, prea împrăştiată, şi cavalerii francezi prea numeroşi pentru ca tânărul conte de Kent să-şi poată continua multă vreme isprava, pustiind totul în cale. Gasconii vedeau că în faţa lor se şi înfiripase o mişcare de învăluire, tinzând să-i prindă ca într-un cleşte. Kent nu avu decât timpul s-o ia la fugă şi să ajungă în goana calului la porţile cetăţii, unde pieri din ochii urmăritorilor; apoi, după ce avu o vorbă de laudă pentru fiecare oştean, îşi lepădă zaua şi se duse la culcare, onoarea fiind salvată.

Jale mare domnea în tabăra franceză unde se auzeau gemetele răniţilor. Printre morţi, al căror număr se ridica la şaizeci, se găseau Jean des Barres, unul din mareşali, şi contele de Boulogne, comandantul avangărzii. Le părea rău tuturor că aceşti doi seniori, căpitani viteji hârşâiţi în

războaie, îşi aflaseră o moarte aşa de neaşteptată şi de neghioabă. Răpuşi pe când se trezeau din somn!

Dar isprava lui Kent fu privită cu respect. Însuşi Charles de Valois care, abia în ajun spunea că pentru dânsul n-ar fi decât o joacă să-i vină de hac acestui flăcău, dacă şi-ar pune mintea cu el la o întrecere, luă un aer convins, aproape măreţ, ca să zică:

- Ehei, monseniori, e nepotul meu, să vă intre asta în cap!

Şi uitând îndată ocările aduse mândriei sale, slăbiciunile ce-l încercau din când în când şi căldura apăsătoare a verii, se apucă, după ce mareşalul des Barres fu îngropat cu mare cinste, să pregătească asediul oraşului. Dovedi în asta tot atâta râvnă cât şi iscusinţă, căci, deşi grozav de lăudăros din fire, era totuşi un strălucit conducător de oşti, priceput la războaie.

Toate drumurile ce duceau spre La Réole au fost tăiate, regiunea supravegheată de posturi de pază, aşezate în adâncime. Şanţuri fură săpate la mică depărtare de ziduri şi cu pământul scos din ele se înjghebară întărituri spre a-i pune pe arcaşi la adăpost. Începură să construiască, în locurile cele mai prielnice, platforme, pe care să aşeze tunurile. În acelaşi timp se înălţau nişte schele de unde urmau să tragă arcaşii care mânuiau arbaletele. Monseniorul de Valois se arăta pe toate şantierele, cerceta, poruncea, îndemna oamenii să dea zor. Ceva mai depărtişor, în amfiteatrul colinelor, cavalerii îşi ridicaseră corturile rotunde în vârful cărora fluturau steagurile. Cortul lui Charles de Valois, aşezat în aşa fel încât să domine tabăra şi cetatea asediată, părea un adevărat castel din pânză brodată.

La 30 august, Valois primi în sfârşit învestitura pe care o aşteptase atât de mult. Din clipa aceea starea sa de spirit se schimbă de-a binelea şi se păru că pentru dânsul nu mai încăpea îndoială că războiul era ca şi câştigat.

Două zile mai târziu, Mathieu de Trye, mareşalul supravieţuitor, împreună cu Pierre de Cugnières şi Alfons al Spaniei, având înaintea lor trâmbiţaşi şi steagul alb al solilor, înaintară până la piciorul zidurilor cetăţii spre a-l soma pe contele de Kent, din porunca înălţimii sale, puternicul senior Charles, conte de Valois, locţiitor al regelui Franţei în Gasconia şi Aquitania, să se predea şi să pună sub mâna lor tot ducatul pentru necredinţa arătată, ca şi pentru refuzul regelui Angliei de a veni să-şi facă închinarea.

La care seneşalul Basset, săltându-se în vârful picioarelor pentru a i se vedea capul pe metereze, răspunse, în numele înălţimii sale, puternicul senior Edmond, conte de Kent, locţiitor al regelui Angliei în Aquitania şi Gasconia, că somaţia nu putea fi primită şi că înălţimea sa contele nu va părăsi oraşul şi nici nu va preda ducatul, decât dacă îl vor scoate de acolo cu forţa.

Odată făcută declaraţia de asediu, după rânduielile ştiute, fiecare se întoarse la ale lui.

Monseniorul de Valois îi puse la treabă pe cei treizeci de mineri care-i fuseseră trimişi de către episcopul de Metz. Minerii aceştia trebuiau să sape nişte galerii subterane până sub zidurile cetăţii, apoi să aşeze acolo butoiaşe de pulbere cărora li se va da foc. *Ingeniatorul* Hugues, aflat în slujba ducelui de Lorena, făgăduia o minune de pe urma acestui marafet. Zidul se va deschide ca o floare primăvara.

Asediaţii însă, alarmaţi de ciocăniturile surde ce se auzeau, aşezară nişte găleţi pline cu apă pe drumurile dimprejur. Şi acolo unde văzură suprafaţa apei încreţindu-se, ştiură că francezii săpau dedesubt o galerie. Se apucară să sape şi dânşii dinspre partea lor, lucrând noaptea, în timp ce minerii din Lorena lucrau ziua. Într-o dimineaţă, cele două şanţuri unindu-se, se petrecu sub pământ, la lumina unor feştile, un măcel cumplit din care cei scăpaţi cu viaţă ieşiră acoperiţi de

sudoare, de colb negru şi de sânge, cu privirea înfricoşată de parcă se întorceau din iad.

Atunci, platformele de tragere fiind gata, Monseniorul de Valois hotărî să folosească tunurile.

Erau nişte ţevi groase de bronz, strânse în cercuri de fier şi aşezate pe nişte afeturi de lemn, fără roţi. Trebuiau zece cai ca să tragă fiecare din aceste dihănii de bronz şi douăzeci de oameni ca să le îndrepte spre ţintă, să le fixeze, să le încarce. În jurul lor construiau un fel de lădoi făcut din scânduri groase de stejar, în care să se adăpostească tunarii dacă ţeava ar face explozie.

Tunurile acestea veneau de la Pisa. Servanţii italieni le ziceau *bombarda* din pricina zgomotului pe care-l făceau.

Toţi marii seniori, toţi căpitanii de steaguri, se adunaseră să vadă cum trag bombardele. Conetabilul Gaucher înălţa din umeri şi bombănea că nu crede în puterea de distrugere a acestor marafeturi. De ce întotdeauna să ne bizuim pe "noutăţi", când ne putem sluji de balimezuri, pivale şi ţăcăluşe care de veacuri, şi-au dovedit însuşirile? Pentru a supune oraşele pe care le-a cucerit, Châtillon, avut-a el nevoie de turnătorii din Lombardia?

Războaiele se câştigau prin vitejia sufletelor şi puterea braţelor, iar nu umblând cu pulbere de alchimişti care prea miros a pucioasa Satanei!

Servanţii aprinseseră lângă fiecare tun o sobiţă în care se înroşea un cleşte de fier. Apoi, după ce băgaseră pulberea cu ajutorul unor linguroaie de tinichea, încărcară fiecare bombardă, mai întâi cu un dop de câlţi, apoi cu o ghiulea de piatră cântărind ca la vreo treizeci de ocale, toate acestea vârâte prin gura ţevii. Un pumn de pulbere fu introdus în gâtul anume pregătit deasupra culatei şi care comunica printr-o găurică cu încărcătura dinlăuntru.

Toţi cei de faţă fură poftiţi să se tragă cu cincizeci de paşi îndărăt. Tunarii se lungiră jos, cu palmele pe urechi; câte unul singur rămase în picioare lângă fiecare bombardă pentru a da foc pulberii cu ajutorul cleştilor lungi roşite în foc. De îndată ce făcu asta, tunarul se trânti la pământ, lipindu-se de lădoiul afetului.

Flăcări roşii ţâşniră şi pământul se zgudui. Bubuitura răsună în valea Garonului şi se auzi de la Marmande până la Langon. Aerul se făcuse negru în jurul tunurilor, iar partea lor dindărăt se afundase în pământul răscolit de zvâcnitură. Conetabilul tuşea, scuipa şi înjura. După ce colbul se mai risipi niţel, văzură că una din ghiulele căzuse la francezi; în oraş, un acoperiş părea găurit de-a binelea.

- Mult zgomot pentru un fleac de stricăciuni, spuse conetabilul. Cu vechile baliste din care bolovanii porneau ca din praştie, toate ghiulelele ar fi ajuns la ţintă fără să ne înăbuşe praful pentru atâta lucru.

În oraşul La Réole însă, la început nimeni nu înţelese pentru ce, din acoperişul maestrului Delpuch, notarul, o ploaie de ţigle căzuse deodată în stradă. Nimeni nu înţelese nici de unde venea acest tunet într-un cer fără nori, şi care se auzi după o clipă. Apoi, maestrul Delpuch ieşi glonţ din casă, urlând că o ghiulea mare de piatră căzuse în bucătăria lui.

Atunci, populaţia alergă la metereze ca să-şi dea seama că în tabăra francezilor nu era nici una din maşinile acelea uriaşe care alcătuiau armamentul folosit de obicei în asediu. La a doua detunătură, oamenii se văzură nevoiţi să recunoască în sfârşit că zgomotul şi ghiulelele ieşeau din ţevile acelea lungi culcate pe deal, şi deasupra cărora se înălţa o trâmbă de fum. Fiecare fu cuprins de spaimă, iar femeile năvăliră în biserici spre a se ruga împotriva acestei născociri a diavolului.

Întâia lovitură de tun din războaiele Occidentului fusese trasă.

La 22 septembrie, dimineaţa, contele de Kent fu rugat să-i primească pe dumnealor Ramon de Labison, Jean de Miral, Imbert Esclau, fraţii Doat şi Barsan de Pins, notarul Hélie de Malenat, toţi şase pârgari ai comunei La Réole, împreună cu mai mulţi orăşeni de vază care-i însoţeau. Pârgarii vorbiră îndelung, înfăţişând locţiitorului regelui Angliei nişte plângeri, pe un ton care nu mai arăta supunerea şi respectul cuvenit. Oraşul, ziceau ei, era fără hrană, fără apă, fără acoperişuri. Se vedea fundul cisternelor, se mătura pământul în hambarele goale, şi populaţia nu mai putea să îndure această ploaie de ghiulele din sfert în sfert de ceas, care ţinea de trei săptămâni şi mai bine. Spitalul era ticsit de bolnavi şi de răniţi. În criptele bisericilor se îngrămădeau leşurile oamenilor ucişi în stradă, ale copiilor striviţi în patul lor. Clopotele bisericii Sfântul Petru se prăbuşiseră într-o larmă de parcă era sfârşitul lumii, ceea ce dovedea îndeajuns că Dumnezeu nu ţinea cu englezii. Afară de asta, culesul strugurilor nu mai putea să întârzie, barem în podgoriile pe care francezii nu le pustiiseră, şi nu trebuia lăsată recolta să putrezească. Îndemnată de proprietari şi de negustori, populaţia se gătea de răscoală, hotărâtă să se bată cu oştenii seneşalului, dacă va fi nevoie, spre a-i sili să se predea.

Pe când pârgarii vorbeau, o ghiulea şuieră în văzduh şi se auzi năruindu-se o schelărie. Ogarul contelui de Kent începu să urle. Stăpânu-său îl potoli cu un gest de nespusă lehamite.

Edmond de Kent ştia de mai multe zile că va trebui să se predea. Se încăpăţâna să reziste fără a putea spune de ce. Oştenii săi, o mână de oameni, istoviţi de asediu, nu mai erau în stare să ţină piept unui asalt. Să încerce o nouă ieşire împotriva unui vrăjmaş acum temeinic întărit, ar fi fost curată

nebunie. Şi iată că locuitorii din La Réole ameninţau să se răscoale.

Kent se întoarse spre seneşalul Basset.

- Ce zici, domnule Ralph, întrebă el, mai crezi în ajutoarele de la Bordeaux?

Seneşalul nu mai credea în nimic. Ajuns la capătul puterilor, nu şovăia să-l învinovăţească pe regele Eduard şi pe Despenserii săi de a fi lăsat apărătorii oraşului La Réole în voia soartei, cu o nepăsare care cam semăna a trădare.

Domnii de Bergerac, de Budos şi de Montpezat nu aveau nici ei mutre mai vesele. Nimeni nu ţinea să moară pentru un rege care arăta atât de puţină grijă celor mai vrednici slujitori ai săi. Prea le era prost răsplătită credinţa.

- Ai un steag alb, domnule seneşal? întrebă contele de Kent. Atunci, porunceşte să fie înălţat în vârful castelului.

După câteva minute, bombardele tăcură şi în tabăra franceză se lăsă acea mare tăcere mirată care întâmpină evenimentele de multă vreme aşteptate. Nişte soli ieşiră din La Réole şi fură conduşi la cortul mareşalului de Trye, care le înfăţişă în linii mari condiţiile de predare. Căci oraşul va fi predat, fireşte; dar contele de Kent va trebui totodată să semneze şi să proclame că întregul ducat trece sub mâna locţiitorului regelui Franţei. Oastea învingătoare nu va da iama prin casele locuitorilor şi nici nu se vor lua prizonieri, ci numai ostateci, iar oraşul are să plătească o despăgubire care rămânea să fie hotărâtă. Afară de asta, contele de Valois îl ruga pe contele de Kent să poftească a lua masa cu dânsul.

Un mare ospăţ fu pregătit în cortul de pânză brodată cu crinii Franţei, acolo unde monseniorul Charles trăia de aproape o lună. Contele de Kent sosi învestmântat sărbătoreşte, purtând armele sale cele mai strălucitoare, dar palid la faţă şi silindu-se să-şi ascundă, sub o înfăţişare demnă, umilinţa şi

restriştea. Era însoţit de seneşalul Basset şi de mai mulţi seniori gasconi.

Cei doi locţiitori regali, învingătorul şi învinsul, îşi vorbiră cu oarecare răceală, dar zicându-şi unul altuia "măria ta nepoate", respectiv "măria ta unchiule", ca nişte oameni între care legăturile de rudenie sunt destul de tari pentru ca nici războiul să nu le poată rupe.

La masă, monseniorul de Valois îl aşeză pe contele de Kent în faţa lui. Cavalerii gasconi începură să se îndoape pe ruptele, cum nu mai avuseseră prilejul să mănânce de câteva săptămâni.

Îşi dădeau toţi silinţa să se arate politicoşi, aducându-şi unii altora laude pentru vitejia lor. Contele de Kent fu felicitat pentru avântata sa încercare de-a sparge încercuirea, care-i costase pe francezi viaţa unui mareşal. Kent răspunse arătându-şi marea stimă ce-o purta unchiului său atât pentru felul cum orânduise asediul cât şi pentru întrebuinţarea artileriei cu pulbere.

- Auziţi domnule conetabil, şi voi monseniori, izbucni Valois, auziţi ce spune vrednicul meu nepot... că fără bombardele cu ghiulele, oraşul ar fi putut ţine patru luni? Să ţineţi minte asta!

Pe deasupra farfuriilor, a cupelor, a cănilor, Kent şi Mortimer se cercetau din ochi.

Îndată ce se isprăvi ospăţul, căpeteniile de frunte se închiseră să întocmească actul de armistiţiu ale cărui paragrafe erau numeroase. La drept vorbind, Kent era gata să cedeze în toate privinţele, afară de unele formule care tăgăduiau legitimitatea puterilor regelui Angliei, cât şi asupra înscrierii domnilor Basset şi Montpezat în capul listei ostatecilor. Căci, deoarece arestaseră şi spânzuraseră pe slujitorii regelui Franţei, nu mai încăpea îndoială că soarta acestora era pecetluită. Valois însă cerea stăruitor să-i fie predat seneşalul împreună cu cel vinovat de răscoala de la Saint-Sardos.

Lordul Mortimer lua şi el parte la tratative. Propuse să stea de vorbă între patru ochi cu contele de Kent. Conetabilul Gaucher se împotrivi; nu pui un dezertor din tabăra vrăjmaşă să discute un armistiţiu! Dar Robert d'Artois şi Charles de Valois spuseră că au încredere în Mortimer. Cei doi englezi se retraseră deci într-un ungher al castelului.

- Ţii aşa de mult, my Lord, să te întorci numaidecât în Anglia? întrebă Mortimer.

Kent nu răspunse.

- Ca să dai ochi cu regele Eduard, fratele domniei tale, nedrept cum îl ştii şi gata să te scoată vinovat de o înfrângere pe care Despenserii ţi-au pregătit-o? Căci ai fost trădat, my Lord, nu se poate să nu ştii asta. Ştiam că ţi-au fost făgăduite întăriri care nici n-au pornit din Anglia. Şi în porunca dată seneşalului de la Bordeaux de a nu-ţi veni în ajutor înainte de sosirea acestor întăriri nu vezi trădarea? Nu te mira văzând că le ştiu pe toate cu de-amănuntul; datorez asta numai bancherilor lombarzi... Dar întrebatu-te-ai care-i pricina acestei nepăsări haine faţă de domnia ta? Nu vezi unde vor s-ajungă?

Kent tăcea mereu, cu capul niţel aplecat, şi privindu-şi degetele.

- Biruitor aici, continuă Mortimer, deveneai primejdios pentru Despenseri, my Lord, şi dobândeai prea mare greutate în treburile ţării. Au găsit că-i mai bine să te facă să suferi ruşinea unei înfrângeri, fie şi cu preţul Aquitaniei de care puţin le pasă oamenilor mânaţi doar de grija de a jefui, una după alta, baroniile ţinuturilor de margine. Pricepi de ce a trebuit, acum trei ani, să mă răzvrătesc pentru Anglia împotriva regelui ei, sau chiar pentru rege împotriva lui însuşi? Cine-ţi poate spune că odată ajuns acasă, n-ai să fii şi domnia ta învinuit de viclenie şi zvârlit în temniţă? Eşti încă tânăr, my Lord, şi nu ştii de ce sunt în stare ticăloşii aceştia.

Kent îşi dădu îndărăt cu o smucitură a capului pletele blonde după ureche şi răspunse în sfârşit:

- Încep s-o aflu, my Lord, pe pielea mea.

- Ţi-ar fi neplăcut să rămâi aici ca cel dintâi ostatec, bineînţeles cu chezăşia că te vei bucura de tratamentul cuvenit unui prinţ? Acum, când Aquitania e pierdută, mă tem că pentru totdeauna, ceea ce trebuie să salvăm e însăşi ţara, şi numai de aici putem face asta mai bine.

Tânărul conte înălţă spre Mortimer o privire mirată.

- Acum două ceasuri, spuse el, mai eram încă locţiitorul fratelui meu, regele, şi mă şi îndemni să mă răzvrătesc împotriva lui?

- Pe nesimţite, my Lord, pe nesimţite!... Faptele mari se hotărăsc repede.

- Ce răgaz îmi dai pentru asta?

- Nu-i nevoie de nici un răgaz, deoarece te-ai şi hotărât.

Nu fu mică izbânda pentru Roger Mortimer când tânărul conte Edmond de Kent, întorcându-se la masa armistiţiului, anunţă că se oferă ca primul dintre ostateci.

Aplecându-se peste umărul său, Mortimer îi spuse:

- Acum trebuie să ne punem pe lucru ca s-o scăpăm pe cumnata şi vara domniei tale, regina. E vrednică de dragostea noastră, iar nouă ne poate fi de cel mai mare ajutor.

ISABELLE ÎN VÂLTORILE DRAGOSTEI

MASA PAPEI IOAN

Biserica Saint-Agricol fusese de curând reclădită din temelii. Catedrala Dominicanilor, biserica Fraţilor Cordelieri, acelea ale Fraţilor Propovăduitori şi ale Augustinilor, fuseseră mărite şi reînnoite. Călugării cinului spitalicesc al Sfântului Ioan din Ierusalim îşi zidiseră o măreaţă stăreţie. Dincolo de piaţa Zarafilor se înălţa o nouă capelă a Sfântului Anton şi se săpau temeliile viitoarei biserici a Sfântului Didier.

De o săptămână, contele de Bouville cutreiera Avignonul fără să-l recunoască, fără să afle nici una din amintirile pe care le lăsase acolo. De câte ori ieşea să se plimbe, la tot pasul găsea prilej să se mire şi să se minuneze. Cum putea un oraş să-şi schimbe în opt ani toată înfăţişarea?

Căci nu numai bisericile ieşiseră ca din pământ, sau aveau acum alte faţade, şi-şi arătau, de oriunde le-ai fi privit, turnurile ascuţite, ogivele, vitraliile rotunde, broderiile lor de piatră albă, pe care le aurea niţel soarele de iarnă iar vântul dinspre fluviul Rhône cânta printre ele.

Peste tot se înălţau palate princiare, reşedinţele înaltelor feţe bisericeşti, edificii comunale, locuinţele orăşenilor înstăriţi, clădirile companiilor lombarde, mari depozite, prăvălii. Peste tot răsuna bătaia plină de răbdare, necontenită şi aidoma ploii, a ciocanului cioplitorilor de piatră, acele milioane de izbituri

scurte ale fierului în piatra gingaşă, prin care se înalţă capitalele. Peste tot mulţimea deasă, şi uneori împrăştiată de alaiul vreunui cardinal, peste tot forfota mulţimii harnice, vioaie, zorite, călcând în moloz, în rumeguş, în praful de var. E semnul vremilor de bogăţie să vezi pantofi brodaţi ai celor mari mânjindu-se cu rămăşiţele muncii zidarilor.

Nu, Hugues de Bouville nu mai recunoştea nimic. Mistralul îi arunca în ochi, odată cu colbul şantierelor, câte o privelişte care-l înmărmurea la fiece clipă. Prăvăliile, care se făleau, toate, că sunt furnizoare ale prea sfântului părinte sau ale luminatelor feţe din sfântul colegiu, erau ticsite cu cele mai strălucitoare mărfuri ale pământului, catifelele cele mai grele, mătăsuri, pânze ţesute în fir de aur şi cele mai scumpe podoabe de ceaprăzărie. Odoarele bisericeşti, cruci pentru pieptul episcopilor şi cardinalilor, cârje, inele artofoare, chivoturi şi farfurioare pentru ostii. apoi şi farfurii de masă, linguri, pahare fără picior, cupe înalte pe care se vedeau încrustate armoriile papii sau ale cardinalilor, toate se îngrămădeau în rafturile sienezului Tauro, ale neguţătorului Corboli şi ale meşterului Cachette, tustrei argintari.

Trebuiau pictori pentru a decora toate aceste naosuri, aceste bolţi, aceste galerii ale mănăstirilor, aceste săli de audienţă; cei trei Pierre: Pierre de Puy, Pierre de Carmelere şi Pierre Godrac, ajutaţi de numeroşii lor ucenici, aşterneau aurul, azurul, carminul, şi zugrăveau semnele Zodiacului în jurul unor scene din cele două Testamente. Trebuiau sculptori; meşterul Macciolo din Spoleto cioplea în gorun şi nuc efigiile sfinţilor, pe care apoi le zugrăvea sau le acoperea cu aur. Şi lumea saluta pe străzi cu plecăciuni foarte adânci, un bărbat care nu era cardinal, dar umbla însoţit de o numeroasă suită de oameni de ai lui şi slugi încărcate cu măsurători şi suluri de pergament; bărbatul acesta era dumnealui Guillaume de Coucouron, mai-marele tuturor arhitecţilor pontificali care,

începând din anul 1317, reclădeau oraşul Avignon pentru cheltuiala nemaiauzită de cinci mii de fiorini de aur.

În această metropolă religioasă, femeile se îmbrăcau mai frumos ca în orice alt loc din lume. Era o încântare a privirii să le vezi ieşind de la biserică, trecând de pe o parte a străzii în cealaltă, umblând prin prăvălii, adunându-se mai multe în plină stradă, friguroase şi zâmbitoare, în mantiile lor îmblănite, printre cavaleri săritori şi dieci foarte dezgheţaţi. Unele călcau chiar uşurel la braţul vreunui canonic sau unui episcop, şi amândouă vestmintele, rochia şi sutana, înaintau într-un pas, măturând colbul alb al străzii.

Vistieria bisericii făcea să propăşească toate îndeletnicirile oamenilor. A fost nevoie să se construiască bordeluri noi şi să fie mărită vechea mahala a fâşneţelor, căci toţi aceşti călugări, călugăraşi, dieci, diaconi şi sub-diaconi care roiau prin Avignon nu erau neapărat nişte sfinţi. Dregătorii oraşului puseseră să se afişeze pe tăbliţe porunci aspre:

Este interzis femeilor publice şi codoaşelor de a locui în străzile de oameni cumsecade, de a se îmbrăca cu aceleaşi găteli ca şi femeile cinstite, de a purta văl în public şi de a atinge cu mâna pâinea şi fructele în prăvălii, sub pedeapsa de a fi silite să cumpere marfa pe care au pipăit-o. Curtezanele măritate vor fi izgonite din oraş, iar dacă s-ar întoarce aici, vor fi aduse în faţa judecătorilor.

Dar în ciuda opreliştilor, curtezanele se purtau cu cele mai frumoase vestminte, cumpărau cele mai frumoase fructe, agăţau muşterii în străzile locuite de lume aleasă şi se măritau fără nici o greutate, atât de bine le mergeau treburile şi de aşa mare căutare se bucurau. Ele se uitau de sus la femeile zise cinstite dar care nu prea aveau purtări

mai bune, cu singura deosebire că soarta le hărăzise amanţi mai simandicoşi.

Nu numai Avignonul, ci şi tot ţinutul dimprejur îşi schimba înfăţişarea. De cealaltă parte a podului Saint-Bénézet, pe malul râului Villeneuve, cardinalul Arnaud de Via, un nepot al papii, pusese să se înalţe o uriaşă biserică episcopală; şi de pe acum oamenii numeau turnul lui Filip cel Frumos "vechiul turn" pentru că trecuseră treizeci de ani de când fusese zidit. Dar fără Filip cel Frumos care silise papalitatea să se aşeze la Avignon, ar mai fi existat oare toate acestea? La Bédarrides, la Châteanneuf, la Noves, alte biserici, alte castele, ieşeau ca din pământ.

Văzându-le, Bouville simţea oarecare mândrie personală. Nu numai pentru că vreme de ani îndelungaţi avusese slujba de mare şambelan pe lângă Filip cel Frumos şi că se simţea părtaş la toate faptele acestui rege, dar şi pentru că se credea oarecum răspunzător de înscăunarea actualului papă. Nu era oare el, Bouville, cel care, cu nouă ani în urmă, după o istovitoare goană în căutarea unor cardinali împrăştiaţi între Carpentras şi Orange, propusese cel dintâi pe cardinalul Duèze drept candidat al curţii Franţei? Ambasadorii se cred lesne singurii născocitori ai misiunilor îndeplinite, când ele reuşesc. Iar Bouville, ducându-se la ospăţul pe care papa Ioan al XXII-lea îl dădea în cinstea lui, îşi umfla burta, închipuindu-şi că-şi umflă pieptul, îşi scutura părul alb pe gulerul de blană, şi vorbea cam tare cu scutierii săi pe străzile Avignonului.

Oricum, un lucru părea hotărât: Sfântul-Scaun nu se va întoarce în Italia. Se isprăvise cu iluziile pe care unii le nutreau pe vremea celuilalt papă. Patricienii romani n-aveau decât să se răzvrătească împotriva lui Ioan al XXII-lea şi să-l ameninţe că dacă nu se va întoarce în Oraşul Etern, vor face o schismă alegând un alt papă care va ocupa cu adevărat tronul Sfântului Petru[10]. Fostul burghez

din Cahors se pricepuse să le răspundă prinţilor Romei, acordându-le numai patru pălării de cardinal din cele şaisprezece câte împărţise de la înscăunarea sa. Toate celelalte pălării de purpură le dăduse unor francezi.

- Vezi dumneata, domnule conte, îi spuse papa Ioan lui Bouville cu câteva zile mai înainte, când îl primise întâia oară, şi vorbind cu glasul acela firav cu care poruncea ca stăpân creştinătăţii... vezi dumneata, domnule conte, trebuie să cârmuieşti cu prietenii împotriva vrăjmaşilor. Domnitorii care-şi irosesc zilele şi puterile ca să-şi apropie duşmanii, îşi nemulţumesc pe adevăraţii lor sprijinitori şi nu-şi câştigă decât prieteni prefăcuţi, totdeauna gata să-i trădeze.

Pentru a te convinge de voinţa papii de a rămâne în Franţa, era de ajuns să vezi castelul ce-şi zidise pe locul fostului palat episcopal, şi care domina oraşul cu meterezele, turnurile şi foişoarele sale. Interiorul era împărţit între galerii lungi şi înalte, săli de primire şi apartamente bogat împodobite sub nişte tavane de azur presărate cu stele, întocmai ca cerul. Erau doi uşieri la întâia uşă, doi la a doua, cinci la a treia, şi paisprezece la celelalte uşi. Mareşalul palatului avea sub porunca lui patruzeci de ştafete şi şaizeci şi trei de armaşi.

"Toate acestea arată că nu-i vorba de-o aşezare vremelnică", îşi zicea Bouville, călcând în urma mareşalului venit să-i întâmpine la poartă şi care-l ducea de-a lungul sălilor. Iar pentru a şti cu cine alesese papa să cârmuiască îi ajungea lui Bouville să audă strigându-se numele demnitarilor ce luaseră loc în sala ospăţurilor, îmbrăcată în mătase, la masa pe care sclipea vesela de aur şi argint.

Cardinalul arhiepiscop de Avignon, Arnaud de Via era fiul unei surori a papii. Cardinalul cancelar al bisericii romane, adică primul-ministru al creştinătăţii, bărbat spătos şi voinic, căruia îi şedea bine sutana de purpură, era Gaucelin Duèze,

fiul lui Pierre Duèze, chiar acel frate al papii pe care regele Filip cel Frumos îl înnobilase. Tot nepot al papii şi cardinalul Raymond Le Roux. Alt nepot, Pierre de Vicy, gospodărea palatul pontifical, hotăra în privinţa cheltuielilor, poruncea celor doi pitari, celor patru chelari, rândaşilor şi potcovarilor, celor şase feciori de casă, celor treizeci de capelani, celor şaisprezece duhovnici pentru pelerinii în trecere, clopotarilor, măturătorilor, sacagiilor, spălătoreselor, doftorilor spiţeri şi bărbieri. Fireşte, cel mai neînsemnat dintre "nepoţii" aşezaţi la masă nu era cardinalul Bertrand du Pouget, împuternicitul itinerant al papii pentru Italia, şi despre care se şoptea - dar cine nu şoptea aici? - că era un fiu natural al lui Jacques Duèze, de pe vremea când, deşi trecuse de patruzeci de ani, nu părăsise încă târgul Quercy, locul său de naştere. Toate rubedeniile papii Ioan, până la verii de-al doilea, şedeau în palatul său şi luau masa cu dânsul: doi dintre ei locuiau chiar în odăile tainice de sub sufragerie. Toţi erau ghiftuiţi cu slujbe, ăsta printre cei o sută de cavaleri nobili ai gărzii papale, ăstălalt ca împărţitor de pomeni, un altul ca mare cămăraş apostolic având pe mâna lui toate veniturile bisericeşti, dăjdii, zeciuieli, cutii de milostenii, părţile cuvenite din avutul morţilor şi amenzile hotărâte de Tribunalul ecleziastic de pe lângă Sfântul-Scaun. Mai bine de patru sute de persoane alcătuiau această curte a cărei cheltuială trecea de patru mii de florini pe an.

Cu opt ani în urmă, când conclavul de la Lyon pusese în tronul Sfântului Petru un moşneag istovit, străveziu, pe care toţi aşteptau, ba chiar nădăjduiau, să-l vadă dându-şi sufletul după o săptămână, în vistieria papală nu era para chioară. În opt ani, acelaşi moşneag mărunţel, care mergea ca o pană suflată de vânt, chivernisise aşa de bine finanţele bisericii, taxase aşa de bine pe cei dovediţi de preacurvie, de sodomie, pe incestuoşi, pe hoţi şi pe ucigaşi, pe preoţii nevrednici şi pe

episcopii vinovaţi de a fi răstălmăcit legea, vânduse atât de scump parohiile, pusese să se controleze atât de amănunţit câştigurile şi averile ecleziastice încât îşi asigurase cele mai mari venituri din lume şi avea mijloacele ce se cereau pentru a reclădi un oraş. Putea să şi-i ţină pe ai săi în belşug, şi să domnească prin ei. Nu se arăta zgârcit nici în pomenile pentru săraci, nici în darurile pentru cei bogaţi, oferind oaspeţilor săi giuvaere şi iconiţe de aur cu care îl aproviziona furnizorul său obişnuit, evreul Boncoeur. Mai curând pitit decât aşezat într-un jilţ cu speteaza uriaşă, ţinându-şi picioarele pe două perne groase îmbrăcate în mătase aurie, papa Ioan prezida această masă lungă care aducea deopotrivă a înalt sfat bisericesc şi a cină de familie. Şezând la dreapta lui, Bouville se minuna privindu-l. Cum se schimbase sfântul părinte, de la alegerea sa până azi! Nu la înfăţişare: timpul părea să treacă fără a lăsa urme pe acest obraz plăpând, ascuţit, zbârcit, schimbăcios, cu creştetul vârât într-o tichie îmblănită, cu ochii mici de şoarece, fără gene, nici sprâncene, cu buzele foarte subţiri din care cea de sus trasă puţintel înăuntru sub gingia ştirbă. Ioan al XXII-lea arăta la optzeci de ani ai săi mai bine decât mulţi alţii la cincizeci; mâinile sale o dovedeau, prin pielea netedă, doar niţel uscată, şi ale căror încheieturi se mişcau cu multă uşurinţă. Dar după atitudine, după felul cum se rostea, după spusele sale, puteai să-ţi dai seama cât de mult se schimbase. Omul acesta, care-şi datorase pălăria de cardinal unei scrisori regale plăsmuită de el, apoi tiara papală celor doi ani de uneltiri ascunse, de voturi dobândite cu mită, şi în cele din urmă şireteniei cu care făcuse o lună întreagă pe bolnavul fără leac, omul acesta părea să fi primit un suflet nou, odată cu înscăunarea sa ca locţiitor al lui Hristos. Ajuns în vârful la care poate visa ambiţia omenească, nemaiavând nimic de dorit pentru el însuşi, îşi folosea toate puterile, toată

acea straşnică maşinărie a minţii ce-l ajutase să atingă culmea, numai spre binele bisericii, aşa cum îl înţelegea el, cu o totală uitare de sine. Şi ce râvnă punea în asta! Printre cei care-l aleseseră, crezând că va dispărea repede şi că va lăsa Curia să cârmuiască în numele său, câţi se căiau acum! Ioan al XXII-lea le făcea zile fripte. Într-adevăr, un mare suveran al bisericii.

Se ocupa de toate, toate le hotăra el. Nu şovăise să-l afurisească, în martie trecut, pe împăratul Germaniei, Ludovic al Bavariei, destituindu-l totodată şi deschizând succesiunea la tronul Sfântului Imperiu pentru care regele Franţei şi contele de Valois se zbăteau atâta. Se amesteca în certurile dintre suveranii creştini, amintindu-le, aşa cum îi impunea misiunea sa de păstor al lumii, îndatoririle lor de a păstra pacea. Acum, se apleca asupra conflictului din Aquitania, şi în audienţele date lui Bouville, îi şi spusese acestuia ce hotărâse să facă spre a împăca lucrurile.

Suveranii Angliei şi Franţei vor fi rugaţi să prelungească armistiţiul semnat de contele de Kent, în cetatea La Réole, şi care lua sfârşit în decembrie. Monseniorul de Valois nu-i va folosi pe cei patru sute de oşteni şi pe cei o mie de arbaletieri noi care-i fuseseră trimişi zilele acestea la Bergerac. Regele Eduard, însă, va fi rugat stăruitor să vină cât mai repede spre a-şi face închinarea regelui Franţei. Cei doi suverani vor trebui să le dea drumul seniorilor gasconi pe care-i ţineau fiecare, şi să nu le caute pricină pentru că trecuseră de partea duşmanului. În sfârşit, papa are să-i scrie reginei Isabelle, cerându-i cu mare rugăminte să facă tot ce-i stă în putere spre a aduce iar buna înţelegere între soţul şi fratele ei. Ca şi Bouville, papa Ioan nu-şi făcea nici o iluzie în privinţa asta, ştiind de câtă ascultare se bucura nefericita regină. Dar faptul că Sfântul Părinte i s-ar adresa ei, n-ar întârzia să-i aducă din nou o oarecare trecere, iar vrăjmaşii reginei ar şovăi s-o

mai chinuiască. Apoi, Ioan al XXII-lea ar sfătui-o să meargă la Paris, tot ca împăciuitoare: spre a veghea la redactarea tratatului care nu i-ar lăsa Angliei, din ducatul Aquitaniei, decât o fâşie subţire de-a lungul coastei, cuprinzând Saintes, Bordeaux, Dax şi Bayonne. Astfel, ţelurile politice ale contelui de Valois, uneltirile lui Robert d'Artois, dorinţele tainice ale lordului Mortimer aveau să capete un foarte mare sprijin din partea sfântului părinte.

Odată dusă la bun capăt întâia parte a misiunii sale, Bouville putea să mănânce cu mare poftă ghiveciul de ţipari, gustos, gras, dres cu mirodenii, care-i umplea castronul de argint.

- Ţiparii ne vin de la balta Martigues, îi spuse papa Ioan lui Bouville. Îţi plac?

Cu gura plină, mătăhălosul Bouville nu putu să răspundă decât din ochi, arătându-se încântat.

Bucătăria pontificală era bogată, şi chiar felurile ce se serveau vinerea alcătuiau un ospăţ împărătesc. Ton proaspăt, batog din Norvegia, lamprete şi nisetri, gătiţi în douăzeci de feluri şi tăvăliţi în douăzeci de sosuri, veneau una după alta, pe tipsii sclipitoare. Vinul de Arbois curgea ca aurul în cupele de argint, iar cel de Bourgogne, din podgoriile de pe valea Lotului sau a Ronului însoţeau brânza.

Despre partea lui, sfântul părinte se mulţumea să molfăie între gingii o bucăţică de plăcintă de ştiucă şi să soarbă o căniţă de lapte. Îşi vârâse în cap că papa nu trebuia să mănânce decât alimente albe.

Bouville mai avea să discute o a doua problemă, şi tot aşa de gingaşă, din însărcinarea monseniorului de Valois. Un ambasador se simte obligat s-o ia pe de departe când e vorba de probleme spinoase; de aceea Bouville se crezu mare pişicher, zicând:

- Preasfinte părinte, curtea Franţei a urmărit cu mare atenţie conciliul de la Valladolid, ţinut

acum doi ani, de împuternicitul sfinţiei tale şi unde s-a poruncit ca slujitorii bisericii să-şi părăsească ţiitoarele...

-...iar dacă nu făceau asta, îi luă vorba din gură papa Ioan, cu glăsciorul său repezit şi înfundat, îi aştepta pedeapsa de-a fi lipsiţi în primele două luni de o treime a veniturilor şi două luni după aceea de o altă treime, iar după încă două luni de orice venit. Într-adevăr, domnule conte, omul e păcătos chiar dacă e preot, şi ştim bine că nu vom izbuti să înlăturăm orice păcat. Dar cel puţin, aceia care se vor încăpăţâna vor umple lăzile de bani ale vistieriei noastre, şi astfel vom avea cu ce face binele. De asemenea, mulţi se vor feri ca desfrânările lor să ajungă în văzul şi gura lumii.

- Şi astfel episcopii vor înceta de a se mai arăta la botezul sau cununia copiilor lor nelegiuiţi, cum luaseră obiceiul s-o facă.

Zicând aceasta, Bouville se făcu deodată roşu la faţă. Era oare cuminte să pomenească de copii nelegiuiţi tocmai înaintea cardinalului de Pouget? Călcase-n străchini. Dar nimeni nu păru să fi băgat de seamă. Bouville se grăbi deci să urmeze:

- Dar de unde vine, Preasfinte, că o pedeapsă mai aspră a fost hotărâtă împotriva preoţilor ale căror ţiitoare nu sunt creştine?

- Motivul e foarte simplu, domnule conte, răspunse papa Ioan. Decretul are în vedere tocmai Spania care numără o mulţime de mauri... şi unde preoţii noştri îşi găsesc mai uşor ţiitoare pe care nimic nu le împiedică să se curvească cu slujitorii altarului.

Se răsuci uşurel în jilţul său mare şi un surâs abia mijit îi flutură pe buzele subţiri. Văzuse încotro bate ambasadorul regelui Franţei. Şi acum aştepta, bănuitor şi înveselit deopotrivă, ca domnul de Bouville, după ce va mai trage o duşcă spre a prinde curaj, să-şi ia un aer de nepăsare prefăcută ca să zică:

- Nu-ncape îndoială, Înalt Preasfinte, că acest conciliu a luat înţelepte măsuri care ne vor fi de mare folos în timpul cruciadei. Căci vom avea mulţi preoţi şi călugări care vor însoţi oştile noastre şi vor merge departe în ţările arabe; ar fi rău ca tocmai dânşii să dea pilda stricăciunii.

După care Bouville răsuflă uşurat: rostise cuvântul cruciadă.

Papa Ioan îşi încreţi pleoapele şi-şi împreună degetele.

- Ar fi de asemenea rău, răspunse el vorbind rar, dacă acelaşi desfrâu s-ar răspândi printre popoarele creştine în timp ce oştile lor ar purta război peste mări şi ţări. Căci s-a văzut întotdeauna, domnule conte, că atunci când oştile sunt duse departe spre a se război şi când li s-au luat popoarelor luptătorii cei mai viteji, în ţările acestea înfloreşte dezmăţul sub toate chipurile, ca şi cum odată cu vlaga bărbătească s-ar depărta şi respectul cuvenit rânduielilor lui Dumnezeu. Războaiele sunt prielnice păcatului... Monseniorul de Valois e tot aşa de hotărât în privinţa acestei cruciade cu care vrea să cinstească pontificatul nostru?

- Ei bine, Înalt Preasfinte, iată cum stau lucrurile: deputaţii din Armenia Mică...

- Ştiu, ştiu, îi tăie vorba papa Ioan răşchirându-şi degetele uscate şi aducându-le la loc. Eu însumi i-am trimis aceşti deputaţi monseniorului de Valois...

- Ne vin veşti de pretutindeni că maurii, pe ţărmurile mării...

- Ştiu. Rapoartele ce se aduc monseniorului de Valois ajung în acelaşi timp şi la mine...

De-a lungul mesei, conversaţiile celorlalţi încetaseră. Episcopul Pierre Mortemart, care-l însoţea pe Bouville în misiunea sa şi despre care se zicea că va fi făcut în curând cardinal, ciulea urechea, iar toţi nepoţii şi verii, prelaţi sau mari dregători, făceau la fel. Lingurile lunecau pe

fundul farfuriilor ca pe catifea. Vorba uimitor de hotărâtă, dar fără sunet, care ieşea din gura sfântului părinte era greu de desluşit, şi trebuia să te fi deprins demult cu ea, ca să-i prinzi înţelesul stând ceva mai departe.

- Monseniorul de Valois pe care-l iubesc cu o dragoste părintească, ne-a făcut să încuviinţăm dijma; dar până azi această dijmă nu i-a folosit decât pentru a pune mâna pe Aquitania şi a-şi sprijini candidatura la tronul Sfântului Imperiu. Sunt isprăvi foarte nobile, dar care nu se numesc cruciade. Nu-s defel hotărât să încuviinţez din nou anul viitor această dijmă şi mai puţin încă, domnule conte, să încuviinţez alte ajutoare băneşti ce mi se cer pentru expediţia plănuită.

Bouville înghiţi greu lovitura. Dacă asta era tot ce avea să raporteze la Paris, îl şi vedea pe Charles de Valois spumegând de furie.

- Înalt Preasfinte, răspunse el silindu-se să-şi ascundă tulburarea, i s-a părut contelui de Valois, ca şi regelui Charles, că preţuiai marea cinste pe care creştinătatea ar putea-o dobândi...

- Cinstea creştinătăţii, dragă fiule, este de a trăi în pace, i-o curmă scurt papa, dându-i uşurel peste mână.

- Înseamnă oare că loveşti în pacea creştină dacă vrei să-i readuci pe necredincioşi la adevărata credinţă şi mergi să lupţi împotriva ereziei chiar în ţara lor?

- Erezia! Erezia! răspunse papa Ioan într-un şuşuit. Să încercăm mai întâi s-o smulgem pe cea care înfloreşte în popoarele noastre şi să nu dăm fuga spre a stoarce buboaiele din obrazul vecinului când lepra ni-l mănâncă pe al nostru! Erezia cade în grija mea, şi mă pricep, cred, destul de bine să-i dau de urmă. Tribunalele mele nu stau degeaba, şi am nevoie de ajutorul tuturor slujitorilor mei, ca şi de acela al prinţilor creştini, pentru a-i veni de hac. Dacă nobilimea Europei ia calea Răsăritului, diavolul îşi va putea face mendrele nestingherit în

Franţa, în Spania şi în Italia. Câtă vreme a trecut de când catarii, albigeţii, iconoclaştii, s-au mai potolit? Pentru ce am împărţit marea dieceză de Toulouse, care era bârlogul lor, şi am înfiinţat şaisprezece episcopii noi în ţinuturile de miazăzi ale Franţei? Dar "păstoraşii" voştri ale căror cete s-au revărsat până la zidurile noastre acum câţiva ani, nu erau mânaţi de erezie? Nu ajunge vremea unei singure generaţii ca să smulgi din rădăcină o asemenea pacoste. Trebuie să aştepţi până vor veni nepoţii nepoţilor noştri ca să-i pună capăt.

Toţi prelaţii de faţă puteau să adeverească cu ce asprime stârpea Ioan al XXII-lea erezia. Dacă tribunalele lui aveau poruncă să se arate milostive, când păcătosul plătea şi când era vorba de păcatele mărunte ale firii omeneşti, în schimb rugurile îi ardeau neînduplecat pe cei ce se abăteau de la dreapta credinţă. Unii repetau cu plăcere vorba lui Bernard Délicieux, călugăr franciscan care pornise lupta împotriva inchiziţiei dominicane, împingând îndrăzneala până acolo încât venise s-o propovăduiască în Avignon. "Sfântul Petru şi sfântul Pavel, zicea dânsul, n-ar putea nici ei să nu cadă în erezie, dacă s-ar întoarce în lumea asta şi ar fi prigoniţi de acuzatorii Tribunalului ecleziastic". Délicieux fusese condamnat la închisoare pe viaţă. În acelaşi timp însă, sfântul părinte lăsa să se răspândească unele idei stranii, ieşite din mintea lui ageră, şi care, venind de la înălţimea tronului pontifical stârneau vâlvă mare printre învăţaţii facultăţilor de teologie. Astfel se rostise împotriva Neprihănitei Zămisliri a Fecioarei Maria, care nu era, fireşte, o dogmă, dar trecea drept un principiu îndeobşte admis. Papa Ioan admitea cel mult că Mântuitorul o purificase pe Fecioară înainte de naşterea lui, dar, zicea el, e greu de precizat când anume făcuse asta. Pe de altă parte Ioan al XXII-lea nu credea în Fericita arătare, adică în făgăduiala că Dumnezeu îşi va arăta chipul celor aleşi, în orice caz nu credea că

aceasta s-ar putea întâmpla înainte de ziua Judecăţii de apoi, tăgăduind astfel că ar exista vreun suflet în rai, prin urmare, şi în iad.

Pentru mulţi teologi asemenea cuvinte miroseau niţel a blasfemie diavolească. De aceea, chiar la această masă şedea un vestit călugăr din cinul întemeiat la Citeaux, pe nume Jacques Foumier, fost stareţ al mănăstirii de la Fontfroide, căruia i se zicea "cardinalul alb", şi care-şi folosea toată agoniseala de ştiinţă apologetică pentru a susţine şi da temeiuri tezelor îndrăzneţe ale sfântului părinte.

Acesta vorbea mai departe:

- Fii deci aşa de bun, domnule conte, şi nu-ţi mai face sânge rău pentru erezia maurilor. Să ne apărăm coastele împotriva corăbiilor lor, dar să-i lăsăm în seama judecăţii Domnului atotputernic ale cărui făpturi sunt, la urma urmei, şi care o fi având fără îndoială vreun gând cu dânşii. Cine din noi poate spune ce se întâmplă cu sufletele care n-au fost încă atinse de harul sfânt?

- Se vor duce în iad, aşa cred, rosti cu naivitate Bouville.

- Iadul, iadul! şuieră pirpiriul papă înălţând din umeri. Mai bine nu vorbi de ceea ce nu cunoşti. Şi nici să nu-mi îndrugi la baliverne... suntem doar prea vechi prieteni, domnule de Bouville... cum că monseniorul de Valois cere vistieriei mele ajutoare de un milion două sute de mii de livre pentru a porni să mântuiască sufletele necredincioşilor. De altminteri, contelui de Valois, am aflat asta, i-a mai trecut pofta de cruciadă...

- Ca să spun drept, Înalt Preasfinte, vorbi Bouville, cam codindu-se... fără a le şti pe toate ca sfinţia ta, mi se pare totuşi...

"Ah, prost ambasador! îşi zise papa Ioan. Să fi fost în locul lui, m-aş sili să cred eu însumi că Valois şi-a şi strâns steagurile de oaste, şi nu m-aş mulţumi cu mai puţin de trei sute de mii de livre".

Îl lăsă pe Bouville să se-ncurce de-a binelea.

- Îi vei spune monseniorului de Valois, rosti el în cele din urmă, că renunţăm la cruciadă; şi cum îl ştiu pe monsenior un fiu foarte ascultător de hotărârile sfintei biserici, sunt încredinţat că se va supune.

Bouville se simţi grozav de nenorocit. Fireşte, toţi erau gata să lase baltă cruciada plănuită, dar nu aşa, cu una, cu două, şi fără a primi nimic în schimb.

- Nu mă îndoiesc, Înalt Preasfinte, răspunse Bouville, că monseniorul de Valois va da ascultare poruncii sfinţiei tale; dar pe lângă că şi-a pus obrazul său în joc, s-a mai băgat şi în mari cheltuieli.

- Cât îi trebuie monseniorului de Valois ca să nu sufere prea mult că şi-a pus obrazul în joc?

- Nu ştiu, Înalt Preasfinte, spuse Bouville roşindu-se la faţă, monseniorul de Valois nu m-a însărcinat să răspund la asemenea întrebare.

- Ba da, ba da! îl cunosc îndeajuns ca să ştiu că a prevăzut-o. Cât?

- Le-a împrumutat o grămadă de bani cavalerilor de pe propriile sale domenii ca să-şi echipeze steagurile de oaste.

- Cât?

- S-a ocupat mult de această nouă artilerie cu pulbere...

- Cât, Bouville?

- A dat mari comenzi de arme de toate felurile...

- Nu mă pricep într-ale războiului şi nu-ţi cer socoteala arbaletelor. Atâta îţi cer, să-mi spui suma cu care monseniorul de Valois s-ar socoti despăgubit.

Zâmbea că-şi pusese interlocutorul pe jăratec. Şi Bouville însuşi nu se putu opri să surâdă văzându-şi toate şireteniile cusute cu aţă albă destrămându-se ca o spumă.

N-avea încotro, trebuia să rostească cifra! Cu un glas tot aşa de şuşuit ca al papii, îngână:

- O sută de mii de livre...

Ioan al XXII-lea dădu din cap.

- E suma pe care o cere de obicei contele Charles, spuse el. Mi se pare chiar că odinioară florentinii, ca să scape de ajutorul pe care venise să-l aducă, au trebuit să-i dea mai mult. Sienezii scăpaseră ieftin, plătindu-i ceva mai puţin ca să părăsească oraşul lor. Cu alt prilej, regele care domnea atunci în Anjou, trebui să sângereze la pungă, vărsându-i cam tot atât ca să-i mulţumească pentru un ajutor pe care nu i-l ceruse! E un mijloc ca oricare altul de a stoarce bani... Ştii, Bouville, Valois al dumitale e un hoţoman şi jumătate! Haide, dă fuga de-i spune vestea bună... Îi vom da cele o sută de mii de livre şi binecuvântarea noastră apostolică!

La urma urmei, era destul de mulţumit că scăpase cu atâta. Şi Bouville, despre partea lui, răsufla uşurat: îşi dusese la capăt misiunea. I-ar fi venit greu să se tocmească cu suveranul pontif cum s-ar târgui cu un neguţător lombard! Dar sfântul părinte avea porniri de acestea, care poate că nu izvorau din mărinimie, ci dovedeau doar că ştie să aprecieze cât are de plătit pentru puterea lui.

- Îţi mai aduci aminte, domnule conte, urmă papa, de vremea când îmi aduceai, chiar aici, cinci mii de livre din partea contelui de Valois pentru a asigura alegerea unui cardinal francez? Ce-i drept, banii aceştia i-au adus dobândă bună!

Bouville se înduioşa întotdeauna când i se răscoleau amintirile. Avea înaintea ochilor livada aceea ceţoasă în plin câmp, mai sus de Avignon, islazul acela din Pontet, şi păstra în auz convorbirea stranie pe care o avuseseră. aşezaţi amândoi pe o surpătură de zid.

- Da, mi-aduc aminte, sfinţia ta, spuse el. Ştii că atunci când te-am văzut apropiindu-te, deoarece nu ne întâlnisem niciodată, crezui că am fost tras pe sfoară, că nu erai cardinal, ci un preot tânăr

căruia un prelat îi împrumutase vestmântul spre a-l trimite în locul său?

Complimentul îl făcu să zâmbească pe papa Ioan. Şi el îşi aducea aminte.

- Dar tânărul acela sienez, Guccio Baglioni, care lucra pentru o bancă şi te însoţea pe atunci, ce s-a făcut? întrebă prea sfântul. Mi l-ai trimis pe urmă la Lyon, unde mi-a fost de mare folos, în timpul conclavului ce s-a ţinut cu uşile zidite. Făcusem din el pajul meu. Îmi închipuiam că am să-l mai văd. E într-adevăr singurul om care m-a ajutat odinioară şi n-a venit să-mi ceară un hatâr sau vreo slujbă!

- Nu ştiu, Preasfinte, nu ştiu. S-a întors în Italia lui de baştină. Nici eu n-am mai avut vreo ştire de la el.

Dar Bouville se tulburase răspunzând, şi tulburarea lui nu-i scăpase papii.

- Avusese, dacă-mi aduc bine aminte, o încurcătură privind căsătoria lui, sau căsătoria nelegiuită cu o fată din nobilime căreia îi făcuse un copil. Fraţii fetei îl urmăreau. Aşa este?

A, negreşit, sfântul părinte avea o memorie straşnică!

- Sunt într-adevăr mirat, stărui el, că acest Baglioni, protejat de dumneata, protejat de mine şi îndeletnicindu-se cu meseria de bancher, n-a tras foloase din asta spre a face avere. Copilul care trebuia să i se nască, s-a născut? A trăit?

- Da, da, s-a născut, răspunse cu marc grabă Bouville. Trăieşte pe undeva la ţară, lângă maică-sa.

Părea din ce în ce mai stânjenit.

- Mi s-a spus, ia stai, cine mi-a spus-o? urmă papa, că această domnişoară, sau doamnă, fusese doica micului rege pe care-l născu doamna Clémence a Ungariei, după moartea soţului ei, în timpul regenţei contelui de Poitiers. Aşa e?

- Da, da, Înalt Preasfinte, cred că ea este.

Un fior trecu prin miile de zbârcituri ce brăzdau chipul papii.

- Cum adică, crezi? Nu erai epitropul care veghea la sarcina doamnei Clémence? Şi cel mai apropiat de dânsa când avu nenorocirea să-şi piardă fiul? Trebuia să ştii cine era doica, sau nu?

Bouville se simţi roşind până-n vârful urechilor. Ar fi trebuit să bănuiască ceva când sfântul părinte rostise numele lui Guccio Baglioni, şi să-şi spună că o capcană se ascundea în dosul acestei amintiri. Tertipul papii era mai iscusit ca ale lui, când o lua pe ocolite, vorbind de conciliul de la Valladolid pentru a ajunge la daraverile băneşti ale contelui de Valois. Mai întâi că sfântul părinte trebuia fără îndoială să aibă veşti despre Guccio, deoarece bancherii săi, de-alde Bardi, lucrau cu Tolomei din Sienna.

Ochişorii cenuşii ai papii nu se dezlipeau de ochii lui Bouville, şi întrebările continuau:

- Doamna Mahaut d'Artois avusese un mare proces la care a trebuit să depui mărturie? Ce-a fost adevărat, dragă domnule conte, în tărăşenia asta?

- O, Înalt Preasfinte, nimic în afară de ceea ce judecata a lămurit. Flecăreli rău-voitoare, vorbe deşarte de care doamna Mahaut a vrut să se dezvinovăţească.

Masa se apropia de sfârşit şi slujitorii, trecând cu ibricele şi lighenele, turnau apă pe degetele comesenilor. Doi cavaleri nobili se apropiau pentru a trage jilţul sfântului părinte.

- Domnule conte, spuse acesta, am fost foarte bucuros să te revăd. Nu ştiu, la anii mei, dacă voi mai avea vreodată parte de această bucurie...

Bouville, care se ridicase, răsuflă uşurat. Clipa despărţirii părea să nu mai întârzie, punând capăt acestui interogatoriu.

-...De aceea, înainte de a pleca, adăugă papa, vreau să-ţi fac cea mai mare cinste pe care o pot

arăta unui creştin. Te voi spovedi eu însumi. Însoţeşte-mă în odaia mea.

PEDEAPSA E PENTRU SFÂNTUL PĂRINTE

- Păcate ale trupului? Fireşte, pentru că om eşti. Păcate ale lăcomiei? Ajunge să te vadă cineva: eşti gras. Păcatul trufiei? Eşti mare senior... Dar însăşi înalta dregătorie în care te afli, te obligă să-ţi respecţi obligaţiile religioase; aşadar, toate păcatele acestea care ţin ele însăşi firea omenească, le recunoşti deschis şi dezlegat de ele ori de câte ori te apropii de altarul sfintei cuminecături.

Ciudată spovedanie în care locţiitorul lui Cristos pe pământ rostea laolaltă întrebările şi răspunsurile. Glasul său catifelat era din când în când acoperit de ţipete de păsări, căci papa ţinea în odaia lui un papagal înlănţuit şi, zburdând într-o colivie mare, alţii mai mititei, apoi nişte canari şi câteva păsări mici roşii, de peste mări, cărora li se zice cardinali.

Încăperea era pardosită cu lespezi vopsite care în parte dispăreau sub nişte covoare aduse din Spania. Pereţii şi scaunele erau îmbrăcate în verde, iar perdelele patului şi ale ferestrelor făcute tot dintr-un in verde. Pe acest verde de pădure, păsările fără astâmpăr puneau pete colorate ca nişte flori. Într-un ungher era baia, cu o cadă de marmoră. În dulapurile din fundul odăii, de-a lungul peretelui, spânzurau de cuiere mantii albe, pelerine de un roşu aprins, odoare sacerdotale.

Intrând acolo, mătăhălosul Bouville vru să îngenuncheze; sfântul părinte îl pofti însă cu un gest foarte simplu să se aşeze lângă dânsul într-unul din jilţurile verzi. Într-adevăr, nici un duhovnic nu putea să arate mai multă cinste unui om venit la spovedanie. Fostul şambelan al lui Filip cel Frumos era de-a dreptul năucit şi totodată

îşi simţea sufletul împăcat, căci înţelesese că avea să-şi mărturisească, el, marele dregător, şi chiar Capului bisericii, tot noroiul unei vieţi, toată zgura, dorinţele păcătoase, faptele urâte, toată drojdia care cade în fundul sufletului cu zilele şi anii. Sfântul părinte părea să vadă însă în toate aceste păcate nişte fleacuri sau cel mult să le socoată de resortul unor preoţi mai mărunţi. Dar Bouville nu văzuse, când se ridicase de la masă, privirea schimbată între cardinalii Gaucelin Duèze, din Pouget şi "cardinalul alb". Aceştia cunoşteau bine şiretlicul papii Ioan: spovedania de după prânz, de care se folosea pentru a sta de vorbă într-adevăr între patru ochi cu vreun interlocutor de seamă şi care-i îngăduia să afle multe secrete de stat. Cine putea să reziste acestei invitaţii neaşteptate, pe cât de măgulitoare pe atâta de înspăimântătoare? Toate se uneau pentru a moleşi cugetul omului, surpriza, teama religioasă şi o digestie care începea.

- Cel mai de seamă lucru pentru un bărbat, vorbi iar papa, este de a-şi fi îndeplinit cum se cuvine slujba ce i-a fost rânduită de Dumnezeu pe lumea asta, şi tocmai în împlinirea acestor rosturi păcatele îi sunt socotite cu mai mare străşnicie. Ai fost, fiule, şambelan al unui rege, iar sub alţi trei ţi s-au dat cele mai înalte sarcini. Îndeplinitu-ţi-ai întotdeauna în chip cu-adevărat cinstit îndatoririle?

- Cred, părinte, Înalt Preasfinte, vreau să zic, că mi-am îndeplinit sarcinile cu râvnă şi că am fost, pe cât am putut, slugă credincioasă stăpânilor mei.

Se opri deodată, dându-şi seama să nu se afla acolo spre a-şi aduce singur laude. O luă de la început, schimbând placa:

- Trebuie să-mi recunosc vina de a nu fi izbutit în unele din misiunile mele pe care le-aş fi putut duce la bun capăt... Iată, Înalt Preasfinte: n-am avut întotdeauna mintea destul de ageră şi câteodată mi-am dat seama prea târziu de greşelile pe care le-am săvârşit.

- Nu e un păcat să ai oarecare încetineală în judecată; asta ni se poate întâmpla tuturora şi e tocmai ceea ce împiedică duhul rău să ne ducă în ispită. Dar săvârşit-ai în misiunile dumitale, sau ca urmare a lor, păcate mari cum sunt mărturia mincinoasă... omorul...

Bouville clătină din cap, de la dreapta la stânga, arătând astfel că nu săvârşise unele ca acestea. Dar ochişorii cenuşii fără gene nici sprâncene, sclipitori şi luminoşi în obrazul zbârcit, rămâneau aţintiţi asupra lui.

- Eşti sigur de asta? Iată prilejul, dragă fiule, să-ţi cureţi sufletul de-a binelea! Mărturie mincinoasă n-ai adus niciodată? întrebă papa.

Bouville se simţi iar foarte stânjenit. Ce însemna această stăruinţă? Pe stinghia lui, papagalul scoase un ţipăt răguşit, şi Bouville tresări.

- Ca să spun drept, Înalt Preasfinte, ceva îmi apasă sufletul, dar nu ştiu dacă e într-adevăr un păcat, nici ce nume de păcat să-i dau. N-am săvârşit omor, cu mâna mea, crede-mă, n-am putut însă odată să-l împiedic. Şi după aceea, am fost nevoit să aduc mărturie mincinoasă; dar nu puteam face altminteri.

- Atunci istoriseşte-mi cum s-a întâmplat, domnule conte.

Fu rândul său să-şi îndrepte vorba:

- Încredinţează-mi, fiule, această taină care te apasă aşa de greu!

- Mă apasă, fireşte, spuse Bouville, şi mai tare încă de la moartea vrednicei mele soţii Marguerite, cu care împărtăşeam această taină. Şi adeseori mă munceşte ghidul că dacă aş muri fără s-o fi încredinţat nimănui...

Îl podidiră deodată lacrimile.

- Cum de nu mi-a dat prin cap mai de vreme, Înalt Preasfinte, să ţi-o dezvălui?... Îţi spuneam doar: adeseori mi-e mintea cam înceată... Aceasta s-a întâmplat după moartea regelui Ludovic al X-

lea, fiul mai mare al stăpânului meu Filip cel Frumos...

Bouville îşi ridică ochii la papă şi se şi simţi parcă uşurat. Va putea în sfârşit să-şi descarce sufletul de această povară pe care o purta de opt ani. Cel mai greu ceas din viaţa lui, fără îndoială, şi de pe urma căruia remuşcarea îl chinuia fără răgaz. De ce nu venise mai curând să mărturisească totul papei?

Lui Bouville i se dezlegase acum limba. Povestea cum, fiind numit epitrop de veghe la pântecul reginei Clémence, după moartea lui Ludovic Aiuritul, se temuse ca Mahaut d'Artois să nu încerce vreo ticăloşie cu gând ucigaş împotriva reginei şi a pruncului pe care dânsa urma să-l nască. În vremea aceea, monseniorul Filip de Poitiers, fratele răposatului rege, cerea să fie el regent cu toată împotrivirea contelui de Valois şi a ducelui de Burgundia...

La această amintire, Ioan al XXII-lea îşi înălţă ochii spre grinzile zugrăvite ale tavanului, şi pe chipul său sfrijit trecu o expresie îngândurată. Revăzu dimineaţa aceea din 1316, când el însuşi, la Lyon, venise să-i anunţe lui Filip de Poitiers moartea fratelui său Ludovic al X-lea, după ce aflase vestea de la Baglioni, tânărul lombard de care tocmai pomenise adineauri...

Aşadar, Bouville se temea de o crimă pusă la cale de contesa d'Artois, o nouă crimă căci mulţi ziceau că dânsa îl omorâse pe Ludovic Aiuritul, cu ierburi otrăvite. Avea cele mai bune motive să-l urască fiindcă tocmai îi luase din mână comitatul. Dar avea şi cele mai bune motive, odată Ludovic dispărut, să dorească a-l vedea pe ginere-său, contele de Poitiers, urcându-se pe tron. Singura piedică în calea lui era pruncul din pântecul reginei, care se născu şi fu un băiat.

- Nefericită regină Clémence... spuse papa.

Aleasă să-i fie naşă, contesa Mahaut trebuia să-l aducă pe copilul rege baronilor adunaţi anume

pentru ceremonia de prezentare, după datină. Bouville era încredinţat, şi doamna de Bouville la fel, că dacă temuta contesă vroia să săvârşească vreo nelegiuire, nu va şovăi s-o facă în timpul ceremoniei, singurul prilej pentru dânsa de a ţine pruncul. Bouville şi nevastă-sa hotărâseră deci să ascundă copilul regesc cât va dura prezentarea şi în locul lui să pună în braţele contesei Mahaut pe fiul unei doici care nu avea decât vreo câteva zile mai mult. Nimeni nu-şi putea da seama că sub scutecele pompoase se afla alt prunc, fiindcă nimeni nu văzuse încă odrasla reginei, nici chiar dânsa, greu bolnavă de friguri şi aproape gata să-şi dea sufletul.

- Şi într-adevăr, Înalt Preasfinte, spuse Bouville, copilul pe care i l-am dat contesei Mahaut şi care era sănătos tun cu un ceas înainte, muri în câteva clipe sub ochii tuturor baronilor. Această mică făptură nevinovată am dat-o eu morţii. Şi nelegiuirea se săvârşi aşa de repede şi aşa eram de tulburat, încât nu mi-a venit în minte să strig numaidecât: "Acest copil nu este regele!" După aceea, a fost prea târziu. Cum să zic...

Puţin aplecat înainte şi cu mâinile împreunate pe sutana lui, papa asculta fără să scape o iotă din această istorisire.

- Atunci, celălalt prunc, micul rege, ce-a devenit, Bouville? Ce-ai făcut cu el?

- Trăieşte, Înalt Preasfinte, trăieşte. L-am încredinţat, eu şi răposata nevastă-mea, doicii. O, n-a fost de loc uşor! Căci nenorocita ne ura, îţi închipui, şi ţipa de durere. După multe rugăminţi şi ameninţări, am făcut-o să jure cu mâna pe Evanghelie că-l va păzi pe micul rege ca pe copilul ei şi că nu va destăinui niciodată şi nimănui nimic din cele întâmplate, nici chiar la spovedanie.

- Vai, vai... murmură sfântul părinte.

- Astfel că regele Ioan, adevăratul rege al Franţei, creşte acum într-un conac din Île-de-France, fără a şti cine e, fără ca nimeni s-o ştie,

afară de femeia aceasta pe care toată lumea o crede mama lui... şi afară de mine...

- Şi femeia asta, cine e?

- E Maria de Cressay, soţia tânărului lombard Guccio Baglioni.

Acum totul devenea limpede în mintea papei.

- Şi el, Baglioni, nu ştie nimic?

- Nimic, sunt sigur de asta, Înalt Preasfinte, căci, pentru a-şi ţine jurământul, doamna de Cressay a refuzat să-l mai vadă, aşa cum îi poruncisem. Flăcăul s-a întors numaidecât în Italia. Crede că fiul său trăieşte. Se arată uneori îngrijorat de soarta acestuia în scrisorile către unchiu-său, bancherul Tolomei...

- Dar pentru ce, Bouville, pentru ce, de vreme ce aveai dovada crimei şi o dovadă aşa de lesne de făcut, nu ai dat-o în vileag pe contesa Mahaut?... Când mă gândesc, adăugă papa Ioan, că tocmai în vremea aceea, îşi trimitea cancelarul la mine ca s-o ajut împotriva nepotului ei Robert...

Papa îşi aminti deodată că Robert d'Artois, uriaşul acela zurbagiu, semănătorul acela de zâzanii, şi dânsul un ucigaş fără îndoială - căci părea să fie amestecat în omorârea Margueritei de Bourgogne la Chateau-Gaillard - înfricoşătorul baron era poate mai cumsecade, dacă stai să judeci, decât cumplita lui mătuşă, şi pe semne că, în lupta dintre ei, nu toată vina o avea el. O lume de lupi mari această lume a curţilor regale! Şi în fiecare ţară lucrurile mergeau aidoma. Oare pentru a cârmui, a potoli, a mâna această haită de fiare îi suflase Dumnezeu, lui, plăpândul şi neînsemnatul burghez din Cahors, pofta de a râvni tiara papală pe care o purta acum, şi care, uneori, îl apăsa aşa de greu?...

- Am tăcut, Înalt Preasfinte, urmă Bouville, ascultând mai cu seamă de sfatul răposatei mele soţii. Deoarece scăpasem clipa potrivită pentru a o da în vileag pe ucigaşă, soţia mea îmi înfăţişase limpede că dacă spunem adevărul, Mahaut se va

înverşuna împotriva micului rege şi chiar împotriva noastră. Trebuia s-o lăsăm să creadă că crima ei izbutise. Aşa că pruncul îngropat la Saint-Denis printre regii Franţei, a fost cel al doicii.

Papa se gândea la tot ce auzise.

- Aşadar, în procesul ce i se făcu după un an doamnei Mahaut, învinuirile erau întemeiate? întrebă el.

- Fireşte, fireşte că erau! Monseniorul Robert reuşise să pună mâna pe o otrăvitoare, o femeie care ghicea chemând duhul morţilor, pe nume Isabelle de Fériennes; ea îi dăduse unei domnişoare de la curtea contesei Mahaut otrava cu care dânsa îl ucise mai întâi pe regele Ludovic, şi apoi copilul prezentat baronilor. Această Isabelle de Fériennes, împreună cu fiu-său Jean, fură aduşi la Paris ca să-şi facă mărturiile. Îţi închipui, Înalt Preasfinte, cât de mult îl ajuta pe monseniorul Robert istoria asta! Li se luă mărturia, şi din ea reieşea limpede că erau furnizorii contesei, căci îi mai făcuse rost înainte de o licoare prin care dânsa se lăuda că o împăcase pe fiică-sa Jeanne cu ginere-său contele de Poitiers...

- Farmece, vrăjitorie! murmură papa. Aveţi pentru ce s-o perpeliţi pe contesă în flăcările rugului.

- Atunci nu se mai putea, Înalt Preasfinte, atunci nu se mai putea. Căci contele de Poitiers ajunsese rege şi o ocrotea mult pe doamna Mahaut, aşa de mult chiar încât sunt convins în fundul cugetului meu, că era părtaş cu dânsa, cel puţin la a doua crimă.

Obrazul pirpiriu al papii se zbârci şi mai rău sub tichia lui îmblănită. Ioan al XXII-lea ţinea mult la regele Filip al V-lea căruia îi datora tiara, şi cu care se înţelesese foarte bine în toate treburile ce priveau cârmuirea. Ultimele cuvinte ale lui Bouville îl mâhneau adânc.

- Asupra ei şi asupra lui, a căzut pedeapsa grea a lui Dumnezeu, Bouville, căci şi-au pierdut

fiecare în anul acela pe singurul lor moştenitor de parte bărbătească. Contesa şi-a văzut murind singurul fiu, care avea şaptesprezece ani, iar tânărul rege Filip pe al său, care i se născuse doar de câteva luni; şi n-a mai avut niciodată altul...

Dar în ce priveşte învinuirea ce i s-a adus, contesa ştiu să se apere. Susţinu că procesul ei nu putea să aibă loc în faţa Parlamentului, că cei care o învinuiau erau nişte ponegritori ticăloşi, şi arătă că după datină, rangul ei de pair al Franţei cerea să nu dea seamă nimănui decât Adunării Baronilor. Totuşi, zicea dânsa, pentru a face ca nevinovăţia ei să iasă la lumină, îl ruga pe ginere-său... - a fost o frumoasă scenă de prefăcătorie jucată de ochii lumii! - să continue cercetările şi să-i dea astfel prilejul de a-şi înfunda vrăjmaşii. Ghicitoarea Isabelle de Fériennes şi fiu-său fură ascultaţi din nou, dar după ce îi puseră la cazne. Nu arătau frumos când i-a adus la judecată, şi sângele li se închegase pe trup. Tăgăduiră tot ce spuseseră înainte, recunoscură că primele lor mărturisiri au fost mincinoase, arătând că au fost împinşi la aceasta prin momeli, rugăminţi, făgăduieli şi silnicii din partea unor persoane al căror nume, cum zicea actul grefierilor, e mai bine să nu fie pomenit deocamdată. Apoi regele Filip cel Lung se aşeză el însuşi în scaunul judecăţii şi chemă să se înfăţişeze înaintea lui toţi cunoscuţii şi toate neamurile, şi toţi cunoscuţii răposatului său frate, contele de Valois, contele d'Evreux, monseniorul de Bourbon, monseniorul Gaucher, conetabilul, domnul de Beaumont, mai-marele peste slugărimea palatului, şi regina Clémence, ea însăşi, întrebându-i, sub prestare de jurământ, dacă ştiau sau credeau că regele Ludovic şi fiul său Ioan muriseră altfel decât de moarte bună. Deoarece nici o dovadă nu putea fi adusă, deoarece judecata avea loc de faţă cu toţi, iar contesa Mahaut şedea la dreapta regelui, fiecare răspunse, deşi mulţi o

făcură împotriva convingerii lor, că aceste morţi s-au petrecut după rânduiala firii, fără de altceva.

- Dar dumneata însuţi, fost-ai la judecată?

Mătăhălosul Bouville îşi plecă fruntea.

- Am adus mărturie mincinoasă, Înalt Preasfinte, spuse el. Dar cum altfel puteam face, când toată curtea, pairii, unchii regelui, cei mai credincioşi slujitori, şi însăşi regina văduvă, adevereau sub jurământ nevinovăţia doamnei Mahaut? Pe mine m-ar fi învinuit atunci de minciună şi scornitură; şi m-ar fi trimis să mă legăn în ştreang la Montfancon.

Părea aşa de nefericit, aşa de abătut, aşa de trist, că îţi închipuiai deodată, pe obrazul său mare şi plin, trăsăturile băieţaşului ce fusese cu o jumătate de veac în urmă. Papa avu o pornire de milă.

- Potoleşte-te, Bouville, spuse el aplecându-se şi punându-i mâna pe umăr. Şi nu-ţi mai căuta vină că te-ai purtat rău. Dumnezeu ţi-a pus o problemă cam grea pentru tine. Taina ţi-o iau în seama mea. Viitorul va arăta dacă ai făcut bine! Ai vrut să scapi de la pieire o viaţă pe care îndatoririle dregătoriei tale ţi-au încredinţat-o, şi ai scăpat această viaţă. Câte altele ai fi pus în primejdie dacă vorbeai!

- Ah, Înalt Preasfinte, da, acum sunt cu cugetul împăcat! rosti fostul şambelan. Dar micul rege ascuns ce va deveni? Ce trebuie să facem cu el?

- Să aşteptăm fără a schimba nimic. Mă voi gândi ce-i de făcut şi-ţi voi da de ştire. Du-te liniştit, Bouville... Cât despre monseniorul de Valois, o sută de mii de livre îl aşteaptă, nici un florin mai mult. Să mă lase-n pace cu cruciada lui, şi să se împace cu Anglia.

Bouville puse jos un genunchi, duse la buze, plin de recunoştinţă mâna sfântului părinte, apoi se ridică şi porni de-a-ndaratelea spre uşă, deoarece audienţa părea să se fi isprăvit.

Papa îl chemă înapoi cu un gest.

- Şi iertarea păcatelor, fiule? Nu vrei s-o primeşti?

După o clipă, rămas singur, papa Ioan umbla de colo colo parcă lunecând cu paşii săi mici prin camera de lucru. Vântul dinspre Rhône trecea pe sub uşi, suflând prin frumoasele încăperi ale palatului nou. Micii papagali piuiau în colivia lor. Jeraticul din vatră se stingea.

Ioan al XXII-lea cugeta la greaua problemă, de conştiinţă şi de stat deopotrivă, care i se punea. Moştenitorul adevărat al coroanei Franţei era un copil neştiut de nimeni, ascuns în curtea unei ferme. Numai două persoane, sau mai curând trei în clipa de faţă, cunoşteau taina. Frica le oprea pe cele două dintâi să vorbească. Ce trebuia să facă, ce hotărâre să ia, când, de la naşterea acestui copil, doi regi se şi perindaseră pe tron, doi regi încoronaţi după datină, unşi cu sfântul mir? Să dea lucrurile în vileag, aruncând Franţa în cea mai cumplită dezordine dinastică? Iar sămânţă de zâzanii, iar război!

Un alt sentiment îl îndemna de asemeni pe papă să păstreze tăcerea, şi acest sentiment privea amintirea regelui Filip cel Lung. Da, Ioan al XXII-lea ţinuse mult la acest tânăr şi-l ajutase în toate chipurile. Era chiar singurul suveran pe care-l admirase vreodată şi căruia îi purta recunoştinţă. Să-i terfelească amintirea însemna pentru Ioan al XXII-lea să se terfelească pe sine însuşi; căci, fără Filip cel Lung ar fi ajuns el vreodată papă? Şi iată că Filip se dovedea a fi fost un ucigaş, sau cel puţin complicele unei ucigaşe... Dar era oare papa Ioan, era oare Jacques Duèze cel îndreptăţit să arunce întâia piatră, el care-şi datora tiara şi purpura unor coţcării aşa de mari? Şi dacă i-ar fi fost de neapărată nevoie, pentru a-şi asigura alegerea, să închidă ochii la săvârşirea unui omor...

"Doamne, Doamne, îţi mulţumesc că m-ai cruţat de o asemenea ispită... Dar trebuia oare să

fiu tocmai eu cel care să poarte de grijă făpturilor tale?... Şi dacă cumva doica vorbeşte într-o zi, ce se va întâmpla? Poţi avea încredere în limba unei femei? Ar fi bine, Doamne, să mă luminezi câteodată! L-am spălat pe Bouville de păcatele lui, dar pedeapsa e pentru mine!"

Îngenunchease pe perniţa verde şi-şi rezemase coatele de braţele scăunelului de rugăciune: rămase acolo, multă vreme, ţinându-şi fruntea îngustă, brăzdată de zbârcituri, în mâinile uscăţive.

DRUMUL PARISULUI

Limpede mai suna, sub potcoava cailor, pământul şoselelor franceze! Ce muzică plăcută stârnea scârţâitul prundului! Şi aerul pe care-l respirai, aerul străveziu al dimineţii străpuns de razele soarelui, ce înmiresmat era, ce iz îmbătător avea! Mugurii începeau să se deschidă şi frunzuliţe verzi, gingaşe şi încreţite, veneau până-n mijlocul drumului să caute fruntea drumeţilor pentru o mângâiere. Iarba taluzurilor şi a păşunilor din Île-de-France nu era, fără îndoială, aşa de bogată, nici aşa de deasă, ca iarba din Anglia; dar pentru regina Isabelle era, în sfârşit, iarba libertăţii, a speranţei.

Coama iepei albe se legăna în ritmul trapului. O litieră, trasă de două catârci, venea la câţiva paşi în urmă. Prea bucuroasă, prea nerăbdătoare ca să stea închisă în această luntrişoară, regina preferase să încalece iapa; aproape că-i venea să pornească în galop prin iarbă!

Boulogne, unde se cununase cu cincisprezece ani înainte, apoi Montreuil, Abbeville, Beauvais, fuseseră popasurile călătoriei sale. Petrecuse noaptea din ajun la Maubuisson, lângă Pontoise, în conacul regal unde-l văzuse pentru cea din urmă oară pe tatăl ei Filip cel Frumos. Drumul acesta era ca un pelerinaj de-a lungul propriului ei trecut. I se părea că face cale întoarsă, străbătându-şi viaţa pentru a ajunge acolo de unde plecase. Dar cincisprezece ani nenorociţi pot fi oare daţi uitării?

- Frate-tău Charles ar fi primit-o înapoi, fără îndoială, zicea Robert d'Artois care mergea lângă dânsa, şi ne-ar fi impus-o ca regină, aşa de mult o regreta şi aşa de nehotărât se arăta în a-şi alege o altă soţie.

De cine vorbea Robert? A, da! De Blanche de Bourgogne. Îşi amintise de ea trecând pe la

Maubuisson unde, mai adineauri, un alai de călăreţi alcătuit din Henri de Sully, Jean de Roye, contele de Kent, Lordul Mortimer şi Robert d'Artois însuşi, împreună cu o întreagă ceată de seniori, ieşiseră în întâmpinarea călătoarei. Isabelle se bucurase mult văzându-se din nou tratată ca regină.

- Zău aşa, cred că Charles găsea un fel de tainică plăcere să-şi mângâie coarnele pe care dânsa i le pusese, continuă Robert. Din nenorocire, sau mai degrabă spre norocul nostru, cu un an înainte ca Charles să devină rege, în celula ei dulcea Blanche rămase însărcinată de pe urma temnicerului!

Uriaşul călărea în stânga, în partea dinspre soare, şi pe calul său mare rotat era ca un perete ce-i ţinea umbră reginei. Aceasta îşi zorea buiestraşa, silindu-se să rămână în bătaia luminii. Robert trăncănea întruna, grozav de încântat că o întâlnea iar, şi căutând, chiar de la primele leghe străbătute, să reînnoade legăturile de rudenie şi ale unei vechi prietenii.

Isabelle nu-l mai văzuse de unsprezece ani; nu prea se schimbase. Glasul îi era tot aşa de tunător, iar din trupul său hurducat de goana calului te trăsnea acelaşi miros de mare mâncău de vânat, miros pe care vântul îl împrăştia de jur împrejur. Avea mâna roşcată şi păroasă până-n unghii, privirea răutăcioasă chiar când credea că se uită galeş, burta umflată de parcă ar fi înghiţit un clopot. Dar vorbirea plină de încredere trufaşă ca şi gesturile lui, nu mai erau doar o prefăcătorie, ci ţineau acum de firea lui; zbârcitura din jurul gurii se săpase mai adânc în grăsime.

- Iar Mahaut, târfa de mătuşă-mea, n-a avut încotro, a trebuit să înghită divorţul fetei. O, nu fără să se zbată şi s-o apere în faţa episcopilor! Până la urmă însă au înfundat-o. De data asta, frate-tău Charles se încăpăţânase. Pentru că nu ierta istoria aceea cu temnicerul care o făcuse

borţoasă pe Blanche. Şi când îi intră ceva în cap slăbănogului, nu i-o mai poţi scoate. La procesul de divorţ, li s-au pus martorilor treizeci şi una de întrebări, nici una mai puţin. A fost dezgropată dispensa pe care o dăduse papa Clément al V-lea, îngăduindu-i lui Charles să se însoare cu una din rudele sale, fără a i se spune pe nume. Te întreb însă, cine din familiile noastre se însoară altfel decât luând o vară sau o nepoată? Atunci, monseniorul Jean de Marigny, foarte dibaci, aduse înainte altă pricină de despărţire, şi anume că la cununie nu se ţinuse seamă de înrudirea sufletească. Mahaut era naşa lui Charles. Ea zicea că nu, bineînţeles, şi că nu fusese la botez decât ca ajutoare a naşilor şi cumătră. Au fost aduşi atunci toţi cei ce se aflaseră de faţă la botez, baroni, cămăraşi, feciori, dieci, cântăreţi de biserică, orăşeni din Creil, unde se făcuse botezul, şi toţi au răspuns că ea ţinuse pruncul spre a-l întinde apoi lui Charles de Valois, şi că nu se puteau înşela în privinţa asta, deoarece Mahaut era cea mai înaltă femeie ce se găsea în biserică, de-i întrecea pe toţi cu un cap. Au dat-o de gol pe mincinoasă!

Isabelle se silea să asculte, dar de fapt nu se gândea decât la dânsa şi la o atingere neobişnuită care o tulburase cu o clipă mai înainte. Ce straniu e să simţi deodată sub degetele tale părul unui bărbat!

Regina înălţă ochii spre Roger Mortimer care venise să-şi ia locul în dreapta ei, cu un gest autoritar şi totodată firesc, de parcă i-ar fi fost ocrotitor şi paznic. Privea părul lui des care-i ieşea de sub gluga neagră. Nu-ţi venea a crede că buclele acestea puteau fi aşa de mătăsoase la pipăit! Asta se petrecuse întâmplător în prima clipă a întâlnirii. Isabelle era mirată văzându-l ivindu-se pe Mortimer lângă contele de Kent. Aşadar, în Franţa, răzvrătitul, evadatul, proscrisul Mortimer, mergea cot la cot cu fratele regelui Angliei, şi

aproape că părea să se bucure de mai mare trecere ca dânsul.

Şi Mortimer, sărind de pe cal, se repezise la regină spre a-i săruta poala rochiei; dar iapa trăgându-se îndărăt, buzele lui Roger atinseseră genunchiul Isabellei. Ea însăşi, fără a se gândi, îşi pusese mâna pe capul acestui prieten regăsit. Iar acum când călăreau alături pe şoseaua cu dungile de umbră ale crengilor, atingerea mătăsoasă se prelungea, ca şi cum ar mai simţi-o încă, închisă sub catifeaua mănuşilor.

- Dar cel mai întemeiat motiv pentru desfacerea căsătoriei, în afară de faptul că cei doi contractanţi nu aveau vârsta canonică spre a se împreuna, a fost acela că lui frate-tău Charles, când l-au însurat, îi lipsea şi priceperea de a-şi alege soţie şi voinţa de a-şi arăta alegerea, deoarece era becisnic, sărac cu duhul şi nătărău, şi ca atare, căsătoria nu avea nici o valoare. *Inhabilis, simplex et imbecillus!...* Şi toţi, de la unchiu-tău Valois până la ultima slujnică, s-au rostit într-un glas, sub jurământ, că Charles era într-adevăr întocmai cum s-a spus, amintind, drept cea mai bună dovadă, că însăşi răposata regină, maică-sa, îl socotea aşa de prost încât îl poreclise "zevzecul"! Iartă-mă, verişoară, că-ţi vorbesc astfel de frate-tău, dar la urma urmei, ăsta-i regele pe care-l avem. Băiat bun de altminteri, şi frumos la chip, dar cam molâu. Vei înţelege deci că trebuie să cârmuim ţara în locul lui. Să nu te aştepţi la vreun sprijin din parte-i.

Astfel, în stânga Isabellei bubuia glasul neobosit al lui Robert d'Artois şi plutea mirosul său de fiară. La dreapta, regina simţea uitătura lui Roger Mortimer, lăsată asupra ei cu o stăruinţă tulburătoare. Dânsa îşi ridica din când în când privirea spre ochii aceia de culoarea silexului, spre chipul bine cioplit unde o dungă adâncă tăia bărbia în două. Era mirată că nu-şi amintea de cicatricea albă care-i brăzda buza de jos.

- Tot aşa de neprihănită ai rămas, frumoasa mea verişoară? întrebă deodată Robert d'Artois.

Regina se făcu roşie şi-şi înălţă ochii pe furiş spre Roger Mortimer ca şi cum întrebarea o arăta de pe acum puţintel vinovată, şi într-un chip inexplicabil, faţă de dânsul.

- N-am avut încotro, răspunse Isabelle.

- Îţi mai aduci aminte, verişoară, de întâlnirea noastră de la Londra?

Isabelle se roşi mai tare. De ce-i amintea asta, şi ce o să creadă Mortimer? O clipă de slăbiciune pe când îşi luau rămas bun... nici măcar un sărut, doar o frunte care se reazemă de un piept de bărbat, şi caută un refugiu... Aşadar, Robert se mai gândea la ea, după unsprezece ani? Se simţi măgulită, dar nicidecum tulburată. Să fi luat Robert drept mărturisirea unei dorinţe ceea ce n-a fost decât o clipă de zăpăceală? La urma urmei, poate că în ziua aceea, dar numai în ziua aceea, şi dacă nu ar fi fost regină, şi dacă el nu ar fi fost aşa de zorit să se întoarcă spre a le da în vileag pe prinţesele de Bourgogne...

- În sfârşit, dacă-ţi dă cumva prin gând să-ţi schimbi obiceiul... stăruia Robert pe un ton vesel. Întotdeauna când mă gândesc la tine, mi se pare că aş avea o poliţă pe care nu am încasat-o...

Se opri deodată, întâlnind privirea lui Mortimer, privirea unui bărbat gata să tragă sabia dacă ar auzi o vorbă mai mult. Regina simţi înfruntarea şi ca să se arate liniştită, începu să mângâie coama iepei. Dragul de Mortimer! Câtă nobleţe şi cavalerism la omul acesta! Şi ce plăcut e să respiri aerul Franţei, şi ce frumoasă era şoseaua, cu petele ei de lumină şi umbră!

Robert d'Artois avea un început de zâmbet batjocoritor încremenit în grăsimea obrajilor. Trebuia să-şi scoată din cap istoria aceea cu poliţa neplătită, pe care o spusese crezând că-i o vorbă de duh. Era limpede că lordul Mortimer o iubea pe regina Isabelle şi că Isabelle îl iubea pe Mortimer.

"Ei bine, gândi el, are să petreacă, drăguţa de vară-mea, cu călugărul ăsta".

REGELE CHARLES

Le-a trebuit aproape un sfert de ceas ca să străbată oraşul, de la barieră până la palatul regal. Regina Isabelle simţi că o podidesc lacrimile când puse piciorul în curtea acestei case pe care o văzuse ridicându-se din porunca tatălui ei şi căreia vremea îi şi înnegrise zidurile.

Uşile se deschiseră sus în faţa scării principale, şi Isabelle se opri fără să vrea, ca şi cum dintr-o clipă într-alta avea să se arate chipul rece, impunător, măreţ, al regelui Filip cel Frumos. De câte ori îl văzuse astfel pe tatăl ei, în capul scării, gata să coboare spre oraşul său de scaun?

Tânărul care se ivi îmbrăcat într-o tunică scurtă, cu pulpa strânsă în nădragi albi, şi urmat de şambelani, cam semăna la statură şi chip cu monarhul răposat, dar nici o forţă, nici o maiestate nu se simţea în făptura lui. Nu era decât o copie palidă, un tipar de ghips după o statuie culcată pe un mormânt regesc. Şi totuşi, pentru că umbra Regelui de Fier rămânea prezentă în dosul acestui personaj neînsufleţit şi pentru că regalitatea Franţei se întrupa în el, Isabelle vroi, de câteva ori, să îngenuncheze; şi de fiecare dată frate-său o opri cu mâna, spunând:

- Bun venit, scumpa mea soră, bun venit.

După ce o sili să se ridice şi ţinând-o mereu de mână, o conduse în încăperea destul de mare unde obişnuia să-şi petreacă vremea, întrebând-o cu de-amănuntul cum călătorise. O primise bine la Boulogne căpitanul oraşului? Se grăbi să întrebe dacă şambelanii aveau grijă de bagaje şi-i sfătui să umble binişor cu ele, să nu trântească cuferele.

- Căci stofele se mototolesc, explică el, şi am văzut cu prilejul ultimei mele călătorii în Languedec, cum mi s-au boţit vestmintele.

Vroia oare să-şi ascundă o tulburare, o stânjeneală, de se ocupa de asemenea mărunţişuri?

După ce se aşezară, Charles cel Frumos întrebă:

- Ei, cum îţi merge, soră dragă?

- Nu tocmai bine, frate, răspunse ea.

- Ce te-aduce aici?

Pe chipul Isabellei se aşternu o mirare întristată. Cum, frate-său nu ştia despre ce era vorba? Robert d'Artois care-o însoţise aici împreună cu ceilalţi mari seniori ai escortei, îi aruncă Isabellei o privire ca pentru a-i aminti: "Ce ţi-am spus?"

- Am venit, frate, spre a mă înţelege cu tine în privinţa tratatului pe care cele două ţări ale noastre trebuie să-l încheie, dacă vor să înceteze de a-şi mai face rău una alteia.

Charles cel Frumos rămase tăcut o clipă. Părea să chibzuiască; în realitate însă nu se gândea la nimic precis. Aşa cum făcuse cu Mortimer, de câte ori îl primise, aşa cum făcea cu oricine, punea întrebări şi nu mai asculta răspunsurile.

- Tratatul... rosti el în sfârşit. Da, sunt gata să primesc închinarea soţului tău Eduard. Vorbeşte cu unchiul Charles, pe care l-am însărcinat cu treburile astea. Marea nu ţi-a făcut rău? Ştii că cu n-am fost niciodată pe mare? Ce simţi când te vezi pe apa asta mişcătoare?

Trebui să mai asculte câteva nerozii de acestea până să-i poată prezenta pe episcopul de Norwich, care avea să ducă negocierile, şi pe lordul de Cromwell, care comanda garda ce-o însoţea. Regele îi salută cu politeţe, dar se vedea cât colo că nu se sinchisea de nici unul din ei.

Charles al IV-lea nu era, fără îndoială, mult mai prost decât miile de bărbaţi de aceeaşi vârstă, care, în regatul său, grăpau ogoarele în lung şi lat, rupeau suveicile la războaiele lor de ţesut, vindeau smoală ori seu, înşelându-se la socoteală;

nenorocirea vroia ca el să fie rege, având aşa de puţine însuşiri pentru asta.

- Altă pricină care m-aduce la tine, frate, spuse Isabelle, e să-ţi cer ajutor şi să mă pun sub ocrotirea ta, căci toate averile mi-au fost luate, şi acum la urmă comitatul Cornouailles ce se află înscris în foaia mea de zestre.

- Ai să-ţi spui păsurile unchiului Charles; el te poate sfătui, soră dragă, iar eu voi încuviinţa tot ce are să hotărască spre binele tău. Te voi însoţi acum la odăile tale.

Charles al IV-lea îi lăsă acolo pe toţi şi plecă împreună cu soră-sa, ca să-i arate încăperile în care avea să şadă, cinci odăi la rând cu o scară aparte.

- Asta să fie pentru slugile tale, crezu nimerit s-o lămurească.

Îi atrase de asemenea atenţia asupra mobilierului nou, a tapiseriilor de pe pereţi. Se arăta grijuliu ca o bună gospodină, pipăia cuvertura de pat, o ruga pe soră-sa să ceară, fără a se sfii, atâta jăratec cât va avea nevoie pentru mangalul patului. Nu putea fi cineva mai atent, nici mai drăguţ.

- Cât despre locuinţa însoţitorilor tăi, domnul de Mortimer se va înţelege cu şambelanii mei. Doresc ca fiecare să fie bine tratat.

Rostise numele lui Mortimer fără vreun gând anume, doar pentru că atunci când era vorba de treburile englezeşti auzea adesea numele acesta. I se părea deci firesc ca Mortimer să aibă grijă de însoţitorii reginei Angliei. Uitase desigur că regele Eduard îi cerea capul surghiunitului.

Continua să se învârtească prin odăi, ba netezind cuta unei perdele, ba încercând zăvorul obloanelor. Apoi, oprindu-se deodată cu mâinile la spate şi fruntea puţintel aplecată, spuse:

- N-am fost, soră, prea fericiţi în căsniciile noastre. Crezusem că voi fi mai bine servit de Dumnezeu în persoana scumpei mele Marie de Luxembourg decât fusesem cu Blanche...

Aruncă spre Isabelle o privire în care dânsa ceti că frate-său îi mai păstra pică pentru că dăduse pe faţă relele purtări ale primei sale soţii.

- Apoi moartea mi-a luat-o pe Marie, odată cu moştenitorul pe care se pregătea să mi-l nască. Şi acum, m-au pus să mă însor cu vara noastră d'Evreux, pe care ai s-o vezi îndată; e o soaţă drăguţă, care mă iubeşte mult, aşa cred. Dar ne-am cununat anul trecut în iulie; iată-ne în martie şi ea nu dă semne că e însărcinată. Ar trebui să-ţi vorbesc de unele lucruri pe care nu le pot spune decât unei surori... Cu păcătosul tău de soţ căruia nu-i plac femeile, ai avut totuşi patru copii. Iar eu, cu cele trei neveste ale mele... Îmi fac totuşi destul de des, crede-mă, datoria de soţ, şi aflu plăcere în asta. Atunci, te întreb, soră, ce-o fi? Nu crezi că totul se trage de la blestemul acela care apasă, cum zice poporul, pe seminţia şi familia noastră?

Isabelle îl privea mâhnită. Îi apărea deodată înduioşător prin îndoielile care-i încolţeau sufletul, şi care trebuie să fi fost grija lui de fiece clipă. Dar grădinarul cel mai sărman n-ar fi vorbit altfel pentru a se plânge de nenorocirile sale, sau de stârpiciunea nevesti-si. Ce dorea acest biet rege? Un urmaş la tron sau un copil în casă.

Şi ce era regesc, de asemenea, în această Jeanne d'Evreux care veni după câteva clipe s-o salute pe Isabelle? Cu obrazul cam fleşcăit şi uitătura supusă, se înfăţişa umilită în situaţia ei de a treia soţie, luată ca una ce se afla mai la îndemână în familie, fiindcă Franţa avea nevoie de o regină. Era abătută. Nu-şi lua nici o clipă ochii de la chipul soţului ei, pândind obsesia pe care o ştia bine, care trebuie să fi fost singurul lor subiect de discuţie în toate nopţile.

Pe adevăratul rege, Isabelle îl găsi în Charles de Valois. Dând fuga la palat îndată ce aflase de sosirea nepoatei sale, o strânse în braţe şi o sărută pe obraji. Isabelle recunoscu numaidecât că puterea era în braţele acestea, şi nicăieri aiurea.

Cina care adună în jurul suveranilor pe conţii de Valois şi d'Artois cu soţiile lor, alături de contele de Kent, de episcopul de Norwich, de lordul Mortimer, fu scurtă. Regele Charles cel Frumos obişnuia să se culce devreme.

Englezii se strânseră apoi toţi în apartamentul reginei Isabelle spre a se sfătui. Când plecară de acolo, Mortimer se nimeri cel din urmă în pragul uşii. Isabelle îl opri, pentru o clipă, zicea dânsa; avea să-i înmâneze o scrisoare.

CRUCEA DE SÂNGE

Nu-şi dădeau seama câtă vreme trecuse. În urciorul de cristal, vinul dulce, parfumat cu rozmarin, cu trandafir şi cu rodie, era pe jumătate isprăvit; buştenii arşi se năruiau în vatră.

N-auziseră nici măcar strigătele îndepărtate ale pândarilor care, din ceas în ceas, sfâşiau noaptea. Nu se mai săturau vorbind, mai cu seamă regina care, pentru întâia oară de mulţi ani încoace, nu se temea că un spion e ascuns în dosul draperiei spre a raporta cuvintele ei cele mai neînsemnate. N-ar fi putut să spună dacă i se mai întâmplase vreodată să-şi deschidă inima cu atâta libertate. Pierduse până şi memoria libertăţii. Dar niciodată nu se găsise în faţa unui bărbat care s-o fi ascultat cu mai mult interes, să-i fi răspuns cu mai multă limpezime şi a cărui privire aţintită asupra ei să fie încărcată cu mai multă înţelegere! Deşi aveau înaintea lor zile şi zile în care le-ar fi fost lesne să stea de vorbă, nu-şi puteau întrerupe orgia lor de tainice mărturisiri. Aveau totul să-şi spună, despre starea celor două regate, despre tratatul de pace, despre scrisorile papii, despre vrăjmaşii lor comuni, şi Mortimer să-şi povestească zilele de temniţă, evadarea, surghiunul, şi regina să-şi mărturisească chinurile şi ocările îndurate.

Isabelle socotea să rămână în Franţa până ce Eduard ar veni el însuşi pentru a-şi face închinarea; episcopul Orleton, cu care avusese o întrevedere tainică între Londra şi Dover, o sfătuise astfel.

- Nu poţi să te întorci în Anglia, doamnă, până ce Despenserii nu vor fi izgoniţi, spuse Mortimer. Nu poţi şi nici nu trebuie.

- Ceea ce urmăreau ei în ultima vreme, chinuindu-mă cu atâta cruzime, era limpede.

Aşteptau să săvârşesc vreo faptă de necugetată răzvrătire, ca să mă închidă în vreo mănăstire sau în vreun castel depărtat aşa cum au făcut cu soţia ta.

- Biata mea Jeanne, spuse Mortimer. Mult a mai pătimit pentru mine.

Şi se duse să pună un buştean în vatră.

- Ei îi datorez că am aflat ce fel de om erai, continuă Isabelle. Multe nopţi o chemam să doarmă cu mine, de teamă ce-mi era să nu fiu ucisă. Şi îmi vorbea de tine, mereu de tine... Aşa am aflat de pregătirile pentru evadarea ta, şi am putut da o mână de ajutor. Te cunosc mai bine decât îţi închipui, lord Mortimer.

Urmă o clipă de aşteptare parcă, de o parte şi de alta, şi amândoi părură stânjeniţi. Mortimer rămânea aplecat spre vatra ale cărei pâlpâiri îi luminau bărbia despicată adânc şi sprâncenele stufoase.

- Fără acest război din Aquitania, vorbi mai departe regina, fără scrisorile papii, fără această misiune pe lângă frate-meu, sunt sigură că mă păştea o mare nenorocire.

- Ştiam, doamnă, că era singurul mijloc de a te scăpa. Nu-mi făcea nici o plăcere, crede-mă, acest război împotriva regatului. Dacă am primit să iau parte la el şi să apar în ochii tuturora sub chipul unui trădător... căci a te răzvrăti ca să-ţi aperi dreptul e un lucru, dar a trece în tabăra vrăjmaşă e cu totul altceva...

Campania sa în Aquitania îi apăsa inima şi vroia să se dezvinovăţească.

-...am făcut-o pentru că ştiam că nu era alt chip să te scot din mâna lor decât slăbindu-l pe regele Eduard. Şi venirea ta în Franţa, doamnă, tot eu am pus-o la cale; m-am străduit fără răgaz până a te vedea aici.

Vocea lui Mortimer era însufleţită de o vibraţie adâncă. Pleoapele Isabellei se închiseră pe jumătate. Mâna ei îndreptă cu un gest maşinal una

din cosiţele blonde care-i încadrau obrazul ca nişte toarte de amforă.

- Ce e această tăietură la buză pe care nu ţi-o ştiam? întrebă dânsa.

- Un dar din partea soţului tău, doamnă, o lovitură de ghioagă pe care mi-au tras-o cei din tabăra lui când mă doborâră strâns în armură cum eram, la Shrewsbury, unde am fost foarte nenorocit. Şi nenorocit, doamnă, nu atât de soarta mea, nu atât fiindcă văzusem moartea cu ochii şi îndurasem temniţa, ci fiindcă nu izbutisem să-ţi aduc capetele Despenserilor, după o bătălie ce-o dădusem pentru tine.

Nu era chiar adevărul adevărat: voinţa de a-şi păstra moşiile şi drepturile cântărise cel puţin tot aşa de greu în hotărârea baronului ţinuturilor de margine de a se război cu regele cât şi râvna sa de a o sluji pe regină. Dar în clipa aceea era sincer convins că se luptase ca s-o apere. Şi Isabelle credea la fel: dorise aşa de mult să poată crede una ca asta! Sperase aşa de mult că se va ridica într-o zi cineva să lupte pentru dânsa! Şi iată că acest apărător era acolo, în faţa ei, cu mâna sa mare osoasă care ţinuse spada, şi cu urma aceea pe obraz a unei răni uşoare dar de neşters. În vesmintele lui negre părea să iasă de-a dreptul dintr-un roman cu cavaleri şi domniţe.

- Îţi mai aduci aminte, prietene Mortimer... Îţi mai aduci aminte de balada cavalerului de Graëlent?

Mortimer îşi încruntă sprâncenele stufoase. Graëlent? Un nume pe care-l auzise, dar nu-şi amintea povestea.

- E dintr-o carte scrisă de Marie de France, care mi-a fost furată, ca tot ce aveam, continuă Isabelle. Acest Graëlent era un cavaler atât de voinic, atât de cinstit, şi faima lui atât era de mare încât regina de pe vremea aceea se îndrăgosti de dânsul fără să-l cunoască; şi poruncind să fie adus în faţa ei, îi spuse de cum îl văzu aceste cuvinte:

"Prietene Graëlent, nu mi-am iubit niciodată soţul, dar pe tine te iubesc din tot sufletul şi sunt a ta".

Isabelle era mirată de propria ei îndrăzneală, şi că memoria o slujise la ţanc, aducându-i cuvintele care-i tălmăceau întocmai sentimentele. Vreme de câteva secunde sunetul glasului ei părea să i se prelungească în urechi. Aştepta, neliniştită şi tulburată, răscolită de ruşine şi de patimă, răspunsul acestui nou Graëlent. "Pot oare acum să-i mărturisesc că mi-e dragă?" se întreba Roger Mortimer, de parcă n-ar fi fost singurul lucru pe care trebuia să i-l spună. Dar sunt şi arene în care bărbaţii cei mai viteji la războaie se dovedesc de-o stranie neîndemânare.

- L-ai iubit vreodată pe regele Eduard? întrebă, ca răspuns la povestea ei.

Şi se simţiră amândoi dezamăgiţi. Trebuia oare, în clipa asta, să pomenească de Eduard? Regina se îndreptă niţel în jilţul ei.

- Crezusem că-l iubesc, spuse dânsa. M-am silit să-l iubesc, împinsă de ideile în care fusesem crescută; apoi, foarte curând, mi-am dat seama cu ce fel de bărbat mă cununaseră! Acum îl urăsc, şi cu o ură aşa de aprigă încât nu se poate stinge decât odată cu mine... sau cu dânsul. Ştii că vreme de ani de zile am crezut că Eduard fuge de mine din pricina vreunui cusur al trupului meu? Află deci, dacă trebuie să-ţi mărturisesc totul... de altfel soţia ta ştie asta... că ultima dată când se culcă în silă de câteva ori cu mine, atunci când o zămislirăm pe fata noastră mai mică, îmi ceru ca Hugh cel tânăr să-l însoţească până la patul meu; se giugiulea şi se mângâia cu el înainte de a putea să-şi împlinească datoria de soţ, zicând că trebuia să-l iubesc pe Hugh ca pe el însuşi, deoarece erau aşa de legaţi că nu făceau decât unul. Atunci l-am ameninţat că-i voi scrie papii de toate acestea...

Furia împurpurase faţa lui Mortimer. Se simţea jignit deopotrivă în onoarea şi dragostea sa. Eduard era într-adevăr nevrednic de a fi rege. Când

oare vor putea striga tuturor vasalilor săi: "Aflaţi în sfârşit cine vă este stăpânul şi luaţi-vă îndărăt jurămintele de credinţă!" Nu era oare nedrept ca un asemenea om să-şi fi luat o soţie aşa de virtuoasă, când lumea e plină de femei necinstite? N-ar fi meritat ca dânsa să se fi dat primului venit spre a-l face de ocară?... Dar îi rămăsese ea oare într-adevăr credincioasă? Vreo dragoste tainică n-o fi răscolit această singurătate cumplită?

- Şi niciodată nu te-ai lăsat cuprinsă de alţi bărbaţi? întrebă el cu un glas, de pe acum, al unui bărbat gelos, glasul care le place atât de mult femeilor la începutul unei dragoste şi de care li se face atâta lehamite la sfârşitul ei.

- Niciodată, răspunse dânsa.

- Nici de ale vărului tău, Robert d'Artois, care părea să arate azi-dimineaţă că era îndrăgostit de tine?

Isabelle înălţă din umeri.

- Îl cunoşti pe văru-meu d'Artois; pentru el orice vânat e bun. Regină sau cerşetoare, tot una îi este. Într-o zi, de demult, la Westminster, când îi destăinuiam amarul vieţii mele singuratice, se oferi să mă consoleze. Atât a fost. De altminteri nu l-ai auzit: "Eşti tot aşa de neprihănită, verişoară?"... Nu, prietene Mortimer, inima mi-e tristă şi pustie... şi i s-a urât să mai rămână aşa.

- Ah, doamnă, izbucni Mortimer, de ce n-am îndrăznit să-ţi spun de atâta vreme că erai singura femeie a gândurilor mele!

- E adevărat, scumpe prietene? De mult vroiai să mi-o spui?

- Cred, doamnă, că de atunci când te-am văzut întâia oară. Şi am înţeles ce simt într-o zi, la Windsor, când ţi-au dat lacrimile în ochi după nu mai ştiu ce ocară pe care ţi-o făcuse regele Eduard... Să-ţi mai spun că în temniţa mea, n-a fost dimineaţă, nici seară în care să nu mă gândesc la tine, iar întâia mea întrebare când am scăpat din turn...

- Ştiu, prietene Mortimer, ştiu; episcopul Orleton mi-a spus-o. Şi am fost bucuroasă că dădusem din banii mei pentru a te ajuta să-ţi recapeţi libertatea; bucuroasă nu pentru aurul ce l-am dat, care n-avea nici o însemnătate, ci pentru primejdia mare ce mă pândea dacă vrăjmaşii mei aflau asta. Evadarea ta i-a făcut să mă chinuiască şi mai rău...

Mortimer se plecă foarte adânc, aproape îngenunchind, spre a-şi arăta recunoştinţa.

- Ştii doamnă, urmă el pe un ton şi mai grav, că de când am pus piciorul pe pământul Franţei, am jurat să port numai haina cernită până mă voi întoarce în Anglia... şi să nu ating trup de femeie până nu te voi fi scăpat din mâinile vrăjmaşilor tăi?

O cam sucea, potrivindu-şi termenii jurământului cum îi venea mai bine, şi începea să confunde regina cu regatul. Dar în ochii Isabellei aducea tot mai mult a Graëlent, a Perceval, a Lancelot...

- Şi ţi-ai ţinut jurământul? întrebă ea.

- Te îndoieşti?

Regina îi mulţumi cu un surâs, cu o privire umedă a ochilor ei albaştri şi cu o mână întinsă, o mână plăpândă care se aşeza ca o pasăre în mâna marelui baron. Apoi degetele li se deschiseră, se strânseră, se împletiră între ele...

- Crezi că avem dreptul să facem asta? vorbi ea după o tăcere. Am jurat credinţă unui soţ, oricât de rău ar fi. Iar tu, tu ai o nevastă neprihănită. Amândoi ne-am legat în faţa iui Dumnezeu... Şi am fost aşa de neînduplecată cu păcatele altora...

Încerca oare să se apere de ea însăşi, sau vroia ca dânsul să ia păcatul asupra lui?

Mortimer şedea în jilţ. Se ridică.

- Nici tu, nici eu, regina mea, nu am fost căsătoriţi cu voinţa noastră. Am rostit jurământul, dar fără să ne fi făcut noi înşine alegerea. Ne-am

supus unor hotărâri ale familiilor noastre, iar nu ale inimii noastre. Unor suflete ca ale noastre...

Se opri parcă şovăind. Dragostea care se teme să-şi spună pe numele adevărat te împinge la faptele cele mai stranii; dorinţa ia căile cele mai ocolite spre a-şi cere dreptul. Mortimer stătea în picioare înaintea Isabellei, iar mâinile lor rămâneau împreunate.

- Vrei, regina mea, urmă el, să ne legăm pe totdeauna? Vrei să schimbăm sângele nostru pentru ca să-ţi fiu veşnic sprijin, iar tu să rămâi în veci doamna mea?

Glasul îi tremura sub apăsarea gândului neaşteptat, covârşitor, care-i trecuse prin minte; şi umerii Isabellei se înfiorară. Căci în ceea ce-i propusese era vrăjitorie, patimă şi credinţă, şi toate lucrurile divine şi diabolice amestecate, imbolduri cavalereşti şi ispite ale trupului laolaltă. Era legământul de sânge al fraţilor de arme şi acela al amanţilor legendari, legământul templierilor, adus din Răsărit pe vremea cruciadelor, şi legământul de dragoste care unea soţia măritată cu de-a sila de alesul inimii sale, şi uneori făcut chiar în faţa soţului, cu condiţia ca dragostea să rămână neprihănită... sau îndrăgostiţii să creadă că va rămâne astfel. Era jurământul trupurilor, mai tare decât cel al cuvintelor şi pe care nu-l puteai nici rupe, nici lua îndărăt, nici desface. Cele două făpturi omeneşti care-l rosteau, se legau mai strâns ca gemenii; avutul fiecăruia devenea avutul celuilalt; îşi datorau ocrotire şi nu vroiau să-şi supravieţuiască unul altuia. "Parc-ar fi uniţi prin legământ de sânge", se şoptea cu un tremur de teamă şi totodată de invidie despre unele perechi.

- Aş putea să-ţi cer orice? întrebă Isabelle pe şoptite.

El răspunse, lăsându-şi pleoapele în jos:

- Mă dau pe mâna ta. Poţi să-mi ceri orice şi să nu-mi dai decât ce-o să-ţi placă. Dragostea mea va fi aşa cum o vei dori. Mă pot lungi gol lângă

tine goală, şi să nu te ating dacă mă vei fi oprit s-o fac.

Nu exprimau prin asta dorinţa lor adevărată, ci îndeplineau ritul unui ceremonial pe care trebuiau să-l îndeplinească, potrivit cu datinile cavalereşti. Amantul se lega să facă dovada tăriei sale sufleteşti şi a respectului său faţă de fiinţa iubită. Se oferea să îndure "încercarea dragostei curate" a cărei durată urma s-o hotărască amanta; de ea depindea dacă încercarea va ţine veşnic sau va fi curmată numaidecât.

- Te învoieşti, regina mea? o întrebă el.

Răspunse la rândul ei, plecându-şi pleoapele.

- La deget? La frunte? La inimă? întrebă din nou Mortimer.

Puteau să-şi facă o înţepătură la deget, lăsându-şi sângele să picure într-un pahar, amestecându-l apoi şi bând din el pe rând. Puteau să-şi facă o tăietură pe frunte, la rădăcina părului şi, lipindu-se cap lângă cap, să-şi schimbe gândurile între dânşii...

- La inimă, răspunsese Isabelle.

Era răspunsul pe care-l aştepta.

Cântecul unui cocoş în împrejurimi sfâşie noaptea tăcută. Isabelle se gândi că ziua care sta să se ivească, va fi întâia zi de primăvară.

Roger Mortimer îşi descheie tunica, o lepădă jos, şi smulse cămaşa de pe dânsul. Apăru, cu pieptul gol, bombat, în ochii Isabellei.

Regina îşi desfăcu corsajul; cu o mişcare mlădioasă a umerilor îşi scoase din mâneci braţele subţiri şi albe şi-şi descoperi sânii cu sfârcul trandafiriu, pe care cei patru copii alăptaţi nu-i ofiliseră; pusese în gestul ei o mândrie hotărâtă, aproape sfidătoare.

Mortimer îşi luă pumnalul din cingătoare. Isabelle trase acul de păr, lung, cu o perlă în capăt, care-i ţinea cosiţele, şi cele două toarte de amforă căzură lin pe umeri. Fără să-şi ia ochii de la ochii reginei, cu o mână neşovăitoare, Mortimer îşi

crestă pielea; sângele se ivi ca un pârâiaş roşu prin puful castaniu. Isabelle făcu la fel, împungându-se cu acul de păr deasupra sânului stâng, şi sângele ţâşni ca zeama unui fruct. Teama de durere, mai mult decât durerea însăşi îi aduse pentru o clipă o strâmbătură a gurii. Apoi făcu ultimul pas care o despărţea de Mortimer şi-şi lipi sânii de pieptul voinic brăzdat de o dâră purpurie, înălţându-se în vârful picioarelor astfel încât cele două răni să se acopere una pe alta. Fiecare simţi atingerea acestui trup de care se apropia întâia oară şi a acestui sânge călduţ al amândurora.

- Iubitule, spuse ea, îţi dau inima mea şi o iau pe a ta care mă face să trăiesc.

- Iubito, răspunse Mortimer, o iau, făgăduindu-ţi s-o păstrez în locul inimii mele.

Nu se dezlipeau, prelungind la nesfârşit acest straniu sărut al unor buze pe care şi le deschiseseră singuri în piepturile lor. Inimile le zvâcneau în acelaşi ritm aprig, fiecare bătaie a uneia răsunând în cealaltă. Trei ani de castitate la dânsul, cincisprezece ani de aşteptare a dragostei la dânsa...

- Strânge-mă tare, iubitule, şopti Isabelle.

Gura ei se ridică spre cicatricea albă care brăzda buza lui Mortimer, şi dinţii de mică fiară se întredeschiseră ca să muşte.

*****

Răzvrătitul din Anglia, evadatul din Turnul Londrei, marele senior al Ţinuturilor de margine ale Galiei, fostul Mare judeţ al Irlandei, lordul Mortimer de Wigmore, de două ceasuri amant al reginei Isabelle, plecase de acolo pe scara din dos, biruitor, în culmea fericirii şi cu capul plin de visuri.

Regina nu putea să doarmă. Poate că mai târziu o va răpune oboseala; deocamdată stătea uluită, fără să-şi poată veni în fire, de parcă o cometă i se rotea în suflet. Privea cu o nespusă recunoştinţă patul răvăşit. Îşi sorbea fericirea

neaşteptată pe care n-o cunoscuse până atunci. Nu-şi închipuise niciodată că poţi ajunge să-ţi striveşti gura de umărul unui bărbat, ca să-ţi înăbuşi un ţipăt. Stătea în picioare lângă fereastră, după ce-i dăduse deoparte obloanele zugrăvite. Zorile se iveau, ceţoase şi feerice, deasupra Parisului. Sosise oare într-adevăr abia aseară? Existase ea oare până-n noaptea aceasta? Acesta era oare oraşul pe care-l cunoscuse în copilăria ei? Lumea se năştea dintr-o dată, pentru dânsa.

Sena curgea, cenuşie, la picioarele Palatului, iar colo, pe celălalt mal, se înălţa bătrânul turn Nesle. Isabelle îşi aminti deodată de cumnată-sa, Marguerite de Bourgogne. O cuprinse groaza: "Ce-am făcut atunci? se gândi. Ce-am făcut? Dacă aş fi ştiut...".

Toate femeile îndrăgostite, de pretutindeni şi de când lumea, i se păreau surorile ei, nişte făpturi alese... "Am avut plăcerea care face cât toate coroanele lumii, şi nu mă căiesc!"... Cuvintele acestea, ţipătul pe care răposata Marguerite i-l aruncase, după judecata de la Maubuisson, de câte ori Isabelle şi-l repetase, fără să înţeleagă! Dar în dimineaţa aceasta, care aducea o nouă primăvară, forţa unui bărbat, bucuria de a strânge în braţe şi de a fi strânsă, înţelegea în sfârşit! "Astăzi, fără îndoială, n-aş da-o în vileag!" Şi gândindu-se la actul de dreptate regală pe care crezuse odinioară că-l face, simţi deodată ruşine şi căinţă, ca de singurul păcat săvârşit în viaţa ei.

FRUMOSUL AN 1325

Pentru regina Isabelle, primăvara anului 1325 fu o încântare. Se minuna de dimineţile însorite în care scânteiau acoperişurile oraşului; păsări cu miile fremătau în grădini; clopotele tuturor bisericilor, tuturor schiturilor, tuturor mănăstirilor, până la clopotul cel mare de la Notre-Dame, păreau să sune ceasurile fericirii. Mireasma liliacului îmbălsăma nopţile, sub un cer înstelat.

Fiecare zi aducea mănunchiul ei de plăceri: întreceri cu lancea, serbări, turniruri, partide de vânătoare şi plimbări la ţară. O adiere de prosperitate străbătea capitala, şi o mare poftă de petreceri. Cârmuirea cheltuia o groază de bani cu desfătările norodului, deşi bugetul vistieriei arătase în ultimul an o pagubă de treisprezece mii şase sute de livre a cărei pricină, o recunoşteau toţi într-un glas, era războiul din Aquitania. Dar, ca să-şi facă alte venituri, cârmuirea lovise pe episcopii de Rouen, de Langres şi de Lisieux cu amenzi ce se ridicau, pentru fiecare din ei, la douăsprezece, cincisprezece şi cincizeci de mii de livre, drept pedeapsă că făcuseră silnicii de tot felul împotriva eparhiilor sau a slujitorilor regelui; averea acestor prelaţi prea autoritari acoperise deficitele militare. Apoi şi lombarzii fuseseră încă o dată somaţi să-şi răscumpere dreptul de a locui în oraşele ţării şi de a-şi vedea de negustoriile lor.

Astfel se găseau banii pentru huzurul curţii; şi fiecare gonea după plăceri, oferindu-şi-o pe cea dintâi, şi anume de a scoate ochii celuilalt cu risipa ce făcea. Şi burghezia, ba chiar norodul de jos, călcau pe urmele nobilimii, fiecare cheltuind ceva mai mult peste puterile lui, spre a nu dobândi nimic alta decât bucuria de a trăi. S-au văzut ani de aceştia, când soarta pare să surâdă: o pauză, un

răgaz în care lumea mai răsuflă sub apăsarea vremurilor. Oamenii vând şi cumpără lucruri cărora li se zice de prisos, ca şi cum ar fi de prisos să pui podoabe pe tine, să seduci, să cucereşti, să-ţi dai dreptul la dragoste, să te răsfeţi cu lucrurile rare care sunt rodul iscusinţei omeneşti, să profiţi de tot ceea ce providenţa sau natura au dăruit omului spre a se bucura de excepţionala sa condiţie în univers.

Fireşte, mulţi se plângeau, dar nu pentru că erau cu adevărat săraci, ci mai curând pentru că nu puteau să-şi sature toate poftele. Se plângeau că sunt mai puţin bogaţi decât cei bogaţi, că nu aveau cât aceia care aveau totul. Anotimpul era nemaipomenit de blând, negoţul mergea de minune. Stăpânirea renunţase la cruciada plănuită; nu mai era vorba să se ridice oastea, nici să se micşoreze preţul livrei faţă de vechiul ban de aur bătut pe vremea lui Ludovic cel Sfânt; în sfatul restrâns al regelui se discutau măsuri pentru a împiedica împuţinarea peştelui în râuri; iar pescarii cu undiţa, înşiraţi pe amândouă malurile Senei se încălzeau la soarele dulce de mai. Se simţea dragostea în aerul acelei primăveri. Se făcură atunci mai multe cununii, dar şi puzderie de bastarzi, cum de multă vreme nu se pomenise. Fetele erau zâmbitoare, iar flăcăii îndrăzneţi şi lăudăroşi se ţineau după ele. Călătorii nu aveau ochi destul de mari ca să descopere toate minunăţiile oraşului, nici gâtlejuri destul de încăpătoare ca să soarbă vinul ce li se turna la hanuri, nici nopţi destul de lungi ca să se înfrupte din atâtea plăceri ce le stăteau la îndemână.

Ah, cum au să-şi amintească oamenii de primăvara aceea! Fără îndoială, erau boli, dolii, mame care-şi duceau pruncul la groapă, damblagii, bărbaţi înşelaţi care puneau păţania lor în seama stricăciunii vremilor, negustori prădaţi care-şi învinuiau vânzătorii că nu-s cu ochii-n patru, incendii care lăsau familii fără adăpost, câteva

omoruri; dar de toate acestea nu putea fi vinovată decât soarta, nu regele sau sfetnicii săi.

Într-adevăr, trebuia să te socoţi norocos că trăieşti în 1325, că eşti tânăr sau în puterea vârstei, sau doar sănătos. Şi era mare prostie să nu preţuieşti îndeajuns acest noroc şi să nu aduci mulţumiri lui Dumnezeu pentru ceea ce-ţi dădea. Cum s-ar fi bucurat, încă şi mai vârtos, poporul Parisului, de vara anului 1325, dacă ar fi putut ghici în ce chip avea să îmbătrânească! Un adevărat basm cu zâne pe care mai târziu, când cineva li-l va povesti, le va veni greu să-l creadă, copiilor zămisliţi în lunile acestea încântătoare pe cearceafuri parfumate cu levănţică. Una mie trei sute douăzeci şi cinci! Frumoasă epocă! Şi ce puţină vreme va trebui să treacă pentru ca anul acesta să devină "vremea bună de odinioară".

Dar regina Isabelle? Regina Isabelle părea să întrunească în făptura ei toate farmecele şi toate bucuriile. Oamenii întorceau capul după dânsa, nu numai fiindcă era suverana Angliei, nu numai fiindcă era fiica marelui rege ale cărui biruri grele, ruguri şi procese înfricoşătoare lumea le uitase, pentru a nu-şi mai aduce aminte decât de ordonanţele sale înţelepte, dar şi fiindcă era frumoasă şi părea fericită. În popor se zicea că i-ar fi stat mai bine coroana decât fratelui ei Charles cel Frumos, prinţ simpatic dar caraghios, şi unii se întrebau dacă era bună legea întocmită de Filip cel Lung, care înlătura femeile de la tron. Englezii se dovedeau a fi nişte proşti, pricinuindu-i griji unei regine aşa de drăgălaşe!

La treizeci şi trei de ani, Isabelle plimba o strălucire cu care nu era fetişcană, oricât de fragedă, să se fi putut măsura. Cele mai vestite dintre frumuseţile tinere ale Franţei păreau a se trage în umbră când regina Isabelle trecea. Şi toate domnişoarele, visând să-i semene, se luau după dânsa, îi copiau rochiile, gesturile, cosiţele

împletite aduse în creştet, felul ei de a privi şi de a surâde.

Poţi recunoaşte o femeie îndrăgostită după umblet şi chiar privind-o din spate; umerii, şoldurile, pasul Isabellei exprimau fericirea. Era mai totdeauna însoţită de lordul Mortimer care, de când sosise regina lui, câştigase brusc simpatia tuturor. Oamenii care, anul trecut, îl socoteau posomorât, trufaş, cam prea fudul pentru un surghiunit, şi care găseau virtuţii sale un aer de reproş la adresa lor, aceiaşi oameni, deodată, descoperiseră în Mortimer un bărbat de mare caracter, foarte seducător şi vrednic de admiraţie. Încetaseră să mai vadă o ţinută de înmormântare în vesmintele sale negre, înviorate doar de câteva copci de argint; acum nu mai vedeau în asta decât înfăţişarea mândră şi elegantă a unui bărbat care poartă doliul patriei sale.

Dacă nu era învestit cu vreo dregătorie oficială pe lângă regină, ceea ce ar fi fost o provocare prea vădită faţă de regele Eduard, de fapt însă Mortimer conducea din umbră negocierile. Episcopul de Norwich asculta de cuvântul său; John de Cromwell nu se dădea în lături să spună că se făcuse o nedreptate baronului de Wigmore, că un rege care-şi înstrăina un senior atât de vrednic se dovedea a fi cam neprevăzător; contele de Kent prinsese mare dragoste de Mortimer şi nu lua nici o hotărâre fără a-i cere părerea.

Era lucru ştiut şi înţeles că lordul Mortimer rămânea după masa de seară la regină, care avea nevoie de "sfatul său". Şi în fiecare noapte, ieşind din apartamentul Isabellei, Mortimer îl scutura de umăr pe Ogle, fostul bărbier din Turnul Londrei, ridicat la slujba de valet, care-l aştepta moţăind pe o ladă. Călcau peste servitorii adormiţi pe lespezile coridoarelor, şi care nici nu-şi mai înălţau capul de sub pulpana mantiei lor, deprinşi cum erau cu paşii aceştia cunoscuţi.

Trăgând în piept voiniceşte aerul proaspăt al zorilor, Mortimer se întorcea la locuinţa lui din Saint-Germaindès-Près, întâmpinat de blondul, trandafiriul şi săritorul Alspaye, pe care el îl credea - naivi sunt îndrăgostiţii! - singurul confident al dragostei sale regale.

Regina, acum lucrul era hotărât, nu se va putea întoarce în Anglia decât atunci când şi el se va putea întoarce. Legătura dintre ei, pecetluită cu jurământ, se făcea zi de zi, noapte de noapte, tot mai strânsă, mai trainică; şi mica urmă albă pe pieptul Isabellei, unde el îşi punea buzele, parcă împlinind un ritual, înainte de a o părăsi, rămânea urma vizibilă a voinţei lor de a fi mereu împreună.

O femeie poate fi regină, amantul este întotdeauna stăpânul ei. În stare să înfrunte, singură, neînţelegerile conjugale, trădările unui rege, ura unei curţi, Isabelle a Angliei se înfiora toată când Mortimer îi punea mâna pe umăr, simţea că i se topeşte inima când el părăsea odaia ei şi ducea lumânări la biserică spre a mulţumi lui Dumnezeu că-i hărăzise un păcat aşa de dulce. Când Mortimer lipsea, fie şi numai un ceas, regina îl aşeza cu gândul înaintea ei, în cel mai frumos jilţ, şi-i vorbea pe şoptite. În fiecare dimineaţă, când se trezea, până să-şi cheme femeile, se strecura în aşternut pe locul părăsit de iubitul ei cu câteva clipe înainte. Învăţase de la o babă unele taine de mare folos pentru doamnele care caută plăceri în afara patului conjugal. Şi cei de la curte, fără să vadă însă în asta vreun păcat, căci părea mai de grabă o dreaptă despăgubire a soartei, şuşoteau că regina e în vâltorile dragostei, ca şi cum ar fi spus că e în prada mâniei, sau şi mai potrivit, că e în al nouălea cer!

Preliminariile tratatului, a cărui încheiere o tărăgănaseră la nesfârşit, fură semnate la 31 mai de Isabelle şi frate-său, cu învoirea dată cam în doi peri de Eduard, care-şi recâştiga domeniul din Aquitania, dar ciuntit de ţinuturile Agenais şi

Bazadais, adică de regiunile ocupate anul trecut de armata franceză, şi având să plătească, pe deasupra, şaizeci de mii de livre... În privinţa asta, Valois se arătase neînduplecat. A fost nevoie ca însuşi papa să mijlocească spre a se ajunge la o înţelegere, legată însă de condiţia de neînlăturat ca Eduard să vină să-şi facă închinarea, lucru la care nu-l trăgea inima, acum nu numai din motive de prestigiu, dar şi pentru că o asemenea călătorie era primejdioasă. Căzură atunci la învoială asupra unui tertip care să-i mulţumească pe toţi. Se va hotărî ziua când regele Angliei urma să-şi facă această închinare de pomină; apoi, în ultima clipă, Eduard va face pe bolnavul, ceea ce de altminteri aproape că nu era o minciună - căci acuma, de câte ori venea vorba să pună piciorul în Franţa, îl treceau sudori reci şi spaima îi tăia răsuflarea, pălea la faţă, simţea cum inima bătea să i se spargă în piept şi trebuia, gâfâind, să stea culcat un ceas. Aşa că, îi va încredinţa fiului său mai mare, tânărul Eduard, titlurile şi drepturile de duce al Aquitaniei, şi-l va trimite în locul său să depună jurământul.

În învoiala asta fiecare se credea câştigător. Eduard scăpa de obligaţia unei călătorii primejdioase. Despenserii evitau riscul de a-l scăpa din mână pe rege. Isabelle avea să-şi regăsească fiul preferat, căruia îi ducea dorul de când era despărţită de dânsul. Mortimer vedea tot folosul pe care l-ar putea trage pentru ţelurile sale viitoare din prezenţa prinţului moştenitor în tabăra reginei.

Tabăra asta nu înceta să crească, până şi în Franţa. Regele Eduard se mira de nevoia ce-i apucase, în acest sfârşit de primăvară, pe mai mulţi baroni ai săi, de a se duce să-şi vadă moşiile din Franţa, şi se arăta tot mai îngrijorat că nici unul nu se întorcea de acolo. Pe de altă parte, Despenserii nu uitaseră să întreţină la Paris câteva iscoade care-l informau pe Eduard despre atitudinea contelui de Kent, despre prezenţa lui Maltravers pe

lângă Mortimer, despre toată această opoziţie care se strângea la curtea Franţei în jurul reginei. De formă, corespondenţa între cei doi soţi rămânea politicoasă, şi Isabelle, în lungile ei scrisori prin care explica încetineala negocierilor, îi zicea lui Eduard "sufleţelul meu". Eduard dăduse însă poruncă amiralilor şi şerifilor din porturi să pună mâna pe toţi curierii, oricine ar fi, care ar duce oricui scrisori trimise de regină, de episcopul de Norwich sau de oricare altul din jurul lor. Curierii aceştia trebuiau să fie aduşi în faţa regelui, sub pază bună. Dar puteau fi opriţi toţi lombarzii care umblau cu poliţe şi ordine de plată?

La Paris, într-o zi pe când străbătea mahalaua Templului, însoţit numai de Alspaye şi de Ogle, Roger Mortimer fu atins în treacăt de un bolovan uriaş prăvălit de pe zidul unei clădiri ce se înălţa acolo. Îşi datoră norocul de a nu fi strivit zgomotului pe care-l făcu bolovanul lovindu-se de o scândură a schelei. Mortimer nu văzu în asta decât o întâmplare obişnuită cum vezi adeseori pe stradă; dar trei zile mai târziu, pe când ieşea de la Robert d'Artois, o scară se abătu în faţa calului său. Mortimer se duse să vorbească despre aceasta cu Tolomei care îşi cunoştea Parisul tainic mai bine ca oricine altul. Sienezul chemă la dânsul o calfă de zidar dintre templierii care-şi păstraseră drepturile în ciuda împrăştierii cavalerilor ordinului, şi atentatele împotriva lui Mortimer încetară. Ba chiar, din vârful schelelor, zidarii îşi scoteau căciula şi-l salutau cu plecăciuni adânci pe seniorul englez înveştmântat în negru, de cum îl zăreau. Mortimer luă totuşi obiceiul de a nu mai umbla decât înconjurat de oameni de ai săi şi de a pune să i se încerce vinul înainte de a-l duce la gură, cu un corn de inorog, spre a se feri de otrăvire. Haimanalele care trăiau din punga lui Robert d'Artois fură rugate să-şi deschidă bine ochii şi să-şi desfunde urechile. Primejdiile care-l

înconjurau pe Mortimer nu făcură decât să sporească dragostea reginei pentru dânsul.

Apoi, pe neaşteptate, la începutul lui august, cu puţin înainte de ziua hotărâtă pentru închinarea regelui Angliei, monseniorul de Valois, care ţinea aşa de tare în mâna lui cârma ţării, de-i ziceau toţi "al doilea rege", se prăbuşi dintr-o dată, la cinzeci şi cinci de ani. De mai multe săptămâni devenise foarte arţăgos şi din orice îi sărea muştarul; o furie grozavă îl apucase mai cu seamă când primi propunerea regelui Eduard de a-şi cununa copiii lor cei mai mici, Ludovic de Valois şi Jeanne a Angliei, care aveau fiecare vreo şapte anişori. Să fi înţeles în sfârşit Eduard prostia ce-o făcuse cu doi ani înainte rupând negocierile privitoare la căsătoria fiului său mai mare, şi se gândea să-l câştige astfel pe Valois de partea sa? Într-o ciudată răbufnire, monseniorul de Valois luă această ofertă drept o a doua ocară şi se înfurie aşa de rău încât sparse tot ce se găsea pe masa lui. În aceiaşi timp dădea zor grozav treburilor cârmuirii, se arăta nerăbdător faţă de încetineala Parlamentului în a lua hotărâri, se ciorovăia cu Miles de Noyers asupra socotelilor făcute de Curtea de Conturi, după care se plângea de oboseala pricinuită de toate îndatoririle acestea.

Într-o dimineaţă, pe când se afla împreună cu sfetnicii săi şi era gata să-şi pună semnătura sub un act, lăsă să-i cadă pana de gâscă ce i se întindea, şi care stropi cu cerneală tunica albastră de pe dânsul. Mâna spânzura de-a lungul piciorului şi degetele îi înţepeniră, ca de piatră. Fu mirat de tăcerea ce se făcea în jur, şi nu-şi dădu seama că se prăvălea din jilţ.

Îl ridicară, cu ochii holbaţi spre stânga, în adâncul orbitelor, cu gura strâmbată tot într-acolo, şi fără să mai ştie de nimic. Faţa îi era foarte roşie, aproape viorie, şi văzându-l aşa, trimiseră în grabă după un doftor să-i lase sânge. Ca şi frate-său Filip cel Frumos, cu unsprezece ani în urmă, contele de

Valois fusese lovit de dambla, tot la cap, în maşinăria tainică a voinţei. Unii credeau că-şi va da sufletul şi, în palatul său unde-l duseră, cei mulţi ai casei, rude şi slugi, luară înfăţişarea înlăcrimată a doliului.

Totuşi, după câteva zile, când, mai de grabă răsuflarea decât cugetul arăta că mai trăieşte încă, păru pe jumătate viu. Îşi recăpătase graiul, dar vorba era şovăitoare, rostită anevoie, limba împleticindu-se în unele cuvinte, fără să mai aibă nimic din tonul acela umflat şi poruncitor pe care i-l cunoşteau toţi înainte; piciorul drept rămânea ţeapăn, ca şi mâna care scăpase pana de gâscă.

Nemişcat într-un jilţ, toropit de căldură sub păturile cu care credeau că-i bine să-l înfofolească, fostul rege al Aragonului, fostul împărat al Constantinopolei, conte de Romagne, pair al Franţei şi veşnic candidat la tronul împărătesc al Germaniei, stăpânitorul de odinioară al Florenţei, biruitorul din Aquitania, strângătorul oştilor de cruciaţi, îşi dădea seama deodată că toate onorurile pe care un om le poate culege nu mai sunt nimic atunci când boala se cuibăreşte în trupul său. El care, încă din copilărie, nu avusese decât grija de a cuceri avuţiile lumii acesteia, îşi descoperi pe neaşteptate alte griji mai apăsătoare. Ceru să fie dus la castelul său de la Perray, lângă Rambouillet, unde nu se prea ducea, şi care-i deveni dintr-o dată drag, printr-una din acele pofte stranii ce-i apucă pe bolnavi pentru anume locuri unde îşi închipuie că vor putea redobândi sănătatea.

Faptul că boala era aidoma aceleia care-l doborâse pe frate-său mai mare îi frământa mintea slăbită dar încă în stare să judece limpede. Căuta în faptele sale din trecut pricina acestei pedepse pe care i-o trimitea Atotputernicul. Slăbit, devenea cucernic. Se gândea la Judecata de apoi. Dar cei trufaşi se cred lesne cu cugetul curat; Valois nu descoperea mai nimic, nici o faptă de care să se căiască. În toate războaiele lui, în toate jafurile şi

măcelurile pe care le poruncise, în toate silniciile cu care storsese de bani provinciile cucerite şi eliberate de dânsul, socotea că se purtase întotdeauna cum se cuvine, fără să abuzeze de puterile sale de mare căpitan şi de prinţ. O singură amintire îi apăsa cugetul, de la o singură faptă a lui credea că i se trage ispăşirea de azi, un singur nume i se oprea pe buze când îşi cerceta trecutul: Marigny. Căci niciodată nu urâse cu adevărat pe nimeni, afară de Marigny. Cât despre toţi ceilalţi pe care îi beştelise, pedepsise, chinuise, trimisese la moarte, era încredinţat că nu făcuse niciodată nimic decât pentru binele obştesc pe care-l confunda cu propriile sale ambiţii. Dar în lupta sa împotriva lui Marigny adusese toată îndârjirea pătimaşă a omului care se bate pentru propriile sale interese. Minţise cu bună ştiinţă, învinuindu-l pe Marigny, depusese mărturie mincinoasă împotriva lui şi pusese la cale alţi martori mincinoşi; nu se dăduse în lături de la nici o mârşăvie spre a-l trimite pe fostul locţiitor al regelui şi cârmuitor al regatului, mai tânăr pe atunci decât era el însuşi acum, să se legene în ştreang, la Montfaucon. Nimic nu-l împinsese la asta decât setea de răzbunare şi invidia de a fi văzut, zi de zi, pe un altul având în Franţa mai multă putere ca dânsul.

Şi iată că acum, aşezat în curtea conacului său de la Perray, privind zborul păsărilor, văzând cum rândaşii scoteau din grajd frumoşii cai pe care el nu-i va mai încăleca niciodată, Valois începuse - cuvântul îl mira pe el însuşi, dar nu era altul mai potrivit! - începuse să-l îndrăgească pe Marigny, să-i fie dragă amintirea lui. Ar fi vrut ca vrăşmaşul său să mai fi fost în viaţă ca să se poată împăca cu dânsul şi să-i vorbească de toate lucrurile pe care le cunoscuseră şi trăiseră împreună, şi asupra cărora se certaseră atât de aprig. Frate-său mai mare Filip cel Frumos, celălalt frate Ludovic d'Evreux, ba chiar şi cele două soţii dintâi ale sale,

toţi aceşti dispăruţi îi lipseau mai puţin decât fostul său vrăşmaş; şi în clipele când credea că nu-l vede nimeni, îl auzeai mormăind câteva fraze dintr-o conversaţie cu un mort.

Trimitea în fiecare zi pe unul dintre şambelanii săi, înarmat cu un sac de parale, să împartă pomană săracilor din vreo mahala a Parisului, parohie după parohie; şi şambelanii aveau poruncă să zică, punând gologanii în mâinile jegoase: "Rugaţi-vă, oameni buni, rugaţi-vă lui Dumnezeu pentru monseniorul Enguerrand de Marigny şi pentru monseniorul Charles de Valois". I se părea că şi-ar atrage îndurarea Cerului dacă în aceeaşi rugăciune numele i-ar fi legat de cel al victimei sale. Şi norodul Parisului se mira că puternicul şi slăvitul senior de Valois cerea să fie pomenit după acela pe care îl arătase odinioară vinovat de toate nenorocirile regatului şi-l făcuse să piară în ştreang.

În Sfatul regelui, puterea trecuse în mâinile lui Robert d'Artois care, prin îmbolnăvirea socrului său, se vedea înălţat dintr-o dată la cea mai înaltă dregătorie. Uriaşul străbătea foarte des, în goana calului, drumul spre Perray, ducându-se să ceară vreun sfat bolnavului. Căci fiecare îşi dădea seama, şi d'Artois cel dintâi, de golul ce se căsca pe neaşteptate la conducerea treburilor Franţei. Fireşte, monseniorul de Valois era cunoscut ca un prinţ cam încurcă-lume, hotărând în toate adeseori fără a chibzui îndeajuns, şi cârmuind mai de grabă după cum i se năzărea decât cu înţelepciune; dar ca unul ce umblase numai pe la curţile regale, de la Paris în Spania, şi din Spania la Neapole, ca unul ce sărise să apere interesele sfântului părinte în Toscana, luase parte la toate războaiele din Flandra, uneltise pentru a dobândi tronul Sfântului Imperiu, şi fusese vreme de mai bine de treizeci de ani sfetnic al coroanei sub patru regi ai Franţei, căpătase deprinderea de a aşeza la locul cuvenit orice nevoie a regatului, în ansamblul treburilor

Europei. Aceasta se făcea în mintea lui aproape de la sine.

Robert d'Artois însă, mare cunoscător într-ale datinilor moştenite şi mare chiţibuşar, nu avea vederi aşa de largi. De aceea, vorbind de Valois, unii ziceau că era "ultimul", fără să poată spune limpede ce înţelegeau prin asta, dacă nu că era ultimul reprezentant, al unui stil măreţ de a cârmui lumea, şi care, fără îndoială, avea să piară odată cu el. Regele Charles cel Frumos se plimba nepăsător de la Orléans la Saint-Maixent şi Châteauneuf-sur-Loire, tot aşteptând ca nevastă-sa de a treia să-i dea vestea bună că e însărcinată.

Regina Isabelle devenise, ca să zicem aşa, stăpâna palatului din Paris, şi era o a doua curte a Angliei care se aduna acolo.

Ziua închinării fusese hotărâtă pentru 30 august. Eduard aşteptă deci ultima săptămână a lunii spre a porni la drum, apoi spre a face pe bolnavul, zicând că nu poate părăsi stăreţia de la Sandown, lângă Dover. Episcopul de Winchester fu trimis la Paris pentru a adeveri, sub jurământ dacă va fi nevoie, ceea ce însă nu i se ceru, că regele era într-adevăr bolnav, şi a propune ca fiul să vină în locul tatălui, rămânând lucru hotărât că prinţul Eduard, făcut duce de Aquitania şi conte de Ponthieu, va aduce cele şaizeci de mii de livre făgăduite.

Tânărul prinţ sosi la 16 septembrie, dar însoţit de episcopul de Oxford, şi mai ales de Walter Stapledon, episcop de Exeter şi lord vistiernic. Alegându-l pe acesta, unul dintre cei mai îndârjiţi, mai neînduplecaţi partizani ai Despenserilor, totodată omul cel mai iscusit, mai viclean din tabăra lui, şi unul dintre cei mai nesuferiţi, regele Eduard ţinea să-şi arate voinţa de a nu schimba politica. Episcopul de Exeter nu era însărcinat numai să-l însoţească pe prinţ. Chiar în ziua sosirii acestuia, şi aproape în clipa când regina Isabelle îşi strângea la piept fiul regăsit, veni vestea că starea

monseniorului de Valois se înrăutăţise şi că era de aşteptat, de la un ceas la altul, să-şi dea sufletul în mâna lui Dumnezeu. Numaidecât, toate neamurile lui, înalţii dregători, baronii ce se găseau la Paris, solii englezi, toată lumea dădu fuga la Perray, afară de nepăsătorul Charles cel Frumos, care supraveghea nişte schimbări pe care arhitectul său Painfetiz le făcea înlăuntrul palatului de la Vincennes, după porunca sa.

Iar poporul Franţei îşi trăia mai departe frumoasele zile ale anului 1325.

FIECARE PRINŢ CARE MOARE

Cât de schimbat le apărea monseniorul de Valois acelora care nu-l văzuseră în ultimele săptămâni! Mai întâi erau deprinşi să-l vadă purtând ceva pe cap, fie o coroană lată sclipind de nestemate, la zile mari, fie o pălărie de catifea brodată a cărei creastă uriaşă cu ciucuri îi cădea pe umeri, fie una din tichiile acelea cu un cerc de aur pe care le purta în casă. Pentru întâia oară i se vedea părul, un păr blond amestecat cu fire albe, căruia vârsta îi dăduse o culoare spălăcită iar boala îi desfăcuse cârlionţii, de atârnau fără viaţă de-a lungul obrajilor, până-n perne. Era impresionant să vezi cum se sfrijise bărbatul acesta ieri încă gras şi rumen, dar slăbiciunea lui te impresiona totuşi mai puţin decât faţa pe jumătate încremenită, decât gura niţel strâmbată căreia un servitor îi ştergea din când în când balele, mai puţin decât privirea stinsă pironită în gol. Cearceafurile tivite cu fir de aur, perdelele patului brodate cu flori de crin şi drapate ca un baldachin deasupra căpătâiului, nu făceau decât să scoată şi mai mult la iveală chipul prăpădit al muribundului.

Şi el însuşi, înainte de a primi toată lumea asta ce se îmbulzea în odaia lui, ceruse o oglindă şi-şi cercetase o clipă faţa care, cu două luni în urmă, impresiona aşa de puternic popoarele şi regii. Ce-i mai păsa acum de prestigiu, de putere? Unde erau ţelurile ambiţioase pe care le urmărise atâta vreme? Ce însemna mulţumirea aceea, odinioară atât de înrădăcinată în el, de a călca întotdeauna cu fruntea sus printre frunţi plecate, de când sub această frunte plesnise ceva cu mare vuiet, de când totul se clătinase în ea? Şi această mână pe care slugi, scutieri şi vasali, dădeau buzna s-o sărute pe faţă şi pe dos, ce mai era această

mână moartă de-a lungul trupului său? Şi cealaltă mână care i se mai supunea, de care se va sluji peste câteva clipe pentru ultima oară ca să-şi iscălească testamentul pe care-l va dicta... dacă mâna stângă va binevoi să mâzgălească slovele!... mâna aceasta îi aparţinea oare mai mult decât sigiliul gravat cu care-şi va pune acum pecetea sub poruncile sale, şi pe care i-l vor scoate din deget după ce va muri? Îi aparţinuse oare vreodată ceva?

Piciorul drept, înţepenit cu totul, părea de pe acum mort de-a binelea. În piept i se căsca din când în când parcă o prăpastie.

Omul e o unitate cugetătoare care-şi întinde înrâurirea asupra celorlalţi oameni şi preface lumea. Şi apoi, deodată, unitatea se destramă, se desface, şi atunci ce mai rămâne din lume, şi ce mai rămâne din ceilalţi? Pentru monseniorul de Valois, lucrul cel mai de seamă în ceasul acesta nu mai erau titlurile, moşiile, coroanele, regatele, hotărârile cârmuirii, întâietatea persoanei sale printre muritori. Stemele neamului său, avuţiile agonisite, chiar şi urmaşii seminţiei sale pe care-i vedea adunaţi în jur, toate acestea nu mai aveau preţ pentru dânsul. Important era aerul de septembrie, frunzişul încă verde ici-colo cu pete de rugină, pe care-l zărea prin ferestrele deschise, dar mai ales aerul, aerul pe care-l trăgea în piept anevoie, înghiţit de prăpastia din fundul pieptului. Cât timp va simţi aerul pătrunzând în gâtlejul său, lumea va continua să existe cu dânsul în centrul ei, dar un centru plăpând, ca pâlpâirea de pe urmă a unei făclii. Apoi, totul va înceta să mai fie, sau mai de grabă totul va continua aşa cum o catedrală există după ce ultima luminare s-a stins.

Valois îşi aducea aminte de moartea altora din familia sa. Mai auzea cuvintele fratelui său Filip cel Frumos: "Priviţi cât face lumea asta. Iată ce-a ajuns regele Franţei!" Îşi amintea de cuvintele nepotului său Filip cel Lung: "Vedeţi-l pe puternicul vostru stăpân; nu e unul dintre voi, fie şi

cel mai sărman, cu care să nu vreau să-mi schimb soarta!" Auzise frazele acestea fără să le înţeleagă; iată aşadar ce simţiseră prinţii neamului său în clipa când intrau în mormânt! Nu existau alte cuvinte pentru a o spune, iar cei care mai aveau de trăit nu erau în stare s-o priceapă. Tot omul care moare e cel mai sărac de pe pământ.

Iar când totul se va fi stins, isprăvit şi destrămat, când catedrala se va umple de întuneric, ce avea să descopere acest biet om, dincolo? Găsi-va ceea ce-i vestiseră învăţăturile religiei? Ce erau însă aceste învăţături dacă nu nişte nemărginite şi apăsătoare incertitudini? Fi-va adus înaintea unui tribunal? Cum va arăta la faţă judecătorul? Şi toate faptele vieţii în ce cumpănă fi-vor cântărite? La ce caznă poate fi supus cel ce nu mai este? Pedeapsa... Ce pedeapsă? Pedeapsa ar fi poate să-ţi păstreze mintea limpede în clipa trecerii spre noaptea veşnică.

Enguerrand de Marigny avusese şi el - Charles de Valois nu putea să-şi mute gândul de la asta - mintea limpede, mintea încă şi mai limpede a unui om sănătos, în puterea vârstei, smuls vieţii nu prin ruptura vreunui şurub tainic al fiinţei, ci din vrerea altuia. Moartea lui nu fusese ultima licărire a făcliei, ci lumina stinsă a tuturor flăcărilor suflate dintr-o dată.

Mareşalii, dregătorii, marii slujitori care-l însoţiseră pe Marigny până la spânzurătoare, aceeaşi sau urmaşii lor în aceleaşi slujbe, erau acum acolo în jurul său, ticsind toată încăperea, revărsându-se dincolo de uşă, în camera de alături, şi cu aceleaşi priviri de oameni conducând pe unul de ai lor până la ultima bătaie a inimii, pândind un sfârşit care era numai al lui, toate gândurile lor fiind îndreptate spre un viitor din care osânditul este eliminat.

Ah! Cum ar mai da toate coroanele Bizanţului, toate tronurile Germaniei, toate sceptrele şi tot aurul tributurilor smulse de la cei

învinşi, pentru o privire, una singură, în care să nu se simtă eliminat! Mâhnirea, mila, părerile de rău, spaima şi înduioşările amintirii, pe toate acestea le citea în ochii de toate culorile ce stăteau roată în jurul patului unui prinţ care trăgea să moară. Dar fiecare din sentimentele acestea nu era decât o dovadă că el nu mai făcea parte din lumea asta.

Valois se uita la fiu-său mai mare, Filip, flăcăul acesta năsos, în picioare lângă dânsul, sub baldachin, şi care va fi, care avea să fie mâine, sau într-o zi foarte apropiată, sau poate peste un minut, singurul, adevăratul conte de Valois, Valois cel viu. Era trist aşa cum se cuvenea să fie, voinicul Filip, şi strângea în mâna lui mâna soţiei sale, Jeanne cea Şchioapă a Burgundiei. Dar şi grijuliu de înfăţişarea sa, impusă de viitorul ce-l aştepta, părea să le spună celor de faţă: "Vedeţi, e tatăl meu care moare aici!" Până şi în ochii aceştia Valois nu mai era de pe acum decât o imagine ştearsă.

Iar ceilalţi fii ai săi... Charles d'Alençon care se ferea de ochii muribundului, întorcându-şi încet capul când îi întâlnea privirea; şi mititelul Ludovic, cu frica întipărită pe obraz, parcă bolnav de frică, pentru că era întâia oară când vedea pe cineva murind... Şi fetele... Câteva din ele erau acolo: contesa de Hainaut, care făcea semn din când în când servitorului însărcinat să şteargă gura bolnavului, şi contesa de Blois, soră-sa mai mică, iar ceva mai încolo contesa de Beaumont lângă namila ei de soţ Robert d'Artois, amândoi stând deoparte cu regina Isabelle a Angliei şi micul duce de Aquitania, băieţaşul cu gene lungi, ţinându-se cuminte ca la biserică, şi care nu va păstra decât această amintire despre unchiu-său Charles.

Lui Valois i se păru că acolo se urzeşte ceva, şi că aceştia puneau la cale un viitor din care el era eliminat.

Când întorcea capul de cealaltă parte a patului, dădea de Mahaut de Châtillon-Saint-Pel, cea de a treia soţie a lui, dreaptă, păstrându-şi

firea, dar de pe acum văduvă. Gaucher de Châtillon, bătrânul conetabil, cu capul de broască ţestoasă şi cei şaptezeci şi şapte de ani ai săi, era pe cale să câştige o nouă izbândă: privea cum un bărbat cu douăzeci de ani mai tânăr se prăpădea înaintea lui.

Etienne de Mornay şi Jean de Cherchemont, amândoi foşti cancelari ai lui Charles de Valois, înainte de a fi devenit pe rând cancelari ai Franţei, Miles de Noyer, om de legi şi judecător la Curtea de Conturi, Robert Bertrand cavalerul Leului Verde, noul mareşal, fratele Thomas de Bourges, duhovnicul, Jean de Torpe, doctorul, toţi se aflau acolo pentru a-l ajuta, fiecare după cum îi era slujba. Dar cine poate ajuta un om să moară? Hugues de Bouville îşi ştergea o lacrimă. Ce anume jelea mătăhălosul Bouville, dacă nu tinereţea sa dispărută, bătrâneţea ce se apropia, propria sa viaţă irosită?

Un prinţ care moare e fără îndoială un om mai sărman decât cel mai sărman şerb din regatul său. Căci sărmanul şerb nu e silit să moară în public: nevasta şi copiii lui îl pot amăgi spunându-i că mai are de trăit; nu e înconjurat de o pompă care-i arată că e pe ducă; nu i se cere să dicteze, în ultima clipă, un fel de proces verbal al propriului său sfârşit. Or, tocmai asta îi cereau toate mărimile acestea adunate acolo.

Ce alta e un testament, decât mărturia pe care o faci tu însuţi asupra morţii tale? O hârtie făcută pentru viitorul celorlalţi... Notarul său particular aştepta cu călimara prinsă în marginea tăbliei de scris, cu pergamentul şi pana pregătite. Haide! Trebuia să înceapă... sau mai bine zis, să isprăvească. Mai anevoioasă nu era atâta sforţarea minţii, cât sforţarea de a renunţa... Un testament începea ca o rugăciune...

- În numele Tatălui, al Fiului, şi al Sfântului Duh...

Charles de Valois vorbise. Şi crezură toţi că se roagă.

- Ci scrie odată, prietene, îi spuse grămăticului. Doar auzi că-ţi dictez!... Eu, Charles...

Se opri, căci era o senzaţie foarte dureroasă, ceva înfricoşător să-şi audă glasul rostind propriul său nume pentru cea din urmă oară. Numele nu e oare simbolul însuşi al existenţei unei fiinţe şi a unităţii sale? Valois avu într-adevăr dorinţa de a se opri aici, de a lăsa totul baltă, pentru că nimic altceva nu-l mai interesa. Dar erau toate privirile acelea aţintite asupra lui. Pentru ultima oară trebuia să facă ceva, în folosul celorlalţi, al unora de care se şi simţea despărţit pe totdeauna.

- Eu, Charles, fiu al regelui Franţei, conte de Valois, de Alençon, de Chartres şi de Anjou, dau tuturora de ştire că eu, cu mintea întreagă deşi bolnav trupeşte...

Dacă vorbirea era oarecum stânjenită, dacă limba se împleticea la unele cuvinte, uneori dintre cele mai obişnuite, în schimb maşinăria minţii continua în aparenţă să funcţioneze normal. Dar dictarea aceasta se făcea într-un soi de dedublare a fiinţei, şi parcă şi-ar fi fost propriul său auditoriu. I se părea că se află în mijlocul unui fluviu acoperit de ceaţă; glasul său se adresa către malul de care se despărţea, tremura gândindu-se la ceea ce are să se întâmple când va ajunge pe celălalt mal.

-...şi cerând îndurare lui Dumnezeu, temător să nu vâre groaza în mine când mă voi înfăţişa cu sufletul la judecata Lui, las aici poruncă ce să se facă cu mine şi cu avuţiile mele, şi-mi fac testamentul arătând care mi-e voinţa de pe urmă aşa cum se scrie mai jos. Mai întâi îmi încredinţez sufletul Domnului Nostru Isus Cristos şi milostivei sale Maici, precum şi tuturor Sfinţilor...

La un semn al contesei de Hainaut, servitorul îi şterse spuma ce curgea într-un colţ al gurii. Încetaseră toţi să mai vorbească între dânşii,

evitând până şi foşnetul veştmintelor. Cei de faţă păreau uluiţi văzând că în acest trup înţepenit, împuţinat, pocit de boală, judecata păstrase atâta limpezime şi chiar grija de a găsi cuvintele cele mai potrivite.

Gaucher de Châtillon şopti la urechea vecinilor săi:

- Nu moare el astăzi.

Jean de Torpo, unul din doctori dădu din cap arătând că nu crede. El era convins că monseniorul Charles nu va apuca zorile de mâine. Dar Gaucher îi dădea înainte:

- Am mai văzut eu de astea... Am mai văzut... Ascultaţi-mă pe mine, acest trup mai are viaţă în el...

Contesa de Hainaut duse degetul la buze, rugându-l să tacă; Gaucher era surd şi nu-şi dădea seama că şuşoteala lui se auzea.

Valois continua să dicteze:

- Vreau să fiu înmormântat în biserica Fraţilor Călugări din Paris, între mormintele celor două soţii ale mele dintâi...

Privirea lui o căută pe cea de a treia soţie, cea vie, care va fi în curând contesa moştenitoare. Trei soţii, şi o viaţă întreagă trecuse cu ele... Pe Catherine cea de a doua, o iubise cel mai mult... poate că din pricina coroanei de basm a Constantinopolei pe care i-o adusese în zestrea ei. O frumuseţe, Catherine de Courtenay, într-adevăr vrednică să poarte o coroană legendară! Valois se mira că în trupul său bicisnic, pe jumătate ţeapăn şi gata să se prăpădească, stăruia dezlânat şi nedesluşit, parcă un freamăt al vechilor dorinţe zămislitoare de viaţă. Îşi va dormi deci somnul veşnic alături de Catherine, alături de împărăteasa cu numele a Bizanţului; iar de cealaltă parte o va avea pe soţia sa dintâi Marguerite, fiica regelui Neapolei, amândouă prefăcute în ţărână de atâta vreme. Ce ciudăţenie, ca amintirea unei dorinţe să poată supravieţui când trupul care a iscat-o nu mai

există! Oare învierea... Dar era acolo cea de a treia soţie, cea care-l privea şi care-i fusese de asemenea o bună tovarăşă de viaţă. Trebuia să-i lase vreo părticică din trupul său.

- Aşişderea, vreau ca inima mea să hodinească în oraşul mai sus pomenit şi în locul unde soţia mea Mahaut de Saint-Pol îşi va alege mormântul; iar rărunchii mei în mănăstirea de la Chaalis, deoarece dreptul de a-mi împărţi trupul mi-a fost acordat prin bula prea sfântului nostru părinte papă...

Şovăi, căutând în minte data care-i scăpa, şi adăugă:

-...mai înainte[11].

Ce mândru fusese atunci de această autorizaţie, data numai regilor, de a-şi împărţi leşul, cum se împart sfintele moaşte! Se va fi bucurat de onorurile cuvenite unui rege până la mormânt. Acum se gândea însă la învierea cea mare, singura speranţă lăsată celor ajunşi pe marginea ultimei trepte. Dacă învăţăturile bisericii erau adevărate, cum oare se va petrece pentru dânsul această înviere? Rărunchii la Chaalis, inima în locul pe care-l va alege Mahaut de Saint-Pol şi trupul în biserica din Paris... Cu un piept golit pe dinăuntru şi un pântec umplut cu paie şi cusut cu aţă, aşa va învia el oare din morţi între Catherine şi Marguerite? Vai, cum să crezi una ca asta când mintea omenească nici nu poate s-o priceapă! Va fi oare o îmbulzeală de trupuri şi de priviri cum e cea din clipa asta în jurul patului său? Ce încurcătură grozavă s-ar isca dacă ar învia deodată toţi străbunii şi toţi urmaşii, şi ucigaşii în faţa victimelor, şi toate amantele, şi toate trădările... Marigny va ieşi oare din mormânt înaintea lui?

-...Aşişderea, las mănăstirii din Chaalis şaizeci de livre pentru pomenirea mea...

Servitorul cu batista îi şterse iar bărbia. Vreme de aproape un sfert de ceas, Valois înşiră toate bisericile, mănăstirile, aşezămintele pioase de

pe domeniile lui, cărora le lăsa, uneia o sută de livre, alteia cincizeci, ici o sută douăzeci, colo o floare de crin din aur pentru a împodobi o raclă. Această înşiruire suna otova pentru toţi afară de muribund, căruia fiecare nume rostit îi amintea de o clopotniţă, un oraş, un târg al căror stăpân mai era încă pentru câteva ceasuri sau zile. Culcarea unui meterez, silueta unui turn dantelat, bocănitul paşilor pe caldarâmul de piatră rotundă al unei străzi povârnite, miresmele de fân dintr-un obor, toate acestea îi veneau în minte, le simţea pentru ultima oară, vorbind... Gândurile celor de faţă o luau razna, ca la liturghie când slujba e prea lungă. Numai Jeanne cea Şchioapă, care suferea stând atâta vreme pe picioarele ei inegale, asculta cu luare aminte.

Aduna în gând, făcea socoteli. La fiecare cifră ridica spre bărbatu-său, Filip de Valois, un obraz nicidecum urât, dar sluţit de zgârcenia aprigă ce-i frământa mintea. Toate darurile acestea ciunteau moştenirea.

În pervazul unei ferestre, Isabelle şuşotea cu Robert d'Artois; neliniştea ce se citea pe chipul reginei nu era însă stârnită de jalnica împrejurare.

- Fereşte-te de Stapledon, Robert, murmură dânsa. Acest episcop e cea mai ticăloasă unealtă a diavolului, şi Eduard nu l-a trimis decât spre a ne face rău, mie sau celor care mă sprijină. N-avea nici o treabă aici într-o zi ca asta, şi totuşi s-a vârât, pentru că a primit poruncă, aşa zice, să-l însoţească pe fiu-meu peste tot. E o iscoadă pusă pe urma mea... Ultima scrisoare care mi-a sosit fusese deschisă şi pecetea lipită la loc.

Se auzea glasul lui Charles de Valois:

- Aşişderea, îi las soţiei mele, contesa, rubinul pe care mi l-a dat fiică-mea, contesa de Blois. Îi las de asemenea faţa de masă, cea brodată, care a fost a reginei Marie, maică-mea...

Toţi ochii, nepăsători sau distraţi cât ţinuse pomelnicul darurilor pentru mănăstiri şi biserici,

începură iar să scânteieze când veni vorba de giuvaeruri. Contesa de Blois încrunta din sprâncene, arătându-se oarecum dezamăgită. Tată-său ar fi făcut mai bine să-i înapoieze rubinul acesta pe care i-l dăduse.

- Aşişderea, racla cu moaştele sfântului Eduard...

Auzind numele de Eduard, tânărul prinţ al Angliei îşi înălţă genele lungi. Dar şi racla o moştenea tot Mahaut de Châtillon.

- Aşişderea, îi las lui Filip, fiul meu mai mare, un rubin şi toate armele şi armurile mele, afară de o platoşă lucrată la Acra, şi de sabia cu care a luptat seniorul d'Harcourt, şi pe care le las lui Charles, al doilea din fiii mei. Aşişderea, nurorii mele Jeanne de Bourgogne, soţia fiului meu Filip, îi las cel mai frumos dintre smaraldele mele.

Obrajii Şchioapei se împurpurară niţel când mulţumi cu o uşoară plecăciune, ceea ce în ochii unora păru o necuviinţă. Puteai fi sigur că dânsa va cere ca smaraldele să fie cercetate de un expert pentru a-l recunoaşte pe cel mai frumos!

- Aşişderea, lui Charles, cel de al doilea fiu al meu, îi las toţi caii împreună cu cei de paradă, potirul meu de aur, un lighean de argint şi o carte de rugăciuni.

Charles d'Alençon începu să plângă prosteşte, ca şi cum nu şi-ar fi dat seama de agonia tatălui său, şi de durerea ce-o simţea, decât în clipa când muribundul îl pomenise.

- Aşişderea, îi las lui Ludovic, cel de al treilea fiu al meu, toată vesela mea de argint...

Copilul se ţinea de poala maică-şi; Mahaut de Châtillon îi mângâia fruntea cu un gest plin de duioşie.

- Aşişderea, vreau şi poruncesc ca toate odoarele ce vor rămâne din capela mea să fie vândute şi cu banii să se plătească rugăciuni pentru sufletul meu... Aşişderea, ca toate vestmintele din

garderoba mea să fie împărţite feciorilor de casă care m-au slujit...

Un freamăt surd se stârni lângă ferestrele deschise, şi capetele se aplecară să vadă. Trei litiere intraseră în curtea conacului, pe pământul acoperit cu paie spre a înăbuşi tropotul cailor. Dintr-o litieră mare împodobită cu sculpturi aurite şi cu perdele pe care se vedeau brodate nişte castele din Artois, se dădu jos, greoaie, monumentală, cu părul sur sub vălul ei, contesa Mahaut, însoţită de fiică-sa, regina Jeanne, văduva lui Filip cel Lung. Contesa îşi avea lângă dânsa şi cancelarul, canonicul Thierry d'Hirson, împreună cu doamna ei de onoare, Béatrice, nepoata acestuia din urmă. Mahaut venea de la castelul ei din Conflans, de lângă Vincennes, de unde nu prea ieşea în vremurile acestea haine pentru dânsa.

A doua litieră, pe de-a întregul albă, o aducea pe regina Clémence, văduva lui Ludovic Aiuritul.

Din cea de-a treia litieră, modestă, având nişte perdele simple de piele neagră, ieşea cu oarecare greutate şi ajutat numai de doi servitori, jupân Spinello Tolomei, mai marele lombarzilor din Paris.

Astfel păşeau în coridoarele conacului două foste regine ale Franţei, două femei tinere de aceeaşi vârstă, treizeci şi doi de ani, care îşi urmaseră una alteia la tron, amândouă îmbrăcate de sus până jos în alb, după datina statornicită pentru reginele văduve, amândouă blonde şi frumoase, mai ales regina Clémence, şi semănând niţel a două surori gemene. În urma lor călca, spătoasă şi întrecându-le cu un cap, temuta contesă Mahaut despre care toţi ştiau, dar fără să fi avut curajul de a da mărturie, că omorâse pe soţul uneia pentru ca cealaltă să domnească. În sfârşit, după dânsa, târându-şi piciorul şi scoţând pântecul înainte, cu părul alb răsfirat pe guler şi cu obrajii zbârciţi de ani, venea bătrânul Tolomei care, mai de aproape sau mai de departe, fusese amestecat în

toate uneltirile de la curte. Pentru că vârsta înnobilează orice şi pentru că banul e adevărata putere a lumii, pentru că fără Tolomei, monseniorul de Valois n-ar fi putut odinioară s-o ia de soţie pe împărăteasa Constantinopolei, pentru că fără Tolomei, curtea Franţei nu ar fi putut să-l trimită pe Bouville s-o aducă de la Neapole pe regina Clémence, nici Robert d'Artois să-şi susţină procesele şi să se însoare cu fiica lui Charles de Valois, pentru că fără Tolomei regina Angliei nu s-ar fi putut afla aici cu fiu-său, pentru toate acestea bătrânul Lombard care văzuse atâtea, împrumutase atâta bănet şi ştiuse să tacă, fu primit cu respectul cuvenit numai prinţilor.

Se strângeau unii în alţii, lipindu-se de pereţi, se trăgeau în lături din faţa uşii. Pe Bouville îl apucă un bâţâit când Mahaut îl atinse în treacăt.

Isabelle şi Robert d'Artois schimbară între dânşii o întrebare mută. Această intrare a lui Tolomei odată cu Mahaut, însemna oare că bătrânul vulpoi toscan lucra şi pentru vrăjmaş? Dar cu un surâs discret, Tolomei îşi linişti clienţii. Nu trebuiau să vadă în faptul că sosiseră odată decât o întâmplare, fiindcă se nimeriseră pe acelaşi drum.

Intrarea contesei Mahaut stârnise parcă o stânjeneală printre cei de faţă. Valois îşi curmă înşiruirea darurilor sale de după moarte când o văzu ivindu-se pe bătrâna şi uriaşa sa vrăjmaşă, împingând în faţa ei cele două văduve albe, ca două mieluşele pe care le duci la păscut. Apoi, Valois îl zări pe Tolomei. Atunci mâna sa încă zdravănă, pe care sclipea rubinul ce avea să treacă în degetul fiului său mai mare, se zbătu înaintea obrazului, iar buzele sale şoptiră:

- Marigny, Marigny...

Unii crezură că începuse să aiureze. Dar nu; vederea lui Tolomei îi amintea de duşmanul lor comun. Fără ajutorul lombarzilor, niciodată Valois nu i-ar fi venit de hac locţiitorului de rege.

Se auzi atunci glasul uriaşei Mahaut d'Artois zicând:

- Dumnezeu are să te ierte, Charles, căci căinţa ta e din toată inima.

- Târfa, rosti Robert d'Artois destul de tare ca să fie auzit de cei din jur, îndrăzneşte să vorbească de căinţă!

Fără s-o ia în seamă pe contesa d'Artois, Charles de Valois îi făcu semn lui Tolomei să se apropie. Bătrânul sienez veni la marginea patului, ridică mâna paralizată şi o sărută; Valois nu simţi acest sărut.

- Ne rugăm, monseniore, pentru tămăduirea măriei tale, spuse Tolomei.

Tămăduire! Singurul cuvânt de îmbărbătare ce i-a fost dat să-l audă Valois de la toţi aceşti oameni dintre care nici unul nu punea la îndoială moartea sa, şi toţi îi aşteptau ultimul suspin ca o formalitate de neînlăturat! Tămăduire... Bancherul îi spunea asta din politeţe sau o credea cu adevărat? Se priviră şi, în singurul ochi deschis al lui Tolomei, ochiul acela posomorât şi viclean, muribundul văzu o lucire de complicitate. În sfârşit, un ochi din care nu era eliminat!

- Aşişderea, aşişderea, repetă Valois întinzând arătătorul spre notar, vreau să poruncesc ca toate datoriile mele să fie plătite de copiii mei.

Ah, frumoasă moştenire îi lăsa lui Tolomei prin cuvintele acestea, mai de preţ decât toate rubinele şi toate raclele! Şi Filip de Valois, şi Charles d'Alençon, şi Jeanne cea Şchioapă, şi contesa de Blois, făcură toţi aceeaşi mutră plouată. Ce nevoie mai era să vină şi lombardul ăsta!

- Aşişderea, lui Aubert de Villepion, şambelanul meu, îi las o sumă de două sute de livre; lui Jean de Cherchemont care mi-a fost cancelar înainte de a fi al Franţei, tot atâta; lui Pierre de Montguillon, scutierul meu...

Şi iată-l iar mână spartă pe monseniorul de Valois, apucat de vechea lui poftă de-a da în

dreapta şi în stânga, care-l costase aşa de mult de-a lungul întregii vieţi. Ţinea să-i răsplătească regeşte pe cei care-l slujiseră. Două sute, trei sute de livre; nu erau nişte daruri uriaşe, dar fiind vorba de patruzeci, cincizeci la rând, şi care se adăugau la cele lăsate bisericilor şi mănăstirilor... Aurul papii, din care şi aşa cheltuise destul, nu va ajunge pentru toate acestea, şi nici veniturile pe un an ale tuturor moşiilor lui Valois. Va rămâne deci un risipitor, monseniorul Charles, până şi după moarte!

Mahaut se apropiase de grupul englez. O salutase pe Isabelle cu o privire în care lucea o veche ură, îi zâmbise micului prinţ Eduard ca şi cum ar fi vrut să-l muşte şi în sfârşit îşi ridică ochii la Robert.

- Dragă nepoate, văd că suferi mult, spuse ea încet; era un adevărat părinte pentru tine.

- Cred că şi pentru tine, dragă mătuşă, e o lovitură grea. Eşti cam de o vârstă cu Charles. Vârsta când se moare...

În fundul încăperii, unii intrau, alţii ieşeau. Isabelle văzu deodată că episcopul Stapledon dispăruse; sau mai bine zis că era pe cale să dispară, căci îl văzu trecând pragul cu pasul acela moale, lunecos şi sigur, pe care-l au înaltele feţe bisericeşti pentru a trece prin mulţime. Iar canonicul d'Hirson, cancelarul contesei Mahaut, o ştergea tiptil, luându-se după episcop. Mahaut urmărea şi dânsa din ochi această ieşire şi cele două femei se surprinseră una pe alta cu privirea spre uşă.

Isabelle îşi puse îndată câteva întrebări îngrijorate. Ce puteau să aibă a-şi spune Stapledon, solul vrăjmaşilor ei, şi cancelarul contesei? Şi cum de se cunoşteau, când Stapledon sosise abia în ajun? Iscoadele Angliei lucraseră pentru Mahaut, asta sărea în ochi. "Are toate motivele spre a voi să se răzbune şi să-mi facă rău, îşi zicea Isabelle. I-am dat în vileag fetele, odinioară... Ah, cum aş vrea ca Roger să fie aici! De ce n-am stăruit să

vină?" Celor doi slujitori ai altarului nu le-a fost prea greu să lege o convorbire. Cancelarul Hirson ceruse să-i fie arătat trimisul regelui Eduard.

- *Reverendissimus sanctissimusque Exeteris episcopus?* îl întrebase Hirson. *Ego canonicus et comitissae Artesiensis Cancellarius sum*[12].

Li se dăduse sarcina să stea de vorbă între patru ochi de îndată ce se va ivi prilejul. Acest prilej se ivise. Acum, aşezaţi unul lângă altul în pervazul unei ferestre, la capătul sălii de aşteptare, cu mătăniile în mână, discutau în latineşte, ca şi cum fiecare ar fi dat celuilalt răspunsurile la rugăciunile pentru cei ce trag să moară.

Canonicul Hirson avea copia unei foarte interesante scrisori a unui oarecare episcop englez care iscălea "O", adresată reginei Isabelle, scrisoare ce fusese şterpelită unui negustor italian pe când dormea, într-un han din Artois. Acest episcop "O" îi scria reginei sfătuind-o ca nu cumva să se întoarcă deocamdată, ci să-şi facă cât mai mulţi partizani în Franţa, să strângă o mie de cavaleri şi să debarce cu dânşii pentru a-i izgoni pe Despenseri şi pe ticălosul episcop Stapledon. Thierry d'Hirson avea asupră-i această scrisoare. Monseniorul Stapledon dorea s-o citească? O hârtie trecu de sub pelerina canonicului în mâinile episcopului, care-şi aruncă privirea în ea şi recunoscu stilul iscusit şi limpede al lui Adam Orleton. Dacă lordul Mortimer, mai spunea scrisoarea, s-ar pune în fruntea expediţiei, toată nobilimea engleză i s-ar alătura în câteva zile.

Episcopul Stapledon îşi rodea unghia policarului.

- *Ille baro de Mortuo Mari concubinus Isabelle reginae aperte est*[13], lămuri Thierry d'Hirson.

Episcopul de Exeter ţinea să aibă dovezi despre aceasta? Hirson i le va aduce când va voi. Era de ajuns să tragi de limbă slugile, să pui pe cineva să supravegheze intrările şi ieşirile din

palatul regal, să ceri pur şi simplu părerea celor ce roiesc toată ziua pe la curte.

Stapledon vârî copia scrisorii în sutana lui, sub crucea de la piept.

În vremea asta, monseniorul de Valois îi numise pe executorii testamentului. Marea sa pecete, făcută dintr-un mănunchi de flori de crin având împrejur inscripţia: "*Caroli regis Franciae filii, comitis Valesi et Andegaviae*"[14] se întipărise în ceara turnată pe şnururile care spânzurau dedesubt. Cei de faţă începeau să părăsească odaia.

- Monseniore, îmi dai voie să prezint înalt prea sfinţiei tale pe nepoată-mea Béatrice, doamna de onoare a contesei? i se adresă Thierry d'Hirson lui Stapledon, arătând-o pe frumoasa fată oacheşă, cu priviri languroase şi şolduri legănate, care venea spre dânşii.

Béatrice d'Hirson sărută inelul episcopului; apoi unchiu-său îi spuse ceva încetişor. Fata se întoarse atunci la contesa Mahaut, şi-i şopti:

- S-a făcut, doamnă.

Iar Mahaut, care se afla tot în preajma Isabellei, întinse mâna ei mare pentru a mângâia fruntea tânărului prinţ Eduard.

Apoi fiecare porni spre Paris. Robert d'Artois şi cancelarul, pentru că trebuiau să vadă de treburile cârmuirii. Tolomei, pentru că afacerile lui îi dădeau zor. Mahaut, pentru că, după ce-şi pusese la cale răzbunarea, nu mai avea ce căuta acolo. Isabelle, pentru că dorea să stea de vorbă cât mai curând cu Mortimer, iar reginele văduve pentru că nimeni nu ştia unde să le găzduiască. Până şi Filip de Valois trebui să se întoarcă la Paris, pentru a îngriji de întinsul comitat al cărui stăpân adevărat era de pe acum.

N-au rămas lângă muribund decât a treia lui soţie, fiică-sa cea mare, contesa de Hainaut, cei mai tineri dintre copiii săi şi slujitorii mai apropiaţi. N-avea în jurul său mai multă lume decât un mărunt cavaler de provincie, după ce

numele şi isprăvile sale tulburaseră aşa de adânc lumea de la ţărmurile Oceanului până la malurile Bosforului.

Iar a doua zi, monseniorul Charles de Valois tot mai respira, şi a treia zi la fel. Conetabilul Gaucher văzuse bine; viaţa continua să se zbată în acest trup doborât.

În zilele acelea, toată curtea se duse la Vincennes, pentru închinarea ce o făcu tânărul prinţ Eduard, duce de Aquitania, unchiului său, Charles cel Frumos.

Apoi, la Paris, o scândură groasă dintr-o schelă căzu lângă episcopul Stapledon, foarte aproape de capul său; un podeţ se rupse a doua zi sub catârca diacului care-l însoţea. Într-o dimineaţă pe când se depărta de locuinţa lui, la ceasul primei liturghii, Stapledon se pomeni faţă-n faţă cu Gérard d'Alspaye, fostul locotenent al Turnului Londrei şi cu bărbierul Ogle. Cei doi oameni păreau să se plimbe, nepăsători. Dar cine iese de acasă aşa dimineaţă doar ca să asculte cântecul păsărilor? Într-o fundătură, episcopul zări şi o ceată de câţiva bărbaţi tăcuţi printre care i se păru că recunoaşte mutra de cal a baronului Maltravers. Un şir de căruţe cu zarzavat ce se îmbulziră pe şosea îi îngădui episcopului englez să se tragă îndărăt şi să ajungă la uşa lui. În aceeaşi seară, fără să-şi fi luat rămas bun de la nimeni, porni spre Boulogne, pentru a se îmbarca în taină.

Ducea cu dânsul, în afară de copia scrisorii lui Orleton, numeroase mărturii adunate spre a dovedi că regina Isabelle, Mortimer, contele de Kent şi toţi seniorii din jurul lor se făcuseră vinovaţi de uneltire şi trădare.

Într-un conac din Île-de-France, la o leghe de Rambouillet, părăsit aproape de toţi şi închis în trupul său, de pe acum ca într-un mormânt, Charles de Valois tot mai trăia. Cel căruia i se zicea până mai ieri al doilea rege al Franţei nu mai lua în seamă nimic afară de aerul pe care-l trăgea

în plămâni cu un ritm întretăiat, uneori cu pauze înfricoşătoare. Şi va continua să respire acest aer care hrăneşte orice făptură, încă multe săptămâni de acum în colo, până în decembrie.

REGELE FURAT

SOŢII ÎNVRĂJBIŢI

De opt luni, regina Isabelle trăia în Franţa; aici aflase ce-i libertatea şi întâlnise dragostea. Şi îşi uitase soţul, regele Eduard. Acesta nu mai stăruia în mintea ei decât sub un chip neguros, ca o moştenire neplăcută lăsată de o altă Isabelle care ar fi încetat de a mai exista; se pierduse în străfundurile moarte ale amintirii. Nu-şi mai aducea aminte, când se străduia să-şi aţâţe ura, nici măcar de mirosul trupului, nici de culoarea ochilor lui. Nu regăsea decât imaginea nedesluşită şi cam întunecată a unei bărbii prea lungi sub o barbă blondă, şi a mişcării şerpuite şi urâcioasă a spatelui gheboşat. Dacă memoria se pierdea, ura, în schimb, rămânea îndărătnică.

Întoarcerea pripită a episcopului Stapledon la Londra îndreptăţi toate temerile lui Eduard şi-l convinse că trebuia să-şi aducă neîntârziat soţia acasă. Ba era chiar nevoie să lucreze cu multă iscusinţă şi, cum zicea Hugh bătrânul, să adoarmă lupoaica dacă vroiau ca ea să se întoarcă în bârlog. De aceea câteva săptămâni de-a rândul scrisorile lui Eduard erau acelea ale unui soţ drăgăstos pe care absenţa consoartei îl întrista foarte. Până şi Despenserii luau parte la această urzeală mincinoasă, adresând reginei asigurările lor de devotament şi, alăturându-se rugăminţilor regelui, o rugau şi dânşii să le facă bucuria de a se întoarce cât mai curând. Eduard îl însărcinase şi pe

cardinalul de Winchester să folosească trecerea de care se bucura pe lângă regină pentru a o convinge.

Dar la 1 decembrie totul se schimbă deodată. În ziua aceea Eduard fu apucat de una din mâniile acelea pe cât de neaşteptate pe atât de smintite, una din furiile aşa de puţin regale care-i dădeau iluzia autorităţii. Episcopul de Winchester îi înmânase tocmai răspunsul reginei; dânsa zicea că-i era scârbă să se întoarcă în Anglia, temându-se de răutăţile lui Hugh cel tânăr; îi împărtăşise de altfel fratelui ei, regele Franţei, această teamă. Atât a fost de-ajuns. Scrisorile pe care Eduard le dictă, la Westminster, vreme de cinci ceasuri în şir, aveau să stârnească cea mai mare uimire pe la curţile din Europa.

Şi mai întâi îi scrise Isabellei însăşi. Nu mai era vorba, acum, de "inimioara mea".

Doamnă, de mai multe ori ţi-am poruncit, atât înainte de închinare cât şi după aceea, ca, ţinând seamă de marea mea dorinţă de a te vedea lângă mine şi de marea supărare pricinuită de lipsa ta îndelungată, să mi te înfăţişezi cât mai repede, lăsând deoparte orice amânare.

Înainte de se face închinarea, puneam zăbava ta în seama treburilor ce aveai pe acolo; dar de atunci ne-ai adus la cunoştinţă prin cinstitul părinte episcop de Winchester că nu vrei să vii de frica şi bănuiala ce-o ai de Hugh Le Despenser, ceea ce mă miră foarte; căci tu faţă de dânsul, şi dânsul faţă de tine v-aţi adus întotdeauna laude în prezenţa mea, şi mai cu seamă în ceasul plecării tale, prin tot felul de făgăduieli şi alte dovezi de prietenească încredere, iar mai apoi prin scrisorile ce i-ai trimis şi pe care el mi le-a arătat.

Eu ştiu adevărul, doamnă, şi tu de asemenea îl ştii, anume că pomenitul Hugh mi-a adus întotdeauna toată cinstea de care a fost în stare; şi mai ştii că el nu ţi-a făcut niciodată vreo ocară de când eşti soaţa mea, decât din întâmplare, o

singură dată, şi din vina ta, fii bună de-ţi aminteşte.

Acum, când închinarea a fost adusă prea iubitului meu frate regele Franţei şi când sunt pe cale de a lega prieteşug cu dânsul, m-ar supăra foarte ca tu, tocmai tu, pe care te-am trimis pentru pace, să fii pricină de vrajbă între noi, şi pentru nişte lucruri neadevărate.

De aceea îţi cer, te sfătuiesc şi-ţi poruncesc, să nu mai umbli cu amânări şi prefăcătorii, ci să te întorci de grabă la mine.

Cât despre cheltuielile tale, când vei veni, cum se cuvine să facă o soţie credincioasă stăpânului său, voi porunci în privinţa lor astfel ca de nimica să nu duci lipsă şi nici o ştirbire să nu poată fi adusă cinstei tale.

De asemenea vreau şi-ţi cer să faci aşa ca mult iubitul meu fiu Eduard să vină la mine cât de degrabă va putea, căci mi-e tare dor să-l văd şi să-i vorbesc.

Cinstitul părinte întru Domnul, Wautier, episcopul de Exeter, mi-a povestit nu de mult că unii dintre vrăjmaşii şi surghiuniţii mei, când se aflau pe lângă tine, îl pândiră vrând să-l junghie dacă ar fi avut vreme s-o facă, şi că, pentru a scăpa de asemenea primejdie, se grăbi să ajungă la mine către care îl mâna credinţa şi jurământul de supunere ce-mi făcuse. Te înştiinţez despre aceasta pentru ca să înţelegi că numitul episcop, când a plecat în chip aşa de neaşteptat de la tine, nu a făcut-o dintr-altă pricină.

Dată la Westminster în ziua întâi de decembrie 1325.

Eduard

Dacă mânia te izbea la începutul acestei scrisori şi minciuna după aceea, veninul era strecurat cu pricepere la sfârşitul ei.

O altă scrisoare, mai scurtă, era adresată tânărului duce de Aquitania:

Mult iubite fiule, oricât de tânăr ai fi şi oricât de fragedă ţi-ar fi vârsta, adu-ţi aminte bine ce ţi-am spus şi poruncit când te-ai despărţit de mine, la Dover, şi ce mi-ai răspuns atunci, de mi-a mers la inimă, bucurându-mă foarte, şi vezi să nu nesocoteşti sau să calci nicidecum porunca ce ţi-am dat-o atunci.

Şi pentru că aşa stau lucrurile, iar închinarea ţi-a fost primită, înfăţişează-te înaintea mult iubitului meu frate regele Franţei, unchiu-tău, şi ia-ţi rămas bun de la el, şi întoarce-te la mine împreună cu iubita mea soţie regina, maică-ta, dacă dânsa vine de îndată.

Iar dacă dânsa nu vine, vino tu degrabă, fără să mai zăboveşti; căci mi-e tare dor să te văd şi să-ţi vorbesc; şi nu cumva să faci altminteri, oricine te-ar îndemna, maică-ta sau altcineva. Binecuvântarea mea.

Repetiţiile, ca şi un fel de dezordine iritată a frazelor, arătau de ajuns că redactarea nu fusese încredinţată cancelarului sau vreunui grămătic, ci era opera regelui însuşi. Aproape că puteai auzi vocea lui Eduard dictând mesajele acestea. Nu-l uitase nici pe Charles al IV-lea cel Frumos. Scrisoarea pe care Eduard i-o adresă, repeta aproape cuvânt cu cuvânt, tot ce-i scrisese reginei.

Ai auzit de la unii oameni vrednici de crezare că soţia mea, regina Angliei, nu îndrăzneşte să se întoarcă la mine de frica lui Hugh Le Despenser, temându-se pentru viaţa ei. Fireşte, mult iubite frate, ea nu are de ce să se teamă de dânsul, nici de oricare alt om trăind în regatul meu; căci, Dumnezeu mi-e martor, nu e nici Hugh, nici vreun alt om trăind în ţara mea care să-i vrea răul, iar dacă aş simţi că se află unul, l-aş pedepsi în aşa chip ca să fie pildă altora, ceea ce, Slavă Domnului, stă în puterea mea.

De aceea, prea scumpul şi prea iubitul meu frate, te mai rog o dată stăruitor, pentru cinstea mea şi a măriei tale, şi a mai sus pomenitei mele soţii, să binevoieşti a face totul pentru ca ea să se întoarcă la mine cât de degrabă va putea; căci sunt mâhnit foarte văzându-mă lipsit de tovărăşia ei, lucru care nu s-ar fi întâmplat nicidecum dacă nu aş fi avut deplină încredere în măria ta şi nu aş fi fost sigur de buna-credinţă a măriei tale, cum că dânsa se va întoarce când voi pofti.

Eduard mai cerea întoarcerea fiului său, şi dădea în vileag încercarea unor "vrăjmaşi şi surghiuniţi de dincolo" de a-l omorî pe episcopul de Exeter. Răbufnirea de furie a regelui trebuie să fi fost fără îndoială grozavă şi bolţile palatului Westminster răsunaseră multă vreme de ţipetele lui. Căci, pentru aceeaşi pricină şi pe acelaşi ton, Eduard la mai scrisese şi arhiepiscopilor de Reims şi de Rouen, lui Jean de Marigny, episcopul de Beauvais, episcopilor de Langres şi de Laon, toţi capi ai bisericii făcând parte din Sfatul regelui, apoi ducilor de Bourgogne şi de Bretania, ca şi conţilor de Valois şi de Flandra, mireni din acelaşi Sfat regal, abatelui de Saint-Denis, lui Ludovic de Clermont Bourbon, marele cămăraş, lui Robert d'Artois, lui Miles de Noyers, prezidentul Curţii de Conturi, conetabilului Gaucher de Châtillon.

Faptul că Mahaut era singurul pair al Franţei căruia nu-i scrisese nimic dovedea îndeajuns legăturile sale cu Eduard, şi că el nu socotea necesar s-o înştiinţeze despre asta în chip oficial.

Când rupse peceţile plicului ce i se adusese şi citi scrisoarea, Robert fu cuprins de o mare bucurie şi sosi, râzând în hohote şi bătându-se cu palma peste şolduri la vară-sa, regina Angliei. Nostimă întâmplare şi pe gustul său! Aşadar regele Eduard trimitea ştafete în cele patru colţuri ale regatului spre a-i înştiinţa pe toţi de necazurile sale casnice, a-şi apăra prietenul iubit şi a-şi striga în gura mare

neputinţa lui de a o face pe nevastă-sa să se întoarcă acasă. Nefericită ţară a Angliei! Pe ce mâni bicisnice încăpuse sceptrul lui Wilhelm Cuceritorul! De la certurile lui Ludovic cel Cucernic cu Aliénor de Aquitania nu se mai pomenise una ca asta!

- Pune-i nişte coarne straşnice, verişoară, striga Robert, şi fără a mai umbla cu mănuşi, astfel ca Eduard al tău să fie silit să se încovoaie când trece pragul castelelor sale spre a nu-şi frânge coarnele. Nu-i aşa, vere Roger, se întoarse el către Mortimer, că asta e tot ce merită?

Şi-l bătea, voiniceşte, pe umăr.

În mânia lui, Eduard hotărâse şi unele măsuri de represalii, confiscând averile fratelui său vitreg contele de Kent şi pe acelea ale lordului de Cromwell, căpitanul de escortă al Isabellei. Dar făcuse şi mai mult: iscălise un act prin care se decreta el însuşi "cârmuitor şi administrator" al domeniilor fiului său, ducele Aquitaniei, şi cerea în numele acestuia să i se înapoieze provinciile pierdute. Cu alte cuvinte, reducea la nimic şi tratatul negociat de soţia sa şi închinarea adusă de fiu-său.

- N-are decât, n-are decât, spuse Robert d'Artois. Vom purcede atunci să-i cuprindem din nou ducatul, sau cel puţin cât mai rămâne din el. Arbaletele pregătite pentru cruciadă încep să prindă rugină!

Nu era nevoie, pentru atâta lucru, să ridici oastea, nici să-l trimiţi acolo pe conetabil căruia vârsta îi cam înţepenise încheieturile; cei doi mareşali, în capul pâlcurilor aflate sub steag, vor fi încă prea de ajuns spre a merge în ţinutul Bordeaux spre a-i bate niţel pe seniorii gasconi care aveau slăbiciunea, adică prostia, de a-i rămâne credincioşi regelui Angliei. Asta devenea un obicei. Şi de fiecare dată găseau în faţa lor tot mai puţini dintre aceştia.

Scrisoarea lui Eduard al II-lea fu una dintre ultimele pe care le citi Charles de Valois, unul din ultimele ecouri ale treburilor lumii care mai ajungeau până la dânsul.

Monseniorul Charles muri pe la jumătatea acestei luni de decembrie; i se făcu o înmormântare pompoasă, cum îi fusese şi viaţa. Tot neamul de Valois care, în alaiul ce urma dricul, se vedea mai bine cât era de important şi de numeros, toată familia domnitoare a Franţei, toţi înalţii dregători, cei mai mulţi dintre pairi, reginele văduve, Parlamentul, Curtea de conturi, conetabilul, dascălii universităţii, breslele Parisului, vasalii de pe domeniile răposatului, preoţii şi călugării bisericilor şi mănăstirilor înscrise în testament, însoţiră până la biserica Franciscanilor ca să fie culcat acolo între cele două soţii dintâi, trupul, pe care boala şi îmbălsămarea îl făcuse foarte uşor, al celui mai gălăgios bărbat din vremea lui.

Măruntaiele, aşa cum hotărâse Valois, au fost duse la mănăstirea din Chaalis, iar inima, închisă într-o raclă, încredinţată celei de-a treia neveste, ca să aştepte clipa când ea însăşi va avea un mormânt.

Tocmai atunci ţara suferi de pe urma unui frig nemaipomenit, de parcă casele acestui prinţ băgate în groapă, făceau să îngheţe deodată pământul Franţei. Le va fi lesne oamenilor vremii aceleia să-şi amintească anul morţii lui; nu vor avea decât să zică: "Era în zilele când venise gerul cel mare".

Sena era toată prinsă de sloiuri; treceai cu piciorul gârlele ce se vărsau în ea, ca pârâul de la Grange Batelière; fântânile îngheţaseră şi oamenii nu mai scoteau apa din puţuri cu găleata ci cu securea. Scoarţa copacilor trosnea în grădini; ulmii se despicară până-n inimă. Porţile Parisului avură de suferit pe alocuri mari stricăciuni, gerul făcând să crape şi pietrele. Păsări de toate neamurile, dintr-acelea ce nu se vedeau niciodată în oraş, gaiţe, coţofene, veneau să-şi caute hrana pe

caldarâmul străzilor. Turba de încălzit se vindea cu preţ îndoit, şi nu se mai găsea o blană prin prăvălii, nici o piele de pinţă, nici o blăniţă sângeap, nici măcar una de oaie. Mulţi bătrâni şi mulţi copii au pierit prin casele sărăcimii. Picioarele drumeţilor degerau în ciubotele lor; ştafetele îşi predau scrisorile cu degete învineţite. Nici o corabie nu mai străbătea fluviile. Oştenii dacă făceau prostia de a-şi scoate mânuşile, îşi lăsau pielea mâinilor lipită pe fierul lăncilor; la ţară, băieţii îşi căutau de joacă ţinându-se de nebunul satului până-l convingeau să-şi pună limba pe un fier de secure. Dar, mai cu seamă, ceea ce avea să rămână în amintirea oamenilor era impresia unei mari tăceri pentru că viaţa părea să se fi oprit.

La curte anul nou fu sărbătorit fără cine ştie ce petrecere din pricina doliului şi a gerului deopotrivă. Îşi oferiră totuşi unii altora rămurele de vâsc şi darurile după datină. Socotelile Vistieriei lăsau să se prevadă pentru exerciţiul fiscal ce avea să se încheie la Paşti un excedent de încasări de şaptezeci şi trei de mii de livre - din care şaizeci de mii proveneau din tratatul privitor la Aquitania - asupra cărora Robert d'Artois obţinu de la Rege să i se dea lui opt mii. Şi pe bună dreptate, deoarece, de şase luni Robert d'Artois cârmuia regatul în numele vărului său. El dădu zor noii expediţii din Guyenne, unde oştile franceze dobândiră o izbândă cu atât mai fulgerătoare cu cât nu întâlniră, la drept vorbind, nici o rezistenţă. Seniorii de prin partea locului, care simţeau încă o dată pe pielea lor mânia suzeranului de la Paris împotriva vasalului său din Londra, începură să regrete că se născuseră gasconi.

Ruinat, vârât în datorii până peste cap, şi neizbutind să capete alţi bani de nicăieri, Eduard nu mai avea mijloace pentru a expedia trupe care să-i apere domeniul din Franţa; trimise deci nişte corăbii ca să-i aducă soţia acasă. Aceasta scrisese

tocmai episcopului de Winchester rugându-i să aducă ia cunoştinţa întregului cler englez:

Sfinţia ta şi nici alţi oameni cu judecată, nu trebuie să credeţi că l-am părăsit pe stăpânul meu fără temeinică şi chibzuită pricină, şi fără să-mi fi fost viaţa ameninţată de numitul Hugh care-l duce de nas pe soţul meu şi ne cârmuieşte ţara, şi vroia să mă facă de ocară, cum ştiu prea bine pentru că am simţit aceasta. Atâta vreme cât Hugh va fi cum este, ţinând în mâna lui pe soţul meu şi toată cârmuirea, nu pot să mă întorc în regatul Angliei fără a pune viaţa mea şi aceea a mult iubitului meu fiu în primejdie de moarte.

Şi această scrisoare se încrucişă pe drum cu noile porunci adresate de Eduard la începutul lui februarie către şerifii comitatelor de coastă. El îi înştiinţa că regina şi fiul său, ducele de Aquitania, trimişi în Franţa cu dorinţă de pace, făcuseră, sub înrâurirea trădătorului şi răzvrătitului Mortimer, alianţă cu vrăjmaşii regatului; pentru aceasta, dacă regina şi ducele de Aquitania ar debarca de pe corăbiile trimise de dânsul, regele, şi numai atunci când ar veni însufleţiţi de gânduri bune, voinţa lui era să fie întâmpinaţi cu politeţea cuvenită, dar dacă debarcau de pe corăbii străine şi se arătau potrivnici voinţei sale, regele poruncea ca numai regina şi prinţul Eduard dă fie cruţaţi, iar toţi ceilalţi ce-ar părăsi navele punând piciorul pe coastă să fie trataţi ca nişte răzvrătiţi.

Isabelle îl puse pe fiu-său să-i scrie regelui că dânsa e bolnavă şi nu se simte în stare să se îmbarce. Dar în luna martie, după ce aflase că soţia lui se plimbă veselă prin Paris, Eduard al II-lea avu o nouă răbufnire de furie epistolară. Se părea că asta era la dânsul o sminteală cu sorocul ei obişnuit care-l apuca din trei în trei luni.

Tânărului duce de Aquitania îi scrise:

Umblând cu scorneturi mincinoase, soţia mea şi maică-ta, stă departe de mine, din pricina iubitului şi credinciosului meu Hugh Le Despenser care m-a slujit întotdeauna cu bună şi credincioasă slujbă; dar tu vezi, şi oricine poate să vadă, că făţiş, fără a se ascunde, şi păcătuind împotriva datoriei sale şi împotriva intereselor coroanei mele, l-a atras pe Mortimer, trădătorul şi vrăjmaşul meu de moarte, dovedit, dat în vileag şi judecat în plin Parlament, şi se ţine cu dânsul în palat şi pe stradă, batjocorindu-mă şi făcând de ocară coroana mea şi dreptele rânduieli ale ţării. Ba face şi mai rău încă, dacă aşa ceva e cu putinţă, ţinându-te în tovărăşia mai sus pomenitului vrăjmaş al meu în ochii tuturora, ceea ce-i mare ruşine şi ticăloşie, şi împotriva legilor şi datinilor Angliei pe care tu eşti dator mai presus de orice să le aperi şi să le păstrezi neştirbite.

Îi trimitea şi regelui Charles al IV-lea o scrisoare:

Dacă sora măriei tale mă iubea şi dorea să stea cu mine, aşa cum ţi-a spus şi te-a minţit, iertată fie-mi vorba, ea nu m-ar fi părăsit zicând că se duce să facă pace între mine şi măria ta, lucru căruia i-am dat crezare, trimiţând-o la tine. Dar, mult iubite frate, îmi dau seama cu-adevărat că ea nu mă iubeşte defel, iar motivul pe care-l dă pentru asta, vorbind de iubita noastră rudă Hugh le Despenser, e o minciună. Eu cred că e nesăbuită faptă din parte-i, atunci când, în chip aşa de vădit şi de făţiş, păstrează lângă dânsa drept sfetnic pe vrăjmaşul meu de moarte şi trădătorul Mortimer, şi se ţine cu acest mişel în palat şi pe stradă. De aceea, ar trebui, mult iubite frate, să binevoieşti a o îndemna să se îndrepte şi să se poarte cum s-ar cuveni pentru cinstea tuturor acelora ce-i sunt dragi. Fii bun de mă înştiinţează despre cele ce ai hotărât să faci, după cum porunceşte Dumnezeu,

dreptatea şi buna-credinţă, fără a lua în seamă toanele femeilor sau alte dorinţe.

Scrisori cu acelaşi conţinut erau trimise din nou în dreapta şi-n stânga, pairilor, înalţilor dregători, feţelor bisericeşti, ba chiar şi papii. Suveranii Angliei arătau fiecare cu degetul pe amantul celuilalt, în văzul tuturor, şi istoria asta a celor două căsnicii, a celor două perechi în care se găseau trei bărbaţi la o singură femeie, făcea hazul curţilor din Europa.

Amanţii de la Paris nu se mai fereau de ochii şi de gura lumii. În loc să încerce să-şi ascundă dragostea, Isabelle şi Mortimer şi-o dădură pe faţă, arătându-se peste tot împreună. Contele de Kent, a cărui soţie venise după dânsul în Franţa, trăia laolaltă cu perechea nelegiuită. Pentru ce s-ar mai fi ostenit ei să respecte aparenţele, când regele însuşi punea atâta râvnă ca să-şi strige în gura mare necazurile conjugale? La urma urmei, scrisorile lui Eduard nu izbutiseră decât să adeverească negru pe alb o legătură pe care fiecare o privi ca un fapt împlinit şi de nestrămutat. Şi toate nevestele necredincioase nu întârziară să-şi spună că reginele se bucurau în lumea asta de un hatâr deosebit şi că Isabelle avea mare noroc că bărbatu-său era un ticălos!

Dar emigranţii duceau lipsă de bani. Moşiile din Anglia le fuseseră sechestrate şi nu le mai venea de nicăieri nici un gologan cu care să-şi ţină zilele. Şi mica curte engleză de la Paris trăia numai din împrumuturi luate la băncile lombarzilor.

Pe la sfârşitul lunii martie se văzură siliţi să ceară încă o dată ajutorul bătrânului Tolomei. Acesta sosi la regina Isabelle, însoţit de signor Boccacio, care venea din partea fraţilor Bardi. Cu o mare bunăvoinţă, regina şi cu Mortimer îi spuseră că au nevoie de un nou împrumut. La fel de binevoitor, şi cu toată părerea de rău, jupân Spinello Tolomei le răspunse că nu poate face

nimic. Avea pentru aceasta motive temeinice; deschise marea lui condică neagră şi le arătă socotelile. Domnul de Alspaye, lordul Cromwell, regina Isabelle... pe această foaie a condicii; jupân Tolomei făcu o plecăciune... contele de Kent şi contesa, o nouă plecăciune... lordul Maltravers, lordul Mortimer... Apoi pe patru feţe la rând, datoriile regelui Eduard Plantagenetul el însuşi...

Roger Mortimer protestă: datoriile regelui Eduard nu-i priveau pe dânşii!

- Dar, my Lord, spuse Tolomei, pentru noi toate laolaltă sunt datoriile Angliei! Îmi pare rău, nespus de rău că vă refuz, şi că mâhnesc astfel o femeie aşa de frumoasă ca măria sa regina; dar e prea mult să mi se ceară şi să se aştepte de la mine ceea ce nu mai am, iar măriile voastre aveţi. Căci bogăţia aceasta a noastră de care se vorbeşte atâta nu e făcută decât din poliţe! Avutul meu, my Lord, sunt datoriile domniei tale. Vezi, doamnă, urmă el întorcându-se spre regină, vezi, doamnă, ce suntem, noi ăştia bieţii lombarzi, veşnic ameninţaţi, care trebuie să-i plătim fiecărui nou rege un dar de fericită urcare pe tron... şi câte am plătit, vai, de doisprezece ani încoace!... cei cărora sub fiecare rege li se retrage dreptul de a face negoţ în oraşe, ca să ne silească să cumpărăm acest drept cu bani grei, şi chiar de două ori dacă domnia e lungă. Vezi totuşi, doamnă, câte facem noi pentru a ajuta regatele! Anglia costă băncile noastre o sută şaptezeci de mii de livre, preţul încoronărilor, războaielor, zâzaniilor ei! Vezi-mi bătrâneţile... De multă vreme m-aş odihni dacă n-ar trebui să alerg întruna ca să încasez nişte datorii cu care să putem ajuta alte nevoi. Unii spun că suntem zgârciţi, lacomi de câştig, şi nici prin minte nu le trece câte riscuri luăm asupră-ne ca să împrumutăm pe fiecare şi să le îngăduim stăpânilor lumii acesteia să-şi vadă de treburile lor! Preoţii poartă grija oamenilor de jos, împart pomeni cerşetorilor, deschid spitale pentru

năpăstuiţi; noi ăştia însă, noi ne ocupăm de necazurile celor mari.

Bătrâneţea îi dădea voie să vorbească astfel, şi tonul era aşa de blând că nu puteai să te simţi jignit de spusele lui. În timp ce vorbea, trăgea cu coada ochiului său întredeschis spre giuvaerul ce lucea la gâtul reginei şi care era trecut în condica sa, pe seama lui Mortimer, căruia i-l vânduse pe datorie.

- Cum a început negoţul nostru? continuă el. Şi cum de mai existăm? Lumea nu-şi prea aminteşte asta. Băncile noastre italiene au fost înfiinţate pe vremea cruciadelor, pentru că seniorii şi drumeţii se temeau să umble cu aurul asupra lor pe drumurile nu prea sigure, în care erai prădat la fiece pas, sau chiar în taberele de război, unde nu se aflau numai oameni cinstiţi. Afară de asta, trebuiau plătite tributurile de răscumpărare. Atunci, pentru ca noi să îndrumăm aurul pe seama lor, dar pe răspunderea noastră, seniorii, şi cei din Anglia mai eu seamă, ne-au dat zălog veniturile domeniilor. Când ne-am înfăţişat însă în aceste domenii, cu zapisurile noastre, gândind că sigiliul unor mari baroni avea destulă greutate pentru a adeveri o datorie, n-am fost plătiţi. Ne-am plâns atunci regilor, care, spre a ne garanta poliţele semnate de vasalii lor, ne-au cerut în schimb şi pentru dânşii nişte împrumuturi; şi iată cum banii noştri zac pe la mărimile regatelor. Nu, doamnă, sunt la mare ananghie şi spre necazul meu trebuie să-ţi spun că de data asta nu pot face nimic.

Contele de Kent, care era de faţă la convorbire, spuse:

- Bine, jupân Tolomei. Va trebui deci să ne adresăm altor companii decât a dumitale.

Tolomei surâse. Ce crede flăcăul ăsta blond care şedea ţinându-şi picioarele unul peste altul, şi mângâia nepăsător capul câinelui său de vânătoare? Că-şi alege alt bancher? În lunga sa

carieră, Tolomei auzise vorba asta de mai bine de o mie de ori. Grozavă ameninţare!

- My Lord, când e vorba de împrumutătorii unor sume mari cum sunt înălţimile voastre, vă închipuiţi lesne că toate băncile noastre se ţin la curent între ele, şi că nici o altă bancă n-are să vă acorde creditul pe care eu, cu părere de rău, trebuie să vi-l refuz; domnul Boccaccio, care se află de faţă, mă însoţeşte aici din partea fraţilor Bardi, ale căror treburi le reprezintă. Întrebaţi-l!... Căci, doamnă... (tot către regină se întorcea Tolomei) toate datoriile acestea au devenit pentru noi foarte supărătoare din pricină că nimic nu le garantează. Când raporturile măriilor voastre cu regele Angliei au ajuns acolo unde sunt azi, acesta nu va garanta pentru împrumuturile ce le-aţi făcut aici! Nici măriile voastre pentru ale lui, cred. Afară de cazul că aţi avea de gând să le luaţi pe seama măriilor voastre? A, dacă ar fi aşa, poate că am mai putea să vă ajutăm.

Şi închizându-şi cu totul ochiul stâng, îşi încrucişă mâinile pe burtă, şi aşteptă.

Isabelle nu se prea pricepea la daraverele băneşti. Ridică ochii ia Mortimer. Cum trebuiau înţelese ultimele cuvinte ale bancherului? Ce însemna, după o pologhie aşa de lungă, această neaşteptată propunere?

- Lămureşte-ne, jupân Tolomei, zise dânsa.

- Doamnă, vorbi iar bancherul, frumoasă e cauza pentru care lupţi şi foarte urâtă aceea a soţului măriei tale. Creştinătatea ştie cât te-a făcut să suferi cu răutăţile lui, cunoaşte năravurile ce-i pătează viaţa şi cârmuirea păcătoasă pe care o impune supuşilor în persoana ticăloşilor săi sfetnici. În schimb, doamnă, măria ta eşti iubită pentru că eşti vrednică de iubire, şi fac prinsoare că sunt destui cavaleri în Franţa şi aiurea care ar fi gata să-şi ridice steagurile de oaste pentru măria ta şi ca să-ţi reiei locul în ţara ta... chiar dacă l-ar scoate din tron pe regele Angliei, soţul măriei tale.

- Jupân Tolomei, izbucni contele de Kent, nu ţii seamă defel că frate-meu, oricât de netrebnic ar fi, a fost încoronat?

- My Lord, my Lord, răspunse Tolomei, regii nu sunt cu-adevărat regi decât prin consimţământul supuşilor lor. Iar dumneavoastră aveţi un alt rege gata pregătit pentru a-l da poporului Angliei, pe acest tânăr duce de Aquitania care pare să dovedească multă înţelepciune la vârsta lui. Am văzut în viaţa mea multe patimi omeneşti; mă cam pricep să le recunosc pe acelea de care omul nu se poate lepăda şi care-i duc pe regii cei mai puternici la pieire. Regele Eduard nu se va despărţi de Despenser; în schimb însă, Anglia nu aşteaptă decât să aclame suveranul ce-i va fi dat în locul celui păcătos pe care-l are şi a mişeilor ce-l înconjoară... Fireşte, îmi vei spune, doamnă, că nobilii cavaleri care vor veni să lupte pentru cauza măriei-tale trebuiesc plătiţi şi asta cere mult bănet; va trebui să li se dea armură, hrană şi petreceri. Dar noi, lombarzii, care nu mai putem face faţă cheltuielilor surghiunului măriilor voastre, mai suntem încă în stare să ajutăm oastea voastră, dacă lordul Mortimer, a cărui vrednicie nu-i nimeni să n-o cunoască, ar hotărî să se pună în fruntea ei... şi dacă, bineînţeles, ni s-ar garanta că ai lua pe seama măriei tale datoriile regelui Eduard spre a ni le plăti în ziua izbânzii.

Propunerea nici nu putea fi făcută mai limpede. Băncile lombarde se arătau gata să mizeze pe soţie împotriva bărbatului ei, pe fiu împotriva tatălui, pe amant împotriva soţului. Mortimer nu era atât de mirat auzind asta, cât te-ai fi putut aştepta, şi nici nu se prefăcu a fi când răspunse:

- Greutatea, jupân Tolomei, e să aduni aceste pâlcuri de oşteni. Nu poţi face asta într-o pivniţă. Unde am putea aduna o mie de cavaleri pe care i-am lua în solda noastră? În ce ţară? Să-i chemăm să se strângă în Franţa nu putem, oricât de

binevoitor ar fi regele Charles faţă de soră-sa regina.

Cădeau lesne la înţelegere, bătrânul sienez şi fostul prizonier al lui Eduard.

- Tânărul duce de Aquitania, vorbi Tolomei, n-a primit oare să-i fie moşie de veci comitatul Ponthieu, care vine din zestrea măriei sale regina, şi ţinutul Ponthieu nu se află oare peste drum de coasta Angliei şi hotar în hotar cu comitatul Artois, unde monseniorul Robert, fără a-l ţine sub stăpânirea lui, are o mulţime de partizani, aşa cum ştii, my Lord, pentru că ţi-ai găsit adăpost acolo după ce-ai scăpat din temniţă?

- Ponthieu... repetă regina, îngândurată. Ce părere ai, dragă Mortimer?

Deşi deocamdată părea doar o vorbă zvârlită în toiul unei discuţii, propunerea era totuşi bine gândită. Tolomei se arăta gata să dea reginei şi amantului ei nişte bani ca să poată face faţă nevoilor imediate şi să plece în Ponthieu spre a pune la cale expediţia. Apoi, în luna mai, le va da suma cea mare. De ce în mai? N-ar putea să le-o dea mai curând?

Tolomei socotea în minte. Socotea că avea de încasat, în înţelegere cu fraţii Bardi, o datorie de la papă. Îi va cere lui Guccio, care se afla la Sienna, să se ducă pentru asta la Avignon. Papa dăduse a înţelege, întâmplător, vorbind cu un slujbaş care călătorea pentru interesele băncii Tolomei, că ar primi bucuros o vizită a tânărului Guccio; trebuia să profite de toanele bune ale sfântului părinte. Era totodată un prilej pentru Tolomei, poate că ultimul, de a-şi revedea nepotul acesta căruia îi ducea dorul.

Şi apoi, în mintea bancherului era ceva care-l înveselea. Ca şi Valois odinioară în legătură cu cruciada, ca şi Robert d'Artois în privinţa Aquitaniei, lombardul îşi zicea gândindu-se la Anglia: "Papa va plăti pentru afacerea asta". Aşa că, până ce Boccaccio, care pleca spre Italia, va

trece pe la Sienna, până ce Guccio se va duce de la Sienna la Avignon, până ce va sosi la Paris...

- În mai, doamnă, în mai... Dumnezeu să binecuvânteze ostenelile măriei tale.

ÎNTOARCERE LA NEAUPHLE

Era oare într-adevăr aşa de mică banca din Neauphle, şi aşa de scundă biserica ce se vedea de cealaltă parte, dincolo de maidanul bâlciului, şi aşa de îngust drumeagul care şerpuia, urcând, ca să ajungă la Cressay, la Thoiry, la Septeuil? Amintirea şi nostalgia măresc în chip straniu realitatea lucrurilor.

Nouă ani au trecut! Faţada asta, copacii ăştia, clopotniţa, toate îl întinereau pe Guccio cu nouă ani! Sau mai curând nu; dimpotrivă, îl îmbătrâneau cu toţi anii aceştia care trecuseră.

Guccio regăsise, fără a se gândi, gestul său de odinioară pentru a se pleca trecând prin uşa joasă care despărţea cele două încăperi de la parter ale prăvăliei. Mâna lui căutase singură frânghia de sprijin de-a lungul stâlpului de stejar care slujea drept axă scării turnante, pentru a se urca la vechea lui odaie. Aşadar, aici iubise cum nu iubise niciodată înainte, şi niciodată de atunci încoace! Chichineaţa, lipită de grinzile acoperişului, mirosea a ţară şi a trecut. Cum putuse o locuinţă aşa de strâmtă să cuprindă o atât de mare dragoste? Prin fereastră, nici măcar o fereastră ci mai curând o ferestruică de pod, zărea o privelişte neschimbată. Copacii înfloriseră în acest început de mai, ca pe vremea când plecase de aici, cu nouă ani în urmă. De ce copacii în floare trezesc întotdeauna o emoţie aşa de puternică? Între crengile piersicilor, trandafirii şi rotunde ca nişte braţe, se ivea acoperişul grajdului, grajdul acela din care Guccio fugise ca să nu dea ochi cu fraţii Cressay! Ah, ce spaimă trăsese în noaptea aceea!

Se întoarse spre oglinda de cositor, tot la locul ei, pe scrinul de stejar. Orice bărbat, când îşi aminteşte de slăbiciunile sale, încearcă să se

liniştească privindu-se, uitând că semnele de energie ce i se văd pe faţă nu fac impresie decât asupra lui, şi că în ochii altora se arătase slab! În tinicheaua lustruită cu reflexe cenuşii, Guccio regăsea portretul unui flăcău de treizeci de ani, oacheş, cu o încreţitură destul de adânc săpată între sprâncene, şi doi ochi negri de care nu era nemulţumit, căci ochii aceştia văzuseră deja multe peisaje, zăpada munţilor, valurile celor două mări, şi aprinseseră dorinţe în inima femeilor, şi înfruntaseră privirea prinţilor şi regilor.

...Guccio Baglioni, prietene, de ce n-ai continuat o carieră aşa de frumos începută! Ai călătorit de la Sienna la Paris, de la Paris la Londra, de la Londra la Neapole, la Lyon, la Avignon; ai dus mesagii pentru regine, aur pentru capii bisericii. Vreme de doi ani întregi ai umblat astfel printre cei mai mari seniori ai pământului, împovărat cu interesele sau tainele lor. Şi nu aveai atunci decât douăzeci de ani! Toate îţi mergeau din plin. E de ajuns să vezi cu ce atenţii te înconjoară toţi astăzi, când te întorci după o lipsă de nouă ani, ca să-ţi dai seama ce amintiri ai lăsat. Însuşi sfântul părinte ţi-o dovedeşte. Îndată ce a aflat că te-ai întors la Avignon pentru o banală încasare de poliţă, el, suveranul pontif, din înălţimea tronului sfântului Petru şi copleşit de atâtea treburi, cere să te vadă, se interesează de soarta ta, de averea ta, mai ţine minte că ai avut un copil odinioară, e îngrijorat ştiindu-te despărţit de copilul acesta, jertfeşte câteva din minutele sale preţioase stând să-ţi dea poveţe... "Un fiu trebuie să fie crescut de tată-său", îţi spune el; şi porunceşte să ţi se elibereze un paşaport de curier papal, cel mai bun din lume, cu care să poţi umbla slobod unde ţi-o plăcea.

...Şi Bouville! Bouville la care vii aducând cu tine binecuvântarea papii Ioan şi care se poartă cu tine de parcă ai fi un prieten aşteptat de multă vreme, are ochii plini de lacrimi văzându-te şi

însărcinează chiar pe unul din armaşii lui să te însoţească pretutindeni şi-ţi dă o scrisoare, pecetluită cu sigiliul său, adresată fraţilor Cressay, ca să fii lăsat să-ţi vezi copilul!...

Astfel, cele mai înalte personaje se ocupau de Guccio, fără vreo pricină ascunsă, gândea acesta, ci doar din prietenie pentru dânsul, pentru că le plăcea agerimea minţii sale, şi fără îndoială pentru că avea un anume fel de a se purta cu mărimile lumii acesteia, ce-i stătea în fire, ca un dar al ursitoarelor.

Ah, de ce nu stăruise pe calea asta! Ar fi putut ajunge şi el unul din lombarzii aceia mari, tot aşa de puternici în conducerea statelor ca prinţii, cum e Macci del Macci care acum are pe mâna lui vistieria regală a Franţei, sau cum e Frescobaldi din Anglia care intra fără să se anunţe la marele vistiernic.

Acum, era oare prea târziu? în străfundurile lui, Guccio se simţea superior unchiului său, şi capabil să-şi croiască un viitor şi mai strălucit. Căci, dacă stai să judeci, bunul unchi Spinello făcea un negoţ cam de rând. Ajunsese staroste al lombarzilor din Paris, după vechime. Avea bun simţ, fireşte, şi pricepere în afaceri, dar nu vreun dar deosebit. Guccio cumpănea toate acestea în chip nepărtinitor, acum, când trecuse de vârsta iluziilor şi se simţea un bărbat cu scaun la cap. Da, se înşelase odinioară. Nu putea să-şi ascundă că nenorocita lui aventură cu Maria de Cressay era cauza renunţărilor sale.

Căci luni de zile, mintea îi fusese absorbită numai de acea jalnică întâmplare, şi toate faptele lui izvorau din voinţa de a nu lăsa să se vadă înfrângerea suferită. Ura, dezamăgirea, tristeţea, ruşinea de a mai da ochi cu prietenii şi protectorii săi după un deznodământ atât de puţin glorios, gânduri de răzbunare... Îşi irosise timpul frământat de aceste sentimente, pe când se aşeza într-o nouă viaţă, la Sienna, unde nimeni nu ştia despre

dragostea lui din Franţa decât ceea ce el singur binevoia să spună. Ah, acea nerecunoscătoare Maria habar n-avea ce carieră strălucită sfărâmase refuzând pe vremuri să fugă cu dânsul! De câte ori de atunci, în Italia, se gândise la asta, copleşit de amărăciune. Acum însă avea să se răzbune...

Dar dacă Maria, pe neaşteptate, îi va spune că tot îl mai iubeşte, că-l aşteptase statornică şi că o groaznică neînţelegere fusese singura cauză a despărţirii lor? Da, dacă era într-adevăr aşa? Guccio ştia că atunci nu va putea să reziste, că are să uite motivele sale de supărare de îndată ce le va da glas, şi că o va duce negreşit cu dânsul la Sienna pe Maria de Cressay, în palatul familiei, ca să-şi prezinte frumoasa soţie concetăţenilor săi. Şi ca să-i arate Mariei oraşul acesta nou, nu atât de mare ca Parisul sau Londra, fireşte, dar care le întrece prin măreţia sa arhitecturală, cu palatul său municipal clădit de curând şi ale cărui fresce interioare le termina acum Simone Martini, cu catedrala ei neagră şi albă care va fi cea mai frumoasă din Toscana, când faţada va fi gata. Ah, ce plăcere să împărtăşeşti ce ţi-e drag, cu o femeie iubită! Şi de ce mai zăbovea visând înaintea unei oglinzi de cositor, în loc să dea fuga ia Cressay şi să profite de emoţia revederii neaşteptate?

Apoi se gândi însă mai bine. Nu putea să uite dintr-o dată amărăciunile rumegate nouă ani de zile, nici spaima care-l gonise, într-o dimineaţă, chiar din grădina asta. Îi răsunau în auz ţipetele furioase ale celor doi fraţi Cressay care vroiau să-i rupă spinarea. De n-ar fi avut sub el un cal bun, azi era mort... Hotărî în cele din urmă că ar fi mai nimerit să-l trimită pe armăşel cu scrisoarea contelui de Bouville; demersul ar avea mai multă greutate.

Maria însă, după nouă ani, o fi oare tot aşa de frumoasă? Va putea fi tot aşa de mândru ca pe vremuri arătându-se la braţul ei?

Guccio îşi zicea că ajunsese la vârsta când îţi vine mintea la cap şi nu mai faci lucruri nesocotite. Or, dacă o încreţitură i se săpa între sprâncene, el rămăsese totuşi acelaşi om, acelaşi amestec de îndrăzneală şi de naivitate, de trufie şi de visuri. Atât de adevărat este că anii ne schimbă prea puţin firea, şi că nu e nici o vârstă care să ne scape de greşeli. Părul nostru albeşte mai repede decât slăbiciunile noastre. Visezi vreme de nouă ani un eveniment; îl aştepţi şi ţi-e teamă de el, te rogi în fiecare noapte Sfintei Fecioare ca să ţi se împlinească visul şi-l rogi pe Dumnezeu în fiece zi ca să împiedice împlinirea lui; ai pregătit, seară de seară şi dimineaţă după dimineaţă, ceea ce vei spune când evenimentul se va produce, ai murmurat toate răspunsurile pe care le vei da la toate întrebările ce ţi-au trecut prin minte; ai prevăzut o sută, o mie de feluri în cam acest eveniment s-ar putea ivi... Şi iată-l, s-a ivit deodată. Eşti descumpănit.

Aşa se simte Maria de Cressay în dimineaţa asta, pentru că slujnica ei, care a fost altădată confidenta fericirii şi apoi a năpastei ce dăduse peste dânsa, venise adineauri să-i şoptească la ureche că Guccio Baglioni se întorsese. Că fusese văzut sosind în sat, la Neauphle. Că părea să umble cu alai de senior. Că armăşei ai regelui îl însoţeau. Că trebuie să fi fost mesager al papii... Când s-a oprit în piaţă, băieţii s-au zgâit cu gura căscată la şeaua de piele galbenă pe care erau brodate cheile sfântului Petru. Din pricina acestei şei, un dar al papii pentru nepotul bancherilor săi, toate minţile din sat au început să fiarbă.

Şi slujnica e în faţa ei, gâfâind, cu ochii aprinşi de emoţie şi tot sângele în obraji, şi Maria de Cressay nu ştie ce trebuie şi nici ce are să facă.

Spuse:

- Rochia!

Cuvântul îi venise singur, fără să se gândească, şi slujnica a înţeles numaidecât, pentru

că Maria are rochii puţine şi nu poate să ceară alta decât aceea cusută odinioară din frumoasa mătase dăruită de Guccio, aceea pe care o scoate din ladă în fiecare săptămână, o perie cu grijă, o scutură şi o netezeşte, în faţa căreia plânge uneori, şi n-o îmbracă niciodată.

Guccio se poate ivi dintr-o clipă într-alta. Slujnica îl zărise? Nu. Ea nu aduce decât noutăţile care umblă din gură în gură prin sat... Poate că a şi pornit încoace! se înfioară Maria. De-ar avea măcar o zi întreagă pentru a se pregăti să-l primească! A aşteptat nouă ani, şi iată acum, că nu-i rămâne decât o clipă!

Ce-i pasă că e rece apa cu care-şi spală pieptul, pântecul şi braţele, în faţa slujnicei care-şi întoarce capul, mirată de impudoarea neaşteptată a stăpânei sale, apoi trage cu coada ochiului spre frumosul trup căruia îi plânge de milă că se usucă fără bărbat de atât amar de vreme, şi-l pizmuieşte niţel văzând cum a rămas plin şi vârtos, ca o plantă frumoasă sub soare. Sânii sunt totuşi mai grei ca odinioară şi se cam lasă peste piept: şoldurile nu mai sunt aşa de netede ca înainte, pântecul e brăzdat de câteva dungi subţiri de pe urma maternităţii. Ce mai încolo! Trupul fetelor nobile se ofileşte şi el, mai puţin decât trupul slujnicelor, bineînţeles, dar se ofileşte totuşi, şi asta e dreptatea lui Dumnezeu care face toate făpturile la fel.

Maria se căznea să încapă în rochie. Să se fi strâmtat mătasea rămânând atâta vreme neîmbrăcată, sau se îngroşase ea? Ai fi zis mai curând că trupul ei căpătase altă formă, ca şi cum contururile, rotunjimile nu mai erau în acelaşi loc. Se schimbase. Ştie bine că şi puful blond deasupra buzei e mai des acum, ca pistruii datoraţi aerului tare de la ţară i s-au lăţit pe faţă. Părul ei, valul de păr auriu ale cărui cosiţe trebuie să le împletească în grabă, nu mai are supleţea luminoasă de altădată.

Şi iată că Maria se vede iar în rochia de sărbătoare care o stânjeneşte la subţiori; şi mâinile ei înroşite de treburile casei ies din mânecile de mătase verde.

Ce făcuse din toţi anii aceştia care acum nu mai păreau decât un suspin al timpului?

Trăise din amintiri. Se hrănise zilnic din cele câteva luni de dragoste şi de fericire, ca dintr-o provizie agonisită în grabă. Strivise fiecare clipă din trecutul acesta la moara amintirilor. Revăzuse de o mie de ori pe tânărul lombard venind să-şi încaseze datoria şi luând la goană pe ticălosul de ispravnic. De o mie de ori întâlnise întâia lui privire, refăcuse în minte întâia lor plimbare. De o mie de ori repetase legământul rostit la cununie în întunericul şi tăcerea nocturnă a capelei, înaintea călugărului necunoscut. De o mie de ori se întorsese cu gândul la clipa când descoperise că era însărcinată. De o mie de ori se văzuse smulsă cu de-a sila de la mănăstirea fetelor pocăite din mahalaua Saint-Marcel şi dusă într-o litieră închisă, cu pruncul la sân, spre castelul regilor de la Vincennes. De o mie de ori îşi văzuse copilul înfăşat sub ochii ei în scutece regeşti, apoi cum i-l aduceau îndărăt mort, de-i mai sângera şi acum inima. Şi tot o mai urăşte pe răposata contesă de Bouville, şi speră că se zbate în chinurile iadului. De o mie de ori retrăise clipa când jurase cu mâna pe Evanghelie să poarte de grijă micului rege al Franţei, să nu dezvăluie nimic din tainele cumplite ale curţii regale, nici chiar la spovedanie, şi să nu mai dea cu ochii de Guccio; şi de o mie de ori se întrebase: "Pentru ce tocmai mie mi s-a întâmplat asta?"

A întrebat înaltul cer albastru al zilelor de august, a întrebat nopţile de iarnă pe când tremura de frig singură în aşternutul tare, a întrebat zorile fără speranţă. Pentru ce?

A întrebat de asemenea rufele numărate pentru spălătorie, sosurile amestecate în tingirea de

pe foc, carnea pusă la saramură, pârâul care curge la piciorul conacului şi pe malul căruia vin femeile să culeagă trestii şi stânjenei în dimineţile când se fac procesiuni.

În unele clipe l-a urât cu furie pe Guccio, doar pentru că exista, şi pentru că trecuse prin viaţa ei aşa cum vijelia străbate o casă cu uşile vraişte; şi numaidecât după aceea se căia ca şi cum ar fi hulit cele sfinte. Se închipuia pe rând ba o foarte mare păcătoasă căreia Atotputernicul îi impusese această veşnică ispăşire, ba o mucenică, un fel de sfântă anume aleasă de voinţa divină spre a salva coroana Franţei, pe urmaşul lui Ludovic cel Sfânt, tot regatul, în făptura copilaşului ce-i fusese încredinţat... Astfel poate cineva să-şi piardă minţile, încetul cu încetul, fără ca ceilalţi din jur să bage de seamă.

Veşti de la singurul bărbat pe care-l iubise, veşti de ia soţul ei căruia nimeni nu-i recunoştea acest titlu, nu avusese decât din an în paşti, prin câteva cuvinte ale slujbaşului băncii spuse slujnicei. Guccio trăia. Era tot ce ştia. Cât de mult suferise pentru că şi-l închipuia, sau mai degrabă pentru că nu putea să şi-l închipuie, într-o ţară depărtată, într-un oraş străin, printre rude pe care dânsa nu le cunoştea, alături de alte femei, fără îndoială, poate că alături de o altă soţie... Şi iată că Guccio se afla la un sfert de leghe! Dar s-o fi întors oare într-adevăr pentru dânsa? Sau doar pentru vreo afacere a băncii? Nu ar fi oare cea mai mare grozăvie ca el să fie aşa de aproape şi să nu fi venit pentru dânsa? Şi ar putea oare să-i facă o vină din asta, când ea însăşi refuzase să-l vadă cu nouă ani în urmă, când ea însăşi se arătase aşa de neînduplecată trimiţându-i vorbă să nu se mai apropie niciodată de dânsa, şi fără să-i poată dezvălui pricina acestei cruzimi?

Izbucni deodată:

- Copilul!

Căci Guccio va voi să cunoască băieţaşul pe care-l crede al său! Nu cumva pentru asta venise?

Jeannot e acolo, în livada ce se zăreşte prin fereastră, de-a lungul Meauldrei, pârâiaşul tivit cu stânjenei galbeni şi prea puţin adânc ca să te poţi îneca în el; se joacă împreună cu fiul mai mic al rândaşului, cu cei doi băieţi ai rotarului şi cu fata morarului, rotundă ca o minge... Are noroi pe genunchi, pe obraz şi chiar în şuviţele de păr blond ce i se răsucesc pe frunte. Ţipă cât îl ţine gura. Are pulpe tari şi trandafirii, băieţaşul pe care toţi îl cred un mic bastard, un copil al păcatului, şi se poartă cu dânsul ca atare.

Dar cum de n-au băgat de seamă toţi, fraţii Mariei, ţăranii de pe moşie, locuitorii din Neauphle, că Jeannot nu are nimic din culoarea blondă, aproape roşcată, a mamei sale, şi mai puţin încă din pielea foarte oacheşă, măslinie, a lui Guccio? Cum de nu văd că e un adevărat pui din neamul Capeţienilor, că are faţa lată, ochii de un albastru palid, cam depărtaţi unul de altul, bărbia de pe acum pronunţată, părul bălai ca paiul? Se vede cât colo că regele Filip cel Frumos i-a fost bunic. Să te cruceşti văzând că oamenii au privirea atât de puţin ageră şi nu recunosc în lucruri şi fiinţe decât ideea pe care şi-o fac despre ele!

Când Maria a cerut fraţilor ei să-l trimită pe Jeannot la o mănăstire din apropiere unde călugării augustini ţineau o şcoală, ca să înveţe să citească şi să scrie, aceştia au dat din umeri.

- Ştim şi noi să citim puţintel şi asta nu ne foloseşte la mare lucru; nu ştim să scriem, şi dacă am şti nu ne-ar fi de nici un folos, răspunse Jean de Cressay. De ce crezi că Jeannot ar avea nevoie să înveţe mai mult ca noi? învăţătura e bună pentru dieci, dar tu nu poţi să faci din el nici măcar un diac pentru că e bastard!

În livada cu stânjenei, copilul o urmează bosumflat pe slujnica venită să-l ia. Se juca de-a cavalerul, cu un băţ în mână, şi era gata să spargă

zăplazul de nuiele în dosul căruia nişte răi o ţineau prizonieră pe fata morarului.

Dar iată că fraţii Mariei se întorc tocmai după o raită pe ogoarele lor. Sunt prăfuiţi, put a sudoare de cal şi unghiile li-s negre. Jean, cel mai mare, e de pe acum aidoma lui tată-său; îi atârnă burta peste cingătoare, are barba încâlcită şi dinţii stricaţi dintre care caninii îi lipsesc.

Aşteaptă un război ca să se distingă; şi de câte ori se pomeneşte în faţa lui de Anglia, ţipă că regele n-are decât să-şi ridice oastea şi cavalerii vor şti să arate de ce sunt în stare. El, de altminteri, nu e cavaler; dar ar putea să ajungă datorită unui război. N-a cunoscut alte oşti afară de cea pe care Ludovic Aiuritul o băgase în noroaiele Flandrei, iar când cu expediţia din Aquitania, pe dânsul nu l-au chemat. Nutrise o clipă speranţa că-şi va vedea visul cu ochii, când monseniorul Charles de Valois plănuia să pornească cruciada; apoi monseniorul Charles murise. Ah, bun rege ar fi fost acest baron!

Pierre de Cressay, mezinul, rămăsese mai subţirel şi mai palid, dar nici el nu-şi prea îngrijea portul. Viaţa lui e un amestec de nepăsare şi obişnuinţă. Nici Jean, nici Pierre nu s-au însurat. Sora lor vede de gospodărie, de când le murise mama, doamna Eliabel; au astfel pe cineva care să le gătească, să le cârpească aşternutul; şi pe capul Mariei pot să-şi verse năduful la o adică, mai lesne decât ar îndrăzni s-o facă faţă de o nevastă. Dacă ei umblă cu nădragii rupţi, li-e întotdeauna îngăduit să pună vina pe Maria că nu găsiseră soţii după rangul lor, căci dânsa făcuse familia de ocară.

Altminteri, duc un trai oarecum îndestulat datorită ajutorului bănesc pe care contele de Bouville poruncise să i se plătească tinerei femei în fiece lună, sub cuvânt că fusese doică regală, şi de asemenea datorită darurilor în alimente trimise de bancherul Tolomei aceluia pe care-l credea nepot al său. Aşadar cei doi fraţi trag niscaiva foloase de pe urma păcatului Mariei.

Pierre cunoaşte la Montfert-l'Amaury o orăşeancă văduvă la care se duce din când în când, şi în zilele acelea, se spală şi se ferchezuieşte cu un aer vinovat. Jean preferă să vâneze pe moşia lui, şi se simte senior fără mare bătaie de cap pentru că în cătunele vecine câţiva copii au şi început să-i semene la chip. Dar ceea ce este o cinste pentru un flăcău de neam mare, e o ruşine pentru o fată nobilă; asta se ştie, nu mai încape vorbă.

Iată-i acum pe amândoi, Jean şi Pierre, căscând ochii miraţi la sora lor, gătită cu rochia de mătase, şi la Jeannot, care ţipă şi bate din picioare pentru că slujnica s-a apucat să-i spele obrazul. E oare vreo sărbătoare de care uitaseră?

- Guccio e la Neauphle, spune Maria.

Şi se trage cu un pas îndărăt, pentru că-l ştie pe Jean în stare să-i repeadă o palmă.

Dar nici gând de aşa ceva. Jean tace; o priveşte pe Maria. Şi Pierre la fel, se uită la dânsa, bălăbănindu-şi braţele. Nu li-e mintea croită pentru neprevăzut. Guccio s-a întors. Vestea e mare, şi le trebuie câteva minute ca să-i prindă înţelesul. Ce probleme le va pune această întoarcere?... Ţineau mult la Guccio, trebuie s-o recunoască, pe vremea când le era tovarăş de vânătoare şi le aducea şoimii de la Milano; nu vedeau că flăcăul făcea dragoste cu Maria aproape chiar sub nasul lor. Apoi, când doamna Eliabel a descoperit păcatul în pântecul fiicei sale, au vrut să-l ucidă. Iar după ce îl vizitaseră pe bancherul Tolomei în palatul său de la Paris, au regretat violenţa lor şi au înţeles, dar prea târziu, că şi-ar fi apărat mai bine cinstea lăsându-şi sora să plece măritată cu un lombard decât s-o ţină la dânşii, mamă a unui copil fără tată.

Nu prea au vreme multă să-şi pună întrebări, căci armăşelul în livreaua slujitorilor contelui de Bouville, cu tunică de postav albastru dantelată în jurul feselor, a şi intrat pe calul său murg în curtea conacului care se umple numaidecât de feţe uluite.

Ţăranii îşi scot căciula; capete de copii se ivesc în uşile întredeschise; femeile îşi şterg mâinile de şorţuri.

Armăşelul îi aduce domnului Jean două mesaje, unul din partea lui Guccio, celălalt din partea contelui de Bouville însuşi. Jean de Cressay a luat înfăţişarea fudulă şi plină de ifos a omului care primeşte o scrisoare; a încruntat din sprâncene, şi-a ţuguiat buzele groase prin barbă şi a poruncit cu glas tare să i se dea de mâncat şi de băut mesagerului, ca şi cum acesta ar fi făcut cincisprezece leghe până acolo. Apoi s-a tras lângă frate-său, ca să citească. Nu ajung ei doi pentru asta; trebuie s-o cheme şi pe Maria, care se pricepe mai bine ca dânşii la desluşirea slovelor.

Şi Maria începe să tremure, să tremure, să tremure...

*****

- Nu înţelegem nimic din ce s-a întâmplat, domnule. Sora noastră a început deodată să tremure, ca şi cum Diavolul în persoană i-ar fi ieşit înainte, şi nici n-a vrut s-audă când i-am cerut să dea ochii cu domnia ta. Îndată după aceea, a podidit-o plânsul.

Erau foarte încurcaţi, fraţii Cressay. Puseseră să li se lustruiască ciubotele, iar Pierre îmbrăcase tunica pe care nu şi-o punea de obicei decât când se ducea la văduva din Montfort. În a doua încăpere a băncii din Neauphle, sub ochii unui Guccio care le arăta o mutră posomorâtă şi nici nu-i poftise să şadă, cei doi fraţi stăteau mai curând plouaţi, şi cu mintea răvăşită de gânduri ce se băteau cap în cap.

După primirea scrisorilor, cu două ceasuri mai înainte, crezuseră că vor putea sta la tocmeală pentru a face târgul, lăsându-şi sora să plece şi recunoscând drept bună cununia ei. O mie de livre bani peşin, iată ce plănuiau să ceară. Un lombard avea de unde să plătească. Dar Maria le năruise

speranţele cu atitudinea ei stranie şi încăpăţânarea de a nu voi să-l revadă pe Guccio.

- Am încercat s-o facem să înţeleagă, deşi era în paguba noastră; căci dacă ne părăseşte, ne-ar lipsi tare mult pentru că dânsa ne ţine toată gospodăria. Dar în sfârşit, înţelegem şi noi că dacă te-ai întors s-o ceri după atâţia ani, înseamnă că ţi-e soţie adevărată, deşi v-aţi cununat în taină. Şi apoi a mai trecut vreme de atunci...

Bărbosul era cel care vorbea şi cuvintele îi veneau cam alandala. Mezinul se mulţumea să încuviinţeze dând din cap.

- Noi ţi-o spunem deschis, continuă Jean de Cressay, am făcut o greşeală când am refuzat să ţi-o dăm pe sora noastră. Dar împotrivirea nu era atâta din partea noastră cât a mamei... Dumnezeu s-o ierte!... care se încăpăţânase grozav. Un cavaler e dator să-şi recunoască greşelile, iar dacă sora noastră Maria a trecut peste consimţământul nostru, avem şi noi o parte de vină. Uitarea trebuie să şteargă asta. Timpul e stăpânul nostru al tuturor. Acum însă, iată că dânsa e cea care te refuză; şi totuşi, jur înaintea lui Dumnezeu că nu are în minte vreun alt bărbat, nici o vorbă de aşa ceva! Aşa că, nu mai pricep nimic. E cam sucită la cap, surioara noastră, nu-i aşa, Pierre?

Pierre de Cressay clătină din cap.

Pentru Guccio era o frumoasă revanşă să-i aibă astfel sub ochii lui, pocăiţi şi cu limba împleticită, pe cei doi flăcăi care odinioară veniseră, în toiul nopţii, cu ţăpoaiele în mână, gata să-l omoare, şi-l siliseră să fugă din Franţa. Acuma, n-aveau dorinţă mai vie decât să i-o dea pe sora lor; puţin lipsea să-l roage să zorească lucrurile, venind la Cressay spre a-şi impune voinţa şi a cere să i se recunoască drepturile de soţ.

Dar să te aştepţi la aşa ceva din partea lui Guccio, ar fi însemnat să nu-l cunoşti şi să nu-i cunoşti mândria bănuitoare.

Nu se prea sinchisea de cei doi zevzeci. Numai Maria avea importanţă pentru dânsul. Maria însă îl respingea acum când era aici, atât de aproape de dânsa, şi când venea gata să uite tot răul pe care i-l făcuse.

- Monseniorul de Bouville trebuie să-şi fi închipuit că Maria se va purta astfel, vorbi bărbosul, căci îmi spune în scrisoarea lui: "Dacă doamna Maria, aşa cum ne putem aştepta, refuză să-l vadă pe seniorul Guccio...". Domnia ta ştii cumva ce l-a făcut să scrie asta?

- Nu, nu ştiu cu adevărat, răspunse Guccio, dar e de crezut că dânsa i-a vorbit domnului de Bouville foarte mult şi foarte răspicat pe socoteala mea, pentru ca el să fi înţeles aşa de limpede!

- Şi totuşi, ea nu are alt bărbat în minte, mai spuse o dată bărbosul.

Guccio se simţea cuprins de mânie. Sprâncenele sale negre se încruntau pe încreţitura ce-i brăzda fruntea. De data asta, într-adevăr, totul îi dădea dreptul să procedeze fără a ţine seamă de nimic. Maria va fi răsplătită pentru cruzimea ei printr-o şi mai mare cruzime.

- Şi fiu-meu? întrebă el.

- É aici. L-am adus cu noi.

În încăperea de alături, copilul privea cum slujbaşul făcea socoteli şi se juca plimbându-şi degetele prin fulgii unei pene de gâscă. Jean de Cressay deschise uşa.

- Jeannot, vino-ncoace, spuse el.

Atent la ceea ce se petrecea în el însuşi, Guccio se cam silea să-şi trezească o emoţie. "Fiul meu, îmi voi vedea fiul", îşi zicea. La drept vorbind, nu simţea nimic. Şi totuşi, de câte ori se gândise la clipa asta, cum o mai aşteptase! Nu prevăzuse însă pasul acesta greoi, ţărănesc, pe care-l auzea apropiindu-se.

Copilul intră. Purta nădragi scurţi şi un soi de bluză largă cu mâneci; părul cânepiu se cârlionţa rebel pe fruntea-i albă. Un adevărat pui de ţăran!

În prima clipă cei trei bărbaţi se simţiră stânjeniţi, şi copilul le văzu stânjeneala. Pierre îl împinse spre Guccio.

- Jeannot, iată-l...

Trebuia să spună ceva, să-i spună lui Jeannot cine era Guccio; şi nu putea să spună decât adevărul:

-... iată-l pe tatăl tău.

Guccio aştepta, prosteşte, un elan, braţe deschise, lacrimi. Micul Jeannot înălţă spre dânsul nişte ochi albaştri, miraţi:

- Dar mi s-a spus că a murit, rosti el.

Auzindu-l, Guccio simţi o izbitură în inimă; o furie năprasnică îl cuprinse.

- A, nu, nu se poate, n-ai înţeles bine, se grăbi să-i taie vorba Jean de Cressay. Era plecat departe, peste mări şi ţări şi nu ne putea trimite veşti. Nu-i aşa, prietene Guccio?

"Cu câte minciuni trebuie să-l fi îndopat! se gândi Guccio. Răbdare, răbdare... Să-i spună că tată-său murise, ah, ticăloşii! Dar, răbdare, mi-o vor plăti ei...". Ca să umple tăcerea, spuse:

- Ce blond e!

- Da, e leit unchiul Pierre, fratele răposatului nostru tată, răspunse Jean de Cressay.

- Jeannot, vino la mine, haide, vino, spuse Guccio.

Copilul se supuse, dar mânuţa aspră rămânea străină în mâna lui Guccio, şi-şi şterse obrazul după ce acesta îl sărutase.

- Aş dori să-l ţiu câteva zile cu mine, continuă Guccio, ca să-l pot duce la unchiu-meu Tolomei care vrea să-l cunoască.

Şi zicând asta, fără să-şi dea seama, Guccio închisese ochiul stâng întocmai ca Tolomei.

Cu gura întredeschisă, Jeannot îl privea. Ce de-a unchi avea! N-auzea vorbindu-se decât de unchi în jurul său.

- Eu am la Paris un unchi care-mi trimite daruri, spuse cu glas limpede.

- Chiar pe el ne vom duce să-l vedem. Dacă unchii aceştia ai tăi nu au nimic împotrivă. Şi se întoarse să-i întrebe: Nu aveţi nimic împotrivă?

- Nu, fireşte, răspunse Jean de Cressay. Monseniorul de Bouville m-a înştiinţat despre asta în scrisoarea lui, şi ne sfătuieşte să nu ne împotrivim...

Hotărât lucru, fraţii Cressay nu mişcau degetul fără învoirea lui Bouville.

Bărbosul se şi gândea la darurile pe care bancherul nu va pregeta să le facă nepotului său. Putea să se aştepte la o pungă de aur care ar veni cum nici că se poate mai la ţanc, căci tocmai în anul acela, dăduse boala în vite. Şi, mai ştii? bancherul era bătrân; poate că avea de gând să bage copilul în testamentul său...

Guccio îşi sorbea de pe acum răzbunarea. Dar aflat-a cineva vreodată în răzbunare o mângâiere pentru dragostea pierdută? Copilul rămase mai întâi înmărmurit, fără să-şi poată lua ochii de la calul şi harnaşamentul papal. Nu văzuse niciodată cal aşa de frumos, şi se minună grozav pomenindu-se cocoţat sus, pe partea dinainte a şeii. Apoi începu să-l cerceteze pe tatăl acesta picat din cer, sau mai curând amănuntele din înfăţişarea sa pe care putea să le vadă aplecându-se sau răsucindu-şi gâtul. Privea pantalonii lipiţi de picior care nu făceau nici o încreţitură pe genunchi, cizmele moi de piele închisă şi ciudatul veşmânt de călătorie de culoarea frunzelor ruginii cu mâneci strâmte şi încheiat până la bărbie printr-un şir de năsturaşi.

Armăşelul avea o îmbrăcăminte mult mai izbitoare, mult mai falnică prin culoarea ei de-un albastru viu lucind în soare, prin dantelele înflorate la mâneci şi şolduri, şi stema stăpânului său brodată pe piept. Dar copilul îşi dădu seama repede că Guccio îi poruncea armăşelului, şi căpătă o mare consideraţie pentru acest tată care

vorbea ca stăpân unui personaj îmbrăcat atât de strălucit.

Străbătuseră deja aproape patru leghe. În hanul de la Saint-Nom-la-Ryoteche unde făcură popas, Guccio ceru pe un ton parcă de stăpân înnăscut să li se aducă o omletă cu mărar şi pătrunjel; un clapon la frigare, lapte covăsit şi vin. Graba plină de râvnă cu care slujnicele hanului alergau în jurul lor spori şi mai mult respectul lui Jeannot pentru tată-său.

- Pentru ce, domnule, vorbeşti altfel decât noi? îl întrebă pe Guccio. Nu rosteşti cuvintele la fel.

Guccio se simţi atins de această observaţie privind accentul său toscan, şi făcută chiar de fiul său.

- Pentru că eu sunt din Sienna, oraş al Italiei care este patria mea, răspunse cu mândrie; şi tu de asemeni vei deveni sienez, cetăţean liber al acestui oraş, unde neamul nostru e puternic. Şi apoi, nu mai îmi spune domnule, ci padre.

- *Padre*, repetă ascultător puştiul.

Se aşezară tustrei la masă, Guccio, armăşelul şi copilul. Şi în timp ce aşteptau omleta, Guccio începu să-l înveţe pe Jeannot cuvintele graiului său pentru a numi lucrurile din jur:

- *Tavola*, zicea, apucând marginea mesei, *bottiglia*, ridicând sticla, *vino*....

Se simţea fâstâcit în faţa acestui copil, lipsit de aerul firesc pe care ar fi trebuit să-l aibă; îl paraliza deopotrivă teama că nu se va putea face iubit de el şi teama că nu-l va putea iubi la rândul său. Degeaba îşi repeta în gând: "E fiul meu", tot nu simţea nimic altceva decât o ură înverşunată faţă de cei care-l crescuseră.

Jeannot nu băuse niciodată vin. La Cressay, se mulţumea cu cidru, ba chiar cu o poşircă de frăsinel, ca ţăranii. Luă câteva înghiţituri. Era deprins să mănânce omletă şi lapte covăsit, dar claponul fript părea un ospăţ sărbătoresc; şi apoi

prânzul acesta la marginea drumului, ziua nămiaza-mare, îi plăcea mult. Nu-i era frică, şi bucuria aventurii îl făcea să uite de maică-sa. Nu se mai gândea la dânsa. I se spusese că are s-o revadă după câteva zile...

Paris, Sienna, numele acestea nu evocau în mintea lui vreo idee precisă de distanţă. Sâmbăta viitoare se va întoarce pe malul Mauldrei şi va putea spune fetei morarului, băieţilor rotarului: "Eu sunt sienez", fără a fi nevoit să explice ceva, deoarece dânşii ştiau încă şi mai puţin ce înseamnă asta.

După ultima îmbucătură, după ce şi-au şters pumnalele cu miez de pâine şi le-au prins iar la brâu, încălecară. Guccio luă copilul pe sus şi-l aşeză în faţa lui, de-a curmezişul şeii.

Prânzul îmbelşugat şi mai cu seamă vinul, din care gustase pentru întâia oară, îl toropiseră pe Jeannot. Nici n-apucară să facă o jumătate de leghe, şi adormi fără să-i pese de hurducăturile trapului.

Nimic nu e mai mişcător decât somnul unui copil, şi mai ales în plină zi, la ora când oamenii mari stau treji şi-şi văd de treburi. Guccio ţinea în echilibru această mică vietate, cu trupuşorul de pe acum destul de greu, zdruncinat de mersul calului, legănându-şi capul ba la dreapta, ba la stânga, în neştire. Urmând unui imbold ascuns, Guccio îşi plimbă bărbia pe buclele blonde ce se lipeau de dânsul şi-l cuprinse mai strâns cu braţele, ca pentru a sili capul rotund al copilului cufundat în somn să i se lipească şi mai strâns de piept. Un parfum al copilăriei venea din trupuşorul adormit. Şi, pe neaşteptate, Guccio se simţi tată, şi foarte mândru de a fi, şi lacrimile îi înceţoşară ochii.

- Jeannot, dragul meu Jeannot, dragul meu Giannino, murmură el punându-şi buzele pe buclele mătăsoase şi călduţe.

Îşi lăsase calul la pas şi-i făcuse semn armăşelului să meargă şi dânsul încetinel ca să nu

trezească ţâncul şi totodată spre a-şi prelungi propria fericire. Ce-i mai păsa acum de ora la care aveau să ajungă! Mâine, Giannino se va trezi în casa de pe strada lombarzilor, care-i va părea un palat; nişte slujnice îl vor lua în primire, îl vor spăla, îl vor îmbrăca în haine de domn, şi o viaţă de basm are să înceapă pentru dânsul!

Maria de Cressay împătureşte la loc rochia ei inutilă în faţa slujnicei mute şi amărâte. Slujnica visează şi dânsa la o altfel de viaţă în care şi-ar urma stăpâna, şi în privirea ei vezi parcă o dojană.

Dar Maria nu mai tremură, iar lacrimile din ochi i-au secat; hotărârea ei e luată. Mai are de aşteptat doar câteva zile, cel mult o săptămână. Căci în dimineaţa aceasta, sosirea neaşteptată a lui Guccio stârnise din partea ei un răspuns neghiob, un refuz smintit!

Pentru că, luată repede, nu se gândise decât la jurământul pe care doamna de Bouville, femeia aceea rea, i-l smulsese odinioară cu de-a sila... Şi apoi, îi răsunau încă în urechi ameninţările: "Dacă-l vei mai vedea pe acest tânăr Lombard, el o va plăti cu viaţa...".

Dar doi regi domniseră de atunci unul după altul şi nimeni nu vorbise! Iar doamna de Bouville a murit. De altminteri, se împacă oare acest jurământ cu legea lui Dumnezeu? Nu e oare un păcat să opreşti făptura omenească de a-şi mărturisi unui duhovnic zbuciumul sufletului? Până şi călugăriţele pot fi dezlegate de jurământul lor. Şi apoi, nimeni nu are dreptul de a despărţi soţia de soţ! Nici asta nu e faptă creştinească. Iar contele de Bouville nu este episcop şi de altfel nu e aşa de înfricoşător cum era nevastă-sa.

La toate acestea, Maria ar fi trebuit să cugete în dimineaţa asta, şi să recunoască făţiş că fără Guccio nu putea trăi, că locul ei era lângă dânsul, că dacă Guccio a venit s-o ia, nimic în lume, nici jurământul vechi, nici tainele Coroanei, nici teama

de oameni, nici pedeapsa lui Dumnezeu de-ar fi să se arate, nimic n-o va împiedica să-l urmeze.

Nu-l va minţi pe Guccio. Un bărbat care, după nouă ani, te mai iubeşte, care nu s-a însurat din nou şi se întoarce să te caute, e cinstit şi sincer, asemenea cavalerului care trece peste toate piedicile. Unui asemenea bărbat îi poţi dezvălui o taină şi el va şti s-o păstreze. Şi nici nu ai dreptul să-l minţi, lăsându-l să creadă că fiul său trăieşte, că-l strânge la piept, când asta e o minciună.

Maria va şti să-i explice lui Guccio că bietul lor copil, întâiul lor născut... căci de pe acum copilul mort nu mai era în mintea ei decât întâiul lor născut... printr-o înlănţuire nefericită de fapte fusese dat, schimbat, pentru a scăpa viaţa adevăratului rege al Franţei. Şi-i va cere lui Guccio să împărtăşească jurământul ei, şi-l vor creşte împreună pe micul Jean cel Postum care a domnit în cele dintâi cinci zile ale vieţii lui, până ce baronii vor veni să-l ia pentru a-i da coroana! Şi ceilalţi copii pe care-i vor avea au să fie într-o zi ca nişte fraţi pentru regele Franţei. Deoarece în rău orice se poate întâmpla prin rânduielile de necrezut ale soartei, pentru ce nu s-ar putea întâmpla oricui în bine?

Iată ce era să-i explice Maria lui Guccio, în câteva zile, peste o săptămână, când i-l va aduce îndărăt pe Jeannot aşa cum se înţelesese cu fraţii ei.

Atunci, fericirea atât de mult amânată va putea să înceapă; iar dacă orice fericire în lumea asta trebuie plătită cu o suferinţă la fel de mare, şi unul şi celălalt vor fi plătit dinainte pentru toate bucuriile lor viitoare! Guccio va voi oare să se aşeze la Cressay? Fireşte că nu. La Paris? Locul ar fi prea primejdios pentru micuţul Jean, şi dânşii n-ar trebui totuşi să-l înfrunte prea de aproape pe contele de Bouville! Se vor duce în Italia. Guccio o va lua pe Maria în ţara aceea din care dânsa nu cunoaşte decât stofele frumoase şi lucrul iscusit al

giuvaergiilor. Ce dragă îi este această Italie, fiindcă de acolo a venit bărbatul pe care Dumnezeu i-l ursise! Maria se şi vede în călătorie alături de soţul ei regăsit. Într-o săptămână; mai are o săptămână de aşteptat...

Vai! în dragoste nu-i de ajuns ca două făpturi să aibă aceleaşi dorinţe; mai trebuie să le şi exprime în aceeaşi clipă.

REGINA DIN PALATUL TEMPLIERILOR

Pentru un copil de nouă ani al cărui orizont, de la vârsta când începea să-şi aducă aminte, fusese mărginit de o gârlă, de nişte gropi de gunoaie şi de acoperişurile caselor de ţară, descoperirea Parisului nu putea să fie decât o încântare. Dar ce să mai zici când această descoperire se făcea sub îndrumarea unui tată aşa de mândru, aşa de fudul de fiul său, şi care punea să-l îmbrace, să-l pieptene, să-l spele, să-l parfumeze, care-l ducea prin cele mai frumoase prăvălii, îl îndopa cu zaharicale, îi dăruia o pungă pentru cingătoare, cu gologani adevăraţi înăuntru, şi pantofi brodaţi! Jeannot, sau Giannino, trăia zile minunate.

Şi toate casele acestea frumoase în care intra! Căci, sub fel de fel de motive, adeseori şi fără nici un motiv, Guccio îşi vizita pe rând cunoştinţele de odinioară, numai ca să poată rosti umflându-se în pene: "Fiul meu!" şi să arate această minune, această splendoare unică pe lume: un băieţaş care-i zicea: "*Padre mio*" cu un bun accent din Île-de-France.

Iar dacă unii se mirau de chipul bălai al lui Giannino, Guccio pomenea de mamă-sa, o persoană de neam mare; lua atunci tonul acela de o amăgitoare discreţie care prevesteşte indiscreţia şi aerul niţeluş lăudăros pe care-l au italienii când se înconjoară de mister, prefăcându-se că nu vor să vorbească de cuceririle lor. Astfel toţi lombarzii din Paris, de-alde Peruzzi, Boccanegra, Macci, Albizzi, Frescobaldi, Seamozzi, şi însuşi signore Boccacio, aflaseră de acest fiu al lui Guccio.

Unchiul Tolomei, cu un ochi închis şi unul deschis, pântecos şi mişcându-şi anevoie piciorul,

împărtăşea din plin această lăudăroşenie. Ah, dacă Guccio ar fi putut să se mute iar la Paris, să se aşeze în casa lui, cu micuţul Giannino, ce fericit s-ar simţi bătrânul lombard, pentru câte zile mai avea de trăit.

Dar acesta era un vis imposibil. Pentru ce năroada asta, încăpăţânata Maria de Cressay nu vroia să audă de refacerea căsătoriei sale, pentru ce nu vroia să accepte viaţa împreună cu soţul ei, de vreme ce acum nimeni nu părea să se mai împotrivească?

Oricâtă groază avea la gândul de a întreprinde cea mai scurtă călătorie, Tolomei se arăta gata să plece spre Neauphle ca să facă o ultimă încercare de a o convinge pe Maria.

- Dar, unchiule, eu sunt cel care nu mai vreau să ştiu de dânsa, spunea Guccio. Nu-mi voi lăsa cinstea batjocorită. Şi apoi ce mare plăcere aş avea să trăiesc lângă o femeie care nu mă mai iubeşte?

- Eşti sigur de asta?

Era un semn, unul singur, care-i putea îngădui lui Guccio să-şi pună întrebarea. Recunoscuse la gâtul copilului răcluţa de aur ce-i fusese dăruită lui de regina Clémence când se afla în spitalul din Marsilia, şi pe care o dăruise la rândul său Mariei, odată, când ea era foarte bolnavă.

- Mămica a scos-o de la gâtul ei şi mi-a pus-o mie, deunăzi, când unchii mei m-au dus la tine, explicase copilul.

Dar puteai oare să te bizui pe o dovadă aşa de firavă, pe un gest care putea să nu fie decât expresia unui gând pios?

Şi apoi contele de Bouville vorbise răspicat.

- Dacă vrei să păstrezi copilul acesta, trebuie să pleci cu el la Sienna, şi cât mai curând va fi mai bine, îi spusese lui Guccio.

Întrevederea avusese loc în palatul fostului mare şambelan, din spatele Splaiului Grămăticilor. Bouville se plimba prin grădina lui înconjurată de ziduri. Şi-l podidiseră lacrimile văzându-l pe

Giannino. Sărutase mâna băieţaşului înainte de a-l săruta pe obraji şi, contemplându-l, cercetându-l din creştet până-n tălpi, murmurase:

- Un prinţişor adevărat, un prinţişor adevărat!

Şi-şi ştergea ochii. Guccio era mirat de această emoţie nestăpânită şi mişcat ca de un omagiu de prietenie adus lui însuşi.

- Un prinţişor adevărat, cum zici domnia ta, răspunse Guccio foarte bucuros; şi-i într-adevăr lucru de mirare când te gândeşti că nu a cunoscut decât viaţa de la ţară iar maică-sa nu e, la urma urmei, decât o ţărancă!

Bouville clătina din cap. Da, da, e într-adevăr curios...

- Ia-l cu dumneata, e cel mai bun lucru pe care-l poţi face. De altminteri, nu ai şi înalta încuviinţare a preasfântului nostru părinte? De data asta am să-ţi dau doi armăşei să te însoţească până la graniţele regatului, pentru ca nimic rău să nu vi se întâmple, nici dumitale, nici... acestui copil.

Îi venea greu să rostească: "fiul dumitale...".

- Mergi sănătos, prinţişorul meu, spuse el sărutându-l din nou pe Giannino. Te voi mai vedea oare vreodată?

Şi se îndepărtă foarte repede, pentru că-şi simţea ochii bulbucaţi umplându-i-se iar de lacrimi. Într-adevăr, ţi se strânge inima văzând cât de mult seamănă copilul acesta cu marele rege Filip!

- Ne întoarcem la Cressay? întrebă Giannino în dimineaţa de 11 mai, privind cum se umpleau sacii de piele şi geamantanele cu agăţători anume făcute pentru samarul catârilor. Nu arăta să fie prea nerăbdător de a se întoarce la conac.

- Nu, fiule, răspunse Guccio, mergem mai întâi la Sienna.

- Mămica va merge cu noi?

- Nu, nu acum; va veni în urma noastră, mai târziu.

Copilul păru să-şi fi luat grija de la asta. Guccio se gândi că după nouă ani de minciuni în privinţa tatălui său, Giannino avea să fie acum îndopat cu alte minciuni când va veni vorba de maică-sa. Dar cum să facă altfel? Poate că într-o zi va trebui să-l lase să creadă că maică-sa a murit...

Înainte de a porni la drum, Guccio mai avea de făcut o vizită, cea mai de vază, dacă nu şi cea mai însemnată; ţinea s-o salute pe regina văduvă Clémence a Ungariei.

- Unde vine asta, Ungaria? întrebă copilul.

- Foarte departe, hăt încolo spre Soare Răsare. Trebuie să umbli multe săptămâni până să te vezi acolo. Puţini oameni au fost în locurile acelea.

- Pentru ce se află la Paris această doamnă Clémence, dacă e regina Ungariei?

- Dar n-a fost niciodată regina Ungariei, Giannino; tatăl ei a fost rege acolo, ea însă, ea a fost regina Franţei.

- Atunci, e soţia regelui Charles cel Frumos?

Nu, soţia regelui era doamna d'Evreux, pe care o încoronau chiar în ziua aceea; şi Guccio va porni de altminteri îndată cu copilul de mână spre palatul regal, să arunce o privire asupra ceremoniei de la Sfânta Capelă, pentru ca Giannino să ducă cu dânsul o ultimă amintire mai frumoasă ca toate celelalte. Guccio, nerăbdătorul Guccio, nu simţea nici lehamite, nici oboseală tot explicând pentru căpşorul acesta nişte lucruri care păreau evidente dar nu erau defel, dacă nu le ştiai de multă vreme. Aşa înveţi de mic să cunoşti lumea şi rânduielile ei.

Cine era însă această regină Clémence pe care se duceau s-o vadă? Şi cum de o cunoştea Guccio?

Din uliţa Lombarzilor până la palatul Templului, prin uliţa Sticlarilor, nu era cale lungă. Pe drum, Guccio îi povestea copilului cum se dusese la Neapole cu contele de Bouville... seniorul ăla burduhănos, ştii tu, la care am fost deunăzi şi care te-a sărutat... spre a e cere pe

această prinţesă de soţie pentru regele Ludovic al X-lea, acum răposat. Şi cum el însuşi, Guccio, se aflase lângă regina Clémence pe corabia care o aducea în Franţa, şi cum era cât pe ce să piară într-o mare furtună înainte de a ajunge la Marsilia.

- Iar răcluţa de aur pe care o porţi la gât, ea mi-a dăruit-o drept mulţumire că am scăpat-o de la înec.

Ei, după aceea, când regina Clémence avusese un fiu, pe mama lui Giannino au ales-o să-i fie doică.

- Mămica nu mi-a spus niciodată nimic despre asta. Aşadar, şi ea a cunoscut-o pe doamna Clémence?

Această istorie era foarte încurcată. Giannino ar fi vrut să ştie dacă Neapole era în Ungaria. Dar tocmai când să întrebe, se vedea îmbrâncit de trecători; o vorbă începută rămânea în aer; vreun sacagiu, cu tărăboiul doniţelor lui, întrerupea un răspuns. Îi venea foarte greu copilului să pună rânduială în povestea asta. "Aşa că tu eşti fratele de lapte al micului rege Jean cel Postum care a murit după cinci zile...".

Fratele de lapte, asta ştia bine Giannino ce înseamnă. La Cressay auzea vorbindu-se întruna de unii ca aceştia. Sunt pline satele de fraţi de lapte. Dar frate de lapte al unui rege? Asta îi dădea de gândit. Căci un rege e un bărbat înalt şi voinic, cu o coroană pe cap... Nu-i trecuse niciodată prin minte că regii pot să aibă fraţi de lapte, nici măcar că au fost vreodată copii mici... Cât despre "postum"... alt cuvânt straniu, depărtat ca Ungaria.

- Mămica nu mi-a spus niciodată nimic, repetă Giannino.

Şi începu să aibă necaz pe mamă-sa pentru atâtea lucruri uimitoare pe care i le ascunsese.

- Şi de ce se numeşte palatul Templului, acolo unde mergem?

- Din pricina templierilor.

- A, da! Ştiu: ăia care scuipau pe cruce, se închinau la un cap de pisică şi otrăveau fântânile ca să le rămână lor tot bănetul din ţară.

Aflase asta de la fiul rotarului, care repeta spusele lui tată-său, auzite de acesta Dumnezeu ştie de la cine. În învălmăşeala străzii şi în atât de puţină vreme nu-i venea uşor lui Guccio să-i explice fiului său că adevărul nu era chiar aşa de simplu. Iar copilul nu înţelegea pentru ce regina, pe care se duceau s-o vadă, locuia la asemenea mişei.

- Oamenii aceia nu mai locuiesc acolo, *figlio mio*. Ei nu mai există; e fosta reşedinţă a marelui maestru.

- Maestrul Jacques de Molay? El era?

- Fă coarnele, fă coarnele din degete, băiatule, când rosteşti numele ăsta!... Aşadar, templierii au fost nimiciţi, arşi pe rug sau izgoniţi, şi regele a luat Templul care a fost cetăţuia lor...

- Care rege?

Nu se mai descurca bietul Giannino printre atâţia suverani!

- Filip cel Frumos.

- Tu l-ai văzut, tu, cu ochii tăi, pe regele cel Frumos?

Copilul auzise vorbindu-se de acest rege înfricoşător, atât de respectat acum; dar şi el făcea parte din toate umbrele acelea care au fost cândva, înainte ca Giannino să se fi născut. Şi Guccio se simţi înduioşat.

"E adevărat, gândi el, nu se născuse încă pe atunci; pentru dânsul e ca şi cum ai pomeni de Ludovic cel Sfânt!"

Şi cum învălmăşeala îi silea să-şi încetinească paşii, Guccio răspunse:

- Da, l-am văzut. Ba o dată, într-una din străzile astea, în ziua sosirii mele la Paris, acum doisprezece ani, eram cât pe ce să-l dau jos din pricina celor doi ogari pe care-i plimbam, ducându-i de zgardă.

Şi timpul i se întoarse năvalnic pe umeri ca un val mare neaşteptat care te copleşeşte şi apoi se împrăştie. O spumă de zile se nărui în jurul său. Era, de pe acum, un bărbat care-şi povestea amintirile!

- Aşadar, urmă el, casa templierilor a devenit proprietatea regelui Filip cel Frumos, apoi a regelui Ludovic, apoi a regelui Filip cel Lung care a venit înaintea regelui de azi. Iar regele Filip cel Lung, a dat palatul Templierilor reginei Clémence, în schimbul castelului din Vincennes pe care dânsa îl primise cu limbă de moarte de la soţul ei, regele Ludovic.

- *Padre mio*, aş vrea o prăjitură.

Simţise un miros îmbietor de gogoşi venind de la galantarul atârnat de gâtul unui plăcintar, şi asta făcea să dispară dintr-o dată orice interes pentru regii aceştia care se perindau prea repede pe tron şi-şi schimbau între dânşii castelele. Ştia deja, pe de altă parte, că începându-şi vorba cu "*padre mio*", era un mijloc sigur de a dobândi ceea ce dorea; de data asta însă şmecheria fu zadarnică.

- Nu, când ne vom întoarce, căci acuma te-ai murdări pe mâini. Aminteşte-ţi bine ce te-am învăţat. Să nu vorbeşti reginei decât dacă ea te întreabă ceva; şi apoi nu uita să îngenunchezi pentru a-i săruta mâna.

- Ca la biserică?

- Nu, nu ca la biserică. Vino, am să-ţi arăt, dar eu îmi plec greu genunchiul din pricina rănii pe care o am la picior.

Era într-adevăr o privelişte ciudată pentru trecători, străinul acesta mic de stat, măsliniu la faţă, şi copilul foarte bălai care, sub bolta unei porţi, învăţau să îngenuncheze.

-... Apoi te ridici, repede; dar bagă de seamă să n-o îmbrânceşti pe regină!

Palatul Templului se schimbase mult, nu mai arăta ca pe vremea lui Jacques de Molay; mai întâi că fusese îmbucătăţit. Reşedinţa reginei Clémence

nu cuprindea decât marele turn pătrat cu patru foişoare ca nişte căpăţâni de zahăr, câteva acareturi, şoproane şi grajduri, în jurul curţii pietruite, şi o grădină, jumătate de zarzavat şi jumătate de plimbare. Restul fostei căpitănii, locuinţele cavalerilor, armurăriile, atelierele fraţilor templieri, fuseseră despărţite prin ziduri înalte şi li se dăduseră alte întrebuinţări. Iar curtea uriaşă făcută anume pentru adunări militare, era acum pustie şi parcă adormită. Litiera de zile mari, cu perdele albe, care o aştepta pe regina Clémence, părea o corabie sosită acolo din greşeală sau împinsă de furtună într-un port părăsit. Şi deşi se aflau în jurul litierei câţiva scutieri şi slujitori, tot palatul avea un aer tăcut şi de izbelişte.

Guccio şi Giannino pătrunseră în turnul Templului chiar pe poarta de unde Jacques de Molay, scos din temniţa lui, ieşise cu doisprezece ani înainte, spre a fi dus la moarte. Încăperile fuseseră proaspăt zugrăvite şi mobilate, dar în ciuda tapiseriilor, a frumoaselor obiecte de fildeş, de argint şi de aur, bolţile acestea apăsătoare, ferestrele înguste, zidurile în care zgomotele se stingeau înăbuşite, şi chiar proporţiile acestei reşedinţe de războinici, nu alcătuiau o locuinţă potrivită pentru o femeie, o femeie de treizeci şi doi de ani. Totul acolo amintea de bărbaţii straşnici, purtând paloşul peste caftan, care asiguraseră pentru o clipă stăpânirea totală a creştinătăţii în hotarele fostului imperiu roman. Pentru o tânără văduvă, palatul Templului părea o închisoare.

Doamna Clémence nu-i lăsă mult să aştepte pe vizitatorii săi. Apăru, gătită pentru ceremonia la care se ducea, în rochie albă, pieptar din văl subţire peste sâni, mantie regească pe umeri şi coroană de aur în cap. O regină într-adevăr, aşa cum le vezi zugrăvite pe vitraliile bisericilor. Giannino crezu că reginele erau îmbrăcate astfel în toate zilele vieţii. Frumoasă, minunat de blondă,

distantă şi cu privirea cam absentă, Clémence a Ungariei oferea doar un surâs de porunceală, surâsul pe care o regină fără putere, fără regat, e datoare să-l lase în amintire poporului când se arată în faţa lui.

Această moartă fără mormânt îşi irosea zilele prea lungi cu îndeletniciri inutile, colecţiona bunăoară giuvaericale, şi era singurul lucru care o mai interesa pe lumea asta, sau se prefăcea că o interesează.

Întrevederea fu mai curând dezamăgitoare pentru Guccio care se aştepta la mai multă emoţie, dar nu şi pentru copilul care vedea în faţa lui o sfântă picată din cer în mantie de stele.

Doamna Ungariei punea întrebările acelea cuviincioase care întreţin conversaţia suveranilor atunci când nu au nimic de spus. Zadarnic încerca Guccio să întoarcă vorba spre amintirile lor comune, spre Neapole, spre furtuna de pe mare; regina nu se lăsa prinsă. De fapt, orice amintire îi era penibilă: gonea amintirile. Iar când Guccio, vrând să-l înalţe pe Giannino, adăugă: "E fratele de lapte al nefericitului fiu al măriei-tale, doamnă", o expresie aproape aspră trecu pe frumosul chip al reginei Clémence. O regină nu plânge în văzul lumii. Dar era într-adevăr prea necugetată cruzimea de a-i înfăţişa plin de viaţă, blond şi strălucitor, un copil de vârsta pe care ar fi avut-o al ei, şi care supsese la acelaşi sân. Nu vorbea în ea glasul sângelui, ci doar cel al nenorocirii. Şi apoi, poate că nu prea era potrivit să i-l aducă tocmai în ziua când Clémence avea să ia parte la încoronarea unei a treia regine a Franţei, după dânsa! Se sili să întrebe din politeţe:

- Ce se va face copilul acesta frumos când va creşte mare?

- Va fi bancher, doamnă, ca noi toţi, cel puţin aşa sper.

Regina Clémence îşi închipuia că Guccio venea să-i ceară plata vreunei sume împrumutate

sau banii pentru vreo cupă de aur, vreun giuvaer cumpărat pe datorie la unchiul acestuia. Era atât de deprinsă cu cererile acestea ale furnizorilor! Fu mirată când înţelese că acest tânăr se ostenise doar ca s-o vadă. Mai existau deci oameni care veneau s-o salute fără a avea nimic să-i ceară, nici vreo datorie, nici vreun serviciu?

Guccio îi spuse copilului să-i arate măriei sale regina răcluţa de aur pe care o purta la gât. Regina nu-şi mai aducea aminte, şi Guccio trebui să-i amintească de vizita pe care dânsa i-o făcuse la spitalul din Marsilia. Clémence îşi zise: "Tânărul acesta m-a iubit".

Amăgitoare mângâiere ce le rămâne femeilor a căror viaţă sentimentală s-a încheiat prea devreme şi nu mai sunt atente decât la semnele sentimentelor pe care le-au putut stârni odinioară!

Regina se aplecă să sărute copilul. Dar Giannini îngenunche numaidecât, şi-i pupă mâna. Cu o mişcare aproape maşinală, Clémence căută în jurul ei un dar pe care să i-l facă şi, zărind o cutie de argint aurit, o întinse copilului, zicând:

- Îţi plac desigur bomboanele? Păstrează cutia asta şi Dumnezeu să te aibă în paza lui!

Era timpul să plece la ceremonie. Se urcă în litieră, porunci să fie lăsate jos perdelele albe, apoi o cuprinse o lehamite care-i venea din tot trupul, din piept, din picioare, din pântec, din toată această frumuseţe zadarnică; putu în sfârşit să plângă.

Pe strada Templului o mare mulţime se îmbulzea spre Sena, spre palatul regal, doar doar o apuca să vadă câte ceva din încoronare, dar fără îndoială că nu se va vedea decât pe sine.

Luându-l pe Giannino de mână, Guccio porni în urma litierei albe, ca şi cum făcea parte din escorta reginei. Izbutiră astfel să treacă podul Zarafilor, să pătrundă în curtea palatului, şi acolo să se oprească pentru a-i vedea trecând pe marii seniori ai ţării care intrau, îmbrăcaţi ca de

sărbătoare, în Sfânta Capelă. Guccio îi recunoştea pe cei mai mulţi şi putea să-i arate copilului zicându-le pe nume: contesa Mahaut d'Artois, parcă şi mai înaltă cu coroana în creştet, şi contele Robert, nepotu-său, care o întrecea cu un cap; monseniorul Filip de Valois, acum pair al Franţei având alături pe nevastă-sa care şchiopăta; apoi doamna Jeanne de Bourgogne, cealaltă regină văduvă. Dar cine era tânăra pereche, el de vreo optsprezece şi ea de vreo cincisprezece ani, care venea în urma lor? Guccio îşi întrebă vecinii. I se răspunse că era doamna Jeanne de Navarra şi soţul ei Filip d'Evreux. Ei, da! Fiica Margueritei de Bourgogne avea acum cincisprezece ani, şi era căsătorită, după atâtea drame dinastice izbucnite în jurul şi din pricina ei.

Îmbulzeala se făcu aşa de mare încât Guccio trebui să ridice copilul şi să-l ducă pe umeri; trăgea greu drăcuşorul!

A, iat-o apropiindu-se pe regina Isabelle a Angliei, abia întoarsă de la Ponthieu. Guccio o găsi uimitor de puţin schimbată de când o văzuse odinioară la Westminster, doar cât să-i înmâneze o scrisoare a lui Robert d'Artois. Şi-o amintea totuşi parcă mai înaltă... În rând cu dânsa păşea fiul ei, tânărul Eduard de Aquitania. Şi toţi îşi lungeau gâtul să-l vadă, pentru că trena mantiei ducale a tânărului era purtată de lordul Mortimer, ca şi cum acesta ar fi fost marele şambelan al prinţului. Încă o sfidare aruncată regelui Eduard. Lordul Mortimer arăta un chip triumfător, mai puţin însă ca regele Charles cel Frumos, căruia nu i se văzuse încă faţa aşa de strălucitoare, şi asta pentru că regina Franţei, pe cât ziceau unii, se afla în sfârşit însărcinată de două luni! Şi încoronarea ei oficială, până atunci mereu amânată, era un gest de mulţumire din partea regelui.

Giannino se aplecă deodată ia urechea lui Guccio:

- *Padre, padre mio*, spuse el, seniorul ăla burtos care m-a sărutat deunăzi, când ne-am dus să-l vedem în grădina lui, e colo, se uită la mine!

Bouville, bietul de el, era înghesuit în mulţimea dregătorilor; ce gânduri încâlcite şi tulburătoare i se frământau în cap, zărindu-l pe adevăratul rege al Franţei, cel pe care toată lumea îl crede într-un cavou de la Saint-Denis, cocoţat pe umerii unui negustor lombard, în timp ce era încoronată soţia celui de al doilea urmaş al său la tron!

În aceeaşi după-amiază, pe şoseaua ce ducea la Dijon, doi armăşei ai aceluiaşi conte de Bouville îl însoţeau pe călătorul sienez împreună cu băieţaşul blond. Guccio Baglioni îşi închipuia că şi-l răpeşte pe fiu-său; în realitate îl fura pe adevăratul rege îndreptăţit la tron. Şi taina aceasta n-o cunoşteau decât un moşneag acoperit de slavă, într-o cameră din Avignon plină de ţipete de păsări, un fost şambelan, în grădina sa din Splaiul Grămăticilor, şi o femeie tânără pe veci întristată, într-o livadă din Île-de-France. Regina văduvă care locuia în palatul Templului va porunci ca şi până acum să se facă slujbe pentru pomenirea unui copil mort.

SFATUL DIN CHAALIS

Vijelia a spălat cerul noros al acestui sfârşit de iunie. În apartamentele regale ale stăreţiei de la Chaalis, aşezământ ce ţinea de tagma călugărilor din Citeaux, întemeiat de neamul capeţienilor, şi unde fuseseră depuse cu câteva luni înainte rărunchii lui Charles de Valois, lumânările se mistuiau fumegând şi amestecându-şi mirosul de ceară cu aerul îmbălsămat de miresmele pământului după ploaie şi cu mirosul de tămâie care pluteşte în toate sălaşurile de rugăciune. Gângăniile scăpate de furtună intraseră prin ogivele ferestrelor şi dansau în jurul flăcărilor.

E o seară tristă. Chipurile sunt îngândurate, posomorâte, plictisite, în această încăpere boltită unde tapiseriile, vechi încă de pe atunci, presărate cu flori de crin, cum se lucrau în serie pentru reşedinţele regale, spânzură de-a lungul pereţilor de piatră. Vreo zece persoane se află acolo adunate în jurul regelui Charles al IV-lea: Robert d'Artois, altminteri zis contele de Beaumont-le-Roger, noul conte de Valois, Filip, episcopul de Beauvais, Jean de Marigny, pair al Franţei, cancelarul Jean de Cherchemont, contele Ludovic de Bourbon, şchiopul, marele cămăraş al Curţii, conetabilul Gaucher de Châtillon. Ultimul dintre ei şi-a pierdut fiul mai mare cu un an în urmă, şi asta, spun unii, l-a îmbătrânit dintr-odată. Arată într-adevăr cei şaptezeci şi şase de ani ai săi; e din ce în ce mai surd şi pune beteşugul acesta pe seama tunurilor care i-au bubuit în urechi la asediul cetăţii La Réole.

Câteva femei au fost poftite pentru că la drept vorbind e o afacere de familie pe care trebuie s-o dezbată în seara asta. Sunt acolo cele trei Jeanne, doamna Jeanne d'Evreux, regina, doamna Jeanne

de Valois, contesă de Beaumont, soţia lui Roger, şi doamna Jeanne de Bourgogne, răutăcioasa, zgârcita, nepoata lui Ludovic cel Sfânt, şchioapă ca şi văru-său Bourbon, şi care e nevasta lui Filip de Valois.

Apoi, mai e Mahaut, Mahaut cu părul încărunţit de-a binelea, îmbrăcată în negru şi violet, pieptoasă, cu dosul mare, umeri laţi şi braţe groase, uriaşă! Vârsta, care de obicei împuţinează la trup oamenii, nu avusese un asemenea efect asupra contesei Mahaut. A devenit o matahală bătrână, şi asta e şi mai impresionant ca o matahală tânără. E întâia oară după multă vreme când contesa d'Artois se arată iar la Curte altfel decât cu coroana în cap pentru ceremoniile la care rangul ei o sileşte să fie de faţă, într-adevăr întâia oară de la domnia ginerelui său Filip cel Lung. Sosise la Chaalis, în vestminte cernite, asemenea unui catafalc ambulant, drapată ca o biserică în săptămâna Patimilor. Fiică-sa Blanche tocmai murise la mănăstirea din Maubuisson, unde o primiseră în cele din urmă, după ce fusese mai întâi mutată de la Château-Gaillard - într-o reşedinţă mai puţin aspră, lângă Coutances. Dar Blanche n-a prea avut când să se bucure de această îndulcire a soartei dobândită în schimbul divorţului. A murit câteva luni după ce intrase la mănăstire, istovită de anii lungi de temniţă, de cumplitele nopţi de iarnă în fortăreaţa din ţinutul Andelys, răpusă de slăbiciune, de tuse, de nenorocire, aproape nebună, sub un văl de călugăriţă, la treizeci de ani. Şi toate acestea pentru câteva luni de dragoste, dacă poţi măcar numi dragoste aventura ei cu Gautier d'Aunay; mai curând o pornire de a maimuţări plăcerile cumnatei sale Marguerite de Bourgogne, pe când nu avea decât optsprezece ani, vârsta la care nu ştii ce faci!

Astfel, cea care ar fi putut să fie în această clipă regină a Franţei, singura femeie pe care Charles cel Frumos o iubise cu-adevărat, se stinse

din viaţă tocmai când ajunsese la oarecare tihnă. Iar regele Charles, în sufletul căruia această moarte răscoleşte grele valuri de amintiri, stă trist în faţa celei de a treia soţii care ştie prea bine unde-s gândurile lui şi se preface că nu bagă de seamă.

Mahaut s-a folosit de acest doliu ca de un prilej. A venit nepoftită de nimeni şi fără să-şi vestească sosirea, de parcă-i dădea brânci inima, spre a-i aduce o vorbă de mângâiere, ea, mama greu încercată, fostului soţ nefericit în căsnicie; şi şi-au căzut unul în braţele celuilalt.

Cu buza ei mustăcioasă, Mahaut a sărutat obrajii fostului ei ginere; împins de un sentiment copilăros, Charles şi-a lăsat fruntea pe umărul ei monumental şi a vărsat câteva lacrimi printre faldurile de dric cu care matahala era învestmântată. Astfel se schimbă raporturile dintre oameni când moartea trece printre ei şi desfiinţează cauzele care i-au învrăjbit.

Are ea ceva în cap, doamna Mahaut, de s-a repezit aşa la Chaalis; iar nepotu-său Robert fierbe de mânie. El îi surâde, amândoi îşi surâd, îşi zic "buna mea mătuşă", "frumosul meu nepot" şi-şi mărturisesc marea lor dragoste, ca unii ce-s rude, aşa cum s-au legat prin tratatul din 1318. Se urăsc. S-ar ucide dacă s-ar afla singuri în aceeaşi încăpere. La drept vorbind, Mahaut a venit acolo - n-o spune dar Robert o ghiceşte! - din pricina unei scrisori pe care o primise. Toţi cei de faţă, de altminteri, primiseră aceeaşi scrisoare, doar niţel schimbată pe ici pe colo: Filip de Valois, episcopul Marigny, conetabilul şi regele... mai cu seamă regele.

Stelele străpung noaptea ce se zăreşte, luminoasă, prin ferestre. Sunt acolo zece-unsprezece inşi de cea mai mare vază, aşezaţi roată sub bolţi, între coloanele cu capiteluri sculptate, şi nu-s mare lucru... Nici ei nu cred că ar fi o adevărată forţă.

Regele, fire slabă şi minte mărginită, e pe deasupra singur, fără neamuri apropiate, fără slujitori care să fie numai ai lui. Cine sunt prinţii şi dregătorii strânşi în jurul său astă-seară? Nişte veri, sau nişte sfetnici moşteniţi de la tatăl sau de la unchiul său. Nici unul care să fie cu-adevărat al lui, făcut de dânsul, legat de dânsul. Tatăl său avea în Sfatul Coroanei trei fii şi doi fraţi; şi chiar în zilele de ceartă, chiar în zilele când răposatul monsenior de Valois făcea pe zurbagiul stârnind scandal, era un scandal de familie. Ludovic Aiuritul avea doi fraţi şi doi unchi; Filip cel Lung pe aceeaşi doi unchi care-l sprijineau în tot felul, şi un frate, pe Charles însuşi. Acest supravieţuitor nu are aproape pe nimeni. Văzându-i Sfatul ce-l înconjoară, te gândeşti fără să vrei la un sfârşit de dinastie; singura nădejde în continuarea stirpei lor, în moştenirea nemijlocită a tronului din tată-n fiu, zace în pântecul acestei femei tăcute, nici frumoasă, nici urâtă, care şade cu mâinile încrucişate în poală lângă Charles, şi care ştie că este o regină de schimb. Scrisoarea, vestita scrisoare care-i frământă, poartă data de 19 iunie şi vine de la Westminster; cancelarul o ţine în mână şi, din pecetea ruptă, ceara verde se cojeşte pe pergament.

- Ceea ce a stârnit o mânie aşa de mare în inima regelui Eduard pare să fie împrejurarea că monseniorul de Mortimer a ţinut mantia ducelui de Aquitania la încoronarea măriei sale regina. Ca vrăjmaşul său personal să fie pus pe lângă fiul său, arătându-i-se asemenea semn de cinstire, domnului Eduard nu a putut-o simţi decât ca o grea ocară adusă lui însuşi.

Monseniorul de Marigny e cel ce-a vorbit, însoţindu-şi uneori vorba cu un gest al degetelor în care luceşte ametistul episcopal. Cele trei sutane pe care le poartă una peste alta sunt dintr-o stofă subţire, aşa cum se cade în acest anotimp, iar cea de deasupra, mai scurtă, cade în cute armonioase.

În răstimpuri, poţi recunoaşte la monseniorul de Marigny ceva din autoritatea marelui Enguerrand, al cărui singur frate în viaţă e acum.

Chipul prelatului pare croit fără cusur, dungat de sprâncene orizontale de o parte şi de alta a unui nas drept. Dacă sculptorul îi va respecta trăsăturile, monseniorul de Marigny va fi o frumoasă statuie culcată pe mormântul său... dar peste multă vreme, căci e încă tânăr. A ştiut de timpuriu să profite de pe urma lui Enguerrand, când acesta era în culmea gloriei sale, şi să se despartă de dânsul la vreme, când Enguerrand fu doborât. S-a strecurat întotdeauna cu uşurinţă prin zvârcolirile pe care le stârnesc schimbările de domnie; chiar de curând a tras foloase din căinţa târzie a lui Charles de Valois. Se bucură de mare trecere în Sfatul regelui.

- Cherchemont, îi spune regele Charles cancelarului său, mai dă cetire o dată acelei părţi din scrisoare unde fratele nostru Eduard se plânge de domnul de Mortimer.

Jean de Cherchemont desface pergamentul, îl apropie de o lumânare, mormăie ceva între buze înainte de a regăsi rândurile cu pricina, şi citeşte:

...cârdăşia soţiei mele şi fiului meu cu trădătorii şi vrăjmaşii mei de moarte ştiuţi de toată lumea, până într-atât încât mai sus pomenitul trădător Mortimer, ţinu la Paris mantia fiului meu, în ochii tuturora, la slujba de încoronare a scumpei mele surori[15], *soţia măriei tale, regina Franţei, în ziua de Rusalii, făcându-mi astfel mare ocară şi necaz...*

Episcopul de Marigny se apleacă la urechea conetabilului Gaucher şi-i suflă:

- Prost mai e scrisă scrisoarea asta!

Conetabilul n-a auzit bine; se mulţumeşte să bombăne:

- Un pidosnic, un sodomit!

- Cherchemont, continuă regele, cu ce drept mă pot eu împotrivi cererii fratelui meu din Anglia, când mă pofteşte să nu-i mai dau găzduire soţiei sale?

Gestul acesta al lui Charles cel Frumos, de a se adresa cancelarului iar nu de a se întoarce, cum face de obicei, spre vărul său Robert d'Artois, unchiul soţiei sale, întâiul său sfetnic, dovedeşte îndeajuns că de data asta are ceva în cap.

Înainte de a răspunde, pentru că nu-i prea sigur de intenţiile regelui şi pe de altă parte se teme să nu-l supere pe monseniorul Robert, Jean de Cherchemont se refugiază în sfârşitul scrisorii ca şi cum, înainte de a-şi da părerea, ar trebui să mai chibzuiască asupra ultimelor rânduri.

- *...Iată pentru ce, mult iubite frate,* citeşte cancelarul, *vin iarăşi să te rog din inimă şi cu toată dragostea pentru lucrul acesta pe care-l doresc mai presus de orice, să dai ascultare cererii mele de mai sus şi s-o împlineşti cu bunăvoinţa, şi cât mai curând prin urmare, pentru folosul şi cinstea amândurora; şi ca să nu sufăr ocară...*

Episcopul de Marigny dă din cap şi oftează. Suferă auzind o limbă aşa de zgrunţuroasă, aşa de stângace! Dar în sfârşit, oricât de prost scrisă o fi scrisoarea asta, înţelesul ei e limpede.

Contesa Mahaut d'Artois tace; se fereşte să-şi dea prea devreme pe faţă bucuria, şi ochii verzi îi lucesc în lumina făcliilor. Pâra ei din toamna trecută şi uneltirile puse la cale împreună cu episcopul de Exeter au rodit în acest început de vară, şi iată fructele coapte, tocmai bune de cules.

Deoarece nimeni nu-i făcuse binele de a-i tăia vorba, cancelarul se vede silit să-şi spună părerea:

- E neîndoios, măria ta, că atât după legile bisericii cât şi după cele ale statelor, trebuie într-un fel sau altul să-l împaci pe regele Eduard. El îşi cere soţia...

Jean de Cherchemont e un om al bisericii aşa cum cere slujba lui de cancelar; şi se întoarce spre episcopul Marigny, cerşind din ochi un sprijin.

- Sfântul nostru părinte papa mi-a trimis el însuşi prin episcopul Thibaud din Châtillon o scrisoare în care-mi dă acelaşi sfat, spune Charles cel Frumos.

Căci Eduard mersese până acolo încât se adresase papii Ioan al XXII-lea, trimiţându-i în copie toată corespondenţa care dădea în vileag nefericirea sa conjugală. Ce alta putea face papa Ioan decât să răspundă că o soţie trebuie să trăiască lângă soţul ei?

- Se cuvine deci ca doamna soră-mea să se întoarcă în ţara soţului ei, adăugă Charles cel Frumos.

A rostit asta fără să privească pe nimeni, cu ochii aţintiţi la pantofii săi brodaţi. Un candelabru atârnat deasupra jilţului îi luminează fruntea în care regăseşti deodată ceva din încruntarea încăpăţânată a fratelui său, Aiuritul.

- Charles, măria-ta, spune Robert d'Artois, silind-o pe doamna Isabelle să se întoarcă iar acolo, înseamnă s-o dai legată în mâna Despenserilor! N-a venit ea să caute adăpost lângă tine, pentru că se temea încă de pe atunci să nu fie omorâtă? Ce-ar aştepta-o acum!

- Fireşte, vere, măria ta nu poţi... dă să zică lunganul Filip de Valois, gata întotdeauna să cânte în struna lui Robert.

Dar nevastă-sa, Jeanne de Bourgogne, l-a tras de mânecă, şi el s-a oprit deodată; şi dacă n-ar fi întunericul, ar vedea toţi că se roşise la faţă.

Lui Robert d'Artois nu-i scăpase gestul acesta; înţelesese de ce tăcuse fără veste Filip şi prinsese privirea pe care a schimbat-o Mahaut cu tânăra contesă de Valois. Dacă ar putea, i-ar suci gâtul şchioapei ăsteia!

- Poate că soră-mea a văzut primejdia mai mare decât e, continuă regele. Despenserii aceştia

nu-mi par oameni aşa de răi cum mi i-a zugrăvit ea. Am primit de la dânşii scrisori foarte drăguţe şi care arată că ţin la prietenia mea.

- Ai primit şi daruri, nişte argintărie frumoasă, izbucneşte Robert, şi când se ridică din jilţ toate flăcările lumânărilor tremură şi umbrele se împrăştie pe feţele tuturor. Charles, măria ta, iubitul meu văr, pentru trei străchini de argint aurit care lipseau din văsăria ta, schimbatu-ţi-ai oare părerea despre cei ce ţi-au făcut război şi sunt ca armăsarii pe lângă iapă faţă de cumnatu-tău? Am primit toţi daruri din partea lor; nu-i aşa, monseniore de Beauvais, şi tu Cherchemont, şi tu Filip? Un zaraf, pot să vă dau numele lui, îi zice meşterul Arnold, a primit luna trecută cinci butoaie de argint, preţuind cinci mii de lire sterline, cu porunca de a le întrebuinţa spre a câştiga prieteni pentru contele de Gloucester în Sfatul regelui Franţei. Darurile acestea nu-i costă nimic pe de-alde Despenseri, căci îşi scot uşor paguba din veniturile comitatului Cornouailles, de care au despuiat-o pe sora măriei tale. Iată ceea ce trebuie să ştii şi să ţii minte. Şi ce credinţă poţi să aştepţi de la nişte bărbaţi care se îmbracă în vestminte femeieşti ca să-i facă poftele stricate ale stăpânului lor? Nu uita ce sunt ăştia şi unde le stă puterea...

Nici măcar în Sfatul regelui, Robert n-ar putea să se împotrivească ispitei de a spune măscări; stărui deci:

-... le stă în şezut! Iată cuvântul potrivit!

Dar râsul său nu stârni nici un ecou; poate doar conetabilul să fi preţuit vorba de haz. Conetabilul nu prea ţinuse la Robert d'Artois odinioară, şi dovedise asta îndeajuns ajutându-l pe Filip cel Lung să-i vină de hac uriaşului şi apoi să-l bage în închisoare. De câtăva vreme însă, bătrânul Gaucher găseşte că Robert are şi părţi bune, poate că datorită glasului său puternic, singurul pe care-l înţelege fără mare osteneală.

În seara asta, partizanii reginei Isabelle se pot număra. Cancelarul nu e printre ei, nici printre ceilalţi, ci mai curând atent să-şi păstreze o slujbă care depinde de bunăvoinţa suveranului; el va trece la timp de partea celor mai puternici. Tot indiferentă e şi regina Jeanne care nu-şi prea frământa mintea; mai presus de orice ţine să evite emoţiile care i-ar putea primejdui sarcina. E nepoata lui Robert d'Artois şi el îi impune întotdeauna prin autoritatea, prin înălţimea, prin îndrăzneala lui; dar e grijulie să se arate o soţie bună, deci gata să osândească din capul locului pe soţiile care-şi calcă îndatoririle.

Conetabilul ar fi mai curând de partea Isabellei. Pentru că, mai întâi de toate, nu-l poate suferi pe Eduard al Angliei din pricina năravurilor lui şi al refuzului acestuia de a-şi face închinarea cuvenită. Îndeobşte, nu-i place nimic din ce e englezesc. Face o excepţie pentru lordul Mortimer care a adus servicii Franţei; ar fi o laşitate să se lepede de dânsul acum. Şi bătrânul Gaucher nu se sfieşte s-o spună şi totodată să susţină că Isabelle are toate scuzele pentru ceea ce face.

- E femeie, ce naiba, iar soţul ei nu e bărbat! El poartă vina cea mare!

Ridicându-şi niţel glasul ca să se facă auzit, monseniorul de Marigny îi răspunse că regina Isabelle e într-adevăr vrednică de iertare şi că el însuşi, despre partea lui, e gata să-i dea iertarea păcatelor; dar greşeala, greşeala cea mare a doamnei Isabelle e că şi-a expus păcatul în ochii tuturora; o regină nu trebuie să arate pilda adulterului.

- Ah, e-adevărat, asta aşa e, recunoaşte Gaucher. Nu aveau nevoie să umble mână-n mână pe la toate ceremoniile şi să se culce în acelaşi pat cum se zice că fac.

În privinţa asta îi dă dreptate episcopului. Conetabilul şi prelatul sunt deci de partea reginei Isabelle, dar cu unele rezerve. Asupra acestui

subiect preocupările conetabilului nu merg mai departe. Se gândeşte la gimnaziul de limbă romană pe care l-a întemeiat lângă castelul său de la Châtillon-sur-Seine şi unde s-ar afla acuma de n-ar fi fost reţinut de istoria asta. Îşi va găsi mângâierea ducându-se îndată să-i asculte pe călugări cântând liturghia de noapte, plăcere ce poate să pară stranie la un om care e din zi în zi tot mai surd; dar vezi că Gaucher aude mai bine când e zgomot în jurul lui. Şi apoi, acestui militar îi plac artele; mai întâlneşti şi de ăştia.

Contesa de Beaumont, o femeie tânără şi frumoasă care surâde întruna cu gura şi niciodată din ochi, petrece grozav. Se uită la uriaşul ce i-a fost hărăzit drept soţ şi care-i oferă un spectacol de fiece clipă, întrebându-se cum o va scoate el la capăt cu afacerea asta? Va câştiga bătălia, ea ştie că Robert va câştiga; Robert câştigă întotdeauna. Şi, dacă poate, ea îl va ajuta să câştige, nu însă cu vorbe spuse în auzul tuturor.

Filip de Valois e din toată inima de partea reginei Angliei, dar o va trăda, pentru că nevastă-sa, care o urăşte pe Isabelle, i-a vârât asta în cap, şi dacă va face altfel de cum a hotărât dânsa, la noapte, după ţipete şi urlete, dânsa va refuza să se culce cu el. Şi voinicul acesta năsos e tulburat, şovăie, se bâlbâie.

Ludovic de Bourbon e lipsit de curaj. Familia nu-l mai trimite în bătălii, pentru că o ia la fugă. Nimic nu-l leagă de regina Isabelle.

Regele e slab, dar în stare de a se arăta încăpăţânat, ca de data aceea de care-şi amintesc toţi, când refuză o lună întreagă unchiului său Charles de Valois învestitura de locţiitor regal în Aquitania. E mai curând rău dispus faţă de soră-sa pentru că scrisorile caraghioase ale lui Eduard, tot repetând acelaşi lucru, au sfârşit prin a-l convinge; dar mai cu seamă pentru că Blanche a murit, şi el se gândeşte iar la rolul jucat de Isabelle, acum doisprezece ani, în izbucnirea scandalului. Fără

dânsa, el n-ar fi aflat niciodată; şi chiar dacă afla, să nu fi fost dânsa la mijloc, ar fi iertat ca s-o păstreze pe Blanche. Merita oare atâta scârboşenie, atâta ruşine răscolită, atâtea zile de suferinţă, şi apoi moartea?

Tabăra vrăjmaşilor Isabellei nu cuprinde decât două persoane, Jeanne cea Şchioapă şi Mahaut d'Artois, dar pe amândouă le uneşte strâns aceeaşi ură.

Astfel încât Robert d'Artois, omul cel mai puternic după rege, ba chiar în multe privinţe, mai însemnat decât regele, el, a cărui părere biruie întotdeauna, el care hotărăşte în toate treburile cârmuirii, care dă porunci guvernatorilor, judeţilor şi seneşalilor, Robert e deodată singur spre a apăra cauza verişoarei sale.

Asta e trecerea de care se bucură unii la curţile regale: e o stranie şi nestatornică adunare de stări sufleteşti în care situaţiile se transformă pe nesimţite după mersul evenimentelor şi suma intereselor aflate în joc. Iar favorurile poartă în ele sămânţa dizgraţiilor. Nu că vreo dizgraţie l-ar ameninţa pe Robert; Isabelle e într-adevăr ameninţată. Ea pe care, abia acum câteva luni, toţi o compătimeau, ocroteau şi admirau, căreia toţi îi dădeau dreptate în toate privinţele, a cărei dragoste era privită ca o răzbunare meritată, iată că nu mai are astăzi decât un singur apărător în Sfatul regelui. Dar, a o sili să se întoarcă în Anglia, e întocmai ca şi cum i-ai pune capul pe butucul călăului din Turnul Londrei, şi asta o ştiu toţi foarte bine. Deodată însă, nimeni n-o mai iubeşte; prea i-au mers toate din plin. Nimeni nu mai vrea să se compromită de dragul ei, afară de Robert, şi asta fiindcă pentru dânsul e un fel de a lupta cu Mahaut.

Dar iată că Mahaut se ridică la rândul ei şi porneşte atacul pregătit de multă vreme.

- Măria ta, iubite fiule, ştiu dragostea pe care o porţi surorii tale, şi care-ţi face cinste, vorbi

dânsa; dar trebuie să privim lucrurile în faţă şi să recunoaştem că Isabelle e o femeie rea, de pe urma căreia pătimim sau am pătimit cu toţi. Vezi şi tu pilda ce-o dă curţii tale, de când se află aici, şi aminteşte-ţi că e aceeaşi femeie care a făcut odinioară să plouă minciunile pe capul fetelor mele şi al surorii doamnei Jeanne, aici de faţă. Când ziceam atunci tatălui tău... Dumnezeu să-l odihnească unde e!... că se lăsa îmbrobodit de fiică-sa, n-aveam oare dreptate? Ne-a terfelit pe toţi fără pricină, născocind gânduri urâte pe care le vedea în inima celorlalţi şi care nu sunt decât în ea, aşa cum o dovedeşte îndeajuns astăzi! Blanche, care era neprihănită şi care te-a iubit până-n ultimele ei zile după cum o ştii, Blanche a murit săptămâna asta din pricina ei! Era nevinovată, fetele mele erau nevinovate!

Degetul gros al contesei Mahaut, un arătător tare ca un baston, se ridică spre cer, luându-l martor. Şi ca să-i facă plăcere aliatei sale din clipa aceea, adaugă, întorcându-se spre Jeanne cea Şchioapă:

- Soră-ta era cu siguranţă nevinovată, biata mea Jeanne, şi toţi am îndurat năpasta din pricina ponegririlor Isabellei, iar inima mea de mamă a sângerat văzând nenorocirea fetelor.

Dacă o mai ţine aşa, îi va face pe toţi să plângă; dar Robert îi zvârle în obraz:

- Nevinovată, fiică-ta Blanche? Mi-ar părea bine să fie aşa, mătuşă, dar n-a fost totuşi Sfântul Duh cel care a lăsat-o borţoasă în temniţă!

Regele Charles cel Frumos are o strâmbătură nervoasă. Şi Robert ăsta, zău aşa, ce nevoie avea să amintească de asta...

- Dar deznădejdea a împins-o aici pe fetiţa mea! ţipă Mahaut, zborşindu-se ca scoasă din minţi. Ce mai avea de pierdut, biata porumbiţă, ponegrită, întemniţată, şi pe jumătate nebună? în asemenea împrejurări, aş vrea şi eu să văd cine ar rezista.

- Am fost şi eu în temniţă, mătuşă, atunci când m-a băgat ginerele tău, Filip cel Lung, ca să-ţi facă pe plac. Şi nu am lăsat-o borţoasă pentru asta pe nevasta temnicerului şi nici, din deznădejde, nu m-am servit de temnicer ca de o nevastă, cum se pare că merge treaba la rudele noastre din Anglia!

Aha! Conetabilul începe iar să ciulească urechile la ce se vorbeşte.

- Şi de unde ştii, de altminteri, nepoate care găseşti o plăcere atât de mare în a terfeli amintirea unei moarte, de unde ştii că micuţa mea Blanche n-a fost luată cu de-a sila? Aşa cum au sugrumat-o pe vară-sa în aceeaşi temniţă, spuse Mahaut privind drept în ochii lui Robert, puteau s-o siluiască pe cealaltă! Nu, măria ta, fiule, urmă ea, întorcându-se spre rege, deoarece m-ai poftit la Sfatul tău...

- Nu te-a poftit nimeni, spuse Robert, ai venit singură.

Dar nu-i uşor să-i tai vorba acestei namile bătrâne.

-...iată, îţi dau un sfat pornit din inima de mamă pe care n-am încetat s-o am pentru tine, în ciuda tuturor neînţelegerilor ce ne-au putut despărţi. Ţi-o spun, Charles, fără ocol: goneşte-o pe soră-ta din Franţa, căci de fiecare dată când s-a întors aici, o nenorocire s-a abătut asupra coroanei! În anul când ai fost făcut cavaler împreună cu fraţii tăi şi chiar cu nepotu-meu Robert care trebuie să-şi amintească de asta, focul a cuprins castelul Maubuisson în timp ce Isabelle se afla acolo, şi puţin a lipsit să nu ardem toţi de vii! După un an, tot ea ne-a adus scandalul care ne-a acoperit de noroi şi ocară, scandalul pe care o vrednică fiică a regelui, o soră bună a fraţilor ei, chiar de-ar fi fost ceva adevărat, ar fi trebuit să-l ascundă, în loc să trăncănească peste tot, cu ajutorul ştiu eu cui! Şi apoi, pe vremea fratelui tău Filip, când dânsa veni la Amiens pentru ca Eduard să-şi facă închinarea,

ce s-a întâmplat? Păstoraşii au pustiit ţara! Şi acum, de când s-a întors, tremur! Căci tu, măria ta, aştepţi un copil pe care toţi îl dorim să fie băiat, pentru că trebuie să dai Franţei un rege; aşa că eu ţi-o spun hotărât, fiule: ţine-o pe această aducătoare de nenorocire departe de pântecul soţiei tale!

A, şi-a potrivit ea bine săgeţile la arc! Dar Robert o şi ia în tărbacă:

- Şi când vărul nostru Aiuritul şi-a dat sufletul, unde era Isabelle, mătuşă dragă? Nu în Franţa pe cât ştiu. Şi când fiu-său, Jean cel Postum, s-a stins pe neaşteptate în braţele tale, unde era Isabelle, mătuşă dragă? În odaia lui Ludovic? Printre baronii adunaţi? Poate că mă înşeală amintirea, dar n-o văd acolo. Afară numai dacă moartea celor doi regi, după mintea ta, nu trebuie socotite printre nenorocirile ţării.

Ticăloasa are de furcă cu un ticălos şi jumătate. Două vorbe de-ar mai schimba între ei şi s-ar învinui făţiş de omor!

Conetabilul cunoaşte familia asta de aproape şaizeci de ani. Îşi încreţeşte ochii de broască:

- Să n-o luăm razna, domnilor, şi să ne întoarcem la ceea ce trebuie să hotărâm!

În glasul său se aude parcă ceva care aminteşte, deodată, tonul sfaturilor Regelui de Fier.

Charles cel Frumos îşi mângâie fruntea netedă şi spune:

- Pentru a-i da o satisfacţie lui Eduard, ce-ar fi dacă l-am sili pe domnul Mortimer să iasă din ţară?

Jeanne cea Şchioapă ia cuvântul. Are vocea limpede, nu prea tare; dar după răgetele celor doi tauri din Artois, i se dă ascultare.

- Ar fi osteneală zadarnică şi vreme pierdută, spuse dânsa. Credeţi că vara noastră se va despărţi de acest bărbat care-i acum stăpânul ei? Prea îi este devotată trup şi suflet; nu mai respiră decât

prin el. Sau se va împotrivi ca el să plece, sau va pleca cu dânsul.

Căci Jeanne cea Şchioapă o urăşte pe regina Angliei nu numai pentru amintirea Margueritei, soră-sa, dar şi pentru minunata dragoste cu Mortimer pe care Isabelle o arată Franţei. Şi totuşi, Jeanne de Bourgogne nu e de plâns: voinicul ei de Filip o iubeşte cu-adevărat, şi în toate felurile, deşi dânsa nu are amândouă picioarele de aceeaşi lungime. Dar strănepoata lui Ludovic cel Sfânt ar vrea să fie singura femeie iubită pe lume. Urăşte dragostea celorlalţi.

- Trebuie să luăm o hotărâre, mai spune o dată conetabilul.

O spune pentru că se face târziu şi pentru că în adunarea aceasta femeile vorbesc într-adevăr prea mult.

Regele Charles încuviinţează dând din cap, apoi declară:

- Mâine dimineaţă, soră-mea va fi dusă în portul Boulogne spre a fi îmbarcată şi întoarsă sub pază la soţul ei legiuit. Aceasta mi-e vrerea.

Rostise "aceasta mi-e vrerea" şi cei de faţă se uitară unul la altul, căci vorba asta ieşise arareori din gura lui Charles Slăbănogul.

- Cherchemont, adăugă el, vei pregăti porunca pentru escortă pe care o voi pecetlui cu sigiliul meu cel mic.

Nu mai are rost să spui ceva. Charles cel Frumos e încăpăţânat; e rege şi uneori îşi aduce aminte de asta.

Doar contesa Mahaut îşi îngăduie să zică:

- E o hotărâre înţeleaptă, măria ta, fiule.

Apoi toţi se despart, fără cine ştie ce urări de noapte bună, cu sentimentul că au luat parte la o mârşăvie. Jilţurile sunt împinse în lături, fiecare se ridică spre a saluta plecarea regelui şi a reginei.

Contesa de Beaumont e dezamăgită. Crezuse că bărbatu-său, Robert, va ieşi biruitor. Îl priveşte; el îi face semn să pornească spre odaia lor. Mai are

să-i spună o vorbă monseniorului Marigny. Conetabilul cu un pas greoi, Jeanne de Bourgogne cu un pas şchiop, Ludovic de Bourbon şchiopătând şi dânsul, au părăsit încăperea.

Voinicul Filip de Valois calcă în urma nevestei lui cu mutra vinovată a unui cântec de vânătoare care nu s-a năpustit cum se cuvine asupra vânatului.

Robert d'Artois şopteşte ceva la urechea episcopului de Beauvais care-şi încrucişează degetele lungi, apoi le desface şi le încrucişează din nou. O clipă după asta, Robert se îndreaptă spre odăile sale, pe sub bolţile care înconjoară trapezăria mănăstirii. O umbră e aşezată între două coloane subţiri, o femeie care scurtează întunericul.

- Visuri plăcute, monseniore Robert.

Vocea asta tărăgănată şi în acelaşi timp batjocoritoare aparţine domnişoarei de onoare a contesei Mahaut, Béatrice d'Hirson, care stă acolo parcă îngândurată, şi aşteptând... ce? Trecerea lui Robert; el ştie bine asta. Béatrice se ridică, îşi întinde braţele în lături, silueta i se profilează în arcada ferestrei, apoi face un pas, încă unul, călcând legănat, şi rochia îi lunecă pe lespezi.

- Ce faci aici, păpuşico? o întreabă Robert.

Ea nu răspunde de-a dreptul, arată cu capul stelele de pe cer şi spune:

- Frumoasă e noaptea asta şi-i păcat să mă duc singură la culcare. Îţi vine greu somnul pe o asemenea căldură...

Robert d'Artois se apropie până a se atinge de dânsa, îşi aţinteşte de sus privirea întrebătoare în ochii aceştia prelungi care-l provoacă şi lucesc în întuneric, îşi pune palma lată pe dosul domnişoarei... apoi deodată şi-o trage îndărăt scuturându-şi degetele, de parcă s-ar fi fript.

- Ei, frumoasă Béatrice, izbucneşte el în râs, fugi iute de-ţi răcoreşte bucile în eleşteu, altminteri iei foc!

Brutalitatea gestului şi grosolănia cuvintelor o fac pe domnişoara Béatrice să se înfioare. E multă vreme de când aşteaptă prilejul de a-l cuceri pe uriaş: în ziua aceea monseniorul Robert ar fi la cheremul contesei Mahaut, iar dânsa, Béatrice, îşi va potoli în sfârşit dorinţa. Dar visul nu i se va împlini nici în seara asta.

Robert are ceva mai important de făcut. Se întoarce în apartamentul său, intră în iatacul soţiei sale, contesa; ea se ridică din aşternut. E goală; aşa doarme toată vara. Cu gândul în altă parte, Robert îi mângâie un sân care-i aparţine prin cununie, doar un fel de a-i da bună seara. Contesa de Beaumont nu simte nimic din mângâierea asta, dar o amuză: o amuză întotdeauna când îl vede ivindu-se pe bărbatu-său, şi caută să-şi închipuie ce-o fi având în cap. Robert d'Artois s-a tolănit într-un jilţ; şi-a întins imensele sale picioare, le ridică din când în când, apoi le lasă să cadă la loc, lipindu-şi călcâiele.

- Nu te culci, Robert?

- Nu, draga mea, nu. Va trebui chiar să te părăsesc spre a da fuga la Paris de îndată ce călugării ăştia îşi vor fi isprăvit cântărea în biserica lor.

Contesa zâmbi.

- Dragă, nu crezi că soră-mea din Hainaut ar putea-o primi pentru câtva timp pe Isabelle, dându-i răgaz să-şi strângă oamenii?

- La asta mă gândeam, frumoasa mea contesă, tocmai la asta mă gândeam.

Gata! Doamna de Beaumont s-a liniştit; soţul ei va câştiga bătălia.

Nu atât dorinţa de a sări în ajutorul Isabellei cât ura ce-o avea pentru Mahaut îl făcu pe Robert d'Artois să încalece şi să pornească la drum în noaptea aceea. Târfa vroia să-i stea împotrivă, să le facă rău celor ocrotiţi de dânsul şi să dobândească iar trecere pe lângă rege? Vom vedea noi cine va avea ultimul cuvânt.

Se duse să-l trezească pe Lormet.

- Dă fuga de înşeuează trei cai. Mă va însoţi scutierul meu, un armăşel...

- Şi eu? întrebă Lormet.

- Nu, tu nu, tu te vei întoarce să dormi.

Era drăguţ din partea lui Robert. Anii începeau să-l apese pe vechiul său camarad de ticăloşii, oşteanul care veghea asupră-i, sugrumătorul gata să ucidă la porunca stăpânului şi în acelaşi timp dădaca lui. Lormet răsufla acum tot mai anevoios şi îndura greu pâcla umedă a zorilor. Mârâi necăjit. Dacă nu avea nevoie de dânsul, la ce bun l-a mai trezit? Dar ar fi bombănit şi mai rău dacă trebuia să pornească la drum.

Caii fură înşeuaţi repede; scutierul căsca somnoros, armăşelul îşi încheia copcile harnaşamentului.

- Încălecaţi, le porunci Robert, va fi o plimbare.

Bine aşezat pe oblâncul şeii, merse la pas până să iasă din mănăstire pe la fermă şi ateliere. Apoi, de îndată ce ajunse la Marea de nisip care se aşternea luminoasă, insolită şi sidefată, între mestecenii albi, adevărat peisaj pentru un sobor de zâne, dădu pinteni calului. Dammartin, Mitry, Aulnay, Saint-Ouen: o plimbare de patru ceasuri, cu câteva clipe de mers cătinel, ca să mai răsufle caii, şi doar un popas la un han deschis noaptea care dădea de băut cărăuşilor de zarzavat.

Încă nu se crăpase de zi când sosiră la palatul regal din Paris. Oştenii de pază îl lăsară să treacă pe întâiul sfetnic al regelui. Robert se urcă drept la apartamentul reginei Isabelle, păşi peste slugile adormite pe coridoare, străbătu odaia femeilor care scoaseră nişte ţipete de găini speriate şi strigară: "Doamnă, doamnă! Intră cineva la măria ta!"

O lămpiţă de noapte ardea deasupra patului în care Mortimer era culcat cu regina.

"Aşadar pentru asta, pentru ca ei să poată dormi unul în braţele celuilalt, am galopat eu toată

noaptea de mi-am tocit bucile!" îşi zise Robert.

După ce trecu clipa de surpriză şi se aprinseră lumânările, orice stânjeneală fu lăsată la o parte când auziră ce zor mare îl adusese pe d'Artois.

Robert îi înştiinţă în grabă pe cei doi amanţi despre ceea ce se hotărâse la Chaalis şi ce se punea la cale împotriva lor. Tot ascultând şi întrebând, Mortimer continua să se îmbrace sub ochii lui Robert d'Artois, în chipul cel mai firesc, aşa cum sunt deprinşi s-o facă oştenii aflaţi în tabără. Nici prezenţa amantei sale nu părea să-l stingherească; se vedea cât colo că trăiau ca soţ şi soţie.

- Trebuie să plecaţi numaidecât, dragii mei, acesta mi-e sfatul, spuse Robert, şi să vă trageţi înspre ţinuturile Sfântului Imperiu ca să vă puneţi acolo la adăpost. Amândoi, cu tânărul Eduard, şi poate că împreună eu Cromwell, Alspaye şi Maltravers, dar nu prea mulţi ca să nu zăboviţi, vă veţi îndrepta spre Hainaut unde voi trimite o ştafetă care va ajunge înaintea voastră. Vrednicul conte Guillaume şi frate-său Jean sunt doi mari seniori credincioşi nouă, temuţi de vrăjmaşi, iubiţi de prieteni. Cât despre soţia mea, contesa, ea are să vă sprijine pe lângă soră-sa. E cel mai bun adăpost pe care-l puteţi avea deocamdată. Prietenul nostru Kent, căruia îi voi da de ştire, va veni după voi făcând un ocol pe la Ponthieu, ca să adune cavalerii ce-i aveţi prin părţile acelea. Şi-apoi, cum o vrea Dumnezeu!... Voi purta de grijă ca Tolomei să vă trimită ajutoare băneşti ca şi până acum; de altminteri, nici nu poate face altfel, v-a împrumutat prea mulţi bani ca să mai poată da îndărăt. Sporiţi cetele voastre de oşteni, faceţi tot ce vă stă în puteri, bateţi-vă. Ah, dacă regatul Franţei n-ar fi o moşie aşa de mănoasă, în care nu vreau s-o las pe ticăloasa de mătuşă-mea să-şi facă mendrele, bucuros m-aş duce cu voi.

- Întoarce-te niţel, vere, să pun ceva pe mine, spuse Isabelle.

- Ei cum, verişoară, mie nici o răsplată? râse Robert, supunându-se. Ştrengarul ăsta de Roger vrea să păstreze totul pentru dânsul? Nu se plictiseşte, flăcăul!

De data asta, intenţiile lui cam neruşinate nu părură să supere pe nimeni; era chiar ceva liniştitor în felul său de a face haz în plină dramă. Omul acesta care trecea drept aşa de rău se dovedea a fi în stare de gesturi inimoase, iar vorba lui slobodă, nu era decât o mască pentru a ascunde un fel de pudoare a sentimentelor.

- Văd, Robert, că sunt pe cale să-ţi datorez viaţa, spuse Isabelle.

- Ai să-mi plăteşti datoria asta, verişoară dragă, ai să mi-o plăteşti! îi strigă el peste umăr. Nu se ştie niciodată!

Zări pe masă o vază cu fructe, pregătite pentru noaptea amanţilor; luă o piersică, muşcă din ea o jumătate şi sucul auriu i se scurse pe bărbie.

Mare tărăboi pe coridoare, unde rândaşi aleargă spre grajduri, ştafete sunt trimise la seniorii englezi care locuiesc în oraş, femei dau zor să închidă geamandanele de mână, după ce au înghesuit în ele lucrurile neapărat necesare; o forfotă grozavă domnea în această parte a palatului.

- Să nu apucaţi prin Senlis, le spune Robert, cu gura plină de cea de-a douăsprezecea piersică; bunul nostru stăpân Charles e prea aproape, şi ar putea să-şi trimită oştenii pe urmele voastre. Treceţi prin Beauvais şi Amiens.

Îşi luară rămas bun în pripă; zorile abia începeau să lumineze clopotniţa Sfintei Capele, şi escorta se şi strânsese în curte, gata de plecare. Isabelle se apropie de fereastră; rămase o clipă tulburată în faţa acestei grădini, acestui fluviu, şi lângă patul acesta în care trăise ceasurile cele mai fericite ale vieţii. Trecuseră cincisprezece luni de la prima dimineaţă când respirase din acelaşi loc, minunata mireasmă pe care o împrăştie primăvara,

când iubeşti. Mâna lui Roger Mortimer i se aşeză pe umăr, şi buzele reginei lunecară spre această mână...

Peste câteva clipe potcoavele cailor răsunau pe străzile din inima Parisului, apoi pe podul Zarafilor, către miazănoapte.

Monseniorul Robert d'Artois se întoarse la palatul său. Când regele va fi înştiinţat de fuga surorii sale, ea se va afla de multă vreme prea departe pentru a mai putea fi ajunsă din urmă; iar Mahaut va trebui să cheme bărbierul spre a-i lua sânge ca să nu se înăbuşe sub bătaia lui năvalnică... "Ah, târfă ticăloasă, te-nvăţ eu minte!...". Robert putea să doarmă, un somn greu de bivol, până ce clopotele vor suna de amiază.

CAVALCADA CUMPLITĂ

HARWICH

Înconjurând cu zborul lor gălăgios catargele corăbiilor, pescăruşii pândeau rămăşiţele de mâncare aruncate în apă. La gurile celor două râuri, Orwell şi Stour, acolo unde ele se varsă în mare, flota vedea apropiindu-se portul Harwich cu stăvilarul de lemn şi şirul său de case scunde. Două bărci mai uşoare trăseseră deja la mal, debarcând o companie de arcaşi trimişi să se încredinţeze dacă meleagurile sunt liniştite; ţărmul nu părea să fie păzit. Se stârnise oarecare învălmăşeală pe chei, unde populaţia, la început atrasă de toate corăbiile acestea cu pânzele întinse ce veneau din larg, o luase la fugă văzând că din ele coboară soldaţi; curând însă teama se potoli şi norodul începu iar să se îmbulzească.

Corabia reginei, arborând în ciocul ei lunga flamură brodată cu crinii Franţei şi leii Angliei, gonea despicând valurile. Optsprezece vase din Olanda veneau în urmă. La poruncile căpitanilor, echipajele coborau pânzele; vâslele lungi ieşeau din coasta corăbiilor, ca nişte pene de aripi desfăcute, ca să ajute truda cârmacilor.

În picioare pe puntea dindărăt, regina Angliei, înconjurată de fiu-său prinţul Eduard, de contele de Kent, de lordul Mortimer, de domnul Jean de Hainaut şi de mai mulţi alţi seniori englezi şi olandezi urmărea înaintarea corăbiilor şi privea cum creşte mereu ţărmul regatului ei.

Pentru întâia oară de la fuga sa din temniţă, Roger Mortimer nu era îmbrăcat în negru. Nu purta platoşa cu chivăra închisă, ci doar ţinuta obişnuită de luptă, coiful fără vizieră prins de armura de oţel ce-i apăra grumazul şi zaua peste care flutura tunica albastră şi roşie, împodobită cu stema sa.

Regina era îmbrăcată cam la fel, cu obrăjorul blond vârât în plasa de fier, şi fusta lungă până la pământ, dar sub care îşi pusese, ca bărbaţii, jambiere din fir de oţel. Tânărul prinţ Eduard se arăta şi dânsul în ţinută de război. Crescuse măricel în lunile din urmă şi cam începea să semene a bărbat. Privea pescăruşii, i se păreau aceiaşi, cu aceleaşi ţipete răguşite, cu aceleaşi ciocuri lacome, care însoţiseră plecarea flotei din gura fluviului Meuse.

Păsările acestea îi aminteau de Olanda. Totul de altminteri, marea plumburie, cerul plumburiu, brăzdat ici, colo de dâre trandafirii, cheiul cu căsuţe de cărămidă unde aveau să ajungă peste câteva clipe, peisajul verde, unduios, presărat de smârcuri care se întindea dincolo de Harwich, totul se potrivea pentru a-l face să-şi amintească de priveliştile olandeze. Dar chiar să fi contemplat un pustiu de piatră şi nisip, sub un soare dogorâtor, şi tot s-ar fi gândit, prin contrast, la pământurile acelea din Brabant, din Ostrevant, din Hainaut pe care tocmai le părăsise. Asta, pentru că monseniorul Eduard, duce de Aquitania şi moştenitor al tronului Angliei era, la cei paisprezece ani şi trei sferturi ai săi, îndrăgostit de o fată din Olanda.

Şi iată cum s-a petrecut aceasta, şi ce întâmplări de seamă se întipăriseră în amintirea tânărului prinţ Eduard.

După ce o ştersese în mare grabă din Paris, când monseniorul d'Artois dăduse buzna cu noaptea-n cap, trezind palatul, goniseră zile întregi aproape fără popas ca să ajungă cât mai repede în

ţinuturile Sfântului Imperiu până s-au văzut pe moşia domnului Eustache d'Aubercicourt, care, ajutat de nevastă-sa, făcuse o primire plină de râvnă şi de voioşie reginei engleze şi însoţitorilor ei. De îndată ce-i văzu pe neaşteptaţii oaspeţi aşezaţi la largul lor în castel, domnul d'Aubercicourt încălecase pentru a da fuga să-l înştiinţeze pe vrednicul conte Guillaume, a cărui soţie era vară bună a reginei Isabelle, în capitala acestuia, Valenciennes. Chiar a doua zi venea glonţ fratele mai mic al contelui, domnul Jean de Hainaut.

Curios om, acesta: nicidecum arătos, căci era croit cam din topor, cu un obraz rotund pe un trup voinic, cu ochi rotunzi şi nasul rotund deasupra unei mustăcioare blonde; dar ciudat în apucăturile lui. Căci, ajuns în faţa reginei, fără să-şi fi lepădat măcar ciubotele, pusese un genunchi în pământ şi izbucnise, cu mâna la inimă:

- Doamnă, vezi-l pe cavalerul tău care-i gata să moară pentru tine, chiar dacă toată lumea te-ar părăsi, şi crede că voi folosi toată puterea mea, cu ajutorul prietenilor tăi, ca să te duc iar, pe tine şi pe fiul tău monseniorul Eduard, peste mare, în Anglia, ţara măriei tale. Iar toţi aceia pe care-i voi putea ruga să ne urmeze, îşi vor pune viaţa pentru tine, şi dacă o vrea Dumnezeu vom avea destui oşteni.

Ca să-i mulţumească pentru un ajutor atât de neaşteptat, regina făcuse un gest parcă vrând să îngenuncheze în faţa lui, dar domnul Jean de Hainaut o împiedicase apucând-o cu amândouă braţele, şi tot strângând-o le piept şi suflându-i în obraz, îi spusese:

- Să ferească Dumnezeu ca regina Angliei să aibă vreodată a se pleca înaintea cuiva. Fii tare, doamnă, şi drăguţul tău fiu de asemenea, căci îmi voi ţine făgăduiala.

Lordul Mortimer începea să facă mutre, găsind că domnul Jean de Hainaut se arăta cam prea zorit să-şi pună spada în slujba doamnelor.

Omul acesta se credea într-adevăr o întrupare a lui Lancelot du Lac, căci declarase tam-nesam că nu şi-ar îngădui să înnopteze sub acelaşi acoperământ cu regina, ca să n-o compromită, de parcă n-ar fi văzut cel puţin şase seniori în jurul ei! Se dusese, cuminte, să doarmă la o mănăstire din apropiere, spre a se întoarce a doua zi dis-de-dimineaţă, după ce ascultase liturghia şi băuse ceva, ca s-o ducă pe regină cu toţi însoţitorii ei la Valenciennes.

Ah, minunate făpturi, acest conte Guillaume cel Bun, nevastă-sa şi cele patru fete ale lor, trăind într-un castel alb! Contele şi contesa alcătuiau o căsnicie fericită; asta li se citea pe faţă şi se înţelegea din fiecare vorbă a lor. Tânărul prinţ Eduard, care suferise din copilărie având sub ochi priveliştea zâzaniei dintre părinţii săi, privea cu admiraţie această pereche unită şi, în toate privinţele, binevoitoare. Ce fericite erau cele patru tinere prinţese de Hainaut că se născuseră într-o asemenea familie!

Bunul conte Guillaume se arătase şi el gata să sară în ajutorul reginei Isabelle, dar fără a rosti vorbe atât de umflate ca frate-său, şi numai după ce se sfătuise cu ai lui, căci nu vroia să-şi atragă fulgerele regelui Franţei, nici pe acelea ale papii.

El însă, domnul Jean de Hainaut, nu-şi cruţa osteneala. Scria tuturor cavalerilor pe care-i cunoştea, rugându-i pe cinstea şi prietenia lor să vină alături de dânsul pentru a împlini ceea ce făgăduise. Stârni atâta vâlvă în Hainaut, Brabant, Zelanda şi Olanda încât bunul conte Guillaume se nelinişti: era toată oastea ţărilor sale, toată nobilimea, pe care domnul Jean se pornise s-o cheme sub steaguri. Îl pofti deci la mai multă cumpătare; dar celălalt nici nu vroia s-audă.

- Domnule frate al meu, zicea, nu-s dator decât cu o moarte, care este la voia Mântuitorului nostru, şi am făgăduit acestei drăgălaşe doamne s-o duc până în ţara ei. Aşa voi face, chiar dacă trebuie să mor din asta, căci orice cavaler dator

este să ajute cu toată puterea lui toate doamnele şi fecioarele aflate la mare ananghie şi restrişte, chiar în clipa când ele îl cheamă într-ajutor!

Guillaume cel Bun se temea şi pentru vistieria lui, căci pe toţi nobilii ăştia mărunţi cărora li se cerea să-şi cureţe platoşa de rugină va trebui să-i plătească cineva; dar în privinţa asta îi risipi teama lordul Mortimer care părea să aibă de la băncile lombarde destul bănet, pentru a ţine pe cheltuiala lui o mie de lăncii.

Rămăseseră aproape trei luni la Valenciennes, ducând acolo un trai graţios, în timp ce Jean de Hainaut vestea în fiece zi că li se alipiseră alţi cavaleri de seamă, ba domnul Michel de Ligne sau domnul de Sarre, ba cavalerul Oulfart de Ghistelles, sau Perceval de Semeries, sau Sance de Boussoy.

Se duseră ca într-o vizită în familie să facă un pelerinaj la moaştele sfântului Druon în biserica din Sebourg, foarte venerate de când bunicul contelui Guillaume, Jean d'Avesnes, care suferea cumplit de pe urma unei pietre la rinichi, se tămăduise închinându-se acelor moaşte.

Dintre cele patru fete ale contelui Guillaume, cea de a doua, Filipa îi plăcuse numaidecât tânărului prinţ Eduard. Era roşcovană, durdulie, pistruiată, cu obrazul lat şi pântecul de pe acum rotunjor; o adevărată micuţă Valois, dar având şi ceva din aerul spiţei de Brabant. Cei doi tineri se nimereau a fi foarte potriviţi ca vârstă; şi toţi din jur avură surpriza de a-l vedea pe prinţul Eduard, care nu vorbea niciodată, ţinându-se cam tot timpul pe lângă dolofana Filipa, şi vorbindu-i, vorbindu-i, vorbindu-i ceasuri întregi... Această simpatie a prinţului pentru fata contelui de Hainaut nu scăpa nimănui; cei tăcuţi din fire nu mai ştiu să se prefacă de îndată ce-şi leapădă tăcerea.

Aşa stând lucrurile, regina Isabelle şi contele de Hainaut căzură repede la învoială să-şi logodească copiii care arătau o atât de mare

dragoste unul pentru altul. Prin aceasta Isabelle întărea o alianţă de care avea neapărată nevoie; iar contele de Hainaut, de vreme ce fiică-sa era menită să ajungă într-o zi regina Angliei, nu mai vedea nimica rău în a-şi da cavalerii pentru ţelurile Isabellei.

În pofida poruncilor răspicate ale regelui Eduard al II-lea, care interzisese fiului său să se logodească sau să se lase a fi logodit fără învoirea sa, se şi ceruseră sfântului părinte dispensele necesare. Părea într-adevăr că aşa i-a fost scris prinţului Eduard, să-şi ia de soţie o fată din neamul Valois! Cu trei ani mai înainte, tată-său refuzase pentru dânsul una din ultimele fete ale monseniorului Charles, binecuvântat refuz deoarece acum flăcăul se va putea căsători cu nepoata aceluiaşi monsenior Charles, şi care-i plăcea.

Pentru prinţul Eduard, expediţia căpătase dintru început un înţeles nou. Dacă debarcarea reuşea, dacă unchiul Kent şi lordul Mortimer, cu ajutorul vărului Hainaut, izbuteau să-i izgonească pe ticăloşii Despenser, luând în locul lor cârma regatului alături de rege, acesta va fi silit să încuviinţeze căsătoria.

De altminteri, nimeni nu se mai sfia să vorbească în faţa băiatului de năravurile tatălui său; când înţelese, fu înspăimântat, scârbit. Cum putea un bărbat, un cavaler, un rege, să se poarte astfel cu un senior al curţii sale?

Prinţul era hotărât, când îi va veni rândul la domnie, să nu îngăduie niciodată asemenea mârşăvii printre baronii săi, şi alături de Filipa lui, să le arate tuturor o adevărată, o frumoasă şi sinceră dragoste între un bărbat şi o femeie, între o regină şi un rege. Făptura asta rotunjoară, grăsană şi roşcată, de pe acum femeie împlinită, şi care i se părea cea mai frumoasă domnişoară de pe pământ, avea asupra ducelui de Aquitania puterea de a-i risipi orice teamă.

Aşa că, în ochii tânărului prinţ, era dreptul său la dragoste, pe care urma să şi-l câştige, şi asta îi potolea durerea de a porni la război împotriva propriului său tată.

Trei luni trecuseră deci legănate de aceste visuri fericite, fără îndoială cele mai frumoase din câte cunoscuse prinţul Eduard.

Adunarea henoţilor, căci aşa li se zicea cavalerilor din Hainaut, se făcuse la Dordrecht, pe Meusa, drăguţ oraş brăzdat în chip straniu de canale, de stăvilare, unde fiecare uliţă de pământ trecea peste o uliţă de apă, unde corăbiile tuturor mărilor, ca şi acelea, netede şi fără pânze, care pluteau de-a lungul râurilor, veneau până-n faţa bisericilor. Un oraş plin de negoţuri şi bogăţii, unde seniorii călcau pe cheiuri între baloturile de lână şi lăzile de mirodenii, unde mirosul de peşte, proaspăt şi sărat, plutea în jurul halelor, unde marinarii şi hamalii mâncau în stradă frumoşii calcani aurii, fierbinţi, prăjiţi chiar atunci, pe care-i cumpărau la tarabele din piaţă, unde norodul, ieşind după slujbă de la catedrala mare de cărămidă, venea să caşte gura în faţa acestei mari flote de război, nemaivăzută încă, înşirată la piciorul caselor! Catargele corăbiilor se legănau mai sus decât acoperişurile.

De câte ceasuri, de câtă trudă şi de câte ţipete a fost nevoie pentru a încărca în corăbiile astea, rotunde ca saboţii cu care era încălţată Olanda, tot calabalâcul acestei cavalerii: lăzi cu arme, cufere cu platoşe, merinde, bucătării, plite, şi câte o potcovărie de fiecare pâlc de o sută de oameni, cu nicovalele, foalele şi baroasele! Apoi, trebuiră să bage în corăbii caii cei mari din Flandra, roibii mătăhăloşi cu chişiţa groasă şi pielea aproape roşie în bătaia soarelui, cu coamele fâlfâind, mai palide, mai spălăcite, şi cu uriaşe crupe grase, mătăsoase, adevăraţi cai făcuţi să poarte cavaleri, roibi pe care puteai pune şeile cu oblâncuri mari, să prinzi cioltarele de fier şi să aşezi deasupra un oştean

înzăuat; o greutate de aproape patru sute de livre pe care s-o ducă în galop.

Se numărau o mie şi mai bine de asemenea cai, căci domnul Jean de Hainaut, ţinându-şi cuvântul, strânsese o mie de cavaleri, însoţiţi de scutierii, de slujitorii nobili şi de rândaşii lor, adică laolaltă două mii şapte sute cincizeci şi şapte de lefegii, după condica pe care o ţinea Gérard de Alspaye.

Încăperea de pe puntea dindărăt a fiecărei corăbii slujea de locuinţă marilor seniori ai expediţiei.

Vrând să profite de vântul puternic al echinoxului, înălţară pânzele în dimineaţa de 22 septembrie şi navigară o zi întreagă pe Meusa ca să ajungă să arunce ancora în faţa digurilor olandeze. Pescăruşii gălăgioşi se roteau în jurul corăbiilor. A doua zi, flota plutea spre largul mării. Vremea părea bună; dar iată că spre sfârşitul zilei vântul se pornise potrivnic, şi corăbiile îşi tăiau drum luptând din greu; pe o apă brăzdată de valuri uriaşe, toată expediţia suferea de rău de mare şi de spaimă. Cavalerii vărsau pe deasupra parapetelor când mai aveau barem atâta vlagă în ei ca să ajungă până acolo. Chiar şi marinarii se simţeau rău, iar caii, înghesuiţi în grajdurile înjghebate între cele două punţi, răspândeau o duhoare cumplită. O furtună e mai înfricoşătoare noaptea decât ziua. Preoţii expediţiei se puseseră pe rugăciuni.

Domnul Jean de Hainaut se întrecea pe lângă regină, încercând să-i dea curaj şi s-o îmbărbăteze, arătându-se chiar prea stăruitor, căci sunt unele împrejurări când râvna bărbaţilor poate stârni lehamitea femeilor. Regina simţise parcă o uşurare când domnul de Hainaut căzuse bolnav la rândul său.

Lordul Mortimer, numai el, părea să ţină piept furtunii; bărbaţii geloşi nu suferă de rău de mare, cel puţin aşa se spune. În schimb, baronul de

Maltravers avea la ivirea zorilor o înfăţişare jalnică. Cu obrazul mai lung şi mai galben ca oricând, cu părul spânzurând peste urechi şi cu tunica mânjită, şedea jos, rezemându-şi picioarele răscăcărate de un odgon făcut roată, şi gemea la fiece val care spăla puntea de parcă i-ar fi adus moartea.

În sfârşit, din mila preasfântului Gheorghe, marea se potolise, şi fiecare putuse să se mai cureţe niţel şi să se dichisească. Apoi oamenii de veghe pe catarg recunoscuseră pământul Angliei, doar la câteva mile mai la sud de punctul unde vroiau să ajungă; marinarii se îndreptaseră spre portul Harwich, unde corăbiile trăgeau acum la ţărm şi dintre ele cea regală, cu vâslele ridicate, atinsese deja stăvilarul de lemn.

Tânărul prinţ Eduard al Aquitaniei cerceta îngândurat, printre genele sale blonde, lucrurile din jur, căci tot ce întâlnea privirea şi era rotund, roşcat sau trandafiriu, norii mânaţi de vântul de septembrie, pânzele joase şi umflate ale ultimelor corăbii, crupele roibilor din Flandra, fălcile domnului Jean de Hainaut, totul îi amintea, fără să vrea, de Olanda şi de dragostea lui.

Punând piciorul pe cheiul din Harwich, Roger Mortimer se simţi aidoma strămoşului său care, cu două sute şaizeci de ani mai înainte, debarcase pe pământul Angliei alături de Wilhelm Cuceritorul. Şi asta se văzu numaidecât după înfăţişare, după glas şi după felul cum luă totul în mâna sa.

Ţinea conducerea expediţiei împreună cu Jean de Hainaut, împărţindu-şi puterea deopotrivă, ceea ce era oarecum firesc deoarece Mortimer nu avea de partea lui decât cauza dreaptă pentru care se ridicase, câţiva seniori englezi şi banii lombarzilor; pe când celălalt avea conducerea celor două mii şapte sute cincizeci şi şapte de oameni care urmau să lupte. Totuşi, Mortimer socotea că autoritatea lui Jean de Hainaut nu trebuia să se exercite decât asupra organizării şi a

chivernisirii trupelor cu cele necesare traiului, în timp ce el însuşi înţelegea să păstreze întreaga răspundere a operaţiilor. Cât despre contele de Kent, el nu se arăta prea zorit să-şi facă loc printre căpitanii expediţiei; căci dacă, în pofida veştilor bune pe care le primiseră, o parte a nobilimii rămânea credincioasă regelui Eduard, oştile acestuia s-ar afla sub comanda contelui de Norfolk, mareşal al Angliei, adică însuşi fratele lui Kent. Or, una e să te răzvrăteşti împotriva unui frate vitreg mai bătrân ca tine cu douăzeci de ani şi care se dovedeşte a fi un rege ticălos, şi cu totul altceva e să tragi sabia împotriva unui frate mult iubit şi care nu ţi-e mai mare decât cu un an.

Vrând mai întâi să afle ce se petrece în Anglia, Mortimer trimisese să-l cheme pe primarul din Harwich. Ştia el unde se găseau oştile regelui? Care era cel mai apropiat castel ce-ar putea oferi adăpost reginei până ce vor debarca oamenii şi vor fi descărcate corăbiile?

- Ne aflăm aici, îi spuse Mortimer primarului, spre a-l ajuta pe regele Eduard să se descotorosească de sfetnicii lui cei răi de ale căror ticăloşii geme ţara, şi spre a o pune iar pe regină la locul ce i se cuvine. Nu avem aşadar alte gânduri decât acelea izvorâte din voinţa baronilor şi a întregului norod al Angliei.

Iată ce însemna a spune scurt şi limpede ceea ce Roger Mortimer avea să repete la fiece popas ca să-i lămurească pe cei ce s-ar arăta miraţi de sosirea acestei oştiri străine.

Primarul, un moşneag căruia părul alb îi flutura pe cap, şi care bâţâia în caftanul său, nu de frig ci de frică, nu prea părea să ştie ce se întâmplă. Regele, aţi întrebat unde-i regele?... Se zicea că era la Londra, afară doar dacă n-o fi la Portsmouth... În orice caz, o flotă mare urma să fie adunată la Portsmouth, deoarece o poruncă din luna trecută ceruse tuturor corăbiilor să pornească

într-acolo spre a împiedica o invazie franceză; aşa se explica numărul mic de corăbii aflate în port.

Lordul Mortimer nu uită să arate în clipa asta oarecare mândrie şi mai cu seamă în faţa domnului de Hainaut. Căci avusese grijă să împrăştie cu dibăcie prin oameni anume trimişi, intenţia sa de a debarca pe coasta de sud; şiretenia prinsese de minune. Dar Jean de Hainaut se putea făli, despre partea lui, cu marinarii olandezi care în ciuda furtunii nu se abătuseră din drumul lor.

Regiunea nu era păzită defel; primarul nu avea cunoştinţă de vreo mişcare de trupe prin partea locului şi nici nu primise alta poruncă în afară de acelea obişnuite privind supravegherea coastelor. Dacă nu ştie vreun loc unde oastea sosită şi-ar putea face tabăra? Primarul răspunse că mânăstirea de la Walton, la trei leghe spre miazăzi ocolind apele, ar fi tocmai potrivită pentru asta. În sinea lui, ţinea foarte mult să scape de grija de a adăposti această oaste, lăsând-o în seama călugărilor.

Trebuia înjghebată o escortă pentru paza reginei.

- O voi comanda eu! izbucni Jean de Hainaut.

- Şi cine are să vegheze la debarcarea henoţilor dumitale? întrebă Mortimer. Şi câtă vreme va trece până se va face aceasta?

- Trei zile întregi, pentru ca oamenii să fie rânduiţi şi gata să pornească. Îl voi lăsa pe Filip de Chasteaux, întâiul meu scutier, să se ocupe de aceste treburi.

Cea mai mare grijă o avea Mortimer în privinţa solilor tainici pe care-i trimisese din Olanda spre episcopul Orleton şi contele de Lancastre. Ajuns-au oare solii la aceştia şi înştiinţatu-i-au la vreme? Şi unde erau în clipa de faţă? Prin călugării de la Walton ar putea negreşit să le dea de urmă şi să trimită nişte ştafete care, din mănăstire în mănăstire, ar ajunge până la cei doi capi ai rezistenţei interioare.

Autoritar, cu un aer liniştit, Mortimer umbla încolo şi încoace pe strada mare din Harwich, mărginită de case scunde; întorcea mereu capul ca să vadă alcătuindu-se escorta, cobora iar în port spre a zori debarcarea cailor, revenea la hanul Trei Pocale unde regina şi prinţul Eduard îşi aşteptau roibii. Chiar prin strada asta pe care umbla el, avea să treacă mereu şi mereu, vreme de mai multe veacuri, istoria Angliei.

În cele din urmă, garda fu gata; cavalerii soseau, se înşirau în rând câte patru, ocupând astfel acea High Street în toată lăţimea ei. Rândaşii alergau pe lângă cai pentru a încheia o ultimă pafta; lăncile se clătinau în faţa ferestrelor strâmte; săbiile se bălăbăneau, ciocnindu-se de genunchierele de oţel.

O ajutară pe regină să încalece roibul ei de paradă, apoi începu cavalcada peste câmpia brăzdată de vâlcele, cu copaci rari, cu paragini cotropite de valurile revărsate ale mării, şi ici, colo case acoperite cu stuf. În spatele unor garduri joase de mărăcini, oi cu lâna deasă păşteau iarba în jurul băltoacelor de apă sălcie. Într-un cuvânt, un ţinut destul de mohorât, învăluit în ceaţa estuarului. Dar Kent, Cromwell, Alspaye, mâna asta de englezi, şi Maltravers el însuşi, aşa bolnav cum era încă, priveau peisajul acesta, se priveau unii pe alţii, şi lacrimile le luceau în ochi. Pământul acesta era pământul Angliei!

Şi deodată, din pricina unui cal de fermă care-şi scosese capul prin deschizătura uşii unui grajd şi începuse să necheze la trecerea alaiului de călăreţi, Roger Mortimer simţi că-l năpădeşte emoţia ţării regăsite. Această bucurie atât de mult aşteptată, şi pe care n-o trăise încă până atunci, frământat cum era de gânduri apăsătoare şi de hotărâri ce trebuiau luate, o întâlnise aici în plin câmp, pentru că un cal englezesc necheza spre caii din Flandra.

Trei ani trăiţi departe, trei ani de surghiun, de aşteptare şi de speranţă! Mortimer se revăzu aşa

cum era în noaptea evadării sale din turn, ud leoarcă, lunecând într-o barcă în mijlocul Tamisei, ca să ajungă la malul celălalt unde-l aştepta un cal. Şi iată că se întorcea, cu stema neamului său brodată în piept, şi o mie de lăncii gata să lupte alături de dânsul. Se întorcea, amant al acestei regine la care visase aşa de mult în temniţă. Se întâmplă uneori că viaţa pare aievea visului pe care ni l-am făcut despre ea, şi numai atunci poţi spune că eşti fericit.

Îşi întoarse privirea, într-o pornire de recunoştinţă şi înţelegere, spre regina Isabelle, spre profilul acesta frumos, învăluit în plasa de oţel, unde ochiul lucea ca un safir. Dar Mortimer văzu că domnul Jean de Hainaut care mergea călare de cealaltă parte, alături de regină, o privea de asemeni, şi marea lui bucurie se întunecă deodată. I se păru că mai cunoscuse clipa asta, că o retrăia acum, şi se simţi tulburat, căci puţine sentimente sunt într-adevăr aşa de neliniştitoare cum e acela care te încolţeşte uneori, când recunoşti un drum pe unde n-ai trecut niciodată.

Apoi, îşi aduse aminte de şoseaua Parisului, în ziua când se dusese s-o întâmpine pe Isabelle la sosirea ei, şi-şi aminti de Robert d'Artois călărind alături de regină, întocmai ca Jean de Hainaut acum.

Şi o auzi pe regină rostind:

- Domnule Jean, îţi datorez totul, şi mai întâi faptul că sunt aici.

Mortimer se încruntă la faţă, se arătă posomorât, ciufut, rece, tot timpul cât mai ţinu drumul, şi chiar după aceea, când ajunseseră la călugării din Walton şi fiecare se aciui pe unde putu, care în chiliile stăreţiei, care în arhondaric, iar cei mai mulţi dintre oşteni prin şoproane. Aşa de cătrănit era, încât seara, când se retrase cu amantul ei, regina Isabelle îl întrebă:

- Dar ce avuseşi toată după-amiaza asta, dragă Mortimer?

- Am, doamnă, că-mi închipuiam să fi slujit bine pe regina şi iubita mea.

- Şi cine-ţi zice, frumosul meu domn, că nu ai slujit-o?

- Gândeam, doamnă, că mie îmi datorai întoarcerea ta în această ţară.

- Dar cine a zis că nu ţi-o datorez?

- Chiar tu, doamnă, chiar tu ai spus-o în faţa mea, domnului de Hainaut, mulţumindu-i pentru tot ce a făcut.

- Vai, Mortimer, iubitul meu, izbucni regina, cum poţi fi gelos pentru nişte cuvinte! Ce rău vezi în asta, zău aşa, că mulţumesc unuia care mi-a făcut bine?

- Sunt gelos de ceea ce văd, i-o întoarse Mortimer. Sunt gelos de cuvintele tale, cum sunt gelos şi de unele priviri pe care speram, ţi-o spun sincer, că nu trebuia să le ai decât pentru mine! Îţi place să cochetezi, doamnă, lucru la care nu mă aşteptam, îţi place să cochetezi!

Regina era obosită. Cele trei zile de furtună pe mare, teama de o debarcare foarte primejdioasă şi, pentru a le pune vârf la toate, goana de patru leghe până aici, o puseseră la grea încercare. Se cunosc oare multe femei care ar fi putut să îndure atâtea, fără a se plânge vreodată şi fără a pricinui cuiva vreo grijă? Se aştepta mai curând la o vorbă drăguţă pentru vitejia ei, decât la nişte dojeni născute din gelozie.

- Ce cochetărie, iubitule, te rog să-mi spui ce cochetărie! rosti ea nervoasă. Prietenia neprihănită pe care domnul de Hainaut mi-a închinat-o poate să stârnească râsul, dar ea izvorăşte dintr-o inimă bună, şi afară de asta să nu uiţi că-i datorăm trupele ce le avem aici. Aşadar, dă-mi voie ca, fără a-l încuraja, să răspund niţel acestor sentimente, căci ia numără-i pe englezii noştri şi numără câţi oameni sunt aduşi de dânsul. Dacă-i surâd acestui bărbat care te întărâtă aşa de rău, o fac şi pentru tine!

- Când nu te-ai purtat cum se cuvine într-o împrejurare, descoperi întotdeauna vreun motiv pentru care ai făcut-o. Domnul de Hainaut te slujeşte din marea dragoste ce-ţi poartă, fie, nu zic ba, dar nu până într-atât încât să refuze aurul cu care e plătit pentru asta. Aşa că n-ai nevoie să-i mai faci şi ochi dulci. Mă simt umilit pentru tine văzându-te cum cazi din acea înălţime neprihănită unde te aşezasem.

- Nu păreai supărat, dragul meu Mortimer, că mă prăbuşesc din acea înălţime neprihănită, în ziua când am căzut în braţele tale.

Era întâia lor ceartă. Trebuia oare ca ea să izbucnească tocmai în ziua în care-şi puseseră atâtea speranţe şi pentru care vreme de atâtea luni îşi uniră eforturile?

- Iubitule, adăugă regina pe un ton mai blând, mânia asta mare care te-a cuprins nu vine oare de acolo că de acum înainte voi fi mai aproape de soţul meu şi că ne va fi mai greu să ne drăgostim?

Mortimer îşi plecă fruntea dungată de sprâncenele sale stufoase.

- La drept vorbind, cred, doamnă, că acum când ne aflăm pe pământul regatului tău, trebuie să nu mai dormim împreună.

- E tocmai ceea ce vroiam să te rog, scumpul meu, răspunse Isabelle.

Mortimer trecu pragul uşii. N-o va vedea pe iubita lui plângând. Unde erau fericitele nopţi din Franţa?

În coridorul chiliilor stăreţiei, îl întâlni pe tânărul prinţ Eduard, purtând o făclie care-i lumina chipul slab şi palid. Îl pândea oare pe dânsul?

- Nu dormi, my Lord? îl întrebă Mortimer.

- Nu, te căutam, my Lord, spre a te ruga să-mi trimiţi pe secretarul domniei tale... Aş vrea, în seara asta a întoarcerii mele în ţară, să-i trimit o scrisoare domniţei Filipa...

ORA LUMINII

Preabunului şi puternicului senior Guillaume, conte de Hainaut, de Olanda şi Zelanda, mult iubite şi scumpe frate, Domnul să te aibă în sfânta lui pază, mă-nchin ţie.

Aşadar, când eram încă pe cale de a ne rândui pâlcurile în jurul portului Harwich, iar regina se pregătea să se aşeze în mănăstirea de la Walton, iată că ne soseşte vestea bună că monseniorul Enric de Lancastre, care e văr al regelui Eduard şi căruia toţi de pe aici îi zic îndeobşte lordul cu Gât-Sucit din pricină că-şi ţine capul strâmb, se afla în drum spre noi însoţit de o oaste de baroni şi cavaleri şi alţi oameni strânşi de pe moşiile lor, precum şi lorzii episcopi de Hereford, Norwich, şi Lincoln, spre a se pune toţi în slujba reginei, doamna mea Isabelle. Şi monseniorul de Norfolk, mareşal al Angliei, dăduse de ştire despre partea sa, că vine şi dânsul, într-un gând cu ceilalţi, în fruntea vitezelor sale oşti.

Pâlcurile noastre şi acelea ale lorzilor de Lancastre şi de Norfolk s-au întâlnit într-un loc ce-i zice Bury-Saint-Edmonds unde tocmai era zi de târg ce se ţinea chiar în uliţe.

Întâlnirea se făcu într-o voioşie pe care nu-s în stare să ţi-o descriu. Cavalerii săreau de pe caii lor, şi recunoscându-se, se îmbrăţişau; monseniorul de Kent şi monseniorul de Norfolk, piept în piept, şi cu ochii plini de lacrimi ca nişte fraţi buni de multă vreme despărţiţi, şi domnul Mortimer de asemenea, bot în bot cu seniorul episcop de Hereford, şi monseniorul Gât-Sucit pupându-l în obraz pe prinţul Eduard, apoi alergând toţi la calul reginei ca să-şi arate recunoştinţa de a o avea în mijlocul lor şi a-i

săruta poala rochiei. Să nu fi venit în regatul Angliei decât spre a vedea cu ochii mei atâta dragoste şi bucurie înconjurând-o pe doamna mea Isabelle, şi încă m-aş socoti răsplătit îndeajuns pentru ostenelile mele. Cu atât mai mult cu cât până şi norodul din Saint-Edmonds, lăsându-şi păsările şi zarzavaturile pe tarabele din piaţă, se alăturase veseliei obşteşti, iar de prin satele dimprejur lumea venea într-un puhoi necontenit.

Regina m-a prezentat, cu multe laude şi drăgălăşenii, tuturor seniorilor englezi; afară de asta, aveam la spatele meu pentru a mă impune în ochii lor, pe cei o mie de lăncieri ai noştri din Olanda, şi sunt mândru, mult iubite frate, de ţinuta măreaţă cu care cavalerii noştri s-au înfăţişat înaintea acestor seniori englezi.

Regina n-a uitat de asemenea să le spună tuturor rubedeniilor şi celor ce-i ţin parte că datorită lordului Mortimer s-a putut întoarce, şi încă având sprijin atât de puternic; dânsa a avut frumoase cuvinte de laudă pentru felul în care a slujit-o monseniorul de Mortimer, şi a poruncit ca toţi să asculte întru totul de sfatul acestuia. De altminteri însăşi doamna mea Isabelle nu ia nici o hotărâre fără a se sfătui mai întâi cu el. Îl iubeşte şi arată asta în văzul tuturor; dar nu poate fi vorba decât de o dragoste fără de prihană, orice ar zice clevetitorii întotdeauna gata să vorbească de rău, căci dacă ar fi altfel, ea şi-ar da mai multă osteneală ca să ascundă aceasta de ochii lumii; şi ştiu de asemeni, după felul cum se uită la mine, că nu ar putea să mă privească astfel, dacă n-ar avea cugetul curat. Mă cam temusem la Walton că prietenia lor, dintr-o pricină pe care n-o cunosc, să nu se fi răcit niţel; totul dovedeşte însă că nu e nicidecum aşa şi că dânşii rămân foarte uniţi, de care lucru mă bucur, căci e firesc s-o îndrăgească toţi pe doamna mea Isabelle pentru toate însuşirile ei bune şi frumoase; şi aş dori ca oricine să-i arate aceeaşi dragoste ca cea pe care i-o închin eu.

Prea sfinţii episcopi au adus cu dânşii bani berechet şi au făgăduit că vor mai primi alţii ce se strâng acum în eparhiile lor, şi aceasta m-a liniştit în privinţa soldelor cuvenite oştenilor noştri din Hainaut, căci mi-era teamă că ajutoarele băneşti date de bancherii lombarzi domnului de Mortimer să nu se isprăvească prea repede. Toate câte ţi le povestesc s-au petrecut în cea de-a douăzeci şi opta zi a lui septembrie.

Începând din ziua aceea, când ne-am pornit iar, a fost o înaintare de oaste încununată de mari izbânzi prin oraşul New-Market, plin de hanuri şi case de încartiruit, apoi prin nobila cetate Cambridge, unde toţi vorbesc latineşte de te minunezi auzindu-i şi unde găseşti mai mulţi cărturari într-o singură şcoală de cât ai putea să aduni în tot Hainautul tău. Pretutindeni primirea ce ne-o făcu norodul ca şi seniorii ne-a dovedit îndeajuns că regele nu era iubit, că ticăloşii săi sfetnici au atras asupra lui ura şi dispreţul; astfel pâlcurile noastre sunt întâmpinate cu strigătul: "Scăpaţi-ne"!

Oştenii noştri din Hainaut nu se plictisesc, după spusa domnului Enric Gât-Sucit care, precum vezi, foloseşte binişor limba franceză, şi această vorbă a lui, când mi-a venit iar în auz, m-a făcut să râd de bucurie un întreg sfert de ceas, ba mai râd încă şi acum de câte ori îmi aduc aminte! Fetele din Anglia se arată foarte darnice cu cavalerii noştri, ceea ce-i un lucru bun pentru că păstrează în ei treaz gustul de război. Cât despre mine, dacă m-aş ţine de asemenea crailâcuri, aş da o pildă rea şi aş pierde din acea putere pe care trebuie s-o aibă o căpetenie de oşti spre a-şi dojeni, la nevoie, oamenii, cerându-le să nu-şi facă de cap. Afară de asta, jurământul ce l-am făcut doamnei mele Isabelle mă opreşte de la astfel de desfătări şi, dacă mi s-ar întâmpla să-l calc, norocul expediţiei noastre s-ar putea întoarce împotrivă-ne. E adevărat că nopţile mă cam

chinuie; cum însă drumurile pe care le străbat călare sunt lungi, somnul nu mă părăseşte. Cred că, după ce mă voi întoarce din această campanie, am să mă însor.

Şi fiindcă veni vorba de însurătoare trebuie să te înştiinţez, iubite frate, că şi pe soaţa-ta, scumpa mea soră contesa, că măria sa tânărul prinţ Eduard e tot aşa de îndrăgostit de fiică-ta Filipa, că nu trece o zi fără ca el să mă întrebe ce mai face, şi că toate gândurile lui par să fie numai la dânsa; cred, de aceea, că a fost chibzuită şi folositoare logodna lor, de pe urma căreia fiică-ta, sunt încredinţat de asta, va fi întotdeauna fericită. M-am legat cu prieteşug de tânărul prinţ Eduard, care pare să mă admire grozav cu toate că e aşa de zgârcit la vorbă; el rămâne adeseori tăcut, aşa cum mi l-ai zugrăvit pe puternicul rege Filip cel Frumos, bunicu-său. Se prea poate ca el să ajungă într-o zi un suveran tot aşa de mare cum fu regele Filip cel Frumos, şi poate că mai înainte chiar de vremea când ar fi trebuit să aştepte de la Dumnezeu coroana ce i se cuvine, dacă dai crezare celor ce se spun în Sfatul baronilor englezi.

Căci regele Eduard s-a arătat jalnic în această împrejurare. El se afla la Westmoustiers[16] *când noi am debarcat, şi de îndată ce-a auzit de asta s-a refugiat în turnul Londrei, spre a se pune la adăpost de primejdie; şi a poruncit tuturor şerifilor, care sunt guvernatori ai comitatelor regatului, să facă strigare în toate locurile unde se adună norodul, pieţe, târguri şi iarmaroace, aducând la cunoştinţa tuturor ordonanţa aceasta:*

«Văzând că Roger de Mortimer şi alţi trădători şi vrăjmaşi ai regelui şi regatului său au debarcat cu de-a sila şi în fruntea unor oşti streine care vor să răstoarne puterea regală, regele porunceşte tuturor supuşilor săi de a li se împotrivi prin toate mijloacele şi a-i nimici. Vor fi

cruţaţi numai regina, fiul ei şi contele de Kent. Toţi aceia care vor ridica armele împotriva năvălitorului vor primi solde mari iar oricui va aduce regelui leşul lui Mortimer sau numai capul său îi este făgăduită o răsplată de o mie de livre sterline.»

Nimeni n-a dat ascultare poruncilor regelui Eduard; dar ele au sporit mult trecerea de care se bucură monseniorul de Mortimer, arătând ce preţ se pune pe viaţa lui şi întărindu-l astfel mai mult de cum era înainte drept căpetenia noastră. Regina a răspuns făgăduind două mii de livre sterline aceluia ce-i va aduce capul lui Hugh Le Despenser cel Tânăr, socotind la acest preţ răutăţile pe care pomenitul senior i le făcuse, lipsind-o de dragostea soţului ei.

Londonezii rămăseseră nepăsători la chemarea de a sări să-şi apere regele, care se încăpăţânase până la capăt în păcatele lui. Înţelept lucru ar fi fost să-l gonească pe Despenserul său, căruia i se potriveşte foarte bine numele[17] *ce-l poartă; dar regele Eduard se îndârjise să-l păstreze, zicând că învăţase de ajuns din trecut, că asemenea lucruri se petrecuseră odinioară în legătură cu cavalerul de Gaveston pe care el se învoise să-l îndepărteze de la Curte, fără a împiedica prin asta ca zisul cavaler să fie omorât, iar lui, regelui, să i se vâre pe nas o cartă şi un sfat de cârmuitori de care numai cu greu izbutise să se descotorosească. Despenser ăsta îi cânta în strună, încurajându-l, şi după cum zic unii, au vărsat multe lacrimi unul la pieptul celuilalt; ba chiar, Despenser ar fi strigat că vrea mai curând să moară pe pieptul regelui său decât să trăiască teafăr şi nevătămat departe de dânsul. Şi bineînţeles îi convine s-o spună, căci pieptul acesta e singurul său zid de apărare.*

Astfel că au rămas singuri, toţi lăsându-i cu dragostea lor mârşavă, înconjuraţi numai de

Despenser cel Bătrân, de contele Arundel, care e rudă cu Despenser, de contele de Warenne, care-i cumnat al lui Arundel, şi în sfârşit, de cancelarul Baldock, care nu poate fi decât credincios regelui, deoarece atâta e de urât de toată lumea, încât oriunde s-ar duce l-ar tăia bucăţele.

Curând de tot regele a încetat să se mai simtă la adăpost de primejdie în turnul Londrei şi a şters-o de acolo cu puţinii săi oameni pentru a se duce să ridice o oaste în Walles, nu fără a porunci mai întâi să se citească prin pieţe, în cea de a treizecea zi din septembrie, bulele de afurisenie pe care sfântul nostru părinte papa i le dăduse împotriva vrăjmaşilor săi. Să nu-ţi faci nici o grijă în privinţa acestor bule, iubite frate, dacă-ţi vor ajunge la ureche, căci nu ne privesc nicidecum; ele fuseseră cerute de regele Eduard împotriva răzvrătiţilor din Brabant şi nimeni nu s-a lăsat păcălit de viclenia cu care le-a folosit acum; astfel preoţii ne dau sfânta grijanie ca şi mai înainte, şi episcopii cei dintâi.

Fugind din Londra în chip aşa de jalnic, regele a lăsat cârmuirea pe mâinile arhiepiscopului Reynolds, episcopului John de Stratford şi episcopului Stapledon, capul bisericii din Exeter şi vistiernic al coroanei. Dar faţă de iuţeala înaintării noastre, episcopul de Stratford a venit să se plece înaintea reginei Isabelle, în timp ce arhiepiscopul Reynolds trimitea din Kent, unde se refugiase, un sol pentru a cere iertare. Aşadar, numai episcopul Stapledon a rămas la Londra, crezând că-şi câştigase acolo, prin prădăciunile sale, apărători cu duiumul. Mânia oraşului a început să clocotească însă împotriva lui, iar când s-a hotărât să fugă, mulţimea pornită după dânsul l-a ajuns din urmă şi l-a ciopârţit în mahalaua oraşului Chepside, unde trupul său fu călcat în picioare până ce nu mai era de recunoscut.

Aceasta s-a petrecut în a cincisprezecea zi din octombrie, pe când regina se afla la Wallingford, o

cetate înconjurată cu metereze de pământ, unde l-am scos din mâna duşmanilor pe domnul Thomas de Berkeley care e ginere al monseniorului de Mortimer. Când regina a aflat de sfârşitul lui Stapledon, a spus că nu se cade să plângă moartea unui om aşa de ticălos, şi că dânsa mai curând se bucură, căci mult rău i-a făcut răposatul. Şi monseniorul de Mortimer a spus că aşa vor păţi toţi aceia care au voit pieirea lor.

Cu o zi înainte, în oraşul Oxford, care e încă şi mai înţesat de cărturari ca oraşul Cambridge, domnul Orleton, episcop de Hereford se urcase la amvon în faţa doamnei mele Isabelle, a ducelui de Aquitania, a contelui de Kent şi a tuturor seniorilor, pentru a rosti o mare predică pe tema «Caput meum doleo», cuvânt scos din «Scripturi», ce se află în «Sfânta carte a regilor», vrând să spună că boala de care suferă Anglia s-a cuibărit în capul pomenitului regat şi că acolo trebuia aplicat leacul.

Această predică făcu o adâncă impresie asupra întregii adunări, care-l auzi pe episcop zugrăvind şi enumerând nenorocirile şi durerile ţării. Şi cu toate că nici o singură dată, într-o vorbire de un ceas, sfinţia sa Orleton nu rostise numele regelui, toţi ascultătorii se gândeau la dânsul ca la pricina tuturor relelor; şi episcopul îşi ridicase glasul pe la sfârşitul predicii, strigând că trăznetul din ceruri şi paloşul oamenilor trebuiau să se abată deopotrivă pe capul trufaşilor tulburători ai păcii şi corupătorilor de regi. E un bărbat cu multă învăţătură acest monsenior de Hereford, şi mă mândresc de a-i vorbi adeseori, deşi pare a fi grăbit când stă de vorbă cu mine; culeg însă întotdeauna de pe buzele lui vreo cugetare înţeleaptă. Astfel îmi spuse deunăzi: "Fiecare dintre noi îşi are ceasul de lumină în evenimentele veacului său. Odată e monseniorul de Kent, odată e monseniorul de Lancastre, şi cutare altul mai înainte sau cutare altul după

dânşii, pe care evenimentul îl iluminează pentru rolul său hotărâtor. Aşa se face istoria lumii. Se prea poate, domnule de Hainaut, ca în clipa în care ne aflăm să fie ceasul dumitale de lumină".

A treia zi după predică, şi în urma emoţiei pe care o stârnise în inima tuturor, regina a dat din Wallingford o proclamaţie împotriva Despenserilor, învinuindu-i de a fi jefuit biserica şi coroana, de-a fi poruncit să fie omorâţi pe nedrept o mulţime de supuşi credincioşi, de-a fi dezmoştenit, întemniţat şi surghiunit unii seniori dintre cei mai mari, de a fi asuprit văduvele şi orfanii, de-a fi împovărat poporul cu biruri grele şi fel de fel de hrăpiri.

Tot în vremea aceea aflarăm că regele, care la început fugise să se adăpostească în oraşul Gloucester, moşie a lui Despenser cel Tânăr, trecuse la Westbury şi că de acolo escorta se împrăştiase. Despenser cel Bătrân se trăsese în oraşul şi castelul său Bristo ca să oprească înaintarea noastră, în vreme ce conţii de Arundel şi Warenne s-au dus la moşiile lor din Shropshire; astfel gândeau să ţină în mâna lor şi cetăţile de graniţă din Walles, la miazăzi şi miazănoapte, pe când regele, cu Despenser cel Tânăr şi cancelarul său Baldock, plecase să ridice o oaste în Walles. La drept vorbind, nu se ştie pe unde o fi acuma. Umblă zvonul că s-ar fi îmbarcat pentru Irlanda.

În timp ce câteva pâlcuri englezeşti sub comanda contelui de Charlton au pornit înspre Shropshire pentru a-l înfrunta pe contele de Arundel, ieri, în cea de a douăzeci şi patra zi a lui octombrie, taman o lună de când am părăsit Dordrecht, am intrat fără nici o greutate în oraşul Gloucester unde am fost primiţi cu mare bucurie. Astăzi vom porni spre Bristol, unde s-a închis Despenser cel Bătrân. Am luat asupră-mi să dau asalt acestei fortăreţe, şi voi avea în sfârşit prilejul ce nu mi-a fost dat încă până acum, atât de puţini vrăjmaşi întâlneam în calea noastră, de a lupta

pentru doamna mea Isabelle şi a-mi arăta vitejia sub ochii ei. Voi săruta flamura cu stema familiei Hainaut care flutură în vârful lăncii mele înainte de a porni la bătălie.

Ţi-am încredinţat, scumpul şi iubitul meu frate, înainte de a pleca, vrerile mele de pe urmă, şi nu am nimica de schimbat sau de adăugat la ele. Dacă mi-e dat să îndur moartea, vei şti că am primit-o fără supărare şi fără părere de rău, cum se cuvine s-o primească un cavaler care se bate întru nobila apărare a doamnelor şi a celor aflaţi în restrişte şi asuprire, şi pentru cinstea ta, a scumpei mele surori, soţia ta, şi a nepoatelor mele, iubitele tale fiice, aibă-le Domnul pe toate în sfânta lui pază.

Scris-am aceasta în cea de a douăzeci şi cincea zi a lunii octombrie anul o mie trei sute douăzeci şi cinci,

Jean.

Domnul Jean de Hainaut nu avu nevoie, a doua zi, să-şi arate vitejia, şi degeaba se gătise aşa de frumos sufleteşte de bătălie.

Când se înfăţişă de dimineaţă, cu toate steagurile fluturând şi cu chiverele strânse sub bărbie, înaintea meterezelor, oraşul Bristol se şi hotărâse să se predea şi l-ar fi putut cuceri doar învârtind un băţ. Orăşenii de vază se grăbiră să trimită soli care nu avură altă grijă decât să afle unde pofteau cavalerii să-şi ia reşedinţa, încredinţându-i de dragostea lor faţă de regină, şi zicându-se gata să-l predea numaidecât pe seniorul lor, Hugh Le Despenser Bătrânul, singurul vinovat că nu putuseră să-şi arate mai curând bunele lor gânduri.

De îndată ce porţile oraşului fură deschise, cavalerii îşi luară locuinţă în cele mai frumoase palate din Bristol. Pe Despenser Bătrânul îl prinseră la castelul său şi puseră patru cavaleri să-l

păzească, în timp ce regina, prinţul moştenitor şi baronii mai de frunte se instalară prin odăile castelului. Regina dădu acolo peste ceilalţi trei copii ai săi pe care Eduard, gătindu-se de fugă, îi lăsase în paza lui Despenser. Isabelle se minuna că în douăzeci de luni crescuseră aşa de mari, şi nu se mai sătura privindu-i şi sărutându-i. Deodată, ridică ochii la Mortimer, ca şi cum această bucurie fără margini era o jignire adusă lui, şi şopti:

- Aş vrea, iubitul meu, ca Dumnezeu să-mi fi arătat bunăvoinţa sa făcându-i să se nască din tine.

La imboldul contelui de Lancastre, un sfat se strânse de îndată în jurul reginei, luând parte episcopii de Hereford, Norwich, Lincoln, Ely şi Winchester, arhiepiscopul de Dublin, conţii de Norfolk şi de Kent, baronul Roger Mortimer de Wigmore, sir Thomas Wake, sir William La Zouche d'Ashley, Robert de Montait, Robert de Merle, Robert de Watteville şi domnul Henry de Beaumont.

Sfatul acesta, socotind drept temei juridic faptul că regele Eduard se găsea în afara hotarelor ţării - că o fi fost în Walles sau în Irlanda totuna era - hotărî să proclame pe tânărul prinţ Eduard păzitor şi păstrător al legatului în lipsa suveranului. Cele mai de seamă dregătorii fură numaidecât din nou împărţite şi Adam Orleton, capul gânditor al răzvrătirii, primi slujba de lord vistiernic.

Era şi vremea, ce-i drept, de a purcede la reorganizarea autorităţii centrale. Aveai chiar de ce să te minunezi văzând că, o lună întreagă, cu regele fugar, miniştrii săi împrăştiaţi şi Anglia lăsată pradă oştilor năvălitoare ale reginei, vămile continuaseră totuşi să funcţioneze normal, perceptorii să încaseze de bine, de rău taxele, straja să vegheze la liniştea oraşelor şi că pe scurt, viaţa obştească îşi urmase cursul firesc printr-un fel de deprindere a corpului social.

Aşadar, păzitorul regatului, deţinătorul vremelnic al suveranităţii, avea cincisprezece ani

fără o lună. Ordonanţele pe care urma să-şi pună semnătura vor fi sigilate cu sigiliul său particular, deoarece regele şi cancelarul Baldock luaseră cu dânşii sigiliile Statului. Cel dintâi act de guvernământ al tânărului prinţ fu acela de a prezida, în aceeaşi zi, procesul lui Hugh Le Despenser Bătrânul.

Acuzarea era susţinută de sir Thomas Wake, mareşal al oastei, cavaler aprig şi om cam bătrâior, care-l înfăţişă pe Despenser conte de Winchester, ca răspunzător de uciderea lui Thomas de Lancastre, de moartea în turnul Londrei a lui Roger Mortimer Bătrânul (căci lordul de Chirk nu apucase să vadă întoarcerea triumfală a nepotului şi se stinsese în celula sa cu câteva săptămâni mai înainte), răspunzător de asemenea de întemniţarea, de surghiunirea sau de moartea multor alţi seniori, de jefuirea averilor reginei şi ale contelui de Kent, de proasta gospodărire a treburilor regatului, de înfrângerile din Scoţia şi Aquitania, lucruri ce s-au petrecut în urma îndemnurilor şi sfaturilor sale nenorocite. Aceleaşi vinovăţii vor fi puse de acum încolo în seama tuturor sfetnicilor regelui Eduard.

Zbârcit la faţă, cocârjat, cu glasul stins, Hugh Bătrânul, care se prefăcuse atâţia ani bâţâind supus în faţa dorinţelor regelui, dovedi de câtă energie era în stare. Nu mai avea nimic de pierdut şi se apără cu îndârjire.

Războaiele pierdute? Înfrângerile se datorau mişeliei baronilor. Execuţiile capitale, întemniţările? Fuseseră decretate împotriva unor trădători şi a unor răzvrătiţi faţă de autoritatea legitimă, fără de respectul căreia regatele se duc de râpă. Sechestrele de moşii şi venituri nu fuseseră hotărâte decât spre a-i împiedica pe vrăjmaşii coroanei să-şi procure bani şi să strângă oşteni. Iar dacă unii îl învinuiau pentru cele câteva prădăciuni şi jăcmăneli, nu cumva uitau de cele douăzeci şi trei de conace ale sale sau ale fiului său, pe care Mortimer, Lancastre, Maltravers, Berkeley, toţi

aici de faţă, porunciseră să fie jefuite şi arse în anul 1321, înainte de a fi înfrânţi, unii la Shrewsbury, alţii la Bouroughbridge? El nu făcuse decât să-şi scoată paguba suferită şi pe care o preţuia ca la vreo patruzeci de mii de livre, fără a mai pune la socoteală silniciile şi caznele de tot felul ce s-au săvârşit asupra slujitorilor săi. Îşi încheie vorbirea cu aceste cuvinte adresate reginei:

- Ah, doamnă! Dumnezeu ne datorează o judecată dreaptă, şi dacă n-o putem avea în veacul acesta, ne rămâne dator cu ea pe lumea cealaltă!

Tânărul prinţ Eduard îşi ridicase mirat genele sale lungi şi asculta cu luare aminte. Hugh Le Despenser Bătrânul fu osândit să fie târât de un cal pe uliţă, apoi decapitat şi spânzurat, ceea ce-l făcu să zică cu oarecare dispreţ:

- Văd bine, lorzii mei, că a decapita şi spânzura sunt pentru dumneavoastră două lucruri deosebite, dar pentru mine asta nu înseamnă decât o singură moarte! Atitudinea lui, cu totul neaşteptată pentru toţi aceia care-l cunoscuseră în alte împrejurări, explica dintr-o dată marea trecere de care se bucurase. Curteanul acesta slugarnic nu era un laş, ministrul acesta ticălos nu era un prost.

Prinţul Eduard îşi dădu încuviinţarea pentru osânda hotărâtă de judecători; chibzuia însă asupra ei şi, închis în sinea lui, începea să-şi facă o părere asupra purtării oamenilor ridicaţi la cele mai înalte dregătorii. Să asculte înainte de a vorbi, să se informeze înainte de a judeca, să înţeleagă înainte de a hotărî şi să păstreze întotdeauna vie în minte ideea că în tot omul se găsesc laolaltă mijloacele de a săvârşi cele mai bune şi cele mai ticăloase fapte. Acestea sunt, pentru un suveran, temeiurile înţelepciunii.

Rareori i se întâmplă cuiva ca, înainte de a împlini cincisprezece ani, să aibă a osândi la moarte pe un semen al său. Pentru întâia sa zi de domnie, Eduard de Aquitania primea o lecţie bună.

Bătrânul Despenser fu legat cu picioarele de oblâncul unui cal şi târât pe străzile din Bristol. Apoi, cu tendoanele rupte şi oasele sfărâmate, fu adus în faţa castelului şi aşezat în genunchi lângă butuc. I se dădu jos părul alb pentru a degaja ceafa. Un călău, purtând glugă roşie, îi taie capul cu un paloş lat. Trupul său, scăldat în sângele ţâşnit din marile artere plesnite, fu spânzurat de subsuori în ştreang. Capul zbârcit, mânjit de sânge şi ţărână, fu înfipt alături, într-o suliţă. Iar toţi cavalerii aceia care juraseră pe sfântul Gheorghe cel Mare să apere doamnele şi fecioarele, asupriţii şi orfanii, se bucurară foarte, cu hohote de râs şi vorbe de haz, la priveliştea pe care le-o oferea acest leş de moşneag tăiat în două.

HEREFORD

Pentru sărbătoarea Tuturor Sfinţilor, noua curte se aşeză la Hereford.

Dacă, aşa cum zicea Adam Orleton, episcop al acestui oraş, în istorie fiecare îşi are ceasul său de lumină, pentru dânsul acest ceas sosise. La capătul unor uluitoare schimbări, după ce pusese la cale evadarea unuia dintre cei dintâi seniori ai regatului, după ce fusese adus la judecată în faţa Parlamentului şi scăpase cu ajutorul coaliţiei celorlalte înalte feţe bisericeşti, după ce propovăduise şi aţâţase răscoala, se întorcea biruitor în această episcopie ce-i fusese încredinţată în 1317 împotriva voinţei regelui Eduard şi unde se arătase ca un mare slujitor al bisericii.

Cu ce bucurie străbătea străzile oraşului său regăsit omul acesta mărunţel, nu prea frumos la chip dar plin de curaj, în vestmintele sale preoţeşti, cu mitra pe cap şi cârja episcopală în mână.

Îndată ce escorta regală puse stăpânire pe castelul situat în mijlocul oraşului, într-un cot al râului Wye, Orleton nu mai avu astâmpăr până ce nu-i arătă reginei tot ce ctitorise el acolo, şi mai întâi înaltul turn pătrat, cu două caturi ale căror ogive uriaşe ieşeau în afară, fiecare unghi terminat prin trei clopotniţe, două mici boltite şi una mare deasupra lor, adică douăsprezece turnuleţe înălţându-se spre cer, şi pe care le clădise ca să dea mai multă frumuseţe şi slavă catedralei. Lumina de noiembrie juca pe cărămizile roşiatice cărora umezeala le păstra culoarea proaspătă; de jur împrejurul clădirii se întindea o vastă pajişte cu iarba de un verde închis şi bine cosită.

- Nu-i aşa, doamnă, că e cel mai frumos turn din ţara măriei tale? zicea Adam Orleton cu

mândria naiva a ctitorului, în faţa acestei construcţii cizelate, fără nici o încărcătură greoaie, de ale cărei linii pure nu mai înceta să se minuneze. De n-aş fi făcut altceva decât să clădesc acest turn, şi tot aş avea de ce fi bucuros că am trăit.

Orleton îşi trăgea nobleţea de la Oxford, cum se zicea, şi nu din vreun blazon. Îşi dădea seama de asta şi ţinuse să justifice situaţiile înalte la care îl duseseră ambiţia cât şi inteligenţa, şi ştiinţa mai mult chiar decât intriga. Se ştia superior tuturor celor din jurul său.

Reorganizase biblioteca bogată a catedralei, o bibliotecă în care tomurile groase, rânduite cu muchea foilor înainte, erau legate de rafturi prin nişte lanţuri de fier, ca să nu poată fi furate; aproape o mie de manuscrise cu chenare frumos zugrăvite, cuprinzând cinci veacuri de gândire, de credinţă, de căutări, de la cele dintâi tălmăciri ale Evangheliilor în graiul saxon, având unele pagini împodobite încă cu slove runice, până la dicţionarele latine cele mai noi, trecând prin *Cereasca Ierarhie*, scrierile Sfântului Jérôme, ale sfântului Ioan Crisostomul, ale celor doisprezece profeţi mărunţi...

Regina mai avu să admire lucrările pentru sala adunărilor eparhiale, precum şi vestita hartă desenată de Richard de Bello, şi care nu putea fi decât de inspiraţie divină, căci începea să facă minuni[18].

Hereford deveni astfel, timp de aproape o lună, capitala improvizată a Angliei. Mortimer nu era mai puţin fericit ca Orleton, deoarece intrase iar în stăpânirea castelului său de la Wigmore, aflat la o depărtare de câteva mile.

În vremea asta, continuau să-l caute pe rege.

Un anume Rhys ap Owell, cavaler al Ţării Galilor, veni într-o zi să dea de ştire că Eduard al II-lea era ascuns într-o mănăstire, pe coasta comitatului Glamorgan, unde corabia cu care

nădăjduia să ajungă în Irlanda fusese aruncată de vânturile potrivnice.

Numaidecât ce auzi asta, Jean de Hainaut îngenunche în faţa reginei, zicându-se gata să pornească spre a-l încolţi în bârlogul său din Ţara Galilor pe necinstitul soţ al doamnei Isabelle. Avură de furcă până a-l face să priceapă că n-ar fi tocmai potrivit să i se încredinţeze unui străin sarcina de a pune mâna pe rege, şi că un membru al familiei regale ar fi mai nimerit pentru treaba asta neplăcută. Enric Gât-Sucit fu cel care, fără mare bucurie, trebui să încalece spre a merge, însoţit de contele de la Zouche şi de Rhys ap Owell, să cutreiere coasta de apus.

Cam tot atunci, contele de Charlton sosi din Shropshire aducând pe contele de Arundel în lanţuri. Pentru lordul de Wigmore aceasta fu o strălucită răzbunare, căci Edmond Fitzalan, conte de Arundel, primise de la rege o însemnată parte din averile confiscate familiei Mortimer şi dobândise titlul de mare judecător al Ţării Galilor care aparţinuse bătrânului Mortimer de Chirk.

Roger se mulţumi să-l ţină pe Arundel în picioare înaintea lui un bun sfert de ceas, fără să-i spună o vorbă, măsurându-l doar de sus până jos şi dăruindu-şi priveliştea îmbucurătoare a unui vrăjmaş viu care va fi în curând un vrăjmaş mort.

Judecata lui Arundel, sub aceleaşi capete de acuzare ce fuseseră reţinute împotriva bătrânului Despenser, se isprăvi repede, şi decapitarea contelui fu oferită spre desfătarea oraşului Hereford şi-a oştilor ce se aflau acolo.

Toată lumea văzu că, în timpul execuţiei, regina şi Roger Mortimer se ţineau de mână.

Tânărul prinţ Eduard-împlinise cei cincisprezece ani ai săi cu trei zile înainte.

În sfârşit, pe la 20 noiembrie sosi o veste de mare însemnătate. Regele Eduard fusese prins de către contele de Lancastre în mânăstirea

călugărilor cistercieni de la Meath în valea râului Towe.

Regele, cu favoritul şi cancerul său, trăiau acolo ascunşi de mai multe săptămâni, sub vestminte călugăreşti; Eduard îşi petrecea vremea în aşteptarea unei soarte mai bune lucrând în fierăria mănăstirii, ceea ce-i abătea gândurile de la necazurile lui.

Era acolo, gol până la brâu, cu rasa lăsată pe şale, cu pieptul şi barba luminate de focul din cuptor, mişcându-şi mâinile sub o ploaie de scântei, în timp ce cancelarul trăgea foalele iar Hugh cel Tânăr, ca vai de el, îi întindea uneltele, când Enric Gât-Sucit se ivi în uşă, cu chivăra dată spre umăr, şi spuse:

- Vere, măria-ta, a venit vremea să plăteşti pentru păcatele tale.

Regele lăsă să-i scape din mână barosul; bucata de fier pe care o bătea rămase încinsă pe nicovală. Şi suveranul Angliei, bâţâindu-şi spinarea lată şi palidă, întrebă:

- Vere, vere, ce se va întâmpla cu mine?

- Ceea ce baronii şi mărimile regatului vor hotărî, răspunse Gât-Sucit.

Acum, Eduard aştepta, tot cu favoritul şi cu cancelarul lângă dânsul, în micul conac întărit de la Monmouth, la câteva leghe de Hereford, unde Lancastre îl dusese şi-l închisese.

Însoţit de arhidiaconul Thomas Chandos şi de marele şambelan William Blount, Adam Orleton plecă de îndată la Monmouth spre a cere sigiliile regale pe care Baldock le purta mereu cu dânsul.

Când Orleton îşi rosti cererea, Eduard smulse de la cingătoarea lui Baldock punga de piele în care se aflau peceţile, îşi petrecu băierile pungii peste încheietura mânii ca şi cum ar fi vrut să-şi facă din ea o armă, şi strigă:

- Jupâne trădător, episcop ticălos, dacă vrei pecetea mea, vino de mi-o ia cu silnicie, ca să arăţi

cum un slujitor al bisericii ridică mâna împotriva regelui său!

Hotărât lucru, soarta îl alesese pe monseniorul Adam Orleton pentru fapte de o însemnătate deosebită. Nu-i este dat oricui să-i ia unui rege peceţile puterii lui. În faţa acestui atlet furios, Orleton, cu umerii căzuţi, şi mâinile slăbănoage, neavând altă armă decât cârja sa cu măciulia subţirică de fildeş, răspunse:

- Predarea sigiliului trebuie să se împlinească din voinţa măriei tale, şi pe care martorii o vor adeveri. Sili-vei oare, mărite domn Eduard, pe fiul tău care este acum regentul ţării, să-şi facă pecetea sa de rege mai curând de cum socotise? Cât despre lordul cancelar şi lordul Despenser, pe care am poruncă să-i duc la regină, îi pot ridica de aici cu de-a sila.

La aceste cuvinte, Eduard uită de grija sigiliului spre a nu se mai gândi decât la mult îndrăgitul său favorit. Desprinse de pe mână punga de piele şi-o aruncă şambelanului William Blount ca şi cum ar fi devenit deodată un lucru fără de preţ, apoi, deschizându-şi braţele spre Hugh, izbucni:

- Ah, nu! Nu mi-l veţi răpi!

Tras la faţă, tremurând ca varga, Hugh cel Tânăr se aruncase în braţele regelui. Îi clănţăneau dinţii, părea gata să se prăbuşească şi gemea:

- Vezi, nevastă-ta, dânsa vrea asta! Ea, lupoaica asta franceză, e capul răutăţilor! Ah! Eduard, Eduard, de ce o luaşi de soţie?

Enric Gât-Sucit, Orleton, arhidiaconul Chandos şi William Blount se uitau la aceşti doi bărbaţi strânşi unul de altul şi, oricât de neînţeleasă era pentru dânşii priveliştea acestei pasiuni, nu se puteau împiedica să-i recunoască un fel de groaznică măreţie.

În cele din urmă, Gât-Sucit fu acela care se apropie, îl apucă pe Despenser de braţ, zicând:

- Destul, trebuie să vă despărţiţi.

Şi-l trase după dânsul.

- Adio, Hugh, adio, striga Eduard. N-am să te mai văd, viaţa mea, sufletul meu drag! Aşadar, mi-au luat totul!

Lacrimile i se prelingeau în barba blondă.

Hugh Le Despenser a fost dat pe mâna cavalerilor din escortă care începură prin a-i pune în cap o glugă de ţăran, din dimie groasă, pe care zugrăviră, în batjocură, stemele şi emblemele comitatelor ce-i fuseseră dăruite de rege. Apoi l-au cocoţat, cu mâinile legate la spate, pe cel mai mic şi prăpădit cal ce se afla acolo, o mârţoagă pitică şi morocănoasă cum poţi găsi pe la ţară. Hugh avea picioarele foarte lungi; era silit sau să şi le îndoaie sau să şi le târască prin noroi. Aşa îl purtară din oraş în oraş, prin tot ţinutul Monmouthshire, apoi prin Herefordshire, expunându-l în pieţe pentru ca norodul să petreacă pe socoteala lui până nu s-o mai putea ţine de râs. Trâmbiţele sunau în faţa prizonierului, iar un crainic chema lumea:

- Veniţi să vedeţi, oameni buni, vedeţi-l pe contele de Gloucester, lordul şambelan, vedeţi-l pe ticălosul care a făcut atâta rău ţării!

Cancelarul Robert de Baldock fu îndreptat, în chip mai discret, către episcopia Londrei spre a fi întemniţat acolo, deoarece împotriva lui nu se putea cere pedeapsa cu moartea, ca unul ce era arhidiacon.

Toată ura se revărsă deci asupra lui Hugh Le Despenser cel Tânăr. Fu judecat cât ai bate din palme, la Hereford; condamnarea lui era sigură şi nimeni n-avea vreo îndoială în privinţa asta. Dar pentru că vedeau toţi în el pe vinovatul tuturor relelor şi tuturor nenorocirilor de care suferise Anglia, caznele morţii îi fură rânduite cu o cruzime deosebită.

În cea de a douăzeci şi patra zi a lui noiembrie, în piaţa dinaintea castelului, au fost ridicate nişte tribune şi o platformă de eşafod, destul de înaltă pentru ca mult norod să poată

vedea execuţia fără a pierde nici un amănunt. Regina Isabelle luă loc în primul rând al celei mai mari dintre tribune, între Roger Mortimer şi prinţul Eduard. Burniţa.

Trâmbiţele şi buciumele sunară. Ajutoarele călăului îl aduseră pe Hugh cel Tânăr şi-l despuiară de vestminte. Când trupul său deşirat apăru, cu şoldurile ieşite în afară şi pieptul cam scobit, alb şi gol puşcă, între călăii îmbrăcaţi în roşu, şi pe deasupra suliţelor arcaşilor care împresurau eşafodul, un uriaş şi grosolan hohot de râs izbucni din mulţime.

Regina Isabelle se aplecă spre Mortimer şi-i şopti:

- Rău îmi pare că Eduard nu-i de faţă să vadă şi dânsul.

Cu ochii aprinşi, cu gura întredeschisă care lăsa să i se vadă dinţii de mică fiară, şi cu unghiile înfipte în palma amantului, era foarte atentă ca să nu-i scape nimic din răzbunarea ei.

Prinţul Eduard se gândea: "Ăsta de colo e aşadar cel care a plăcut atât de mult tatălui meu?" Mai fusese el de faţă la două execuţii, şi ştia că se va putea stăpâni până la capăt, fără să verse.

Buciumele sunară din nou. Hugh fu întins şi legat de mâni şi de picioare pe o cruce a Sfântului Andrei[19] aşezată orizontal.

Călăul ascuţi încetişor pe o tocilă o sabie scurtă, asemenea unui cuţit de măcelar, şi-i încercă tăişul sub degetul gros. Mulţimea îşi ţinea răsuflarea. Apoi unul din ajutoarele călăului se apropie, ţinând în mână un cleşte cu care apucă sexul osânditului. Un val de isterie răscoli asistenţa; băteau toţi din picioare de se cutremurau tribunele. Şi în ciuda acestui tărăboi, se auzi urletul scos de Hugh, un singur ţipăt sfâşietor curmat dintr-odată, în timp ce sângele ţâşnea în faţa lui. Aceeaşi operaţie fu repetată pentru a-i smulge testiculele, dar dintr-un trup căzut în nesimţire, iar tristele rămăşiţe fură zvârlite într-un ceaun plin de

jăratec pe care-l aţâţa un alt ajutor al călăului suflând deasupra. Se împrăştia de acolo un miros groaznic de carne arsă. Un crainic, aşezat în faţa buciumaşilor, vesti că se proceda astfel "*deoarece numitul Despenser fusese sodomit şi-l îndemnase pe rege la sodomie, şi prin aceasta o scosese pe regină din patul soţului ei*".

Apoi călăul, alegând o sabie mai lată şi mai grea, spintecă pieptul de-a curmezişul şi pântecul de-a lungul, cum ar fi despicat un porc; cleştele scormoni pe dinăuntru, căutând inima care mai bătea încă şi o smulse din colivia ei pentru a o arunca tot în ceaunul cu jeratic. Buciumele sunară din nou pentru a da cuvântul crainicului, care spuse că "*numitul Despenser avusese inima vicleană şi trădătoare, şi prin sfaturile sale viclene făcuse ţara de ocară*". Îi scoaseră după aceea maţele din burtă, deşirându-le şi scuturându-le, înroşite şi sidefii, şi le arătară mulţimii, pentru că "*numitul Despenser se ghiftuise din avutul celor mari ca şi din avutul poporului sărman*". Şi maţele se prefăcură la rândul lor în fumul gros şi acru care se amesteca cu burniţa de noiembrie.

Apoi îi tăiară capul, nu cu o lovitură de sabie, căci atârna pe spate între braţele crucii, ci retezându-l cu cuţitul, pentru că "*numitul Despenser poruncise să fie tăiaţi cei mai mari baroni ai Angliei şi că din ţeasta lui ieşiseră toate sfaturile rele*". Capul retezat al lui Hugh Le Despenser cel Tânăr nu fu ars; călăii îl puseră deoparte spre a fi trimis la Londra, unde va fi înfipt la intrarea podului. În sfârşit, ce mai rămăsese din trup fu despicat în patru bucăţi, un braţ cu umărul, celălalt braţ cu umărul său şi gâtul, cele două picioare cu o jumătate de pântec fiecare, ca să fie trimise celor patru oraşe mai de seamă ale ţării, după Londra.

Mulţimea părăsi tribunele, scârbită, istovită, răsuflând uşurată. Îşi ziceau toţi că de data asta

caznele la care fusese supus osânditul atinseseră culmile cruzimii.

După fiecare execuţie pe acest drum sângeros al întoarcerii în Anglia, Mortimer o găsise pe regină mai nesăţioasă de plăcerile dragostei. Dar în noaptea care urmă morţii lui Hugh cel Tânăr, poftele ei, recunoştinţa înfocată ce-o arăta amantului, stârniră neliniştea acestuia. Ca să-l urască aşa de crâncen pe omul care-i luase soţul, trebuia să-l fi iubit odinioară pe Eduard. Şi în mintea bănuitoare a lui Mortimer încolţi un plan pe care era hotărât să-l ducă până la capăt, oricât timp i-ar fi cerut asta.

A doua zi, Enric Gât-Sucit, însărcinat cu paza regelui, primi poruncă să-l însoţească pe acesta la castelul din Kenilworth şi să-l ţină acolo închis, fără ca regina să mai fi dat ochii eu el.

VOX POPULI

- Pe cine vreţi ca rege?

Această grozavă întrebare, de care avea să atârne viitorul unei naţiuni, o aruncă monseniorul Adam Orleton, în ziua de 12 ianuarie 1327, prin holul cel mare al palatului Westminster, şi cuvintele se răsfrâng colo sus, izbindu-se de ciubucele bolţilor.

- Pe cine vreţi ca rege?

De şase zile Parlamentul Angliei ţine şedinţă după şedinţă, se amână şi iar se adună, iar Adam Orleton, făcând slujbă de cancelar, conduce dezbaterile.

Săptămâna trecută, în prima şedinţă, Parlamentul hotărâse ca regele să se înfăţişeze înaintea lui. Adam Orleton şi John de Stratford, episcopul de Winchester s-au dus la Kenilworth spre a-l înştiinţa pe rege de această hotărâre. Şi regele a refuzat.

A refuzat să vină spre a da socoteală de faptele sale lorzilor, episcopilor, deputaţilor trimişi de oraşele şi de comitatele ţării. Orleton a adus la cunoştinţa adunării răspunsul acesta inspirat, nu se ştie, de frică sau poate de dispreţ. Orleton are însă convingerea adâncă, şi pe care şi-o arătase în Parlament, că dacă regina ar fi silită să se împace cu soţul ei, aceasta ar împinge-o la o moarte sigură.

Aşadar, astăzi marea întrebare a fost pusă; monseniorul Orleton îşi încheie cuvântarea sfătuind Parlamentul să-şi suspende dezbaterile până a doua zi pentru ca fiecare să poată cumpăni alegerea cu cugetul curat şi în liniştea nopţii. Adunarea va spune mâine dacă doreşte ca Eduard al II-lea Plantagenetul să-şi păstreze coroana, sau

ca ea să fie dată moştenitorului, Eduard, duce de Aquitania.

Frumoasă linişte pentru cugetele frământate tărăboiul care răscoli Londra în noaptea aceea! Palatele seniorilor, mănăstirile, locuinţele marilor negustori, hanurile aveau să răsune până la ivirea zorilor de larma discuţiilor aprige. Toţi aceşti baroni, episcopi, moşieri şi reprezentanţi ai oraşelor aleşi de şerifi, nu sunt, după lege, membri ai Parlamentului decât prin hotărârea regelui, şi rolul lor, în principiu, nu trebuia să fie decât acela al unor sfetnici. Dar iată că regele nu se înfăţişează, şi nu e în stare să-şi împlinească rosturile; e un fugar prins în afara regatului său; şi nu regele e cel care a chemat Parlamentul, ci Parlamentul a vrut să-l cheme pe rege înaintea lui, fără ca el, suveranul, să fi binevoit a da urmare acestei chemări. Puterea supremă se află deci împărţită deocamdată, pentru o noapte, între toţi bărbaţii aceştia veniţi din regiuni diferite, de obârşii deosebite, cu stări şi ranguri inegale.

"Pe cine vreţi ca rege?"

Toţi îşi pun într-adevăr această întrebare, şi chiar aceia care au dorit cel mai mult sfârşitul grabnic al lui Eduard al II-lea, care au strigat, la fiece scandal, la fiece bir nou sau la fiece război pierdut: "Să crape odată, şi Dumnezeu să ne scape de el!"

Căci Dumnezeu nu mai are a se amesteca; totul atârnă numai de dânşii, şi îşi dau deodată seama cât de greu trage în cumpănă voinţa lor. Dorinţele şi blestemele li s-au împlinit, doar adunându-se laolaltă. Regina, fie şi sprijinită de oştenii săi din Hainaut, ar fi putut oare pune mâna pe tot regatul, aşa cum a făcut, dacă baronii şi poporul ar fi răspuns când Eduard i-a chemat sub steagurile sale?

Dar nu-i o treabă uşoară să scoţi din scaun un rege şi să-l despoi pe totdeauna de puterea cu care e învestit. Pe mulţi dintre membrii Parlamentului

asta i-a înspăimântat, pentru că în mintea lor încoronarea şi maiestatea regală aveau o obârşie divină. Şi apoi prinţişorul ce li se propune drept rege e atât de tânăr! Ce alta ştiu ei despre dânsul, decât că este cu totul în mâinile mamei sale, care e cu totul în mâinile lordului Mortimer? Dacă însă toţi îl respectă, dacă-l admiră pe baronul de Wigmore, pe fostul mare Judecător al Irlandei, dacă evadarea, surghiunul, reîntoarcerea, ba chiar dragostea sa au făcut din el un erou, dacă e în ochii multora liberatorul, alţii se tem de firea lui aspră, de neînduplecarea lui; de pe acum i se puneau în seamă pedepsele necruţătoare, deşi toate execuţiile din aceste ultime săptămâni erau într-adevăr cerute de popor. Cei ce-l cunoşteau bine se temeau mai ales de ambiţia lui. N-o fi râvnind în taină să ajungă el însuşi rege? Amantul reginei e foarte aproape de tron. Unii şovăie să-i dea marea putere pe care o va avea în mână dacă Eduard al II-lea e scos din scaun; şi discută aprig despre asta în jurul lămpilor cu gaz şi a lumânărilor, printre ulcelele de cositor umplute mereu cu bere; şi nu se duc la culcare decât frânţi de oboseală, fără să fi hotărât nimic.

În noaptea asta, poporul englez e suveran, dar, niţel cam încurcat de această suveranitate, nu ştie cui s-o încredinţeze. Istoria a făcut un pas neaşteptat. Oamenii se ceartă asupra unor probleme a căror simplă dezbatere arată îndeajuns că principii noi sunt admise. Un popor nu uită un asemenea precedent, şi nici o adunare o asemenea putere ce i-a picat din senin; o naţie nu uită că a fost într-o zi, prin Parlamentul ei, stăpână pe soarta sa.

Aşa că, a doua zi, când monseniorul Orleton, luându-l de mână pe tânărul prinţ Eduard îl înfăţişează deputaţilor adunaţi din nou în palatul Westminster, o uriaşă ovaţie se înalţă şi se izbeşte de ziduri pe deasupra capetelor:

- Îl vrem, îl vrem!

Patru episcopi, printre care cei ai Londrei şi ai Yorkului, se ridicară împotrivă, întemeindu-se pe caracterul irevocabil al încoronării şi al jurămintelor de credinţă. Dar arhiepiscopul de Canterbury, Reynolds, căruia Eduard al II-lea, înainte de a fugi, îi încredinţase cârma ţării, şi care vrea să-şi dovedească trecerea sa târzie de partea răzvrătiţilor, izbucneşte:

- *Vox populi, vox Dei!*[20]

Şi ţine o predică asupra acestui subiect, de parcă ar fi pe amvon, vorbind cam vreun sfert de ceas.

John de Stratford, episcop de Winchester, aşterne atunci pe hârtie cele şase articole, care consfinţesc detronarea lui Eduard al II-lea Plantagenetul, şi le dă cetire în faţa adunării.

Primo, regele e incapabil de a cârmui ţara; în toată domnia lui, a fost conclus de sfetnici ticăloşi.

Secundo, şi-a petrecut vremea cu îndeletniciri nevrednice de dânsul, şi a lăsat în părăsire treburile regatului.

Terţio, a pierdut Scoţia, Irlanda şi o jumătate din Guyenne.

Quarto, a păcătuit faţă de biserică, pe ai cărei slujitori i-a întemniţat.

Quinto, a întemniţat, surghiunit, dezmoştenit şi osândit la o moarte ruşinoasă pe mulţi dintre vasalii săi.

Sexto, a adus ţara de râpă; cusururile sale sunt fără de leac şi nu e în stare să se îndrepte.

În vremea asta, orăşenii de frunte ai Londrei, îngrijoraţi şi împărţiţi în două tabere, - episcopul lor nu se rostise oare împotriva detronării? - se adunară la Guild Hall[21]. Aceştia sunt mai greu de manevrat decât trimişii comitatelor. Răsturna-vor ei hotărârea Parlamentului? Roger Mortimer, care după lege nu-i nimic dar în realitate e totul, dă fuga la Guild Hall, le mulţumeşte londonezilor pentru credinţa lor şi le garantează păstrarea libertăţilor oraşului aşa cum sunt statornicite prin

datini. Ce reprezintă el, în numele cui aduce această chezăşie? În numele unui copilandru care nu-i încă nici rege, care abia fusese ales doar prin uralele unei adunări. Prestigiul lui Mortimer, autoritatea persoanei sale, impun burghezilor londonezi. De pe acum i se spune lordul protector. Al cui protector este? Al prinţului, al reginei, al regatului? E lordul protector şi atât, bărbatul ales de istorie şi în mâinile căruia fiecare îşi leapădă o parte din puterea şi judecata lui.

Şi deodată se întâmplă ceva neaşteptat. Prinţişorul pe care unii îl şi credeau rege, flăcăul palid cu gene lungi care a urmărit în tăcere toate aceste evenimente şi nu părea să se gândească decât la ochii albaştri ai domniţei Filipa de Hainaut, Eduard de Aquitania spune mamei sale, lordului protector, monseniorului Orleton, lorzilor episcopi, tuturor celor din jur, că nu-şi va pune coroana pe cap fără consimţământul tatălui său şi fără ca dânsul să fi proclamat în chip oficial că renunţă la ea.

Uimirea li se citeşte pe faţă, rămân toţi încremeniţi. Cum? Toată osteneala lor a fost zadarnică? Unele bănuieli se îndreaptă spre regină. Nu cumva dânsa l-o fi îndrumat în taină pe fiu-său, împinsă de una din acele neprevăzute întoarceri la dragostea ei dinainte, aşa cum li se întâmplă femeilor? Să se fi certat ea cu lordul Mortimer în noaptea asta când fiecare trebuia să-şi întrebe cugetul?

Nu, nicidecum; băiatul acesta de cincisprezece ani, el singur s-a gândit ce important este ca domnia să ţi se cuvină după lege. Nu vrea să treacă drept uzurpator, nici să deţină sceptrul prin voinţa unei adunări care ar putea să i-l ia îndărăt aşa cum i l-a dat. El cere încuviinţarea înaintaşului său. Nu că ar avea cine ştie ce dragoste faţă de tată-său; îl judecă aşa cum judecă pe fiecare.

De ani de zile, prea multe lucruri urâte s-au petrecut sub ochii lui şi l-au silit să judece. Ştie că nelegiuirea nu e pe de-a întregul de o parte şi nevinovăţia de cealaltă. Fără îndoială, tată-său a făcut-o să sufere pe maică-sa, a acoperit-o de ocară, a prădat-o; ce pildă dă ea însă acum, această mamă, cu lordul Mortimer? Dacă într-o zi, pentru vreo greşeală ce i s-ar întâmplă s-o săvârşească el, domniţa Filipa s-ar apuca să facă la fel? Şi baronii ăştia, episcopii ăştia, toţi aşa de porniţi azi împotriva regelui Eduard, n-au ţinut cârma ţării împreună cu el? Norfolk, Kent, tinerii săi unchi au primit dregătorii din mâna lui; episcopii de Winchester şi de Lincoln se duseseră să negocieze în numele regelui Eduard. Despenserii nu erau în tot locul şi, chiar dacă porunceau, n-au executat ei înşişi propriile lor porunci. Cine se încumetase să nu li se supună? Vărul Gât-Sucit, da, el avusese acest curaj; şi lordul Mortimer de asemenea, care şi-a plătit răzvrătirea cu multe luni de temniţă. Dar pentru aceştia doi, câţi curteni linguşitori întrecându-se acum care mai de care să arunce asupra stăpânului urmările slugărniciei lor?

Pe orice alt prinţ de vârsta lui l-ar fi ameţit lesne bucuria de a primi o coroană întinsă de atâtea mâni. El însă îşi înalţă genele lungi, priveşte fix, împurpurat niţel la faţă de îndrăzneala lui, şi se încăpăţânează în hotărârea luată. Atunci, monseniorul Orleton îi cheamă la dânsul pe episcopii de Winchester şi de Lincoln, ca şi pe marele şambelan William Blount, porunceşte să se scoată din Tezaurul Turnului Londrei coroana şi sceptrul, cere ca ele să fie băgate într-o ladă pe samarul unei catârce, iar el însuşi, luând cu dânsul vestmintele de ceremonie, face cale întoarsă înspre Kenilworth pentru a obţine abdicarea regelui.

KENILWORTH

Meterezele exterioare, ocolind o măgură lată, cuprindeau grădini împrejmuite, livezi, grajduri şi staule de vite, o potcovărie, hambarele şi pităriile, moara, rezervoarele de apă, odăile slugilor, cazărmile oştenilor, un sat întreg aproape mai întins decât cel vecin, ale cărui acoperişuri năpădite de muşchi se zăreau de jur împrejur. Şi nu părea cu putinţă ca să fi fost acelaşi neam de oameni care locuia dincolo de ziduri, în cocioabele acelea, şi înlăuntrul impunătoarei fortăreţe ce-şi înălţa meterezele roşii spre cerul plumburiu de iarnă. Căci Kenilworth era clădit dintr-o piatră de culoarea sângelui uscat. Era unul din castelele acelea de basm ale veacului ce-a urmat cuceririi Angliei, veac în care o mână de normanzi, tovarăşii de luptă ai lui Wilhelm Cuceritorul sau coborâtorii lor apropiaţi, ştiură să ţină în respect un popor întreg datorită acestor uriaşe fortăreţe înfipte pe dealuri. Foişorul din Kenilworth - donjonul cum îi ziceau francezii în lipsa altui cuvânt, căci acest soi de turnuri nu exista în Franţa, sau nu mai exista - foişorul avea o formă pătrată şi era de o înălţime ameţitoare care amintea călătorilor veniţi din Orient pilonii templelor Egiptului.

Atât de neobişnuite erau proporţiile acestei uriaşe construcţii încât nişte încăperi mari de tot se aflau cuprinse până şi în grosimea zidurilor. Dar nu puteai pătrunde în acest turn decât printr-o scară foarte îngustă, pe care două persoane numai anevoie ar fi putut merge alături, şi ale cărei trepte roşii duceau la primul etaj în faţa unei uşi apărate de un grilaj cu ţepi de fier. Înăuntrul foişorului se afla o grădină, mai curând o ogradă acoperită cu iarbă, lată de şaizeci de picioare, îngrădită de jur împrejur, dar cu cerul deasupra.

Nici nu se putea închipui cetăţuie mai bine făcută pentru a ţine piept unui asediu. Chiar dacă năvălitorul ar izbuti să treacă de primul zid, apărătorii s-ar refugia în castelul propriu-zis, dincolo de şanţ; iar dacă şi al doilea zid ar fi străpuns, atunci, lăsând vrăjmaşului apartamentele de locuit, holul cel mare, bucătăriile, saloanele de oaspeţi şi capela, oastea împresurată s-ar retrage în foişor, în jurul puţului de apă din curtea verde şi înăuntrul zidurilor groase.

Regele trăia acolo, prizonier. Cunoştea bine cetăţuia Kenilworth, care aparţinuse lui Thomas de Lancastre şi slujise odinioară, când cu răscoala baronilor, drept loc de adunare. După decapitarea lui Thomas, Eduard sechestrase castelul şi locuise chiar el acolo toată iarna anului 1323, înainte de a-l da în anul următor lui Enric Gât-Sucit, odată cu toate moşiile şi titlurile familiei Lancastre.

Henric al III-lea, bunicul lui Eduard, trebuise odinioară să ţină Kenilworthul împresurat vreme de şase luni ca să-l ia de la fiul cumnatului său Simon de Montfort; şi nu oştile îi veniseră de hac, ci foametea, ciuma şi afurisenia bisericii.

Pe la începuturile domniei lui Eduard I-ul, Roger Mortimer de Chirk, cel care murise acum în temniţă, fusese păzitorul castelului, în numele primului conte de Lancastre, şi dăduse la Kenilworth vestitele sale turniruri. Parcă înadins, ca să-l scoată din sărite pe Eduard, unuia dintre turnurile zidului exterior i se zicea Turnul lui Mortimer! Era acolo, privelişte de fiecare zi, înfipt sub ochii lui, ca o batjocură şi o sfidare.

Locurile acestea trezeau în regele Eduard şi alte amintiri. Din vârful foişorului roşu de la Kenilworth, putea să vadă, la patru mile spre miazăzi, foişorul alb al castelului de la Warwick unde Gaveston, primul său iubit, fusese omorât de baroni. Această vecinătate abătuse oare gândurile regelui spre alt făgaş? Eduard părea să fi uitat cu totul de Hugh Le Despenser; dar îl muncea în

schimb amintirea lui Pierre de Gaveston, şi îi vorbea mereu de dânsul paznicului său, Enric de Lancastre.

Niciodată Eduard şi văru-său Gât-Sucit nu trăiseră atâta vreme unul lângă altul, şi într-o asemenea singurătate. Niciodată Eduard nu-şi deschisese astfel inima, destăinuindu-se celui mai vârstnic dintre verii lui. Avea clipe de mare luciditate când se judeca el însuşi fără cruţare, ceea ce-l lăsa pe Lancastre cu gura căscată şi-l tulbura oarecum. Lancastre începea să priceapă unele lucruri care pentru tot poporul englez rămâneau de neînţeles.

Gaveston, mărturisea Eduard, fusese vinovatul, sau cel puţin pricina celor dintâi greşeli ale sale, a drumului urât pe care-l luase viaţa lui.

- Mă iubea aşa de mult, zicea regele prizonier; şi apoi la vârsta fragedă ce-o aveam pe atunci eram gata să cred tot ce-mi spunea şi să mă las cu totul în mrejele unei dragoste atât de frumoase.

Şi azi încă, nu-şi putea opri un sentiment de duioşie când îşi aducea aminte de farmecul acelui mărunt cavaler gascon, ridicat de jos, "o ciupercă apărută peste noapte", cum ziceau baronii, şi pe care el îl făcuse conte de Cornouailles, fără a ţine seamă de toţi marii seniori ai ţării.

- Râvnea aşa de mult la asta! zicea Eduard.

Şi ce obrăznicie fără de pereche avea Pierre, o obrăznicie care-l încânta pe Eduard! Un rege nu-şi putea îngădui să se poarte cu baronii săi aşa cum se purta favoritul.

- Îţi aminteşti, Gât-Sucit, cum îl numea pe contele de Gloucester un bastard? Şi cum îi striga contelui de Warwick: "Du-te de te culcă, dulău negru!"

- Şi cum îl mai înjura şi pe frate-meu, făcându-l încornorat, ceea ce Thomas nu i-o iertă niciodată, pentru că era adevărat.

Fără a se teme de nimic, acest Pierrot jefuia bijuteriile reginei şi arunca în jurul său ocara, aşa cum alţii împart pomană, pentru că era sigur de dragostea regelui său! într-adevăr, un neruşinat cum nu s-a mai pomenit.

Şi pe deasupra, ştia să născocească tot felul de petreceri, poruncea pajilor săi să se dezbrace în pielea goală, să-şi împodobească braţele cu perle, să-şi dea buzele cu roşu, să-şi pună o ramură înfrunzită pe pântec, şi organiza astfel vânători în păduri. Dar isprăvile lui prin cârciumile deocheate din portul Londrei, unde se lua la bătaie cu hamalii, căci era şi voinic flăcăul! Ah! Frumoşi ani de tinereţe îi datora Eduard!

- Crezusem că regăsesc toate acestea în Hugh, dar închipuirea mea îl înfrumuseţa mai mult decât era în realitate. Vezi tu, Gât-Sucit, ceea ce-l făcea pe Hugh să fie altfel decât Pierrot e că se trăgea dintr-un adevărat neam de mari baroni şi că nu putea să uite asta... Dar dacă nu l-aş fi cunoscut pe Pierrot, sunt sigur că aş fi fost un alt rege.

În nopţile lungi de iarnă, între două partide de şah, Enric Gât-Sucit, cu părul lăsat peste umărul drept, asculta spovedania acestui rege pe care loviturile soartei, năruirea puterii sale şi captivitatea îl îmbătrâniseră dintr-o dată, al cărui trup de atlet părea să se fleşcăiască, al cărui chip se umfla mai cu seamă pe la pleoape. Şi totuşi, aşa cum era, Eduard mai păstra încă un oarecare farmec. Ce păcat că avusese atât de mârşave legături de dragoste şi-şi pusese încrederea în inimi atât de ticăloase!

Gât-Sucit îl sfătuise pe Eduard să se înfăţişeze înaintea Parlamentului său, dar îşi bătuse gura de pomană. Acest rege nevolnic nu dovedea energie decât în refuz.

- Enric, răspundea el, ştiu bine că mi-am pierdut tronul, dar nu voi abdica.

Purtate pe o pernă, coroana şi sceptrul Angliei se urcau încetişor, treaptă cu treaptă, pe scara

îngustă a turnului din Kenilworth. În urma lor, mitrele se clătinau în creştetul episcopilor iar nestematele care împodobeau cârjele sclipeau în penumbră. Ridicându-şi până la gleznă cele trei sutane brodate, episcopii se urcau în turn.

Aşezat într-un jilţ care, fiind singurul ce se afla acolo părea un tron, regele aştepta în fundul uriaşei săli, cu fruntea în mână şi trupul prăbuşit, între stâlpii ce susţineau nişte ogive arcuite asemenea celor din catedrale. Aici, totul avea proporţii peste măsură de mari, neomeneşti. Lumina palidă a zilei de ianuarie care cădea prin ferestrele înalte şi foarte înguste părea un asfinţit.

Cu capul plecat, contele de Lancastre stătea în picioare lângă văru-său, alături de trei servitori care nici nu erau măcar ai suveranului. Pereţii roşii, stâlpii roşii, arcadele roşii alcătuiau în jurul acestui grup un decor tragic pentru sfârşitul unei domnii.

Când văzu ivindu-se, prin uşa cu două canaturi ce se deschise, apoi venind spre dânsul această coroană şi acest sceptru care-i fuseseră aduse tot aşa cu douăzeci de ani înainte, sub bolţile catedralei Westminster, Eduard se îndreptă în jilţul său, iar bărbia începu să-i tremure niţel. Îşi înălţă ochii spre văru-său Lancastre, ca pentru a căuta un sprijin, şi Gât-Sucit îşi întoarse privirea, neputând să îndure această implorare mută.

Apoi Orleton ajunse în faţa suveranului, Orleton care de câteva săptămâni încoace, de fiecare dată îi adusese o ştirbire a puterii sale. Regele îi privi pe ceilalţi episcopi şi pe marele şambelan; se sili să-şi dea un aer plin de demnitate ca să întrebe:

- Ce aveţi a-mi spune, lorzii mei?

Dar vorba i se împleticea pe buzele palide, în barba blondă.

Episcopul de Winchester citi mesajul prin care Parlamentul îl soma pe suveran să declare că renunţă la tron, că-i dezleagă pe vasalii săi de

jurământul lor de credinţă, că-şi dă încuviinţarea la alegerea fiului său şi că e gata să predea împuterniciţilor Parlamentului coroana şi sceptrul regalităţii.

Când episcopul de Winchester isprăvi de citit, Eduard rămase mai multă vreme tăcut. Toată atenţia lui părea aţintită asupra coroanei. Suferea, şi durerea lui era atât de vizibil fizică, atât de adânc săpată pe faţă, încât nu puteai crede că în clipa aceea se mai gândea la ceva. Spuse totuşi:

- Aveţi coroana în mâinile voastre, lorzii mei, iar pe mine mă ţineţi la cheremul vostru. Faceţi deci cum veţi pofti, dar nu cu încuviinţarea mea.

Adam Orleton făcu atunci un pas înainte, şi vorbi:

- Măria ta Eduard, poporul Angliei nu te mai vrea ca rege, iar Parlamentul său ne trimite să ţi-o spunem. Dar Parlamentul primeşte să-i fie rege fiul mai mare al măriei tale, ducele de Aquitania, pe care i l-am înfăţişat; fiul măriei tale nu vrea să primească însă coroana decât cu învoirea ta. Aşadar, dacă te încăpăţânezi să nu-i dai încuviinţarea, poporul va fi slobod să hotărască şi ar putea foarte bine să aleagă pentru a-i fi domnitor pe acela dintre mai marii ţării care l-ar mulţumi mai mult, şi acest rege s-ar putea să nu fie din stirpea măriei tale. Prea ai împins ţara la zâzanie; după atâta rău ce i-ai căşunat, e singurul lucru pe care l-ai putea face acum pentru a-i aduce liniştea.

Privirea lui Eduard se înălţă din nou spre Lancastre. Cu toată neliniştea ce-l cuprinse, regele înţelese bine ameninţarea din cuvintele episcopului. Dacă nu consimţea să abdice, Parlamentul, în nevoia sa de a găsi un rege, nu se va da în lături să-l aleagă pe capul răzvrătiţilor, Roger Mortimer, care stăpânea de pe acum inima reginei. Chipul regelui se făcu galben ca ceara, înfricoşător; bărbia nu înceta să-i tremure; nările i se subţiau.

- Monseniorul Orleton are dreptate, spuse Gât-Sucit, măria ta, vere, ar trebui să laşi tronul, pentru ca Anglia să-şi afle liniştea, şi pentru ca Plantageneţii să domnească mai departe.

Atunci, părând a nu fi în stare să scoată o vorbă, Eduard făcu semn să i se aducă mai aproape coroana şi îşi plecă fruntea ca şi cum ar fi aşteptat să i-o pună pe cap pentru ultima oară.

Episcopii se sfătuiau din ochi, neştiind ce să facă, nici ce gest se impunea în această împrejurare neprevăzută, care nu-şi avea pereche în ceremoniile regale. Dar capul regelui se tot apleca, încet, spre genunchi.

- Moare! izbucni deodată arhidiaconul Chandos care ducea în mâini perna cu coroana şi sceptrul.

Gât-Sucit şi Orleton se repeziră să-l ţină pe Eduard, leşinat, în clipa când fruntea lui era gata să se ciocnească de lespezile pardoselii.

Îl aşezară iar în jilţ, îl loviră cu palma peste obraji, cineva dădu fuga să caute nişte oţet. În sfârşit, răsuflă lung, deschise ochii şi privi în jurul său; apoi, începu să plângă. Tainica putere, pe care sfântul mir şi vraja încoronării o toarnă în sufletul regilor spre a nu sluji uneori decât nişte ţeluri funeste, îl părăsise. Măreţia regală se depărtase de el, parcă gonită prin farmece.

Printre sughiţuri şi lacrimi, îl auziră vorbind:

- Ştiu, lorzii mei, ştiu că din vina mea am căzut în aşa cumplită restrişte şi că trebuie să mă resemnez a o îndura. Dar nu-mi pot stăpâni adânca mâhnire ce o simt văzând toată această ură a poporului meu, pe care eu nu l-am urât defel. Am păcătuit faţă de voi, nu mi-am dat silinţa să fac binele. Voi sunteţi buni, lorzii mei, prea buni că păstraţi credinţă fiului meu mai mare, că n-aţi încetat de a-l iubi şi de a-l dori ca rege. Deci, vreau să fac după cum vă este voia. Renunţ în faţa voastră la toate drepturile mele asupra regatului; îi

dezleg pe toţi vasalii mei de jurământul de credinţă ce mi l-au făcut şi le cer iertarea. Apropiaţi...

Şi din nou făcu gestul de a i se aduce perna cu podoabele puterii regale. Apucă sceptrul, şi braţul i se îndoi ca şi cum i-ar fi uitat greutatea; îl dădu episcopului de Winchester, zicând:

- Iartă, my Lord, iartă tot răul ce ţi-am făcut.

Duse mâinile sale lungi şi albe spre pernă, luă coroana şi-şi puse buzele pe ea, aşa cum ar fi sărutat farfurioara cu prescură; apoi, întinzând-o lui Adam Orleton:

- Ia-o, my Lord, pentru a o pune pe capul fiului meu. Şi iartă-mă pentru relele şi nedreptăţile pe care ţi le-am pricinuit. Şi să mă ierte poporul meu văzând restriştea în care mă aflu. Rugaţi-vă, lorzii mei, pentru mine care nu mai sunt nimic.

Toţi cei de faţă erau mişcaţi de nobleţea cuvintelor. Eduard nu se dovedea rege decât în clipa când înceta să mai fie.

Atunci, sir William Blount, marele şambelan, ieşi din umbra coloanelor de piatră, făcu câţiva paşi între Eduard al II-lea şi episcopi, şi-şi frânse de genunchi bastonul său sculptat, aşa cum ar fi făcut în faţa leşului unui rege dus la groapă, ca să arate că domnia acestuia s-a isprăvit.

BĂTĂLIA TINGIRILOR

Văzând că măria sa Eduard, odinioară rege al Angliei, din propria sa voinţă, şi cu sfatul şi încuviinţarea feţelor bisericeşti, a conţilor, baronilor şi altor nobili, precum şi a toată obştea regatului, a lepădat cârma ţării din mână şi s-a învoit să lase cârma acestei ţări măriei sale Eduard, fiul şi moştenitorul său, şi acesta să cârmuiască şi să fie încoronat rege, pentru care pricină toate mărimile i s-au închinat, jurându-i credinţă, noi proclamăm şi vestim tuturor pacea măriei sale domnului nostru Eduard cel tânăr şi poruncim din partea lui tuturora că nimeni nu trebuie să tulbure pacea stăpânului nostru regele, căci el este şi va fi gata să facă dreptate tuturor din regat, în pofida tuturor, atât oamenilor de rând cât şi celor mari. Iar dacă oricine are de cerut ceva de la altul, s-o facă după lege, fără a lua nimic cu japca sau alte silnicii.

Această proclamaţie fu citită la 24 ianuarie 1327 în faţa Parlamentului Angliei, şi un consiliu de regenţă se alcătui numaidecât; regina prezida acest consiliu de doisprezece membri, printre care se aflau conţii de Kent, de Norfolk şi de Lancastre, mareşalul sir Thomas Wake şi, cel mai de seamă din toţi, Roger Mortimer, baron de Wigmore.

Duminică 1 februarie, avu loc în catedrala Westminster încoronarea lui Eduard al III-lea. În ajun, Enric Gât-Sucit încredinţase sabia de cavaler tânărului rege, şi în acelaşi timp celor trei fii mai mari ai lui Roger Mortimer.

Lady Jeanne Mortimer, care-şi redobândise libertatea şi moşiile, dar pierduse dragostea soţului ei, era şi dânsa de faţă. Nu îndrăznea s-o privească pe regină, şi regina nu îndrăznea s-o privească.

Lady Jeanne suferea cumplit de pe urma acestei trădări a celor două fiinţe pe care le iubise şi slujise mai mult ca orice în lumea asta. Cincisprezece ani petrecuţi lângă regina Isabelle, ani de slujbă credincioasă, de prietenie, de primejdii trăite împreună, trebuiau oare să primească o asemenea răsplată? Douăzeci şi trei de ani de căsnicie cu Mortimer, căruia îi dăduse unsprezece copii, trebuiau să se isprăvească astfel? În această mare zguduire care răsturna destinele regatului şi-l aducea pe soţul ei în culmea puterii, lady Jeanne, întotdeauna aşa de cinstită, se regăsea printre cei învinşi. Şi totuşi ierta, se dădea în lături cu demnitate, tocmai pentru că era vorba de cele două fiinţe pe care le admirase mai mult, şi pentru că înţelegea că aceste două fiinţe trebuiau să se iubească, atrase de o dragoste de neînvins chiar din clipa când soarta le apropiase.

După ceremoniile încoronării, i se încuviinţă mulţimii să pătrundă în episcopia Londrei pentru a-l omorî pe fostul cancelar Robert de Baldock. Domnul Jean de Hainaut primi în săptămâna aceea o rentă de o mie de mărci sterline ce urma să i se plătească din birul pus pe lână şi piei în portul Londrei.

Domnul Jean de Hainaut ar fi rămas bucuros mai multă vreme la curtea Angliei. Dar făgăduise să ia parte la un mare turnir, la Condé-sur-l'Escaut, unde urmau să se adune o mulţime de domnitori, printre care şi regele Boemiei. Vor fi acolo întreceri de călărie şi lupte cu lancea, va întâlni femei frumoase care străbătuseră Europa pentru a vedea înfruntându-se cei mai frumoşi cavaleri; prilej de a cuceri inimi, de a dansa, de a se desfăta jucând comedii, ţinând-o tot într-o petrecere. Domnul Jean de Hainaut nu putea să lipsească de la una ca asta, nici să renunţe de a se arăta falnic, cu pene la chivără, în mijlocul terenului acoperit de nisip. Se învoi să ia cu dânsul vreo

cincisprezece cavaleri englezi care ţineau să ia parte la turnir.

În sfârşit, prin martie fu semnat cu Franţa tratatul care hotăra soarta Aquitaniei, spre cea mai mare pagubă a Angliei. Mortimer nu putea să refuze în numele lui Eduard al III-lea clauzele pe care nu de mult le negociase chiar el spre a fi impuse lui Eduard al II-lea. Se plăteau astfel datoriile lăsate moştenire de o domnie păcătoasă. Afară de asta, Mortimer nu se prea sinchisea de Guyenne, unde nu avea moşii, şi toată atenţia i se îndrepta acum, ca şi înainte de întemniţarea sa, spre Ţara Galilor şi Ţinuturile ei de Margine.

Împuterniciţii care veniră la Paris să pecetluiască tratatul îl văzură pe regele Charles al IV-lea foarte întristat şi răvăşit, pentru că odrasla ce i se născuse Jeannei d'Evreux în noiembrie trecut, o fată, când aşteptaseră aşa de mult un băiat, nu trăise decât două luni.

Tocmai când Anglia, de bine de rău, îşi regăsea liniştea după toate frământările prin care trecuse, bătrânul rege al Scoţiei, Robert Bruce, deşi ajuns la o vârstă foarte înaintată şi pe deasupra atins de lepră, trimise la 1 aprilie, cu douăsprezece zile înainte de Paşti, a solie de război tânărului rege Eduard al III-lea, înştiinţându-l că avea să-i cotropească ţara.

Auzind asta, întâiul gând al lui Roger Mortimer fu acela de a porunci să i se schimbe reşedinţa fostului rege Eduard al II-lea. Era o măsură prevăzătoare. Într-adevăr, aveau nevoie la oaste de Enric de Lancastre cu pâlcurile lui; şi apoi, după rapoartele care veneau din Kenilworth, Lancastre părea să se poarte prea blând cu prizonierul său, slăbind supravegherea şi lăsându-i fostului rege unele legături cu lumea de afară. Or, partizanii Despenserilor nu fuseseră toţi tăiaţi, departe de aşa ceva. Contele de Warenne, mai norocos decât cumnatu-său contele de Arundel, izbutise să scape. Unii se ascundeau pe la conacele

lor sau prin casele prietenilor, aşteptând să treacă furtuna; alţii fugiseră din ţară. Puteai chiar să te întrebi dacă nu cumva provocarea aruncată de bătrânul rege al Scoţiei era pusă la cale de dânşii.

Pe de altă parte, marele entuziasm popular care însoţise înaintarea oştilor eliberatoare începea să scadă. Cârmuind ţara de şase luni, Roger Mortimer nu mai era aşa de iubit, aşa de răsfăţat ca înainte; căci tot mai existau biruri, şi oameni băgaţi la închisoare pentru că nu le plăteau. În lumea celor de la curte, unii îi găseau vină lui Mortimer că se purta din zi în zi tot mai aspru şi că-şi dădea pe faţă marile ambiţii ce-l rodeau. Pe lângă propriile sale moşii pe care şi le luase îndărăt de la contele de Arundel, mai adăugase comitatul de Glamorgan precum şi cele mai multe proprietăţi ale lui Hugh cel Tânăr. Cei trei gineri ai săi - căci Mortimer avea deja trei fete măritate - lordul de Berkeley, contele de Chariton, contele de Warwick, sporeau stăpânirea sa teritorială. Luând dregătoria de mare judecător al Ţării Galilor, deţinută odinioară de unchiu-său Chirk, ca şi moşiile acestuia, se gândea să ceară reginei titlul de conte al Ţinuturilor de Margine, ceea ce i-ar fi adus, în părţile apusene ale regatului, un fabulos principat aproape de sine stătător.

Afară de asta izbutise să se şi certe cu Adam Orleton. Acesta, trimis la Avignon spre a grăbi obţinerea dispensei necesare pentru căsătoria tânărului rege, îl rugase pe papă să-i dea episcopia de Worchester, al cărei scaun era liber în clipa aceea. Mortimer se socotise jignit că Orleton nu-i ceruse mai întâi lui o învoire, şi se împotrivise. Nici Eduard al II-lea nu se purtase altfel cu acelaşi Orleton când fusese vorba de episcopia din Hereford!

Regina vedea bineînţeles cum scade şi popularitatea ei.

Şi iată că războiul, tot războiul din Scoţia, se încingea iar. Aşadar nimic nu se schimbase. Îşi

făcuseră prea mari speranţe ca să nu fie dezamăgiţi. Ajungea o bătălie pierdută, un complot care să înlesnească evadarea lui Eduard al II-lea, şi scoţienii, aliaţi de nevoie ai partidului Despenserilor, ar găsi un rege gata spre a-l pune pe tron şi care le-ar lăsa bucuros provinciile de miazănoapte în schimbul libertăţii şi reînscăunării sale.

În noaptea de 3 spre 4 aprilie, fostul rege se pomeni trezit din somn şi rugat să se îmbrace repede. Văzu intrând un cavaler înalt şi adus de spate, ciolănos, cu nişte dinţi mari îngălbeniţi, cu un păr negru şi aspru căzându-i peste urechi.

- Unde mă duci, Maltravers? întrebă Eduard cu spaimă, recunoscând pe baronul căruia îi luase odinioară averea şi-l surghiunise, şi în ochii căruia se citea gândul de omor.

- Te voi duce, Plantagenet, într-un loc unde vei fi în mai multă siguranţă; şi pentru ca această siguranţă să fie desăvârşită, nu trebuie să ştii unde mergi pentru ca nu cumva capul tău să încredinţeze taina gurii tale.

Maltravers avea poruncă să ocolească oraşele şi să nu zăbovească nicăieri. La 5 aprilie, după un drum făcut numai în trap mare şi galop, cu un singur popas la o mănăstire de lângă Gloucester, fostul rege intră în castelul din Berkeley pentru a fi dat în paza unuia dintre ginerii lui Mortimer.

Oastea englezească, chemată mai întâi la Newcastle pentru ziua Înălţării Domnului, se adună de Rusalii în oraşul York. Cârmuirea ţării se mutase acolo, şi acolo îşi ţinu Parlamentul o sesiune, întocmai ca în zilele regelui detronat, când Scoţia pornea război împotriva regatului.

După puţină vreme sosi la York domnul Jean de Hainaut cu oştenii săi, pe care stăpânirea nu întârziase să-i cheme într-ajutor. Populaţia îi văzu deci iar, călărindu-şi murgii lor mari şi încă înfierbântaţi de straşnicele turniruri de la Condé-sur-l'Escaut, pe domnii de Ligne, d'Enghien, de

Mons şi de Sarre, şi pe de-alde Guillaume de Bailleul, Perceval de Sémeries şi Sance de Boussoy, şi pe Oulford de Ghistelles care făcuseră să triumfe în întrecerile cu lancea culorile provinciei Hainaut, şi pe domnii Thierry de Wallecourt, Rasses de Grez, Jean Pilastre, alături de cei trei fraţi de Harlebeke sub steagurile Brabantului; şi încă mulţi seniori din Flandra, din Cambrésis, din Artois, împreună cu fiul marchizului de Juliers.

Jean de Hainaut nu trebuise decât să-i adune la Condé. Treceau de la război la turnir şi de la turnir la război. O, ce de-a plăceri şi ce de-a aventuri minunate!

La York se făcură mari petreceri pentru a cinsti întoarcerea henoţilor. Li se dăduse cele mai bune case de locuit; şi-i răsfăţară numai în serbări şi ospeţe, tăind pentru dânşii vite şi păsări din belşug. Dădeau cep balercilor şi vinurile de Gasconia şi de Rin curgeau berechet.

Această primire făcută străinilor îi scoase din sărite pe arcaşii englezi, care erau ca la vreo şase mii şi printre ei o mulţime de foşti soldaţi ai răposatului conte de Arundel, cel căruia i se tăiase capul.

Într-o seară, o încăierare, cum se întâmplă de obicei printre oştenii poposiţi într-un loc, izbucni dintr-o partidă de zaruri între câţiva arcaşi englezi şi scutierii unui cavaler din Brabant. Englezii, care nu aşteptau decât prilejul, îşi cheamă camarazii în ajutor; toţi arcaşii se năpustesc să le tragă o bătaie bădăranilor de pe Continent; henoţii aleargă în cantonamente, pregătindu-se să ţină piept năvălitorilor. Căpitanii lor de steaguri, care se aflau la chef, ies în stradă atraşi de hărmălaie şi sunt numaidecât încolţiţi de arcaşii din Anglia. Ei încearcă să-şi caute adăpost pe la casele lor, dar nu pot pătrunde căci propriii lor oşteni s-au baricadat în ele. Iată această floare a nobilimii din Flandra la mare ananghie, fără arme şi fără apărare! Dar e

alcătuită din flăcăi zdraveni. Domnii Perceval de Sémeries, Fastre de Rues şi Sance de Boussoy, apucând nişte drugi de stejar găsiţi la un rotar, se dau cu spatele la un zid, şi numai ei trei, doboară vreo şaizeci de arcaşi de ai episcopului de Lincoln!

Această harţă măruntă între aliaţi se isprăvi cu mai bine de trei sute de morţi.

Cei şase mii de arcaşi, uitând cu totul de războiul din Scoţia, nu aveau alta în minte decât să-i nimicească pe henoţi. Cuprins de furie, simţindu-se batjocorit, domnul Jean de Hainaut vroia să se întoarcă în ţara lui, bineînţeles dacă va fi lăsat să iasă din cantonamentele încercuite! în cele din urmă, după ce câţiva au fost spânzuraţi lucrurile se mai potoliră. Doamnele engleze care-şi însoţiseră bărbaţii la oaste făcură mii de zâmbre cavalerilor din Hainaut, rugându-i în fel şi chip să rămână, şi ochii li se umplură de lacrimi. Henoţii fură încartiruiţi la o jumătate de leghe de restul oştirii, şi o lună trecu aşa, uitându-se unii la alţii ca pisica şi câinele.

În sfârşit, s-au hotărât să înceapă bătălia. Tânărul rege Eduard al III-lea, pornit în cel dintâi război al său, mergea în fruntea celor opt mii de platoşe de fier şi a celor treizeci de mii de tălpaşi.

Din nenorocire, scoţienii nu se vedeau nicăieri. Bărbaţii aceştia aprigi făceau războiul fără care de merinde şi fără convoaie. Trupele lor se mişcau cu uşurinţă, căci fiecare oştean nu ducea drept bagaj decât piatră lată prinsă de şeaua calului şi un săculeţ cu făină; ştiau să trăiască din asta vreme de mai multe zile, muind făina în apa gârlelor şi punând aluatul la copt pe piatra încinsă în foc, spre a-şi face pesmeţi. Scoţienii se jucau cu uriaşa oaste englezească, stârnind-o la luptă, hărţuind-o, apoi trăgându-se repede îndărăt, trecând peste râuri şi întorcându-se iar, atrăgând vrăjmaşul în mlaştini, în păduri dese, în strâmtori râpoase. Pâlcurile regelui rătăceau la voia întâmplării între râul Tyne şi munţii Cheviot.

Într-una din zile englezii aud un tărăboi grozav într-o pădure în care se afundaseră. Se dă alarma. Fiecare porneşte, cu pavăza coifului lăsată peste ochi, cu scutul de gât şi lancea în mână, fără să aştepte tată, frate sau camarad rămas în urmă, şi toată această osteneală pentru a întâlni, mai mare ruşinea, doar un cârd de cerbi care fugeau înspăimântaţi de larma armurilor.

Aprovizionarea devenea tot mai anevoioasă; satele de prin partea locului nu produceau nimic; negustorii cărau cu greu până acolo câte ceva de ale gurii şi-şi vindeau marfa pe preţ înzecit. Caii duceau lipsă de fân şi ovăz. Tocmai atunci se porni şi ploaia care nu se mai opri o săptămână întreagă; perniţele şeilor putrezeau sub şezut, caii îşi lăsau potcoavele în noroi; oastea toată ruginea. Când venea seara, cavalerii îşi toceau ascuţişul săbiei tăind ramuri de copac spre a-şi înjgheba colibe. Iar scoţienii, ia-i de unde nu-s!

Mareşalul oastei, sir Thomas Wake, era disperat. Contelui de Kent aproape că-i părea rău după zilele petrecute în oraşul La Réole; acolo, cel puţin, vremea era frumoasă. Enric Gât-Sucit avea dureri reumatice la ceafă. Mortimer îşi ieşea din răbdări şi simţea o mare lehamite tot alergând de la oaste la Yorkshire, unde se afla regina şi dregătoriile. Deznădejdea care dă naştere certurilor începea să încolţească în sufletul oştenilor; unii vorbeau de trădare.

Într-o zi pe când căpitanii de steaguri discutau cu glas tare despre ceea ce nu se făcuse, despre ceea ce ar fi trebuit să se facă, tânărul rege Eduard strânse în jurul său pe câţiva scutieri cam de vârsta lui şi făgădui titlul de cavaler şi o moşie cu venit de o sută de livre celui care va descoperi oştirea Scoţiei. Vreo douăzeci de băieţi între paisprezece şi optsprezece ani, porniră să bată toate hăţişurile dimprejur. Cel dintâi care se întoarse se numea Thomas de Rokesby; istovit, abia trăgându-şi sufletul, izbucni:

- Măria ta Eduard, scoţienii sunt la patru leghe de noi pe un deal unde stau de o săptămână, fără să mai ştie de urma măriei tale aşa cum nici măria-ta nu ştii de urma lor!

Numaidecât, tânărul Eduard spuse să se sune din trâmbiţă pentru a aduna oastea într-un câmp ce i se zicea "bărăganul alb" şi porunci să se dea năvală asupra scoţienilor. Marii dregători care le învârteau pe toate rămaseră ca trăsniţi. Dar zăngănitul stârnit de această uriaşă armată de fier înaintând prin munţi ajunse de departe la urechea oamenilor lui Robert Bruce. Cavalerii Angliei şi Flandrei soseau pe o creastă, pregătindu-se să coboare de cealaltă parte a dealului, când zăriră deodată întreaga oştire scoţiană, gătită şi rânduită de bătălie, cu săgeţile deja fixate în coarda arcurilor. Oştile se priviră una pe alta de departe, fără a îndrăzni să se înfrunte, căci locul nu era potrivit pentru a da pinteni cailor; se priviră aşa vreme de douăzeci şi două de zile!

Cum scoţienii nu păreau dispuşi să se mişte dintr-o poziţie ce le era atât de prielnică, cum cavalerii nu vroiau să dea bătălia într-un loc în care nu se puteau desfăşura, rămaseră unii şi alţii de o parte şi de alta a crestei, fiecare aşteptând ca vrăjmaşul să binevoiască a se mişca. Se mulţumeau să se hărţuiască, mai ales noaptea, lăsând aceste încăierări mărunte pe seama tălpaşilor.

În acest război straniu pe care şi-l făceau un octogenar lepros şi un rege de cincisprezece ani, cea mai de seamă ispravă fu săvârşită de scoţianul Jacques de Douglas care, cu două sute de călăreţi din ceata lui, se năpusti într-o noapte cu lună asupra taberei engleze, dobori tot ce-i stătea în cale răcnind: "Douglas, Douglas!" izbuti să taie trei funii la cortul regelui, şi o şterse în galop. Începând din noaptea aceea, cavalerii englezi dormiră în armurile lor.

Apoi, într-o dimineaţă, înaintea de ivirea zorilor, englezii puseră mâna pe două "iscoade" ale armatei scoţiene, doi pândari ce păreau a voi cu tot dinadinsul să fie prinşi, şi care, aduşi în faţa regelui Angliei, îi spuseră:

- Măria ta, ce cauţi aici? Scoţienii noştri s-au întors în munţi, iar măria sa Robert, regele nostru, ne-a trimis să te înştiinţăm despre aceasta, şi totodată să-ţi spunem că n-are să-ţi mai facă război în acest an, cel puţin dacă nu te vei ţine după dânsul.

Englezii porniră înainte, cu băgare de seamă, temându-se de o capcană, şi se pomeniră deodată cu patru sute de oale şi cazane ale bucătăriilor de campanie înşirate în faţa lor şi pe care scoţienii le lăsaseră spre a nu se împovăra şi a se putea retrage fără zgomot. Dădură şi peste cinci mii de bocanci vechi de piele cu partea păroasă deasupra, alcătuind o uriaşă grămadă; scoţienii îşi schimbaseră încălţămintea înainte de a porni. Nu se aflau alte vietăţi în această tabără afară de cinci prizonieri englezi, goi puşcă, legaţi de nişte pari, şi cu picioarele stâlcite în lovituri de ciomag.

A-i urmări pe scoţieni în munţii lor, prin ţinutul acesta duşmănos, brăzdat de coclauri, unde oastea de pe acum foarte istovită ar trebui să ducă război cu un vrăjmaş pitit în ascunzători, război pentru care nu fusese pregătit, părea curată nebunie. Căpeteniile vestiră deci că războiul se isprăvise; se întoarseră la York, unde oştenii fură lăsaţi să meargă pe la casele lor.

Domnul Jean de Hainaut făcu numărătoarea cailor săi morţi sau care nu mai erau buni de nimic, şi înfăţişă o socoteală de paisprezece mii de lire. Tânărul rege Eduard nu avea atâta bănet la îndemână în vistieria lui, şi trebuia să mai plătească şi soldele propriilor sale trupe. Atunci domnul Jean de Hainaut, cu un gest mărinimos după cum îi stătea în obicei, se puse chezaş pe

lângă cavalerii săi pentru toţi banii ce li se cuveneau de la viitorul său nepot.

În vara aceea, Roger Mortimer, care nu avea nici un interes în părţile de miazănoapte ale regatului, găti în grabă un tratat de pace. Eduard al III-lea renunţa la orice suzeranitate asupra Scoţiei şi-l recunoştea pe Robert Bruce ca rege al acestei ţări, cu care lucru Eduard al II-lea în lunga sa domnie nu se împăcase niciodată; afară de asta, David Bruce, fiul lui Robert, o lua de soţie pe Jeanne a Angliei, a doua fiică a reginei Isabelle.

Ca să se ajungă aici, merita oare osteneala de a-l fi scos din scaun pe fostul rege care trăia închis la Berkeley?

COROANA DE PAIE

Un revărsat de zori aproape roşu aprindea cu vâlvătaia lui zarea, dincolo de dealurile din Costwold.

- Soarele începe să mijească, sir John, spuse Thomas Gournay, unul din cei doi cavaleri care mergeau în fruntea escortei.

- Da, soarele începe să mijească, sir Thomas, şi n-am ajuns încă la popasul nostru, răspunse John Maltravers care păşea alături de el, cizmă lângă cizmă.

- Când se va face ziuă, oamenii ar putea lesne să recunoască pe cine ducem, vorbi iar întâiul cavaler.

- Asta s-ar putea într-adevăr întâmpla, camarade, şi e tocmai ceea ce trebuie să evităm.

Cuvintele acestea erau schimbate cu glas tare, înadins, pentru ca prizonierul care venea în urmă să le audă.

Sir Thomas Gournay sosise în ajun la Berkeley, după ce străbătuse jumătate din Anglia, ca să-i aducă lui John Maltravers tocmai de la York, noile porunci ale lui Roger Mortimer privind paza regelui detronat.

Gournay era un bărbat nu prea plăcut la chip; avea nasul scurt şi cârn, dinţii de jos mai lungi decât ceilalţi, pielea trandafirie, pătată, presărată cu peri roşiatici ca pielea unei scroafe; părul prea lung i se răsucea, asemenea unor fuioare de aramă, sub marginea coifului.

Ca să-i fie în ajutor lui Thomas Gournay, dar şi ca să-l supravegheze niţel, Mortimer i-l dăduse pe Ogle, fostul bărbier din Turnul Londrei.

Pe înserat, în ceasul când ţăranii îşi înfulecaseră deja ciorba, mica ceată părăsise Berkeley îndreptându-se spre miazăzi prin câmpia

tăcută şi nişte sate adormite. Maltravers şi Gournay mergeau călare în capul coloanei. Regele era înconjurat de vreo zece ostaşi sub comanda unui ofiţer inferior, pe nume Towurlee. Namilă cu frunte îngustă şi minte drămuită cu zgârcenie, Towurlee era un om supus, foarte necesar pentru treburile care-ţi cercau să fii tare şi totodată să le execuţi fără a-ţi pune prea multe întrebări. Ogle încheia coloana, în tovărăşia călugărului Guillaume, care nu fusese ales printre cei mai de treabă din mănăstirea lui. Dar s-ar putea să fie nevoie de dânsul pentru un maslu.

Toată noaptea, fostul rege încercase zadarnic să ghicească unde-l duceau. Acum, se crăpa de zi.

- Ce-i de făcut, sir Thomas, pentru ca nimeni să nu poată recunoaşte un om? întrebă din nou pe un ton grav Maltravers.

- Să-i schimbi faţa, sir John, nu văd ce alta s-ar putea face, răspunse Gournay.

- Ar trebui să i-o mânjim cu catran sau poate cu funingine.

- Astfel ţăranii vor crede că ducem un maur.

- Din nenorocire, nu avem catran.

- Atunci, am putea să-i radem barba, spuse Thomas Gournay întărindu-şi vorba cu o clipire a ochiului.

- Ah, că bine te-ai mai gândit, camarade! Mai cu seamă că avem un bărbier printre oamenii noştri. Cerul ne vine într-ajutor. Ogle, Ogle, ia fă-te-ncoace!... Luaşi cu tine ligheanul şi bricele?

- Le-am luat, sir John, ca să te servesc, răspunse Ogle apropiindu-se de cei doi cavaleri.

- Atunci să ne oprim aici. Văd puţintică apă în pârâiaşul de colo.

Toate acestea erau puse la cale din ajun. Micul convoi se opri. Gournay şi Ogle descălecară. Gournay era spătos, avea picioarele scurte şi crăcănate. Ogle aşternu o pânză pe iarba taluzului, îşi rândui acolo uneltele şi, cu ochii la fostul rege, se apucă să ascută, fără grabă, un brici.

- Ce aveţi cu mine? Ce vreţi să-mi faceţi? întrebă Eduard al II-Iea pe-un ton pătruns de spaimă.

- Vreau să te dai jos de pe calul tău, nobile domn, ca să-ţi facem un alt chip. Iată un tron tocmai potrivit pentru tine, spuse Thomas Gournay arătându-i un muşuroi pe care-l strivi cu călcâiul cizmei. Haide! Aşează-te.

Eduard se supuse. Cum părea să se codească niţel, Gournay îi dădu brânci de la spate, şi soldaţii din escortă izbucniră în râs.

- Iar voi ăştialalţi faceţi roată în jurul lui, le porunci Gournay.

Se rânduiră de jur împrejur, şi uriaşul Towurlee se aşeză la spatele regelui ca să-l ţină-n loc apăsându-i umerii, dacă va fi nevoie.

Apa din pârâu pe care se duse s-o scoată Ogle era îngheţată.

- Udă-i faţa, zise Gournay.

Bărbierul aruncă dintr-o dată tot conţinutul ligheanului în faţa regelui. Apoi începu să-şi plimbe briciul pe obraji, fără a se uita prea mult la ceea ce făcea. Smocurile blonde cădeau în iarbă.

Maltravers rămăsese călare. Cu mâinile sprijinite în oblâncul şeii, cu părul căzut pe urechi, urmărea din ochi operaţia, lăsând să i se vadă bucuria.

Între două trăsături de brici, Eduard scoase un ţipăt:

- Prea mă chinuieşti! N-ai putea măcar să-mi moi barba cu apă caldă?

- Apă caldă! izbucni Gournay. Ia te uită ce gingaş mi-e!

Iar Ogle, apropiindu-şi faţa rotundă şi palidă de obrazul regelui, îi suflă în ureche:

- Dar my Lord Mortimer, când era în Turnul Londrei, avea oare apă caldă la bărbierit?

Apoi îşi văzu de treabă, trăgând cu briciul de mântuială. Sângele se prelingea pe piele şi Eduard începu să plângă de durere.

- A, ia te uită şmecherul, strigă Maltravers văzându-i lacrimile, a găsit mijlocul de a avea totuşi apă caldă pe obraji.

- Îi rad şi părul din cap, sir Thomas? întrebă Ogle.

- Desigur, desigur, şi părul din cap, răspunse Gournay.

Briciul făcu să cadă şuviţele de la frunte până la ceafă.

După vreo zece minute, Ogle întinse victimei sale o oglindă de cositor, şi fostul suveran al Angliei descoperi în ea cu uimire adevărata sa faţă, copilăroasă şi totodată îmbătrânită, sub capul chilug, îngust şi lunguieţ. Bărbia prelungă nu-i mai ascundea firea slabă. Eduard se simţea jupuit, caraghios, ca un câine tuns.

- Nu mă mai recunosc, spuse el.

Cei din jurul lui pufniră iar de râs.

- A, e foarte bine aşa! spuse Maltravers de pe calul său. Dacă tu însuţi nu te recunoşti, cei care ar putea să te caute te vor recunoaşte şi mai puţin. Iată unde ajungi când vrei să evadezi.

Căci acesta era motivul pentru care îl mutau pe fostul suveran. Câţiva seniori din Ţara Galilor, sub căpetenia unuia dintre dânşii, Rhys ap Gruffyd, urziseră, spre a-l scăpa pe rege, o conspiraţie de care Mortimer aflase la vreme. Tot atunci, profitând de o neglijenţă a lui Thomas de Berkeley, Eduard o ştersese într-o zi din temniţă. Pornit numaidecât pe urmele fugarului, Maltravers dăduse de el în mijlocul pădurii, gonind spre râu ca un cerb încolţit. Fostul rege încerca să ajungă la cotul Severnului, în speranţa că va găsi acolo o luntre. Acum, Maltravers îşi gusta răzbunarea, atunci însă trăsese o spaimă.

- Haide, scoală, mărite rege, îi spuse el. E vremea să încaleci iar.

- Unde ne vom opri? întrebă Eduard.

- Acolo unde vom fi siguri că nu vei mai întâlni prieteni de ai tăi. Şi nimic n-are să-ţi tulbure

somnul. Lasă-te pe seama noastră că avem noi grijă de tine.

Drumul ţinu aşa aproape o săptămână. Mergeau noaptea, se odihneau ziua, fie într-un conac unde nu aveau a se teme de nimic, fie într-un adăpost pe câmp, vreo şură mai ferită. Când se crăpă de ziuă pentru a cincea oară, Eduard văzu profilându-se în zare o uriaşă fortăreaţă cenuşie, înălţată pe o coastă de deal. Câte o pală de vânt aducea aerul mării, mai răcoros, mai umed, ceva mai sărat.

- Dar acesta e Corf! spuse Eduard. Acolo mă duceţi?

- Fireşte, e Corf, lămuri Thomas de Gournay. Îţi cunoşti bine castelele regatului tău, pe cât se pare.

Un ţipăt mare de spaimă scăpă de pe buzele lui Eduard. Cetitorul său în stele îl sfătuise odinioară să nu se oprească niciodată la Corf, pentru că o şedere în locul acesta i-ar aduce nenorocire. De aceea, în drumurile sale prin Dorset şi Devonshire, Eduard al II-lea se apropiase de mai multe ori de Corf, dar refuzase cu încăpăţinare să intre acolo.

Castelul din Corf era mai vechi, mai mare şi mai înfiorător decât cel din Kenilworth. Turnul său uriaş domina tot ţinutul dimprejur, toată peninsula Purbeck. Unele din meterezele sale erau dinainte de Cucerirea normandă. Castelul fusese adeseori folosit ca închisoare, bunăoară de către Ioan fără Ţară care, cu o sută douăzeci de ani înainte poruncise să fie lăsaţi să moară acolo de foame douăzeci şi doi de cavaleri francezi. Corf părea clădit anume pentru crimă. Superstiţia tragică ce se ţesuse în jurul său mergea până la omorul unui băiat de cincisprezece ani, regele Eduard, căruia i se mai zice Martirul, alt Eduard al II-lea, cel din dinastia saxonă, care domnise înainte de anul una mie.

Legenda acestui omor rămânea vie în mintea oamenilor. Eduard Saxonul, fiul regelui Edgar căruia îi urmase la tron, era urât de mamă-sa vitregă, regina Elfrida, cea de a doua soţie a tatălui său. Într-una din zile, pe când se întorcea călare de la vânătoare şi în timp ce, grozav de încălzit cum era, ducea la buze un corn cu vin, regina Elfrida îi vârî un pumnal în spate. Înnebunit de durere, dădu pinteni calului care porni drept spre pădure. Pierzând sânge, tânărul rege căzu curând de pe şea; dar piciorul fiindu-i prins în scară, calul îl mai târî o bună bucată de drum, sfărâmându-i capul de copaci. Nişte ţărani, ţinându-se după urmele de sânge lăsate în pădure, dădură de trupul său şi-l îngropară într-ascuns. Mormântul acesta începând să facă minuni, Eduard fusese mai târziu trecut în rândul sfinţilor.

Acelaşi nume, aceeaşi cifră în altă dinastie; această asemănare pe care prezicerea astrologului o făcea şi mai tulburătoare putea într-adevăr să vâre groaza în regele prizonier. Castelul din Corf avea oare să vadă moartea unui alt Eduard al II-lea?

- Ca să-ţi faci intrarea în această frumoasă cetăţuie, se cuvine, mărite domn, să-ţi pui o coroană pe cap, spuse Maltravers. Haide, Towurlee, du-te de adună nişte paie pe câmp!

Din braţul de iarbă uscată pe care-l aduse uriaşul, Maltravers făcu o coroană şi o aşeză în creştetul ras al regelui. Firele de pai se înfipseră în pielea capului.

- Acum, dă-i drumul înainte, şi iartă-ne că nu avem trâmbiţe să-ţi vestească sosirea!

Un şanţ adânc, un zid, o podişcă între două mari turnuri rotunde, o coastă de deal înverzită pe care trebuia s-o urci, un alt şanţ, o altă poartă, un alt gard cu ţepi de fier, apoi, dincolo de toate acestea iarăşi nişte povârnişuri acoperite de iarbă: întorcând capul, puteai să vezi căsuţele satului cu

acoperişuri făcute din pietre netede şi cenuşii puse ca nişte olane.

- Haide, dă-i drumul! strigă Maltravers repezindu-i lui Eduard un pumn în coastă.

Coroana de paie se clătină. Caii înaintau acum prin coridoare strâmte, întortocheate, pardosite cu pietricele rotunde, între nişte ziduri uriaşe, halucinante, în vârful cărora corbii, cocoţaţi unul lângă altul, alcătuind o friză neagră pe marginea pietrei cenuşii, priveau cum trece coloana la cincizeci de picioare sub ei.

Regele Eduard al II-lea nu avea nici o îndoială că-l vor ucide. Dar un om poate fi omorât în multe feluri.

Thomas Gournay şi John Maltravers nu primiseră poruncă anume să-l omoare, ci mai curând să-i vină de hac. Hotărâră deci să-l răpună cu încetul. De două ori pe zi, i se serveau fostului suveran nişte fierturi groaznice de secară, în timp ce paznicii săi se ghiftuiau sub ochii lui cu tot soiul de bunătăţi. Şi totuşi, prizonierul rezista la această hrană scârboasă ca şi la batjocurile şi loviturile cu care îl copleşeau. Era uimitor de zdravăn la trup şi-şi păstra chiar judecata limpede. Alţii în locul lui şi-ar fi pierdut lesne minţile; el se mulţumea să geamă. Dar până şi văicărelile lui dovedeau bun simţ.

- Păcatele mele sunt oare aşa do grele ca să nu merite nici îndurare, nici ajutor? Din inima voastră a pierit orice milă creştinească, orice bunătate, le spunea temnicerilor săi. Dacă nu mai sunt rege, rămân totuşi tată şi soţ; cum ar mai putea să le fie teamă de mine soţiei şi copiilor mei? Nu-s de ajuns de mulţumiţi că mi-au luat tot ce aveam?

- Şi ce te plângi aşa, mărite domn, de nevastă-ta? Nu ţi-a trimis oare măria sa regina vestminte frumoase şi scrisori drăgăstoase pe care ţi le-am citit?

- Mişei ce sunteţi, răspundea Eduard, mi-aţi arătat vestmintele dar nu mi le-aţi dat, lăsându-mă

să putrezesc în caftanul acesta ponosit. Iar scrisorile, pentru ce mi le-a trimis femeia asta rea, dacă nu ca să se poată preface că mi-a arătat compătimire. Ea, ea împreună cu ticălosul Mortimer, vă poruncesc să mă chinuiţi! De n-ar fi ea şi trădătorul acesta, copiii mei, sunt sigur de asta, ar da fuga să mă îmbrăţişeze!

- Soţiei tale, regina, şi copiilor tăi, prea li-e frică de firea ta crudă, răspundea Maltravers. Au suferit prea mult de pe urma răutăţilor şi furiei tale pentru a mai dori să te vadă.

- Vorbeşte, mişelule, vorbeşte, zicea regele. Va veni o vreme când chinurile la care mă supuneţi vor fi răzbunate.

Şi începea să plângă, cu bărbia vârâtă între braţe. Plângea, dar nu murea defel.

Gournay şi Maltravers se plictiseau la Corf, căci toate plăcerile au un sfârşit, chiar şi acelea pe care le ai când chinuieşti un rege. Şi apoi, Maltravers o lăsase pe nevastă-sa, Eva, la Berkeley, lângă cumnatu-său; afară de asta, în ţinutul Corf lumea cam aflase că regele detronat era întemniţat acolo. Aşa că, după un schimb de scrisori cu Mortimer, se luase hotărârea ca Eduard să fie dus îndărăt la Berkeley.

Când, înconjurat de aceeaşi escortă, trecu iar, doar ceva mai slăbit şi ceva mai încovoiat, prin porţile mari cu zăbrele şi ţepi de fier, pe podurile lăsate peste şanţuri, prin cele două ziduri împrejmuitoare, oricât de năpăstuit era, regele Eduard al II-lea încercă o nespusă uşurare şi parcă sentimentul că scăpase teafăr. Astrologul său minţise.

"BONUM EST"

Regina Isabelle se afla deja în pat, cu părul desfăcut în două cozi blonde ce-i cădeau pe piept. Roger Mortimer intră, fără să se anunţe, hatâr de care se bucură numai el. Doar văzându-i faţa, regina înţelese ce anume avea să-i spună, sau mai curând să-i spună încă o dată.

- Am primit veşti de la Berkeley, rosti el pe un ton ce se vroia potolit şi nepăsător.

Isabelle nu răspunse.

Fereastra era întredeschisă spre noaptea de septembrie. Mortimer se duse s-o deschidă de-a binelea şi rămase o clipă acolo, cu ochii spre oraşul Lincoln, mare şi îngrămădit, încă străpuns de câteva lumini, şi care se întindea sub castel în vale. Ca însemnătate, Lincoln trecea drept al patrulea oraş al ţării, după Londra, Winchester şi York. Un crâmpei din trupul sfârtecat al lui Hugh Le Despenser cel Tânăr fusese trimis aici, cu zece luni mai înainte. Venind de la Yorkshire, curtea se aşezase de o săptămână în castel.

Isabelle privea umerii laţi ai lui Mortimer şi ceafa acoperită de părul încârlionţat, profilându-se ca o umbră pe cerul întunecos, în pervazul ferestrei.

În această clipă, chiar în clipa aceasta nu-l iubea.

- Soţul tău se încăpăţânează să trăiască, vorbi iar Mortimer întorcându-şi faţa spre regină, şi această viată pune în primejdie pacea regatului. Prin conacele din Ţara Galilor unii nu încetează să uneltească pentru a-l scăpa. Călugării dominicani se încumetă să predice pentru dânsul chiar în Londra, unde tulburările care ne-au dat atâtea griji în iulie ar putea să izbucnească din nou. Eduard nu e primejdios prin el însuşi, o recunosc, dar

vrăjmaşii noştri se folosesc de numele lui pentru a aţâţa lumea la răscoală. Binevoieşte, rogu-te, şi dă în sfârşit acea poruncă aşa cum te-am sfătuit, fără de care nu va fi pace nici pentru tine, nici pentru fiul tău.

Isabelle scoase un oftat de mare lehamite. De ce nu dă el însuşi această poruncă? De ce nu ia asupră-şi hotărârea, el care tăia şi spânzura în ţară?

- Iubite Mortimer, rosti ea cu glas liniştit, ţi-am mai spus doar că nimeni nu va scoate această poruncă de la mine.

Roger Mortimer închise fereastra; se temea să nu răbufnească în el furia.

- Dar la urma urmei, spuse el, după ce ai îndurat atâtea necazuri şi ai înfruntat primejdii aşa de mari, de ce să ajungi acum vrăjmaşa propriei tale linişti?

Regina clătină din cap şi răspunse:

- Nu pot. Mai curând înfrunt toate primejdiile decât să fac una ca asta. Te rog, Roger, să nu ne mânjim mâinile cu sângele acesta.

Mortimer avu un rânjet fugar.

- De unde-ţi veni aşa deodată, i-o întoarse el, acest respect neaşteptat pentru sângele duşmanilor tăi? Sângele contelui de Arundel, sângele Despenserilor, sângele lui Baldock, tot sângele acesta curgea în pieţele oraşului sub ochii tăi, fără ca tu să-ţi întorci privirea. Ba, mi s-a părut chiar, în unele nopţi, că sângele îţi cam plăcea. Iar el, drăguţul de rege, nu are mâinile mai roşii decât ar putea fi ale noastre vreodată? N-ar fi vărsat el bucuros sângele meu şi al tău, dacă i-am fi lăsat timp s-o facă? Nu trebuie să fii rege, Isabelle, dacă ţi-e frică de sânge, nu trebuie să fii regină; trebuie să te retragi în vreo mânăstire, sub un văl de călugăriţă, şi să nu ai parte nici de dragoste, nici de putere!

Se înfruntară o clipă din privire. Ochii de culoarea silexului străluceau prea tare sub sprâncenele stufoase, în lumina slabă a

lumânărilor; cicatricea albă tivea o buză care trăda cruzimea. Isabelle îşi plecă ochii mai întâi.

- Adu-ţi aminte, Mortimer, că ţi-a dăruit viaţa odinioară, spuse ea. Astăzi trebuie să-şi zică în sinea lui că dacă nu se lăsa înduplecat atunci de rugăminţile baronilor şi episcopilor, de propriile mele rugăminţi, şi poruncea să ţi se taie capul, aşa cum a poruncit pentru Thomas Lancastre...

- Nu, n-am uitat de loc, mi-aduc aminte de asta, şi tocmai că n-aş vrea să mă căiesc într-o zi ca dânsul... Această compătimire pe care i-o arăţi eu o găsesc foarte stranie şi foarte încăpăţânată.

Mortimer tăcu o vreme. Apoi:

- Aşadar îl mai iubeşti? Nu văd alt motiv.

Ea înălţă din umeri.

- Asta era va să zică, spuse Isabelle, vrei să-ţi dau încă o dovadă că te iubesc numai pe tine! Această furie de bărbat gelos nu se va mai potoli niciodată în tine? Nu ţi-am dovedit îndeajuns în faţa întregului regat al Franţei şi aceluia al Angliei, ba chiar şi în faţa fiului meu, că nu aveam în inimă altă dragoste? Dar ce trebuie să mai fac?

- Ceea ce-ţi cer, şi nimic alta. Văd însă că nu vrei să te hotărăşti. Văd că crucea pe care ţi-o făcuşi la inimă, în faţa mea, şi care trebuie să ne unească în toate şi să ne dea o singură voinţă, nu era pentru tine decât prefăcătorie. Văd bine că soarta m-a făcut să-mi leg viaţa de o făptură slabă!

Da, un bărbat gelos, asta era! Regent atotputernic, împărţind dregătoriile, cârmuindu-l pe tânărul rege, trăind ca soţ şi soţie cu regina, şi asta în văzul tuturor baronilor, Mortimer rămânea un bărbat gelos!...

"Dar n-o fi având oarecare dreptate să fie?" gândi deodată regina. Primejdia oricărei gelozii este că sileşte pe cel bănuit să caute în sinea lui dacă nu cumva reproşurile celuilalt sunt îndreptăţite. Aşa ies la iveală unele sentimente pe care nu le luaseşi în seamă... Stranie întorsătură! Isabelle era sigură că-l urăşte pe Eduard atât cât e

în stare o femeie să urască; nu se gândea la el decât cu dispreţ, pică şi scârbă deopotrivă. Şi totuşi... Şi totuşi amintirea inelelor de logodnă, a încoronării, a copiilor zămisliţi cu dânsul, amintirile pe care le păstra nu despre Eduard, ci despre ea însăşi, doar amintirea de a fi crezut odinioară că-l iubeşte, toate acestea o reţineau acum. I se părea cu neputinţă să poruncească moartea tatălui copiilor pe care-i născuse... "Şi toţi îmi zic Lupoaica Franţei!" Sfântul nu-i niciodată aşa de sfânt, şi nici omul crud nu-i niciodată aşa de crud cum şi-l închipuie alţii.

Şi apoi, fie şi detronat, Eduard era un rege. Chiar dacă i-au luat coroana şi averile, chiar dacă l-au întemniţat, rămânea o persoană regală. Şi Isabelle era ea însăşi regină, şi crescută pentru asta. În toată copilăria ei avusese sub ochi pilda adevăratei măreţii regale, întrupată într-un om care, prin stirpea sa şi prin încoronare, se ştia deasupra celorlalţi oameni, şi făcea astfel încât toţi să-l ştie ca atare. A lua viaţa unui supus, fie el şi cel mai mare senior al regatului, nu era niciodată mai mult decât o crimă. Dar a răpune o viaţă regală însemna o pângărire şi o tăgadă a caracterului sacerdotal, divin, cu care suveranii erau învestiţi.

- Şi asta, Mortimer, tu n-o poţi pricepe, căci nu eşti rege, şi nici nu eşti născut dintr-un rege.

Isabelle îşi dădu seama, prea târziu, că-şi rostise gândul cu glas tare.

Baronul Ţinuturilor de Margine, urmaşul tovarăşului de luptă al lui Wilhelm Cuceritorul, marele judecător al Ţării Galilor simţi parcă o palmă-n obraz. Se trase cu doi paşi îndărăt, făcu o plecăciune:

- Nu cred, doamnă, că cel care ţi-a redat tronul e un rege; dar mi se pare că-mi irosesc vremea de pomană aşteptând să recunoşti asta. Şi tot pierdere de vreme ar fi să-ţi amintesc că mă trag din regii Danemarcei care n-au şovăit să-şi

dea una din fetele lor după străbunul meu, întâiul Roger Mortimer. Strădaniile mele pentru a te sluji nu mi-au adus cine ştie ce preţuire. Lasă-ţi deci vrăjmaşii să-l scoată din temniţă pe regescul tău soţ, sau mai bine, du-te tu singură să-l scoţi de acolo chiar cu mâinile tale. Puternicul tău frate, regele Franţei, nu va pregeta atunci să te apere, aşa cum făcu când trebuiseşi să fugi spre Hainaut, de te ţineam în şea, sprijinită de pieptul meu. El, Mortimer, nefiind rege şi viaţa lui nefiind astfel ocrotită împotriva unei lovituri a soartei, se duce, doamnă, să-şi caute adăpost aiurea înainte de a fi prea târziu, dincolo de hotarele regatului a cărui regină îl iubeşte atât de puţin încât simte că nu mai are ce căuta aici.

Zicând aceasta, se îndreptă spre ieşire. Îşi stăpânea mânia; nu trânti uşa de stejar ci o împinse încetişor, şi i se auziră paşii depărtându-se.

Isabelle îl cunoştea îndeajuns pe orgoliosul Mortimer pentru a şti că nu se va întoarce. Sări din pat, alergă numai în cămaşă prin coridoarele castelului, îl ajunse pe Mortimer şi, prinzându-se cu mâinile de vestmintele lui, i se atârnă de braţe.

- Rămâi, rămâi, iubitul meu Mortimer, te rog în genunchi, rămâi! izbucni ea fără a se sinchisi dacă o aude cineva. Nu-s decât o femeie, am nevoie de sfatul şi de sprijinul tău! Rămâi! Te rog, rămâi, şi fă cum crezi tu.

O podidiseră lacrimile şi se sprijinea de el, lipindu-se de acest trup, de această inimă fără de care nu putea trăi.

- Vreau ceea ce vrei şi tu! mai spuse ea.

Servitorii, atraşi de zgomot, se iviseră şi numaidecât începură să se ascundă prin colţuri, stânjeniţi de a fi martori la această ceartă între amanţi.

- Vrei cu-adevărat ceea ce vreau eu?... întrebă Mortimer, luând obrazul reginei între mâinile sale. Atunci... Oşteni! strigă el. Daţi fuga şi mi-l aduceţi de îndată pe monseniorul Orleton.

De câteva luni între Mortimer şi Adam Orleton intervenise o răceală. Vrajba lor prostească avea drept pricină acea episcopie de Worcester pe care papa i-o hărăzise lui Orleton, în timp ce Mortimer o făgăduia altui candidat. Cum de Mortimer nu ştiuse că prietenul său râvnea această episcopie! Dar acum, odată ce-şi dăduse cuvântul, nu mai vroia să şi-l tragă îndărăt. Parlamentul întrunit la York, chemat să hotărască, decretase confiscarea veniturilor eparhiei de Worcester... Aşadar, Orleton, care nu mai era episcop de Hereford şi nu era încă nici de Worcester, îl socotea foarte nerecunoscător pe omul căruia îi înlesnise evadarea din turn. Afacerea rămânea să mai fie dezbătută, iar Orleton continua să urmeze curtea regală în deplasările ei.

"Într-o zi Mortimer va avea iar nevoie de mine, îşi zicea, şi atunci îmi va da episcopia". Ziua asta, sau mai curând noaptea asta, sosise. Orleton înţelese acest lucru de îndată ce pătrunse în odaia reginei. Isabelle, care se culcase iar, păstra urmele lacrimilor pe obraz. Mortimer se plimba cu paşi mari în jurul patului. Ca să se arate astfel aşa de puţin stânjeniţi, în ochii prelatului, trebuie să fie vorba de ceva foarte serios!

- Măria sa regina, spuse Mortimer, socoate cu bună dreptate că din pricina uneltirilor pe care le cunoşti, viaţa soţului ei pune în primejdie pacea regatului, şi e neliniştită văzând că Dumnezeu întârzie atâta să-l cheme la el.

Adam Orleton o privi pe Isabelle, Isabelle îl privi pe Mortimer, apoi îşi întoarse ochii la episcop şi făcu semn că aşa este. Orleton avu un surâs abia mijit, nu de cruzime, nici măcar cu-adevărat ironic, ci mai curând o expresie de ruşinoasă mâhnire.

- Măria sa regina se vede în faţa marii probleme ce li se pune întotdeauna celor care au pe umerii lor povara cârmuirii statelor, răspunse el. Trebuie oare, pentru a nu curma o singură viaţă, să ducă la pieire multe alte vieţi?

Mortimer se întoarse spre Isabelle, şi spuse:

- Auzi!

Era foarte mulţumit de sprijinul pe care i-l aducea episcopul şi-i păru rău că nu găsise el însuşi acest argument.

- Aici o vorba de apărarea popoarelor, urmă Orleton, iar nouă, episcopilor, ni se cere să desluşim voinţa Domnului. Fără îndoială, sfintele porunci ne opresc să grăbim sfârşitul oricărei vieţi. Regii însă nu sunt oameni de rând, şi ei singuri se socot pe deasupra poruncilor dumnezeieşti atunci când îşi osândesc supuşii la moarte... Credeam însă, my Lord, că paznicii pe care i-ai pus în jurul regelui detronat vor face astfel încât să te scutească de asemenea probleme.

- Paznicii par sa fi făcut tot ce se poate, răspunse Mortimer. Şi nu vor face mai mult înainte de a primi porunci scrise.

Orleton dădu din cap, dar nu răspunse.

- Dar o poruncă scrisă, adăugă Mortimer, poate să cadă şi în alte mâini decât acelea cărora le este destinată; poate de asemeni să le furnizeze o armă celor care trebuie să execute porunca împotriva celor care au dat-o. Mă-nţelegi?

Orleton zâmbi din nou. Nu cumva îl crede un nătărău?

- Cu alte cuvinte, my Lord, spuse el, ai vrea şi n-ai vrea să trimiţi această poruncă.

- Aş vrea mai degrabă să trimit un ordin care să fie limpede pentru cei ce trebuie să-l înţeleagă, dar să rămână de neînţeles pentru cei ce nu trebuie să ştie de el. Asupra acestui lucru ţin să mă sfătuiesc cu sfinţia ta care eşti un om priceput, dacă vrei să mă ajuţi.

- Şi ceri asta, my Lord, unui biet episcop care nu are nici scaun şi nici eparhie unde să-şi pună cârja?

Fu rândul lui Mortimer să zâmbească:

- Lasă, lasă, my Lord Orleton, să nu mai vorbim de lucrurile acestea. M-ai necăjit rău de tot,

ştii bine. Dacă mi-ai fi spus barem din vreme ce anume doreai! Pentru că ţii însă aşa de mult la asta, iată, nu-ţi voi mai sta împotrivă. Vei avea episcopia de Worcester, îţi dau cuvântul meu... Cât despre încuviinţarea Parlamentului, lasă-te pe mine. Iar sfinţia ta eşti tot prietenul meu, şi asta o şti prea bine.

Episcopul dădu din cap. Da, o ştia; şi el păstra tot atâta prietenie lui Mortimer, iar cearta lor din ultima vreme nu schimbase nimic; era de ajuns să se afle faţă-n faţă ca să-şi dea seama de asta. Prea multe amintiri îi legau, prea multe complicităţi şi o admiraţie reciprocă. Astă-seară chiar, când Mortimer nu mai ştia ce să facă după ce smulsese în sfârşit reginei un consimţământ atât de mult aşteptat, pe cine chema? Pe episcopul cu umerii căzuţi, cu umblet de răţoi, cu ochii obosiţi de citit. Erau chiar atât de strâns legaţi, absorbiţi de prieteşugul lor, încât uitaseră de regina care-i cerceta cu ochii ei mari albaştri şi se simţea rău.

- Nimeni n-a uitat că frumoasa predică a sfinţiei tale "*Doleo caput meum*" ne-a ajutat să-l detronăm pe regele netrebnic, spuse Mortimer. Şi tot sfinţia ta ai obţinut abdicarea.

Iată că recunoştinţa se arăta iar! Orleton îşi plecă fruntea sub atâtea complimente.

- Aşadar, spuse el, vrei ca să-mi duc treaba până la capăt.

Se afla în cameră o masă de scris, pene şi hârtie. Orleton ceru un cuţit, căci nu putea scrie decât cu o pană ascuţită de el însuşi. Asta îl ajuta să mai chibzuiască. Mortimer tăcea spre a nu-i tulbura gândurile.

- Porunca nu trebuie să fie lungă, spuse Orleton după o clipă.

Privea în gol, cu un aer vesel. Uitase de bună seamă că era vorba de moartea unui om; încerca un sentiment de orgoliu, o bucurie de scriitor care venise de hac unei probleme de stil. Aplecându-şi ochii pe masă, nu aşternu decât o singură frază cu

scrisul său foarte citeţ, împrăştie deasupra nişte pulbere de uscat, şi întinse foaia de hârtie lui Mortimer, zicând:

- Sunt gata să pecetluiesc această scrisoare cu propriul meu sigiliu, dacă domnia ta sau măria sa regina socotiţi că nu trebuie să le puneţi pe ale voastre.

Părea într-adevăr mulţumit de sine.

Mortimer se apropie de o lumânare. Scrisoarea era în latineşte. Citi cu oarecare greutate:

- *Eduardum occidere nolite timere bonum est*.

Chibzui o clipă, apoi, întorcându-se spre episcop:

- *Eduardum occidere*, asta o înţeleg bine; *nolite*: nu trebuie... *timere*: să vă fie teamă... *bonum est*: e bine...

Orleton zâmbea.

- Trebuie să se înţeleagă: "Nu-l omorâţi pe Eduard, e bine să vă temeţi... de a face asta", urmă Mortimer, sau "Nu vă fie teamă de a-l omorî pe Eduard, e o treabă bună"? Unde este virgula?

- Nu este nicăieri, răspunse Orleton. Voinţa lui Dumnezeu se va arăta în înţelegerea aceluia care va primi scrisoarea. Dar scrisoarea însăşi, cui trebuie s-o trimitem, spre a-l putea scoate vinovat de ceea ce se va întâmpla?

Mortimer rămase uluit.

- Nu ştiu, spuse el, dacă Maltravers şi Gournay înţeleg bine latineşte.

- Călugărul Guillaume, pe care domnia ta l-ai pus lângă dânşii, înţelege destul de bine această limbă. Şi apoi omul care va duce scrisoarea, le va transmite prin viu grai, dar numai prin viu grai, că orice lucru vor săvârşi potrivit acestei porunci nu trebuie să lase nici o urmă.

- Şi într-adevăr, întrebă Mortimer, eşti gata să-ţi pui aici sigiliul?

- O voi face, spuse Orleton.

Era într-adevăr un om pe care te puteai bizui. Mortimer îl însoţi până-n josul scării, apoi se întoarse în odaia reginei.

- Dragul meu Mortimer, îi spuse Isabelle, nu mă lăsa să dorm singură în noaptea asta.

Noaptea de septembrie nu era chiar atât de răcoroasă pentru ca regina să tremure aşa de tare.

FIERUL ROŞU

Faţă de fortăreţele uriaşe de la Kenilworth sau Corf, Berkeley poate fi socotit un castel mic. Zidurile sale din piatră roşiatică, proporţiile sale omeneşti, nu-l fac nicidecum înfricoşător... Curtea castelului dă de-a dreptul în cimitirul care înconjoară biserica, unde lespezile de pe morminte se acoperă în câţiva ani cu un muşchi verde, subţire ca o ţesătură de mătase.

Thomas de Berkeley, un flăcău destul de cumsecade pe care nu-l însufleţea nici un sentiment de cruzime faţă de semenii săi, nu avea totuşi vreun motiv de a se arăta din cale afară de binevoitor faţă de fostul rege Eduard al II-lea care-l ţinuse patru ani în temniţă la Wallingford, împreună cu tată-său Maurice, mort acolo. În schimb, totul îl îndemna să-i fie credincios puternicului său socru Roger Mortimer, cu a cărui fiică mai mare se căsătorise în 1320 şi pe care îl urmase în răscoala din 1322, după ce, tot lui îi datora că ieşise din temniţă cu un an mai înainte. Thomas primea însemnata sumă de o sută de şilingi pe zi pentru paza şi găzduirea regelui detronat. Nici nevastă-sa Marguerite Mortimer, nici soră-sa Eva, soţia lui John Maltravers, nu erau femei rele.

De n-ar fi avut de-a face decât cu familia Berkeley, Eduard al II-lea s-ar fi împăcat cu şederea sa acolo. Din nenorocire, trebuia să-i îndure pe cei trei călăi, Maltravers, Gournay şi bărbierul lor, Ogle. Aceştia nu-i lăsau nici un răgaz fostului rege; mintea lor scornea mereu alte chinuri, şi se luau la un fel de întrecere, născocind care mai de care cum să-şi căznească prizonierul cu mai multă cruzime.

Maltravers închipuise să-l bage pe Eduard înlăuntrul foişorului, într-o încăpere rotundă cu un diametru de câteva picioare, în mijlocul căruia se căsca un puţ vechi, acum secat. Nici un fel de ghizd nu înconjura puţul. Ar fi fost de-ajuns o mişcare greşită pentru ca prizonierul să cadă în această groapă adâncă, pierind fără urmă. De aceea, Eduard trebuia să fie mereu cu ochii la puţ; bărbatul acesta de patruzeci şi patru de ani, dar care acum arăta de şaizeci, zăcea acolo, pe o grămadă de paie, lipit de perete sau mişcându-se numai târâş, iar când îl fura somnul se trezea numaidecât, scăldat în sudori, cu teama că se apropiase de marginea gropii.

La acest chin al fricii, Gournay mai adăugase altul, cel al mirosului. Poruncea să fie adunate de pe câmp stârvuri de jivine împuţite, viezuri prinşi în vizuina lor, vulpi, dihori, precum şi păsări moarte, putrezite de-a binelea, care erau aruncate în puţ pentru ca duhoarea ce-o răspândeau să umple puţinul aer al prizonierului.

- Iată un vânat bun pentru tâmpitul ăsta! ziceau tustrei călăii, în fiece dimineaţă, când vedeau venind încărcătura de stârvuri.

Ei înşişi nu aveau nasul prea fin, căci stăteau toţi laolaltă, sau pe rând, într-o odăiţă din capul scării foişorului, deasupra încăperii în care se prăpădea regele. Nişte adieri de-ţi întorceau maţele pe dos veneau câteodată până la dânşii; dar ele erau prilej de glume grosolane:

- Grozav mai pute, lepădătura! izbucneau în râs, răsturnând păhărelul cu zaruri şi dând pe gât cănile de bere.

În ziua când primiră scrisoarea lui Adam Orleton, se sfătuiră vreme îndelungată. Călugărul Guillaume le tălmăcise misiva, fără să stea câtuşi de puţin la îndoială asupra adevăratului ei înţeles, dar explicându-le cât de iscusit era ticluită. Cei trei ticăloşi făcură haz mare de asta şi se strâmbară de

râs ca la vreun sfert de ceas, repetând într-una: "Bonum est... Bonum est".

Olăcarul cam zevzec pe care Mortimer li-l trimisese, le aduse cuvânt cu cuvânt şi porunca nescrisă: "Fără a lăsa urme".

Tocmai asupra acestui lucru se sfătuiau.

- Ciudate pretenţii mai au, zău aşa, domnii de la Curte, episcopii şi ceilalţi lorzi! rosti Maltravers. Îţi poruncesc să omori dar asta să nu se vadă.

Ce-i de făcut? Otrava înnegrea trupurile; şi apoi trebuia să-ţi faci rost de ea pe la unii ce-ar fi putut să trăncănească. Să-l sugrumi? Urma ştreangului se întipăreşte în jurul gâtului şi faţa rămâne vânătă.

Ogle, fostul bărbier din turnul Londrei fu acela care avu o idee grozavă. Thomas Gournay aduse planului propus unele îmbunătăţiri; iar Maltravers râse din toată inima, arătându-şi nu numai dinţii ci şi gingiile.

- Va fi pedepsit pe unde a păcătuit! strigă el.

Planul i se păru într-adevăr de o viclenie crâncenă.

- Dar va fi nevoie să fim cel puţin patru, spuse Gournay. Berkeley va trebui să ne dea o mână de ajutor.

- A, ştii cum e cumnatu-meu Thomas, răspunse Maltravers. Vâră în buzunar cele cinci lire pe zi, dar are inima simţitoare. În loc să ne fie de folos, mai mult ne-ar stânjeni.

- Namila de Towurlee ne va ajuta cu dragă inimă, dacă-i făgăduim câţiva şilingi, spuse Ogle. Şi apoi, e atât de idiot încât, chiar de s-ar apuca pe urmă să povestească, nimeni nu l-ar crede.

Aşteptară să înnopteze. Gournay porunci la bucătărie să se gătească o cină straşnică pentru prizonier, adică o plăcintă umplută cu măduvă, nişte păsărele la frigare, o coadă de vită în sos. Eduard nu mai avusese parte de aşa ospăţ de când cu petrecerile pe care le dădea văru-său Gât-Sucit la Kenilworth. Se arătă foarte mirat, cam neliniştit

la început, apoi, mâncând din aceste bucate neobişnuite îi mai veni inima la loc. În loc să-i arunce o strachină pe care el trebuia s-o pună pe marginea gropii împuţite, îl aşezaseră în odăiţa de alături, pe un scăunaş fără spetează, ceea ce i se păru culmea confortului; şi se ospăta din felurile acestea al căror gust aproape că-l uitase. Nu se caliceau nici cu vinul, turnându-i zdravăn dintr-un rubiniu pe care Thomas de Berkeley îl aducea din Aquitania. Cei trei temniceri priveau la acest chiolhan, făcându-şi cu ochiul.

- N-are să aibă vreme nici să mistuie mâncarea, îi suflă Maltravers lui Gournay.

Uriaşul Towurlee stătea în uşă, acoperind-o cu totul.

- Ei, acuma ne simţim mai bine, nu-i aşa, my Lord, spuse Gournay când fostul suveran îşi isprăvise masa. Acuma te vom duce într-o odaie bună, unde vei găsi un pat cu perne de puf.

Prizonierul, cu scăfârlia rasă şi bărbia prelungă ce-i tremura întruna, îşi privi paznicii uimit.

- Primit-aţi porunci noi? întrebă el.

Glasul îi era pătruns de o umilinţă plină de teamă.

- A, da! Sigur că da, am primit porunci şi ne vom purta bine cu înălţimea ta, my Lord! răspunse Maltravers. Am pus chiar să se facă foc acolo unde vei dormi, căci serile încep să fie răcoroase, nu-i aşa, Gournay? Ei, ce să-i faci, a venit toamna; suntem doar pe la sfârşitul lui septembrie.

Porniră cu regele pe scara îngustă, străbătură curtea năpădită de iarbă a foişorului, apoi urcară de cealaltă parte, în zidul împrejmuitor. Temnicerii nu minţiseră; îl duceau într-o odaie, bineînţeles nu o odaie de palat, dar o încăpere cum se cade, curată şi văruită, unde se vedea un pat cu saltea groasă, şi un mangal plin de jeratic. Aproape că era prea cald acolo.

Vinul, căldura... Regele detronat se simţea niţel ameţit. Era deci de ajuns o masă bună ca să prindă iar curaj? Ce noi porunci or fi primit şi pentru ce îi arătau deodată atâta bunăvoinţă? Poate că izbucnise o răscoală în ţară, poate că Mortimer căzuse în dizgraţie... Sau poate că pur şi simplu pe tânărul rege îl apucase în sfârşit neliniştea, smintindu-şi de soarta tatălui său şi le ceruse să se poarte cu el omeneşte... Dar, chiar dacă o fi izbucnit o răscoală, chiar dacă tot poporul s-o fi ridicat în apărarea lui, niciodată Eduard nu se va învoi să-şi reia tronul, niciodată, de asta se lega cu jurământ în faţa lui Dumnezeu. Căci, văzându-se iarăşi rege, ar începe din nou să săvârşească greşeli; nu era făcut să domnească. O mănăstire liniştită, iată tot ce-şi dorea, şi să se poată plimba într-o grădină frumoasă, să i se servească feluri de mâncare pe gustul său... şi să se roage. Apoi, să lase să-i crească iar barba şi părul, afară doar dacă nu va voi să se poarte tuns ca fraţii călugări... Ce nepăsare a sufletului şi ce nerecunoştinţă din parte-i dacă nu ar mulţumi Atotputernicului pentru lucrurile acestea simple care ajung spre a-ţi face un trai plăcut, o hrană gustoasă, o odaie caldă... Se vedea un vătrai în soba cu jăratec.

- Ci culcă-te odată, my Lord! Culcuşul e bun, ai să vezi, spuse Gournay.

Şi ce-i drept, salteaua era moale. Să regăseşti un pat ca lumea, ce fericire! Pentru ce însă cei trei mai zăboveau aici! Maltravers şedea pe un scăunaş, cu părul căzut peste urechi, cu mâinile între genunchi, şi se tot uita la rege. Gournay zgândărea focul. Bărbierul Ogle ţinea în mână un corn de bou şi un fierăstrăiaş.

- Dormi, mărite domn Eduard, nu ne purta de grijă, noi avem de lucru, stărui Gournay.

- Ce faci acolo, Ogle? întrebă regele. Tai un corn ca să bei din el?

- Nu, my Lord, nu ca să beau din el. Tai un corn, şi-atât.

Apoi, întorcându-se spre Gournay şi însemnând un loc pe corn cu unghia policarului, bărbierul spuse:

- Cred că-i lungimea potrivită, ce zici?

Roşcovanul cu chip de scroafă privi peste umăr şi răspunse:

- Da, cred că asta i se potriveşte. *Bonum est*.

După care, se apucă iar să aţâţe focul.

Fierăstrăul scrâşnea pe cornul de bou. Când îşi isprăvi treaba, tăind cornul în două, bărbierul întinse partea cu vârful ascuţit lui Gournay care o luă şi, după ce o cercetă de aproape, vârî în ea vătraiul înroşit. Un miros acru se răspândi prin odaie, împuţind-o de îndată. Vătraiul ieşi prin vârful ars al cornului. Gournay îl vârî iar în foc. Cum vroiau ei ca regele să doarmă în larma ce-o făceau în jurul său? Să nu-l fi scos din groapa cu stârvuri decât pentru a-l afuma acuma cu cornul acesta ars?

Deodată, aşezat cum era şi tot cu ochii la Eduard, Maltravers îl întrebă:

- Despenserul tău pe care-l îndrăgeai aşa de mult, avea mădularul zdravăn?

Ceilalţi doi izbucniră într-un hohot de râs. Doar pentru că auzise rostindu-se acest nume, Eduard simţi parcă o sfâşiere în mintea lui şi înţelese că oamenii aceştia aveau să-l omoare numaidecât.

Îi pregăteau oare aceeaşi moarte cumplită ca şi lui Hugh cel Tânăr?

- N-o să faceţi asta, nu-i aşa? N-o să mă omorâţi? ţipă el, ridicându-se deodată pe pat.

- Noi să te omorâm, mărite domn Eduard? zise Gournay fără măcar să se întoarcă. Cine te-ar putea face să crezi una ca asta?... Avem şi noi poruncile noastre. *Bonum est, bonum est*...

- Haide, culcă-te la loc, spuse Maltravers.

Dar Eduard nu se culca. Privirea lui, în capul pleşuvit şi slăbit, mergea, ca uitătura unei jivine căzută în capcană, de la ceafa roşie a lui Thomas

Gournay la faţa lungă şi gălbejită a lui Maltravers şi la obrajii bucălaţi ai bărbierului. Gournay scosese vătraiul din foc şi-i cerceta vârful încins.

- Towurlee! strigă el. Masa!

Namila care aştepta în odaia de alături intră, ducând pe sus o masă grea. Maltravers se duse să închidă uşa după dânsul şi răsuci cheia în broască. Pentru ce această masă, această scândură groasă de stejar care se punea de obicei pe nişte căpriori? Nu se vedeau căpriori prin încăpere. Şi printre atâtea ciudăţenii care se petreceau în jurul regelui, această masă în braţele unui uriaş devenea lucrul cel mai neobişnuit, cel mai înfricoşător. Cum puteai să omori pe cineva cu o masă? Acesta fu cel din urmă gând limpede al regelui.

- Haide! spuse Gournay făcând semn lui Ogle.

Se apropiară, fiecare de o parte a patului, năpustindu-se asupra lui Eduard şi întorcându-l cu burta în jos.

- Ah, ticăloşii, ticăloşii! răcnea el. Nu, n-o să mă omorâţi!

Se zvârcolea, se zbătea, şi Maltravers se apropiase ca să le dea o mână de ajutor, dar nu erau de ajuns trei ca să-l doboare; iar uriaşul Towurlee nici nu se urnea din loc.

- Towurlee, masa! strigă Gournay.

Towurlee îşi aminti ce i se poruncise. Se apropie şi lăsă să-i cadă uriaşa scândură peste umerii regelui. Gournay ridică poalele hainei acestuia şi-i dădu jos nădragii al căror postav ros de atâta purtat se rupse. Era ceva caraghios, ceva jalnic, un fund expus astfel privirilor; dar ucigaşii nu mai aveau acum poftă de râs.

Pe jumătate răpus de lovitură şi înăbuşindu-se sub masa care-l apăsa, vârându-l în saltea, regele se zbătea, dădea din picioare. Câtă vlagă mai avea în el!

- Towurlee, ţine-i gleznele! Dar nu, nu aşa, desfă-i-le! porunci Gournay.

Regele izbutise să-şi scoată ceafa tunsă de sub scândură, şi întorcea faţa într-o parte ca să mai răsufle. Maltravers îi apăsă capul cu amândouă mâinile. Gournay apucă vătraiul şi spuse:

- Ogle! Acum, vâră-i cornul!

Regele Eduard avu o zvâcnire de o putere deznădăjduită când fierul roşu îi pătrunse în rărunchi; urletul pe care-l scoase, străbătând zidurile, străbătând foişorul, trecând deasupra lespezilor din cimitir, ajunse până în casele târgului, trezind oamenii. Iar cei care auziră acest lung, acest jalnic, acest înfiorător ţipăt, avură numaidecât certitudinea că regele fusese asasinat.

A doua zi, de dimineaţă, locuitorii din Berkeley porniră spre castel spre a afla ce se întâmplase. Li se răspunse că într-adevăr fostul rege îşi dăduse sufletul, noaptea trecută, pe neaşteptate, după ce scosese un ţipăt lung.

- Veniţi să-l vedeţi, poftiţi vă rog, ziceau Maltravers şi Gournay orăşenilor de vază şi feţelor bisericeşti. Acum i se face toaleta mortuară. Intraţi! Oricine poate să intre.

Şi oamenii din târg se încredinţaseră că acest trup pe care tocmai îl spălau nişte oameni nu avea nici urmă de lovitură, nici o vânătaie, nici o rană, şi că nimeni nu încerca să-l ascundă privirii lor.

Thomas Gournay şi John Maltravers se uitau unul la altul; straşnică idee avuseseră de a folosi acest corn de bou prin care să treacă vătraiul de fier. Într-adevăr, o moarte fără urme; într-o vreme în care se născoceau atâtea mijloace de a omorî, puteau să se mândrească de a fi descoperit o metodă desăvârşită.

Un singur lucru îi îngrijora şi anume, plecarea neaşteptată a lui Thomas de Berkeley, înainte de a se crăpa de zi, sub cuvânt că avea treabă la un castel din vecinătate, cum zicea nevastă-sa. Şi apoi, Towurlee, uriaşul cu capul mic, fugise la grajduri şi, de câteva ceasuri, bocea acolo, ghemuit pe jos.

În ziua aceea, Gournay porni călare spre Nottingham, unde se afla regina, ca să-i ducă vestea morţii soţului ei.

Thomas de Berkeley rămase departe toată săptămâna şi se arătă înadins prin fel de fel de locuri din împrejurimi, încercând să-i facă pe toţi să creadă că nu fusese în castelul său când murise regele. La întoarcere, avu surpriza neplăcută de a afla că leşul era tot acolo. Nici una din mănăstirile vecine nu vroia să-l înmormânteze. Berkeley trebui să-şi păstreze prizonierul în coşciug, o lună întreagă, vreme în care continua să-şi primească cei o sută de şilingi pe zi.

Acum, ţara toată aflase de moartea fostului suveran; istorii stranii, dar care nu erau prea departe de adevăr, umblau din gură în gură, şi unii şopteau că acest omor nu va purta noroc nici celor care-l săvârşiseră, nici chiar celor, oricât de sus ar fi, care-l porunciseră.

Până la urmă, un preot veni să ridice trupul, în numele episcopului de Gloucester, care se învoia să-l îngroape în catedrala lui. Rămăşiţele pământeşti ale regelui Eduard al II-lea fură încărcate într-un car acoperit cu o pânză neagră. Thomas de Berkeley şi familia lui îl însoţiră, iar oamenii de prin partea locului urmară cortegiul. La fiecare milă de drum, unde convoiul făcea popas, ţăranii sădiră un mic stejar.

*****

După şase sute de ani ce s-au scurs de atunci, unii din stejarii aceia mai sunt în picioare şi aştern pete de umbră neagră pe drumul care duce de la Berkeley la Gloucester.

---

1 Fii gata pentru astă-seară, stăpâne.

2 Va pleca cu noi.

3 Episcopul?

4 Vă va aştepta afară, după ce s-o înnopta.

5 Şilingul era pe vremea aceea o unitate de valoare, dar nu o monedă propriu-zisă. La fel lira sau marca. Pentul era cea mai mare monedă în circulaţie. Abia sub domnia lui Eduard al III-lea au apărut banii de aur, florinul şi nobilul. Şilingul de argint nu va fi bătut decât în veacul al XVI-lea.

6 Cine-i acolo?

7 Daţi-i drumul, repede.

8 Sunaţi alarma!

9 Aşa era numit regatul întemeiat pe vremea cruciadelor de către armenii emigraţi în Cilicia.

10 Ceea ce s-a întâmplat întocmai cu şapte ani mai târziu, în 1330, când cardinalii Romei aleseră un antipapă în persoana lui Nicolae al V-lea.

11 Dispensa i-a fost acordată de papa Clement al V-lea în 1313, pe când Charles de Valois nu avea decât patruzeci şi trei de ani.

12 Înalt prea sfinţia sa episcopul de Exeter?... Eu sunt canonicul şi cancelarul contesei d'Artois.

13 Baronul Mortimer trăieşte aici în concubinaj cu regina Isabelle

14 Charles, fiu al regelui Franţei, conte de Valois şi de Anjou.

15 Suveranii se adresau unul altuia cu "frate" şi numeau reginele "surori".

16 Westminster.

17 În franţuzeşte: Risipitorul.

18 Harta lui Richard de Bello, păstrată la catedrala din Hereford, e anterioară cu câţiva ani numirii lui Adam Orleton în această eparhie. E unul din cele mai curioase documente asupra concepţiei medievale a universului şi o foarte curioasă sinteză grafică a cunoştinţelor de pe vremea aceea. Harta se înfăţişează pe o piele de viţel de proporţii destul de mari; pământul e

cuprins într-un cerc al cărui centru este Ierusalimul; Asia e aşezată deasupra; Africa dedesubt; locul paradisului terestru e arătat pe hartă ca şi acela al fluviului Gange. Universul pare rânduit în jurul bazinului mediteranean, cu tot felul de menţiuni privind fauna, etnologia şi istoria, după deducţii scoase din Biblie, din naturalistul Pliniu, din părinţii bisericii, din filozofii păgâni, din culegerile medievale de istorioare în legătură cu viaţa animalelor, din romanele cavalereşti etc.

19 În formă de X.

20 Glasul poporului e glasul lui Dumnezeu!

21 Casa breslelor.

Cuprins

Table of Contents